

Завршни извештај о спровођењу ИПАРД II програма

Београд, 2025. године



РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВРЕДЕ,
ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВРЕДЕ
Одељење за управљање ИПАРД програмом
ИПАРД Управљачко тело



IPARD
EU4Rural Areas

САДРЖАЈ

РЕЗИМЕ	1
УВОД	4
1. ПРОМЕНЕ ОПШТИХ УСЛОВА У СРБИЈИ (МАКРОЕКОНОМСКИ КОНТЕКСТ, ДРУШТВЕНО-ЕКОНОМСКИ ТРЕНДОВИ И ПОЉОПРИВРЕДНА ПОЛИТИКА) И ЊИХОВИ УТИЦАЈИ НА СПРОВОЂЕЊЕ ИПАРД II ПРОГРАМА	6
1.1. Макроекономски трендови, структурне карактеристике економије и стање у пољопривреди и руралним подручјима	6
1.2. Становништво.....	10
1.3. Пољопривредна политика и политика руралног развоја.....	11
1.3.1. Преговори са Европском унијом, обавезе у преговорима	12
1.3.2. Правни и институционални оквир	13
1.3.3. Националне шеме подршке	15
2. ОЦЕНА ДОСТИГНУТОГ НАПРЕТКА ПРИОРИТЕТА И МЕРА У ОДНОСУ НА ЦИЉЕВЕ ИПАРД II ПРОГРАМА НА ОСНОВУ ЗАЈЕДНИЧКИХ И ПРОГРАМСКИХ СПЕЦИФИЧНИХ ПОКАЗАТЕЉА И ЦИЉНИХ ВРЕДНОСТИ	19
2.1. Општи оквир.....	19
2.2. Преглед постигнутог напретка и квалитативна анализа испуњавања циљева мера .	20
2.3. Остварење предложеног циља	47
3. ФИНАНСИЈСКЕ ОБАВЕЗЕ И ТРОШКОВИ ПО МЕРАМА	56
3.1. Учинак Програма у односу на иницијални буџет	56
3.2. Учинак Програма након аутоматског отказивања буџетске обавезе	59
4. МЕРЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ КВАЛИТЕТА И ЕФИКАСНОСТИ СПРОВОЂЕЊА ИПАРД ПРОГРАМА	61
4.1. Активности Управљачког тела	61
4.2. Активности НАО СО и Националног фонда	68
4.2.1. Изјава о управљању	70
4.3. Активности ИПАРД Агенције	71
4.3.1. Контроле спроведене по мерама и утврђене неправилности	73
4.3.2. Ревизорске мисије.....	74
4.4. Активности ИПАРД Одбора за праћење	76
4.5. Систем за праћење и вредновање	79
4.5.1. Обезбеђивање и координација активности праћења.....	79

4.5.2. Активности вредновања Програма	79
4.6. Предузете активности за решавање проблема везаних за спровођење ИПАРД II програма	81
4.7. Коришћење Техничке помоћи у оквиру ИПАРД II програма	84
4.8. Предузети кораци за укључивање локалних власти у спровођење ИПАРД II програма	84
4.9. Предузети кораци за осигурање промоције ИПАРД II програма.....	85
4.10. Подаци који показују да фондови Уније употпуњују доступна средства у Србији	86
5. КООРДИНАЦИЈА ИПАРД II ПРОГРАМА СА ДРУГИМ ПРЕТПРИСТУПНИМ ИНСТРУМЕНТИМА ЗАЈЕДНИЦЕ И ФИНАНСИЈСКИ ИНСТРУМЕНТИ МЕЂУНАРОДНЕ ПОДРШКЕ	87
5.1. Помоћ обезбеђена преко других претприступних инструмената Заједнице и финансијских инструмената међународне подршке	87
5.1.1. Помоћ обезбеђена преко других ИПА компоненти	87
5.1.2. Помоћ обезбеђена преко других финансијских инструмената међународне подршке	89
5.2. Комплементарност ИПАРД II програма са НППР	94
6. ФИНАНСИЈСКЕ ТАБЕЛЕ И ТРОШКОВИ ПО МЕРАМА.....	94
6.1. Одобрени пројекти	97
6.2. Исплаћени пројекти	102
6.3. Осетљиви сектори	109
6.4. Одбијени и обустављени пројекти	112
7. РЕЗИМЕ АКТИВНОСТИ ВРЕДНОВАЊА У ОДНОСУ НА ПЛАН ВРЕДНОВАЊА	115
8. ПРЕДУЗЕТЕ АКТИВНОСТИ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ПЛАНА КОМУНИКАЦИЈЕ. 118	
ЗАКЉУЧАК.....	127

ЛИСТА ТАБЕЛА

Табела 1: Основни макроекономски показатељи Републике Србије, 2014-2024	6
Табела 2: Број предузећа према величини и запосленост у сектору МСПП, 2023	7
Табела 3: Кључни показатељи пољопривредно-прехрамбеног сектора РС, 2014-2024	8
Табела 4: Основни показатељи структуре пољопривредних газдинстава према величини коришћеног пољопривредног земљишта	9
Табела 5: Рурално становништво и густина насељености према региону, 2022	11
Табела 6: Исплаћена национална подршка пољопривреди и руралном развоју (EUR)	18
Табела 7: Буџет према позиву, ИПАРД пројекти и реализација програмског буџета	21
Табела 8: Преглед спровођења ИПАРД пројеката у 2024. години	24
Табела 9: Промене капацитета пољопривреде на регионалном нивоу, 2012-2023	32
Табела 10: Преглед поднетих, одобрених и исплаћених пројеката према позиву, Мера 1	34
Табела 11: Индекси вредности пољопривредне производње у Републици Србији, 2014-2024	36
Табела 12: Промене капацитета и обима производње из подржаних сектора, Мера 1	37
Табела 13: Преглед поднетих, одобрених и исплаћених пројеката према позиву, Мера 3	39
Табела 14: Преглед поднетих, одобрених и исплаћених пројеката према позиву, Мера 7	43
Табела 15: Преглед поднетих, одобрених и исплаћених пројеката према позиву, Мера 9	46
Табела 16: Реализација подршке ЕУ на годишњем нивоу, кумулатив, претх. год.=100,0.	47
Табела 17: Извршење буџета за ИПАРД II програм, допринос ЕУ	48
Табела 18: Извршење финансијских и оперативних циљева ИПАРД II програма	49
Табела 19: Извршење финансијских и оперативних циљева према ИПАРД мери	50
Табела 20: Детаљан преглед позива и просечно време потребно за одобравање и исплату пројекта	54
Табела 21: Максималан индикативни допринос ЕУ за ИПАРД фонд, 2014-2020	56
Табела 22: Финансијски план према мери (EUR), 2014–2020	56
Табела 23: Финансијско извршење доприноса ЕУ према мери (EUR), 2014–2020	57
Табела 24: Алокације и извршене исплате доприноса ЕУ према години спровођења ИПАРД II програма (EUR)	58
Табела 25: Максималан индикативни допринос ЕУ за ИПАРД фонд, 2014-2020	60
Табела 26: Финансијски план према мери, 2014–2020	60

Табела 27: Ризици и предузете активности у циљу отклањања ризика и недостатака у спровођењу Мере 1 ИПАРД II програма.....	62
Табела 28: Ризици и предузете активности у циљу отклањања ризика и недостатака у спровођењу Мере 3 ИПАРД II програма.....	65
Табела 29: Ризици и предузете активности у циљу отклањања ризика и недостатака у спровођењу Мере 7 ИПАРД II програма.....	67
Табела 30: Преглед неправилности током периода спровођења ИПАРД II програма	74
Табела 31: Преглед ревизорских налаза за сва ИПАРД тела	75
Табела 32: Одобрени програми подршке пољопривреди и руралном развоју на нивоу АП и ЈЛС и укупно опредељена подршка (мил. EUR), 2018-2024	85
Табела 33: Опредељени буџет, иницијално и након Седме измене ИПАРД II програма ..	96
Табела 34: Финансијски приказ спровођења ИПАРД II програма према мери.....	96
Табела 35: Извршење подршке кроз ИПАРД II програм у односу на последњи одобрени финансијски план.....	97
Табела 36: Жене и млади руралних подручја РС у међупописном периоду, 2011, 2022 .	109
Табела 37: Преглед одбијених и обустављених захтева према мери и позиву.....	113
Табела 38: Спроведене активности вредновања ИПАРД програма предвиђених Планом вредновања	117
Табела 39: Показатељи активности видљивости и комуникације спроведене у периоду 2018-2024. год.....	118
Табела 40: Подршка (потенцијалним) корисницима, 2018 - 2024	122
Табела 41: Показатељи активности видљивости и комуникације спроведених у 2024. год.	124
Табела 42: Број одржаних догађаја и учесника обухваћених активностима ПСС Централне Србије и АП Војводине, 2016-2024.....	126

ЛИСТА ГРАФИКОНА

Графикон 1: Поднети ИПАРД захтеви и захтевани трошкови за инвестицију према мери и позиву	22
Графикон 2: Регионална дистрибуција захтеване и исплаћене ИПАРД подршке	23
Графикон 3: Учешће региона у поднетим и исплаћеним ИПАРД захтевима и подршци (%)	23
Графикон 4: Дистрибуција исплаћене ИПАРД подршке према управном округу.....	24
Графикон 5: Нето додата вредност ПГ по ГРЈ (EUR/ГРЈ) према региону, 2018-2023	25
Графикон 6: Учешће региона у броју ПГ и исплаћеној подршци кроз ИПАРД II програм	29
Графикон 7: Нето додата вредност пољопривредних газдинстава по ГРЈ према типу пољопривредне производње (EUR/ГРЈ), 2019-2023	38
Графикон 8: Промене нето додате вредности по ГРЈ према класи економске величине пољопривредних газдинстава, (EUR/ГРЈ), 2019-2023	38
Графикон 9: Производња прехранбених производа, 2014-2024 (претх. год.=100)	41
Графикон 10: Производња прехранбених производа подржаних сектора (t)	41
Графикон 11: Исплаћени захтеви и подршка у оквиру Мере 7 према региону, мил. EUR	44
Графикон 12: Смештајни капацитети сеоских туристичких домаћинстава	45
Графикон 13: Регионална дистрибуција туристичких капацитета, 2014-2023	45
Графикон 14: Исплаћена подршка у односу на иницијални буџет по мерама (EUR)	59
Графикон 15: Поднети/одобрени захтеви и захтевана/одобрена подршка ЕУ (EUR)	97
Графикон 16: Одобрени захтеви, подршка и прихватљиви трошкови према позиву (мил. EUR), Мера 1	98
Графикон 17: Учешће сектора у укупном броју одобрених захтева и износу одобрене јавне подршке (%), Мера 1	99
Графикон 18: Одобрени захтеви, подршка и прихватљиви трошкови према позиву (мил. EUR), Мера 3	100
Графикон 19: Учешће сектора у укупном броју одобрених захтева и износу одобрене јавне подршке, Мера 3	100
Графикон 20: Одобрени захтеви, подршка и прихватљиви трошкови према позиву (мил. EUR), Мера 7	101
Графикон 21: Исплаћени захтеви и подршка ЕУ (мил. EUR)	102
Графикон 22: Учешће исплаћених у односу на одобрене ИПАРД захтеве/ подршку	103

Графикон 23: Учешће исплаћених захтева, прихватљивих трошкова за инвестицију и исплаћене подршке ЕУ према позиву (%), Мера 1	104
Графикон 24: Учешће сектора у исплаћеним захтевима и подршци ЕУ, Мера 1	104
Графикон 25: Учешће исплаћених захтева, прихватљивих трошкова за инвестицију и исплаћене подршке ЕУ према позиву, Мера 3	106
Графикон 26: Учешће сектора у исплаћеним захтевима и подршци ЕУ, Мера 3	106
Графикон 27: Учешће исплаћених захтева, прихватљивих трошкова за инвестицију и исплаћене подршке ЕУ према позиву, Мера 7	107
Графикон 28: Динамика одобрене и исплаћене јавне подршке (EUR), 2019-2024	108
Графикон 29: Број управника пољопривредних газдинстава осетљивих категорија (млади и жене носиоци пољопривредних газдинстава), 2012, 2023	110
Графикон 30: Поднети, одобрени и исплаћени захтеви и трошкови за осетљиве категорије ИПАРД корисника, Мера 1 и Мера 7	111
Графикон 31: Најчешћи разлози за одбијање ИПАРД захтева према мери	114

ЛИСТА ПРИЛОГА

Прилог 1: Заједничке Табеле за праћење и евалуацију ИПА програма руралног развоја 2014-2020
Прилог 2: Додатна документа за подношење Управљачком телу
Прилог 3: Осетљиве категорије и типови корисника ИПАРД подршке
Прилог 4: Преглед препорука екстерних евалуација ИПАРД II програма

СПИСАК СКРАЋЕНИЦА

А

АП – Аутономна покрајина
АПТП – Акциони план за Мери „Техничка помоћ”

Б

БДП – Бруто домаћи производ
БДВ – Бруто додата вредност

Г

ГИС – Годишњи извештај о спровођењу
ГРЈ – Годишња радна јединица

Е

ЕУ – Европска унија
ЕК – Европска комисија

З

ЗПП – Заједничка пољопривредна политика

И

ИА – ИПАРД Агенција
ИПА – Инструмент претприступне помоћи ЕУ
ИПАРД – Инструмент за претприступну помоћ за рурални развој
ИПАРД ОС – ИПАРД Оперативна структура
ИТ – Информационе технологије

Ј

ЈЛС – Јединице локалне самоуправе

К

КПЗ – Коришћено пољопривредно земљиште

Л

ЛАГ – Локалне акционе групе
ЛПТ – Листа прихватљивих трошкова
ЛСРР – Локалне стратегије руралног развоја

М

МПШВ – Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде
МСПП – Микро, мала и средња предузећа и предузетници
МУ – Међународни уговори

Н

НАО – Национални службеник за одобравање
НАО СО – Тело за подршку Националном службенику за одобравање
НБС – Народна банка Србије
НИПАК – Национални ИПА координатор
НПРР – Национални програм руралног развоја
НФ – Национални фонд

О

ОС – Оквирни споразум

П

ПАВК – План активности видљивости и комуникације
ПВ – План вредновања
ПГ – Пољопривредно газдинство
ПРАГ – Практични водич за уговорне поступке за екстерне активности Европске комисије
ПСС – Пољопривредне саветодавне службе
ПССС – Пољопривредне саветодавне и стручне службе

Р

РЗС – Републички завод за статистику
РС – Република Србија
РР – Рурални развој

С

СКГО – Стална конференција градова и општина
СС – Секторски споразум

У

УАП – Управа за аграрна плаћања
УТ – Управљачко тело
УО – Управни округ

А

AFIS - Информациони систем за борбу против превара
AFCOS – Служба за сарадњу у спречавању превара

С

CEFTA – Централноевропски уговор о слободној трговини
COELA – Радна група Савета ЕУ за проширење и држава које воде преговоре о приступању ЕУ

Д

DEGURBA – Степен урбанизације
DG AGRI – Генерални директорат за пољопривреду и рурални развој
DG SANTE – Генерални директорат за здравље и безбедност хране

F

FADN – Систем рачуноводствених података на пољопривредним газдинствима
FAO – Организација за храну и пољопривреду УН

И

IACS – Интегрисани административни и контролни систем
IBRD – Међународна банка за обнову и развој

Л

LEADER – *Liaison entre Actions de developpement de l'Economie Rurale (фр.)*
LPIS – Систем идентификације земљишних парцела

Р

PACA – Примарни административни/судски налаз неправилности
PHRD – Пројекат „Јачање капацитета пољопривредног сектора за креирање политике засноване на доказима”

С

SCAP – Пројекат „Конкурентна пољопривреда Србије”
SAIRP – Српска платформа за извештавање о пољопривреди

Т

TJ - Terajoules

РЕЗИМЕ

Управљачко тело припремило је Завршни извештај о спровођењу ИПАРД II програма који садржи информације у вези са политиком у области руралног развоја Републике Србије. Завршни извештај обухвата целокупан период спровођења ИПАРД II програма, укључујући преглед активности које су спроведене током 2024. године, а у складу с чланом 59(1) Секторског споразума.

Европска комисија званично је одобрила ИПАРД II програм 20. јануара 2015. године Одлуком ЕК *C(2015)257* (последња измена – Одлука ЕК број *C(2024)6019* од 22. августа 2024. године). Главни циљ и сврха ИПАРД II програма је подршка пољопривредним произвођачима и прерађивачима, као и становништву руралних подручја у Републици Србији, да постепено повећавају своје капацитете и потенцијале како би се благовремено и правилно припремили за достизање европских стандарда из области пољопривреде, прехранбене индустрије и заштите животне средине. ИПАРД II програм дефинише мере које пружају финансијску подршку сектору примарне пољопривредне производње, сектору прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства, агро-еколошко-климатским мерама и органској производњи, спровођењу локалних стратегија руралног развоја, као и подршку диверзификацији пољопривредних газдинстава и развоју пословања у руралним подручјима Републике Србије. Такође, ИПАРД II програмом, поред наведених мера, предвиђена је и Мера: Техничка помоћ, која има за циљ да пружи подршку у спровођењу, праћењу и евалуацији Програма, као и у његовој евентуалној измени у циљу унапређења квалитета.

Укупно иницијално опредељена средства ЕУ за ИПАРД II програм износе 175.000.000 EUR, од чега је исплаћена подршка ЕУ у износу од 99.031.455 EUR. Од почетка спровођења ИПАРД II програма, а закључно са 31. децембром 2024. године, објављено је 15 јавних позива, од којих се 13 позива односи на инвестиционе мере, док се два позива односе на Меру 9: Техничка помоћ. Закључно са 31. децембром 2024. године, у односу на иницијални буџет проценат одобрених средстава подршке ЕУ износио је 84,6%, док је у погледу исплата стопа извршења износила 56,6%. На основу постигнутих резултата, спровођење ИПАРД II програма у погледу обима коришћења расположивих средстава ЕУ и достизања програмских циљева прелиминарно се може оценити као умерено успешно. Међутим, треба напоменути да је током целокупног периода спровођења ИПАРД II програма, Република Србија пет пута поднела захтев за продужење рока за коришћење додељених средстава ЕУ, и то за алокације из 2016, 2017, 2018, 2019. и 2020. године.

Када је реч о Мери 1: Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава, проценат одобрених средстава подршке ЕУ у односу на иницијални буџет за Меру 1 износи 109,8%, док у погледу исплате стопа извршења износи 82,9%. На основу постигнутог извршења програмског буџета за Меру 1, ова Мера се може оценити као успешна у погледу обима повлачења расположивих средстава ЕУ, као и у остваривању финансијских циљева дефинисаних Програмом. Може се закључити да је Мера 1 у највећој мери допринела укупном постигнутом резултату ИПАРД II програма у Републици Србији.

Проценат одобрених средстава подршке ЕУ у односу на иницијални буџет за Меру 3: Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства износи 65,7%, док је у погледу исплата стопа извршења

39,3%. На основу постигнутог извршења програмског буџета за Меру 3, ова Мера се може оценити као делимично успешна у погледу обима повлачења расположивих средстава ЕУ, као и у остваривању циљева дефинисаних Програмом. На основу наведеног може се констатовати да Мера 3 остварује мањи допринос реализацији програмског буџета у поређењу са Мером 1.

Проценат одобрених средстава подршке ЕУ у односу на иницијални буџет за Меру 7: Диверзификација пољопривредних газдинстава и развој пословања, износи 135,2%, док у односу на завршни буџет износи 79,8%. Висока стопа одобрене подршке ЕУ резултат је измена Програма у делу финансијских табела, којима су иницијално опредељена средства за Меру 7 значајно увећана. Када је реч о исплати, стопа извршења износи 66,1%, док у односу на завршни буџет износи 39,0%. На основу постигнутог извршења програмског буџета за Меру 7, ова Мера се може оценити као успешна у односу на иницијални буџет, док се у односу на завршни буџет Мера 7 може оценити као делимично успешна. Разлози за разлику у стопама извршења у поређењу иницијалног и завршног буџета могу се објаснити спроведеним финансијским изменама ИПАРД II програма (прерасподела буџета између мера), при чему је у односу на иницијални буџет, завршни буџет за Меру 7 увећан за 12,2 мил. EUR.

Проценат одобрених и исплаћених средстава подршке ЕУ у односу на иницијални буџет за Меру 9 износи 0,4%. Посматрајући стопе извршења свих имплементираних ИПАРД мера, може се констатовати да је Мера 9 незнатно допринела укупној стопи извршења програмског буџета.

Посматрано према региону, највећи износ исплаћене ИПАРД подршке остварио је Регион Војводине (54,2%), затим следе Регион Шумадије и Западне Србије (27,3%) и Регион Јужне и Источне Србије (14,8%), док је најмањи износ ИПАРД подршке исплаћен у оквиру Београдског региона (3,8%).

Када су у питању подржани сектори, највеће учешће у укупно исплаћеној подршци у оквиру Мере 1 остварује Сектор осталих усева (45,0%). Остали сектори у оквиру Мере 1 остварују значајно мање учешће у укупно исплаћеној подршци, и то: Сектор воћа и поврћа (33,7%), Сектор меса (11,5%), Сектор јаја (4,8%), Сектор млека (3,8%), док је најмањи износ ИПАРД подршке исплаћен у оквиру Сектора виноградарства (1,1%). У оквиру Мере 3, доминантан сектор по питању укупно исплаћене подршке је Сектор прераде воћа и поврћа (79,0%), значајно мање учешће у укупно исплаћеној подршци остварили су Сектор вина (12,3%), Сектор прераде меса (6,0%) и Сектор прераде млека (2,8%), док у оквиру Сектора прераде јаја није поднет ниједан захтев. Инвестиције подржане у оквиру Мере 7 односиле су се на рурални туризам и рекреативне активности, при чему се 89,3% исплаћене подршке односило на инвестиције у постављање туристичких домаћинстава и рекреативних зона. Када је у питању Мера 9, подржане инвестиције односе се на успостављање ИПАРД веб-странице у износу доприноса ЕУ од 2.721 EUR, као и на штампање промотивног материјала у износу доприноса ЕУ од 16.075 EUR.

У оквиру ИПАРД II програма корисници су изразили велико интересовање за инвестиције у куповину новог трактора, за шта је исплаћено 25,0% ИПАРД подршке из иницијално опредељеног буџета за Меру 1.

Након завршетка спровођења ИПАРД II програма као најзначајнији фактори који су утицали на одступање од планираних резултата и релативно нижи ниво апсорпције

расположивих средстава ЕУ могу се идентификовати следећи: кашњење у акредитацији мера, недовољни људски капацитети, флукуација запослених и неадекватна политика задржавања обучених кадрова, дужи период обраде захтева у свим фазама који је условљен великим бројем непотпуних и неуредних захтева, недовољна информисаност подносилаца захтева у погледу тумачења услова за остваривање права на ИПАРД подстицаје, немогућност коришћења ИПАРД подстицаја током реализације пројекта, комплексне процедуре приликом остваривања права на ИПАРД подстицаје и сл. Важно је истаћи и то да до краја програмског периода за две ИПАРД мере није извршено поверавање послова спровођења буџета (Мера 4: Агро-еколошко-климатске мере и мера органске производње и Мера 5: Припрема и спровођење локалних стратегија руралног развоја – *LEADER* приступ). Сходно томе, наведене мере нису имплементирани током ИПАРД II програмског периода, при чему су опредељена средства доприноса ЕУ у износу од 8.750.000 EUR за Меру 4 прерасподељена на Меру 7, а 5.250.000 EUR за Меру 5 прерасподељено је на Меру 1. Када је реч о Мери 4, иста није акредитована због значајне финансијске подршке органској производњи кроз националне шеме подршке, уз примену једноставније административне процедуре. Када је у питању Мера 5, недостатак правног основа био је кључни разлог за неповеревање послова спровођења буџета, с обзиром на то да важећи пропис није предвидео могућност да ЈЛС буду чланови удружења грађана. Такође, потребно је напоменути и то да Србија до тада није имала искуства у имплементацији ИПАРД програма или сличних програма.

У претходном периоду уложени су значајни напори у циљу унапређења укупне апсорпције средстава ИПАРД II програма. Током имплементације Програма неколико пута су спроведене измене истог, уведена је индексација цена, авансна плаћања, одржане су додатне едукације за представнике ПСС и консултантске куће, као и промотивне активности за потенцијалне кориснике и кориснике, што је имало позитиван утицај на имплементацију ИПАРД II програма.

Може се оценити да је ИПАРД II програм имао позитиван утицај на подржана пољопривредна газдинства и предузећа са аспекта унапређења конкурентности, усклађивања са захтевима домаћег и страног тржишта, техничког и технолошког унапређења, достизања стандарда ЕУ, модернизације, увођења нових технологија, опреме и процеса, као и на развој додатних или диверзификованих извора прихода. С друге стране, постоји ризик да ће крајњи утицај Програма бити веома ограничен на нивоу земље. Услед ниског нивоа апсорпције доступне финансијске подршке извршене су измене Програма како би се повећала апсорпција.

Успешност и крајњи утицај ИПАРД II програма Републике Србије биће процењен у оквиру накнадне (*ex-post*) евалуације, чије спровођење је предвиђено током 2025. године.

УВОД

Република Србија је посвећена процесу европских интеграција, свесна да овај процес захтева суштинске промене у области пољопривреде и руралног развоја. ИПАРД II програм представља полазну основу приликом спровођења реформских корака у области руралног развоја. Постојање снажне политичке воље Владе Републике Србије, као и широки друштвени консензус о значају ИПАРД подршке, од изузетне су важности за даљи развој и унапређење конкурентности у сектору пољопривреде и руралног развоја.

ИПАРД II програм представља програм претприступне помоћи руралном развоју и први је документ из области пољопривреде и руралног развоја Републике Србије који је одобрен од стране свих чланица Европске уније у јануару 2015. године. Главни циљ и сврха овог Програма је да помогне пољопривредним произвођачима и прерађивачима, као и свим становницима руралних подручја Републике Србије да постепено подижу своје капацитете и потенцијале како би се благовремено и на одговарајући начин припремили за достизање европских стандарда у области пољопривреде, прехранбене индустрије и заштите животне средине.

Програм дефинише мере које омогућавају финансијску подршку сектору примарне пољопривредне производње, сектору прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства, агро-еколошко-климатским мерама и органској производњи, спровођењу локалних стратегија руралног развоја, као и подршку диверзификацији пољопривредних газдинстава и развоју пословања у руралним подручјима Републике Србије. ИПАРД II програмом обухваћена је територија Републике Србије (без Косова и Метохије¹).

Унапређење квалитета живота у руралним подручјима и смањење сиромаштва, равноправнији удео у расподели дохотка и економских могућности, важни су аспекти одрживог развоја руралних средина којем тежи Република Србија. У том смислу, одржив развој руралних средина захтева добру координацију свих политика које имају додира са овим срединама и њиховим ресурсима. Стварање повољних услова за живот и рад и задржавање младих у руралним срединама, обезбеђење атрактивнијих радних места и једнаких могућности за њихове породице један је од основних циљева политике која треба да обезбеди равномернији регионални развој руралних подручја Републике Србије.

Један од услова за коришћење средстава ИПАРД II програма био је успостављање комплементарног система подршке како на националном тако и на локалном нивоу, у којем нема двоструког финансирања из јавних фондова за исту инвестицију, а који својим синергетским ефектом доприноси смањењу регионалних разлика.

Завршни извештај о спровођењу ИПАРД II програма припремило је Управљачко тело у сарадњи са ИПАРД Агенцијом, Канцеларијом за подршку Националног службеника за одобравање, Националним фондом, Министарством за европске интеграције и Сектором за међународну сарадњу у оквиру МПШВ.

Завршни извештај о спровођењу ИПАРД II програма 2014-2020 обухвата период од одобравања ИПАРД II програма 2015. године (Одлука ЕК С(2015)257) до крајњег датума за

¹ Без прејудуцирања ставова о статусу КиМ, у складу са Резолуцијом 1244/1999 СБУН, као и са *ICJ* Мишљењем о проглашењу независности Косова.

прихватљивост трошкова (31. децембар 2023. године). Писмом бр. *Ares (2023)8415835* од 8. децембра 2023. године, ЕК је обавестила РС да је одобрен захтев у вези са продужењем рока за апсорпцију ИПАРД средстава за алокацију за 2020. годину до краја 2024. године у оквиру ИПАРД II програма. Извештај укључује и Годишњи извештај о спровођењу ИПАРД II програма у Републици Србији за 2024. годину.

Извештај се састоји од осам поглавља која обухватају приказ макроекономских показатеља, примењених мера за унапређење квалитета и ефикасности спровођења ИПАРД II програма, финансијских обавеза и трошкова по мерама, предузетих активности у вези са евалуацијом Програма, коришћења осталих инструмената међународне финансијске подршке, преглед финансијских токова по мерама, као и спровођење Плана активности видљивости и комуникације. Извештај обухвата кумулативне финансијске податке добијене мониторингом над спровођењем Програма на основу заједничких табела за праћење и евалуацију. Обрађени подаци представљени су у виду табела и графикана.

1. ПРОМЕНЕ ОПШТИХ УСЛОВА У СРБИЈИ (МАКРОЕКОНОМСКИ КОНТЕКСТ, ДРУШТВЕНО-ЕКОНОМСКИ ТРЕНДОВИ И ПОЉОПРИВРЕДНА ПОЛИТИКА) И ЊИХОВИ УТИЦАЈИ НА СПРОВОЂЕЊЕ ИПАРД II ПРОГРАМА

1.1. Макроекономски трендови, структурне карактеристике економије и стање у пољопривреди и руралним подручјима

Макроекономска кретања у протеклој декади била су условљена бројним, пре свега неекономским спољним факторима, што је у значајној мери утицало на флукуације тржишних кретања и основних макроекономских показатеља.

Претходни десетогодишњи период обележио је стабилан раст нивоа бруто домаћег производа (у даљем тексту: БДП): од 37,0 млрд. EUR у 2014. години до 82,3 млрд. EUR у 2024. години. Уз пораст економских активности, на раст БДП значајно је утицао раст цена. Реални раст БДП крајем десетогодишњег периода бележи осцилаторна кретања, са највећим порастом од 7,9% у 2021. години (услед ниске основе у претходној години) и оствареном вредношћу од 3,9% у 2024. години. Највећу бруто додату вредност (у даљем тексту: БДВ) и најзначајније учешће у БДП остварује сектор прерађивачке индустрије (13,3%) и сектор услуга (трговина на велико и мало, поправка моторних возила, информисање и комуникација, некретнине и др.). Основни макроекономски показатељи РС у периоду 2014-2024. године представљени су у Табели 1.

Табела 1: Основни макроекономски показатељи Републике Србије, 2014-2024

Показатељ	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
БДП ¹ , мил. EUR	37.014	37.220	38.165	40.828	44.711	48.105	49.024	55.931	63.501	75.204	82.321
- Стопа реалног раста ² , %	- 1,8	1,3	3,0	2,4	4,6	4,8	- 1,0	7,9	2,6	3,8	3,9
Стопа незапослености ³ %	20,6	18,9	16,4	14,5	13,7	11,2	9,7	11,1	9,5	9,5	8,6
Извоз робе и услуга, м. EUR	14.451	15.728	17.385	19.312	21.166	23.349	22.271	28.818	38.004	41.009	42.969
Увоз робе и услуга, м. EUR	18.096	18.643	19.597	22.343	25.257	27.960	26.370	33.439	45.054	44.596	48.304
Салдо роба и услуга, м. EUR	-3.645	-2.915	-2.212	-3.031	-4.091	-4.611	-4.099	-4.621	-7.050	-3.587	-5.335

Извор: НБС, РЗС

¹Према методологији ESA 2010; ²У сталним ценама претходне године; ³Од 2021. године подаци су усклађени са Пописом из 2022. године. Подаци су раније ревидирани према методологији Анкете о радној снази из 2021. године.

Број запослених лица радног узраста 15 и више година у 2024. години износио је 2,9 мил. Стопа незапослености током последње декаде бележи тенденцију опадања, при чему је најнижа вредност од 8,6% остварена у 2024. години. У истом периоду највећи пораст стопе запослености бележе Београдски регион и Регион Војводине (55,9% и 51,3% респективно), док највишу стопу незапослености остварује Регион Јужне и Источне Србије (12,1%).

Укупна спољнотрговинска размена роба и услуга током посматраног десетогодишњег периода бележи континуирани раст, који је базиран на истовременом порасту извоза и увоза роба и услуга, уз остварену рекордну вредност укупне спољнотрговинске размене од 91,3 млрд. EUR у 2024. години. Наведена кретања праћена су негативним трговинским салдом, са тендецијом пораста дефицита услед динамичнијег раста увоза од извоза. У односу на иницијалну годину ИПАРД II програмског периода (2014), сектор роба и услуга је у 2024. години остварио пораст вредности укупне спољнотрговинске размене за 180,4% и пораст степена покривености увоза извозом за 9,1 п.п. (89,0 у 2024. години).

Сектор микро, малих и средњих предузећа и предузетника (у даљем тексту: МСПП) карактерише недовољно искоришћени потенцијал за запошљавање, иновације и привредни раст. Међутим, последњих година сектор МСПП бележи тенденцију раста по свим кључним показатељима за сагледавање места, улоге и економског значаја сектора у привредној структури земље. У укупном основном капиталу привредних субјеката сектор МСПП (искључујући предузетнике) у 2023. години остварио је учешће од 47,6%. Са 358.550 предузећа у 2023. години сектор МСПП доминира у укупном броју привредних субјеката у РС (99,8%), при чему најзначајније учешће у овој групацији остварују предузетници (69,4%) и микро предузећа (26,2%). Највећи број субјеката сектора МСПП регистрован је у Београдском региону (122.862), а најмањи у Региону Јужне и Источне Србије (56.416). Најзаступљеније делатности МСПП односе се на трговину на велико и мало и поправку моторних возила - 73.678 субјеката са учешћем од 20,5%, затим на стручне, научне, иновационе и техничке делатности, као и прерађивачку индустрију - преко 50.000 субјеката по групи делатности. Сектор пољопривреде, шумарства и рибарства са активних 5.828 субјеката остварује значајно ниже учешће у укупном броју МСПП од 1,6% (2023). Укупан број запослених у сектору МСПП у 2023. години износио је 999.336, при чему је највећа запосленост забележена у сектору прерађивачке индустрије (24,2%), док сектор пољопривреде, шумарства и рибарства са 20.239 запослених у укупном броју запослених у сектору МСПП остварује учешће од 2,0% (2023). У Табели 2 дат је приказ броја предузећа у сектору МСПП према величини и броју запослених.

Табела 2: Број предузећа према величини и запосленост у сектору МСПП, 2023

Опис	Предузетници	Микро предузећа	Мала предузећа	Средња предузећа	МСПП укупно
Укупан број предузећа	248.906	94.078	12.613	2.953	358.550
Сектор пољопривреде, шумарства и рибарства	2.207	3.216	333	72	5.828
Укупан број запослених	265.900	173.001	256.024	304.411	999.336
Сектор пољопривреде, шумарства и рибарства	2.809	3.993	6.995	6.442	20.239

Извор: „Предузећа по величини и предузетници у Републици Србији 2021-2023.“, РЗС

Укупан број субјеката у сектору МСП у 2023. години смањен је у поређењу са претходном годином (Табела 2), док су број извозника, запосленост, БДВ и укупна вредност извоза у сектору МСПП РС у 2023. години у односу на претходну годину остварили пораст. Сектор пољопривреде МСПП у истом периоду бележи пораст броја субјеката и запослености, и смањење броја извозника и укупне вредности извоза. Истовремено, сектор пољопривреде МСПП је у 2023. у односу на 2022. годину остварио смањење БДВ, као и већи износ БДВ по запосленом (22,3 хиљ. EUR) у односу на овај показатељ на нивоу укупног сектора МСПП (20,2 хиљ. EUR), што имплицира већу продуктивност рада сектора пољопривреде МСПП у односу на просек сектора. Учешће сектора МСПП у укупном извозу роба и услуга у 2023. години износило је 24,9%, при чему је сектор пољопривреде МСПП у укупном извозу пољопривредно-прехранбених производа остварио учешће од 5,0%.

Укупан број пословних субјеката у области прехранбене индустрије значајно је повећан у периоду 2014-2022. године (са 3.029 на 7.205, односно за 137,9%), и то у свим интервалима величине предузећа (микро, мала, средња и велика). Највећи пораст броја привредних субјеката у посматраном периоду забележио је сектор МСПП, што се посебно односи на микро предузећа (од 0 до 9 запослених лица), чији број је увећан за 3.597 предузећа у 2022.

у односу на 2014. годину. Истовремено, микро предузећа у анализираном периоду остварила су пораст иначе највећег учешћа у укупном броју предузећа у оквиру делатности прехранбене индустрије (са 76,5% у 2014. на 82,1% у 2022. години).

Значај пољопривредно-прехранбеног сектора у Србији

Пољопривреда и прехранбена индустрија представљају значајне привредне делатности у привредној структури РС. Удео пољопривреде, шумарства и рибарства у укупном БДП у периоду 2014-2024. године бележи опадајући тренд, уз најнижу остварену вредност у 2024. години: 3,2%, што је изнад просека ЕУ (1,3%). Наведена кретања праћена су смањењем запослености у сектору, чему у највећој мери доприносе негативне тржишне флукуације како на домаћем тако и на међународном тржишту, а посебно раст цена инпута у сектору пољопривреде. Учешће запослених у пољопривреди у укупном броју запослених у 2024. години бележи најнижи ниво и износи 12,8%, док укључујући запослене у производњи прехранбених производа, пића и дуванских производа учешће запослености достиже 17,0% (Табела 3).

Табела 3: Кључни показатељи пољопривредно-прехранбеног сектора РС, 2014-2024

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
БДВ пољопривреде ¹ , млрд. EUR	2,2	2,1	2,3	2,2	2,3	2,4	2,6	3,0	3,5	3,0	2,8
- учешће у укупном БДП ² , %	6,1	5,6	5,7	5,1	5,2	4,8	5,1	5,2	5,3	3,8	3,2
- стопа раста ¹ , %	5,5	- 5,6	8,3	- 10,5	21,9	- 2,4	2,4	- 6,2	- 8,8	8,1	- 8,2
Запосленост у пољ., шум. и рибар. ³ , 000	508,1	499,6	506,1	481,1	451,0	452,7	421,4	390,5	390,7	373,2	371,9
- учешће у укупној запослености, %	19,9	19,4	18,6	17,2	15,9	15,6	14,6	14,2	13,9	13,1	12,8
БДВ прехранбене инд., млрд. EUR	1,2	1,1	1,2	1,2	1,2	1,1	1,2	1,3	1,6	1,9	2,0
- учешће у укупном БДП, %	3,1	3,0	3,1	2,9	2,6	2,4	2,5	2,4	2,4	2,6	2,3
- стопа реалног раста, претх. год. = 100 (%)	5,7	0,5	1,1	- 1,2	- 2,1	- 6,3	4,1	0,5	0,4	6,2	2,7
Запосленост у прехр. индустрији, 000	49,7	82,8	82,2	84,6	86,2	89,7	92,8	92,5	89,7	90,6	91,8
Извоз пољ-прехранб. производа, мил. EUR	2.317	2.605	2.922	2.823	2.854	3.238	3.635	4.163	4.765	4.637	5.091
Увоз пољ-прехранб. производа, мил. EUR	1.278	1.489	1.362	1.617	1.714	1.872	2.048	2.442	3.138	3.345	3.804
Спољнотрговински биланс, мил. EUR	1.039	1.117	1.560	1.206	1.140	1.366	1.587	1.721	1.627	1.292	1.287

Извор: РЗС

¹У складу са концептом економских рачуна пољопривреде (Economic Accounts for Agriculture - EAA); ²Ревизија 2024 услед унапређења методолошких процедура; ³Од 2021. године примењује се нова методологија праћења података о запослености у Анкети о радној снази, према ревизијама из 2023. и 2024. године. Број запослених лица, старости 15 и више година, по секторима КД 2010 и региону према Анкети о радној снази.

Бруто додата вредност сектора прехранбене индустрије (у текућим ценама) у периоду 2014-2023. године не остварује значајније осцилације, док је у последњим годинама ИПАРД II програмског периода овај показатељ забележио значајан раст, са највећом достигнутом вредношћу у 2024. години: 2,0 млрд. EUR (Табела 3). Највеће учешће сектора прехранбене индустрије у укупном БДП (око 3%) забележено је почетком анализираног периода, док у наредним годинама овај показатељ бележи претежно опадајући тренд, закључно са оствареном вредношћу од 2,3% у 2024. години. Највећа вредност стопе реалног раста БДВ прехранбене индустрије у односу на претходну годину остварена је у 2023. години (6,2%), док је у 2024. години овај индикатор достигао вредност од 2,7%.

Спољнотрговинска размена пољопривредно-прехранбених производа током последње деценије бележи осцилаторна кретања, праћена позитивном стопом покривености увоза извозом (133,8% у 2024. години). Увоз пољопривредно-прехранбених производа остварује динамичнији раст (за 197,7%) од извоза (за 119,7%), што последично доводи до смањења стопе покривености увоза извозом, нарочито током последњих година периода (2021-2024. године). Вредност извоза пољопривредно-прехранбених производа у 2024. години превазилази десетогодишњи просек овог показатеља за 43,4%, а увоза за 73,6%.

Главни трговински партнери РС су земље ЕУ (са учешћем у укупној спољнотрговинској размени од 49,1%, уз перманентно негативан биланс размене) и земље *CEFTA* (са учешћем у укупној спољнотрговинској размени од 28,3% и суфицитом у размени пољопривредно-прехранбених производа). Спољнотрговинска размена са осталим земљама одвија се са претежно уравнотеженим односом извоза и увоза пољопривредно-прехранбених производа, уз учешће у укупној размени од око 23% у 2024. години.

Капацитети и структурне карактеристике пољопривреде Србије

Према резултатима Пописа пољопривреде 2023, пољопривредном производњом у РС бавило се 508.325 пољопривредних газдинстава (у даљем тексту: ПГ), уз доминантно учешће породичних ПГ од 99,6%. Површина пољопривредног земљишта у РС износи 3,9 мил. ха, док је површина коришћеног пољопривредног земљишта (у даљем тексту: КПЗ) 3,2 мил. ха, што у односу на претходни попис пољопривреде (2012) представља смањење површине за 3,6% или 120,9 хиљ. ха. Структура КПЗ указује на највеће учешће производа ратарске производње. Жита се узгајају на 52,0% КПЗ, индустријско биље заузима 14,7%, шећерна репа 1,2%, воћњаци 5,7%, док виногради обухватају 0,5% КПЗ. Просечна површина КПЗ по газдинству је 6,4 ха, што указује на процес укрупњавања ПГ у РС у односу на 2012. годину (5,3 ха), при чему највећу просечну површину по газдинству остварује Регион Војводине (13,4 ха). Највећи број ПГ располаже површином КПЗ до 2 ха (193.894 ПГ или 38,2%), док се истовремено највеће површине КПЗ (629.384 ха или 19,4%) налазе у оквиру интервала од 5 до 10 ха КПЗ. Према резултатима Пописа пољопривреде 2023 наводњава се 268.305 ха земљишта, односно 8,3% КПЗ у оквиру 27,2% газдинстава, при чему Београдски регион, иако са најмањим учешћем у укупној површини КПЗ, предњачи у укупно наводњаваној површини на нивоу региона (20,4%).

Табела 4: Основни показатељи структуре пољопривредних газдинстава према величини коришћеног пољопривредног земљишта

	Коришћено пољопривредно земљиште (ha)								Индекс 2023/ 2012
	Укупно	0-5	5,1-100	>100	Укупно	0-5	5,1-100	>100	
	2012				2023				
Број пољ. газдинстава	632.062	490.120	140.089	1.853	508.325	348.327	158.525	1.473	80,4
учешће (%)	100,0	77,5	22,2	0,3	100,0	68,5	31,2	0,3	-
Површина КПЗ (000 ha)	3.360,3	859,7	1.753,0	747,6	3.239,4	691,0	2.043,5	504,9	96,4
учешће (%)	100,0	25,6	52,2	22,2	100,0	21,3	63,1	15,6	-
Говеда (000)	909,0	271,4	558,6	79,0	725,4	116,0	521,7	87,6	79,8
Свиње (000)	3.403,3	1.540,9	1.416,2	446,2	2.263,7	833,0	1.079,2	351,5	66,5
Овце (000)	1.729,3	832.793	871,5	25,0	1.702,7	580,9	1.077,8	43,9	98,5
Живина (000)	26.627,3	17.629,8	6.720,1	2.277,4	21.604,4	12.897,6	7.169,7	1.537,1	81,1
Двоосовински трактори	408.877	222.218	176.238	8.421	482.498	244.692	229.686	8.119	118,0

Извор: Попис пољопривреде, 2012, 2023, РЗС

Са аспекта типа производње мешовита газдинства са биљном и сточарском производњом су најзаступљенија у структури ПГ - у свим регионима осим Региона Војводине, где је специјализована производња у сектору ратарства најчешће примењиван тип производње. Учешће ПГ која се баве узгојем стоке је 61,7%, при чему је најзаступљенија величина стада 3-9 говеда, 1-2 свиње и 3-9 оваца. У укупној живинарској производњи бројлери остварују учешће од 59% а коке носиле 35%. Капацитети у сточарству са аспекта броја грла на ПГ бележе значајно смањење у 2023. у поређењу са 2012. пописном годином - највише у сектору свињарства: број грла смањен је за 33,5% (Табела 4). Када је реч о пољопривредној механизацији може се констатовати значајан пораст броја двоосовинских трактора у међупописном периоду: за 73.621 трактора, односно за 18,0%.

Од укупног броја ПГ друге профитабилне активности обављало је 13% ПГ, од чега највеће учешће овог типа газдинстава у укупном броју ПГ остварује Регион Шумадије и Западне Србије (16%). Најзаступљеније друге профитабилне активности на газдинству су прерада воћа и поврћа (26,3%), прерада млека (26,0%), шумарство и прерада дрвета (14,9%), прерада меса (9,5%), народна радиност (2,6%), туризам (1,4%), узгој рибе (0,3%) и производња енергије из обновљивих извора (0,1%). Печењем ракије бави се 44,0% ПГ у РС. Газдинства која се баве додатним профитабилним активностима углавном су смештена у региону Србија-Југ (89%). У рад на основу уговора укључено је 13,9% газдинстава која се баве додатним профитабилним активностима.

Према резултатима Пописа пољопривреде 2023. старосна структура породичних ПГ је неповољна, јер чак 44,7% носилаца газдинстава има више од 65 година (просечна старост носилаца ПГ је 60 година), док је удео младих узраста од 15 до 25 година занемарљив (0,9%). Највећи број младих носилаца ПГ (до 40 година старости) налази се у Региону Војводине (17.000, односно 37%). Просечан број годишњих радних јединица (у даљем тексту: ГРЈ) по газдинству је 1,0, при чему стално запослени на породичним ПГ остварују 581 ГРЈ, а на газдинствима правних лица и предузетника 19.606 ГРЈ. Ниво квалификација управника ПГ за бављење пољопривредним активностима је незадовољавајући, имајући у виду да се чак 54,0% управника ослања искључиво на практично искуство. Само 3,3% управника има завршену средњу пољопривредну школу, а 1,7% управника ПГ стекло је дипломе више школе или факултета из области пољопривреде. У 2023. години, пољопривредне курсеве похађало је свега 2,8% управника ПГ.

Резултати Пописа пољопривреде из 2023. године биће коришћени за *ex-post* евалуацију ИПАРД II програма, а такође су укључени и у ИПАРД III програм у Табели 3.6. са аспекта вредности програмских контекст показатеља, који ће се пратити током ИПАРД III програмског периода.

1.2. Становништво

Према Попису становништва, домаћинстава и станова који је спроведен 2022. године од стране РЗС, у РС број становника био је 6,6 мил., при чему је просечна густина насељености износила 85,7 ст./km² (просек ЕУ: 109 ст./km²), док је просечна старост становништва 43,8 година. Учешће жена у укупном становништву РС износи 51,4%, док за становништво до 40 година старости ово учешће износи 43,0%.

У руралним подручјима живи 2,5 мил. становника, односно 38,0% укупне популације РС. Просечна старост становништва у руралним подручјима неповољнија је у поређењу са

националним просеком и износи 45,3 године. Старосна структура руралног становништва у свим интервалним групама од 0 до 64 година такође је неповољнија у поређењу са националним просеком, и истовремено указује на веће учешће становништва преко 65 година старости у односу на национални просек (24,4% и 22,1% респективно). Образовна структура руралног становништва указује на већу заступљеност становништва са основним образовањем у односу на национални просек (25,8% и 17,8% респективно). Учешће становништва са средњим образовањем приближно је нивоу националног просека и износи 52,6%, док је учешће вишег и високог образовања руралног становништва на знатно нижем нивоу у односу на национални просек (3,6% и 6,0%, односно 6,4% и 16,4% респективно).

Табела 5: Рурално становништво и густина насељености према региону, 2022

Регион	Укупно становништво	Рурално становништво		Густина насељености (ст./ km ²)	Тип региона према <i>OECD</i> дефиницији руралности	
		укупно	(%)		Рурално становништво (%)	Тип региона
Регион Војводине	1.740.230	664.394	38,2	80,5	66,6	Рурални
Београдски регион	1.681.405	297.530	17,7	519,9	8,9	Урбани
Регион Шумадије и Западне Србије	1.819.318	908.199	49,9	68,7	84,4	Рурални
Регион Јужне и Источне Србије	1.406.050	656.098	46,7	53,6	72,2	Рурални
Република Србија*	6.647.003	2.526.221	38,0	85,7	58,1	Рурални

Извор: Попис становништва, домаћинства и станова 2022, РЗС

* Без података за Регион Косово и Метохија.

У међупописном периоду (2011, 2022) кључни демографски показатељи РС забележили су негативне трендове: смањење укупног становништва (за 7,5%) и скоро дупло већи проценат смањења руралног становништва (за 13,3%) у односу на претходну пописну годину. Негативни трендови природног кретања становништва прате и регионални ниво посматрања, при чему су сви региони (осим Београдског региона који бележи незнатан пораст становништва за 1,3%), забележили смањење укупног становништва. Рурално становништво у свим регионима бележи драстичнији пад у односу на укупно становништво и најизраженији је у Региону Војводине и Региону Шумадије и Западне Србије (за око 15%).

Наведени трендови природног кретања становништва резултирали су смањењем учешћа руралног становништва у укупном становништву у посматраном периоду (за 2,5 п.п.), што је истовремено праћено смањењем густине насељености (са 92,8 ст./km² у 2011. на 85,7 ст./km² у 2022. години).

1.3. Пољопривредна политика и политика руралног развоја

Дугорочни стратешки правац развоја пољопривреде у РС дефинисан је Стратегијом пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2024. године² која садржи визију, стратешке циљеве и правце развоја пољопривреде и руралног развоја РС за десетогодишњи период. Будући правци развоја пољопривреде РС дефинисани су у складу са процесом усклађивања националне пољопривредне политике и политике руралног развоја са правним тековинама ЕУ. У оквиру буџетских средстава додељених Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде (у даљем тексту: МПШВ), средства намењена реализацији мера пољопривредне политике и политике руралног развоја

² „Сл. гласник РС”, број 85/14

на годишњем нивоу опредељена су Законом о буџету Републике Србије за једну календарску годину. Годишњом Уредбом о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју дефинишу се врсте подстицаја, обим средстава и максимални износи за сваку врсту подстицаја за текућу годину.

1.3.1. Преговори са Европском унијом, обавезе у преговорима

У складу са Одлуком о оснивању Координационог тела за процес приступања Републике Србије Европској унији, МПШВ је носилац преговарања за три преговарачка поглавља, и то: Поглавље 11 - Пољопривреда и рурални развој, Поглавље 12 - Безбедност хране, ветеринарска и фитосанитарна политика и Поглавље 13 - Рибарство. Поред тога, представници МПШВ учествују у раду још 18 преговарачких поглавља. Првом Међувладином конференцијом између РС и ЕУ која је одржана 21. јануара 2014. године у Бриселу формално су отпочели преговори за приступање РС ЕУ.

Поглавље 11: Пољопривреда и рурални развој

Европска комисија доставила је Извештај о скринингу за Поглавље 11 који је представљен 27. фебруара 2015. године на састанку Комитета за проширење Савета ЕУ. Након усвајања Извештаја од стране Савета, председавајући Комитета сталних представника (*COREPER II*) је 17. јуна 2015. године у име земаља чланица ЕУ упутио писмо којим обавештава да РС није спремна за отварање преговора у Поглављу 11 и да је неопходно да испуни два мерила. Утврђена мерила за отварање преговора у Поглављу 11 била су да:

- Србија представља Комисији акциони план, који ће служити као основа за преношење, примену и извршење правне тековине у пољопривреди и руралном развоју;
- Србија је поднела Комисији захтев за поверавање послова спровођења буџета за ИПАРД II, у складу са одредбама Уредбе Комисије о спровођењу бр. 447/2014.

Прво мерило за отварање преговора у Поглављу 11

Влада РС усвојила је 18. октобра 2018. године Акциони план за преузимање, усвајање и спровођење правних тековина ЕУ у области пољопривреде и руралног развоја. Акциони план поднет је ЕК 01. новембра 2018. године.

Друго мерило за отварање преговора у Поглављу 11

Република Србија је званично примила информацију да је процес поверавања послова буџета за Мериу 1 и Мериу 3 у оквиру ИПАРД II програма успешно завршен 26. фебруара 2018. године. Финансијски споразум потписан је 29. маја 2018. године и ступио је на снагу 12. јуна 2018. године, када је Министарство спољних послова упутило званично писмо Генералном директорату за пољопривреду и рурални развој ЕК (у даљем тексту: *DG AGRI*) у коме наводи да су све формалности завршене у складу са законодавством РС. Крајем марта 2020. године акредитоване су Мера 7 и Мера 9 у оквиру ИПАРД II програма. Измена Финансијског споразума потписана је 1. октобра 2020. године, а ступила је на снагу 17. новембра 2020. године.

Европска комисија је оценила да је РС испунила оба мерила за отварање преговора у Поглављу 11 и поднела Извештај о мерилу за отварање Радној групи Савета ЕУ за

проширење и државе које воде преговоре о приступању ЕУ (*COELA*) 11. фебруара 2018. године.

Извештај ЕК о напретку РС за 2024. годину

Према Годишњем извештају ЕК о напретку РС за 2024. годину, у вези са хоризонталним питањима, Србија није усвојила национални програм за пољопривреду и рурални развој за период 2022-2024. године. Нова, национална стратегија за пољопривреду и рурални развој која обухвата период 2025-2032. године тек треба да се усвоји.

Спровођење акционог плана о усклађивању са правним тековинама ЕУ у области пољопривреде и руралног развоја мора показати напредак, а његово ажурирање треба да буде завршено 2024. године. Србија треба да постигне напредак у успостављању интегрисаног система администрације и контроле (*IACS*) и преласку са ручне на електронску обраду захтева за подршку. Развој софтвера за систем идентификације земљишних парцела (*LPIS*), што је предуслов за почетак пројекта ИПА 2021 у првој фази успостављања *IACS*-а, мора се завршити без даљих одлагања. Величину узорка и квалитет података успостављене мреже података пољопривредног рачуноводства (*FADN*) треба додатно унапредити. Потребно је уложити напоре да се прикупљање података прошири на еколошка и друштвена питања у складу са правним тековинама ЕУ.

У складу са Извештајем, у области заједничке организације тржишта (ЗОТ) није постигнут напредак, а подзаконски акти који се тичу маркетиншких стандарда, јавног и приватног складиштења и организација произвођача још увек нису усвојени, а закон о вину тек треба да буде усвојен.

Када је реч о руралном развоју, Комисија је препоручила да се уложи сви напори како би се избегли даљи губици средстава ЕУ у оквиру ИПАРД програма. Важно је да Србија без одлагања почне са уговарањем и исплатом ИПАРД III средстава. Неопходно је ојачати изградњу капацитета, користећи подршку ИПАРД техничке помоћи, остварити поверавање послова спровођења буџета за нове мере у оквиру ИПАРД III програма, а посебно за Меру 6 - Инвестиције у руралну јавну инфраструктуру. Србија се подстиче да предложи шеме кредитних гаранција које ће не-правним лицима и малим пољопривредним газдинствима осигурати олакшан приступ ИПАРД средствима.

Када је реч о политици квалитета, у Извештају се наводи да континуирано кашњење у усвајању закона о шемама квалитета за пољопривредне и прехранбене производе омета развој сектора.

У области органске пољопривреде, закони усклађени са правним тековинама ЕУ за органску производњу тек треба да се усвоје.

1.3.2. Правни и институционални оквир

Законодавни оквир који дефинише спровођење ИПАРД II програма у РС обухвата:

- Закон о потврђивању Оквирног споразума између Републике Србије и Европске комисије о правилима за спровођење финансијске помоћи Европске уније Републици Србији у оквиру инструмента за претприступну помоћ (ИПА II) („Сл. гласник РС”, МУ, број 19/14). Овим споразумом (у даљем тексту: ОС), који је ступио на снагу 30.

децембра 2014. године, дефинисани су принципи управљања и спровођења ИПА II помоћи између ЕУ и РС.

- Секторски споразум између Владе Републике Србије и Европске комисије о механизмима примене финансијске помоћи Уније Републици Србији у оквиру инструмента за претприступну помоћ у области подршке пољопривреди и руралном развоју (ИПАРД). Секторским споразумом (у даљем тексту: СС), који је ступио на снагу 8. априла 2016. године, допуњује се Оквирни споразум и дефинишу посебне одредбе које се примењују приликом спровођења ИПАРД II програма. Измене и допуне СС ступиле су на снагу 26. новембра 2020. године.
- Закључак о усвајању текста Финансијског споразума између Владе Републике Србије и Европске комисије, која поступа за и у име Европске уније, за ИПАРД II помоћ за пољопривреду и рурални развој у оквиру инструмента за претприступну помоћ ИПА II 05 број: 48-4059/2018 од 04 маја 2018. године.
- Закон о пољопривреди и руралном развоју („Сл. гласник РС”, бр. 41/09, 10/13 – др. закон, 101/16, 67/21 – др. закон, 114/21 и 19/25).
- Закључак о усвајању ИПАРД програма за Републику Србију за период 2014-2020. године („Сл. гласник РС”, бр. 30/16, 84/17, 20/19, 55/19, 38/21, 27/23, 97/23 и 97/24).
- Уредба о одређивању тела за ревизију система управљања програмима претприступне помоћи Европске уније у оквиру инструмента за претприступну помоћ (ИПА II) („Сл. гласник РС”, број 86/15).
- Уредба о управљању програмима претприступне помоћи Европске уније у оквиру инструмента за претприступну помоћ (ИПА II) за период 2014-2020 године („Сл. гласник РС”, бр. 10/19).
- Одлука о образовању Радне групе за реализацију активности у вези са поверавањем индиректног управљања програмом ИПАРД („Сл. гласник РС”, бр. 5/17, 86/18 и 27/19).
- Одлука о одређивању одговорних лица и тела за управљање програмима претприступне помоћи Европске уније у оквиру инструмента за претприступну помоћ (ИПА II) за период 2014-2020. године („Сл. гласник РС”, бр. 26/19, 90/21, 130/22 и 29/23).
- Правилник о ИПАРД подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава („Сл. гласник РС”, бр. 84/17, 112/17, 78/18, 67/19, 53/21, 10/22, 18/22 и 23/23).
- Правилник о ИПАРД подстицајима за инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства („Сл. гласник РС”, бр. 84/17, 23/18, 98/18, 82/19, 74/21, 10/22 и 23/23).
- Правилник о ИПАРД подстицајима за диверзификацију пољопривредних газдинстава и развој пословања („Сл. гласник РС”, број 76/20, 87/21, 10/22 и 25/23).
- Правилник о упису у Регистар пољопривредних газдинстава и обнови регистрације, као и о условима за пасиван статус пољопривредног газдинства („Сл. гласник РС”, бр. 17/13, 102/15, 6/16, 46/17, 44/18-др. закон, 102/18 и 6/19).
- Правилник о упису у Регистар пољопривредних газдинстава, промени података и обнови регистрације, електронском поступању, као и о условима за пасиван статус пољопривредног газдинства („Сл. гласник РС”, бр. 25/23, 110/23, 3/24, 34/24).
- Правилник о условима заштите животне средине које морају да испуне корисници ИПАРД подстицаја („Сл. гласник РС”, бр. 26/19).

- Правилник о методологији утврђивања референтних цена инвестиције за обрачун ИПАРД подстицаја („Сл. гласник РС”, бр. 84/18).
- Правилник о одређивању подручја са отежаним условима рада у пољопривреди („Службени гласник РС”, бр. 132/21).
- Правилник о условима које треба да испуњавају објекти за животињске отпатке и погони за прераду и обраду животињских отпадака („Сл. гласник РС”, бр. 94/17 и 94/19).
- Меморандум о разумевању између Управљачког тела и ИПАРД Агенције о управљању и спровођењу ИПАРД II програма за период 2014-2020. године у Републици Србији, потписан 31. октобра 2019. године.
- Споразум о сарадњи између Националног службеника за одобравање, Управљачког тела и ИПАРД Агенције, потписан 31. октобра 2019. године.
- Споразум о спровођењу Мере Техничка помоћ у оквиру ИПАРД II програма 2014-2020, потписан 19. септембра 2019. године.
- Протокол о сарадњи између Ревизорског тела система управљања средствима ЕУ, Управљачког тела и ИПАРД Агенције.
- Протокол о начину и условима за вођење рачуна отворених код Народне банке Србије за сврху управљања програмима претприступне помоћи Европске уније у оквиру инструмента за претприступну помоћ (ИПА II) за период 2014-2020. године.
- Протокол о начину и условима за вођење рачуна отворених код Министарства финансија – Управе за трезор за сврху управљања програмом претприступне помоћи Европске уније у области пољопривреде и руралног развоја (ИПА II) у оквиру инструмента за претприступну помоћ (ИПА II) за период 2014-2020 године, који је ступио на снагу 25. јуна 2019. године.
- Приручник са процедурама за имплементацију ИПАРД II програма, верзија 1.1 од 28. јуна 2018. год., верзија 1.2 од 18. јуна 2019. год., верзија 1.3 од 19. августа 2019. год., верзија 1.3 од 8. децембра 2020. год., верзија 2 од 07. јула 2022. године.
- Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији радних места у Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде.

1.3.3. Националне шеме подршке

Подстицаји у пољопривреди и руралном развоју спроводили су се на основу Закона о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју („Сл. гласник РС”, бр. 10/13, 142/14, 103/15, 101/16, 35/23, 92/23 и 94/24) и одговарајућих подзаконских прописа, којима су ближе дефинисани услови за остваривање права на подстицаје, као и начини остваривања тих права.

У ИПАРД II програмском периоду 2014-2024 реализоване су следеће врсте подстицаја:

- Директна плаћања,
- Мере руралног развоја,
- Посебни подстицаји,
- Кредитна подршка.

Директна плаћања

У погледу опредељених буџетских средстава директна плаћања чине најзначајнију врсту подстицаја и реализована су кроз премије, подстицаје за производњу и регресе. Једини тип премије је премија за млеко за коју је износ на годишњем нивоу растао почевши од 7 до 19

RSD по литру крављег, овчијег и козјег сировог млека испорученог у претходном кварталу. Услов за остваривање права на премију за кравље млеко је да корисник испоручи млекари најмање 3.000 литара крављег млека по кварталу, односно најмање 1.500 литара на подручју са отежаним условима рада у пољопривреди.

Подстицаји за биљну производњу реализују се као основни подстицаји за биљну производњу и производно везани подстицаји, док се подстицаји у сточарству реализују кроз подстицаје за: квалитетна приплодна грла, товна грла, краве за узгој телади за тов, по кошници пчела, родитељске кокошке тешког и лаког типа и ћурке, квалитетне приплодне матице шарана и пастрмке и производњу конзумне рибе. Регреси се исплаћују за купљено гориво, ђубриво, сертификовано семе и други репродуктивни материјал, као и за трошкове складиштења у јавним складиштима.

Мере руралног развоја

Подстицаји за унапређење конкурентности се обухватају подршку инвестицијама у физичку имовину пољопривредног газдинства, успостављању и јачању удружења у области пољопривреде, инвестицијама у прераду и маркетинг пољопривредних и прехрамбених производа и производа рибарства, укључујући меру управљања ризиком.

Подршка инвестицијама у физичку имовину пољопривредног газдинства има за циљ побољшање производне структуре газдинства кроз мере за подизање нових вишегодишњих засада воћа, винове лозе и хмеља и подршку за унапређење примарне пољопривредне производње кроз набавку нових машина и опреме за унапређење примарне биљне производње, набавку нових машина и опреме за унапређење примарне сточарске производње, набавку квалитетних приплodних грла и изградњу и опремање објеката. Ниво подршке за инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства је 50% вредности инвестиције, односно 65% вредности инвестиције за подручја са отежаним условима рада у пољопривреди.

Подршка инвестицијама у прераду и маркетинг пољопривредних и прехрамбених производа и производа рибарства односи се на подршку унапређењу квалитета вина и ракије и пољопривредно-прехрамбених производа, набавку контролних и евиденционих маркица за пољопривредно-прехрамбене производе и вино, као и набавку опреме у сектору меса, млека, производње вина, јаких алкохолних пића и пива. Подстицаји се утврђују у износу од 50% од вредности реализоване прихватљиве инвестиције умањене за износ средстава на име пореза на додатну вредност, односно у износу од 65% од ове вредности у подручју са отежаним условима рада у пољопривреди.

Мера управљања ризицима односи се на регресирање дела трошкова премије осигурања за усеве, плодове, вишегодишње засаде, расаднике и животиње, а реализује се кроз надокнаду од 40% плаћене премије осигурања (45% за подручја са отежаним условима рада у пољопривреди), односно у максималном износу од 70% плаћене премије осигурања на подручју Моравичког, Златиборског и Колубарског управног округа.

Подстицаји за очување и унапређење животне средине и природних ресурса обухватају подстицаје за одрживо коришћење пољопривредног земљишта, одрживо коришћење шумских ресурса, органску производњу, очување биљних и животињских генетичких ресурса, очување пољопривредних и осталих подручја високе природне вредности,

подршку агроеколошким мерама, доброј пољопривредној пракси и другим политикама заштите и очувања животне средине.

Подстицаји за диверзификацију дохотка и унапређење квалитета живота у руралним подручјима обухватају низ мера усмерених на подршку непољопривредним активностима које се односе на унапређење квалитета живота на селу, и то за инвестиције за унапређење и развој руралне инфраструктуре, унапређење економских активности на селу кроз подршку непољопривредним активностима, подршку младим пољопривредницима у руралним подручјима, спровођење активности у циљу подизања конкурентности у смислу додавања вредности кроз прераду, као и на увођење и сертификацију система квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла на газдинствима.

Подстицаји за припрему и спровођење локалних стратегија руралног развоја укључују подршку за припрему и спровођење локалних стратегија руралног развоја и исплаћују се у максималном износу од 100%.

Подстицаји за унапређење система креирања и преноса знања укључују подршку развоју техничко-технолошких, примењених, развојних и иновативних пројеката у пољопривреди и руралном развоју, као и подршку пружању савета и информација пољопривредним произвођачима, удружењима, задругама и другим правним лицима у пољопривреди и руралном развоју. Ови подстицаји су реализовани као облик подршке пољопривредним саветодавним службама, у циљу унапређења саветодавних активности у области пољопривреде и руралног развоја.

Посебни подстицаји

Овим подстицајима индиректно се утиче на пољопривредну производњу кроз финансирање активности повезаних са унапређењем квалитета производње и активности промоције. Обухватају подстицаје за маркетинг-информационе системе у пољопривреди, успостављање, развој и функционисање система рачуноводствених података на ПГ, спровођење одгајивачких програма ради остваривања одгајивачких циљева у сточарству, промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју, производњу садног материјала и сертификацију и клонску селекцију.

Кредитна подршка

Кредитна подршка представља субвенционисање дела камате на кредит и може се остварити за развој сточарства, ратарства, воћарства, виноградарства, повртарства и цвећарства, инвестициона улагања у пољопривредну механизацију и опрему, као и за набавку хране за животиње. Повољнији износ подршке остварују ПГ која послују у подручјима са отежаним условима рада у пољопривреди, пољопривредници до 40 година старости и жене носиоци ПГ.

Опредељена и реализована средства за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју

Опредељена буџетска средства за пољопривреду и рурални развој у РС током већег дела претходног десетогодишњег периода кретала су се на нивоу испод 500 мил. EUR, уз континуирану тенденцију раста на годишњем нивоу. Раст је нарочито изражен на крају периода, при чему удео аграрног буџета у укупним буџетским средствима РС од 2023. године прелази ниво од 6,7%, а у 2024. години остварено учешће је 6,7%. Укупан буџет МПШВ у 2024. години износио је 1,1 млрд. EUR, од чега је учешће буџета за подршку

пољопривреди и руралном развоју износило 82,3%. Учешће пољопривредног буџета у укупном буџету РС на значајно је нижем нивоу у поређењу са учешћем у ЕУ (око 40%). У 2024. години у односу на претходну годину повећање буџета остварено је за директна плаћања (за 37,0%), док су за остале врсте националних подстицаја (укључујући национални допринос за ИПАРД подршку) буџетска средства у 2024. у односу на претходну годину умањена.

Укупна реализација буџетске подршке пољопривреди и руралном развоју у РС у периоду 2014-2024. године (искључујући ИПАРД подршку) износила је 4,1 млрд. EUR, са највећим учешћем директних плаћања (81,8% за 3,4 млрд. EUR исплаћене подршке) и мера руралног развоја (13,8% за 567,6 мил. EUR исплаћене подршке). Највећи обим исплате аграрног буџета бележе последње две године посматраног десетогодишњег периода, при чему је највећи износ националне подршке пољопривреди и руралном развоју исплаћен у 2024. години (823,3 мил. EUR), што представља 2,8 пута већи износ реализације аграрног буџета у односу на 2014. годину. Како на почетку тако и на крају анализираних периода највеће учешће у укупно исплаћеној подршци пољопривреди и руралном развоју остварују мере директних плаћања, уз незнатну промену учешћа (пораст за 0,2 п.п у 2024. у односу на 2014. годину). Значајније учешће у укупној реализацији аграрног буџета остварују и мере руралног развоја - уз пораст учешћа у укупно исплаћеној подршци пољопривреди и руралном развоју у 2024. у односу на 2014. годину (3,8% и 2,7% респективно). Кредитна подршка и посебни подстицаји остварују знатно ниже учешће у укупној реализацији аграрног буџета, што је праћено порастом учешћа кредитне подршке и смањењем учешћа посебних подстицаја у укупно исплаћеној подршци пољопривреди и руралном развоју током посматраног периода (Табела 6).

Табела 6: Исплаћена национална подршка пољопривреди и руралном развоју (EUR)

Врста подстицаја	2014-2024	%	2014	%	2024	%	Индекс 2024/2014
Директна плаћања	3.352.724.045	81,8	278.283.540	94,7	781.714.006	94,9	280,9
Мере руралног развоја	567.645.396	13,8	8.020.194	2,7	31.122.668	3,8	388,1
Кредитна подршка	66.528.459	1,6	3.044.217	1,1	9.131.076	1,1	299,9
Посебни подстицаји	23.682.391	0,6	4.435.312	1,5	1.327.079	0,2	29,9
Остали подстицаји	90.743.810	2,2	0	0,0	0	0,0	-
УКУПНО	4.101.324.101	100,0	293.783.263	100,0	823.294.829	100,0	280,2

У укупно исплаћеним подстицајима за директна плаћања у 2024. години највеће учешће остварили су подстицаји за производњу (83,9%). У оквиру мера руралног развоја исте године највеће учешће у реализацији од 44,2% остварили су подстицаји за унапређење конкурентности (од чега се на улагања у физичку имовину ППГ односи 90,6%, на улагања у прераду и маркетинг пољопривредних и прехранбених производа и производа рибарства 5,7% и на управљање ризицима 3,7%) и подстицаји за унапређење система креирања и преноса знања (35,9%). Подстицаји за диверсификацију дохотка и унапређење квалитета живота у руралним подручјима (за унапређење и развој руралне инфраструктуре) и подстицаји за очување и унапређење животне средине и природних ресурса (за органску производњу и очување биљних и животињских генетичких ресурса) у укупно реализованој подршци пољопривреди и руралном развоју остварују учешће од по 9,9%.

Националне мере подршке су креиране на начин да припреме потенцијалне кориснике за коришћење ИПАРД средства, са јасним разграничењем у оквиру ИПАРД програма. ИПАРД Мера 4 је осмишљена са циљем подршке искључиво органске производње усева, док су очување биљних и животињских генетских ресурса и органска сточарска производња подржани кроз националне мере.

Током 2009. године покренут је пројекат са циљем подршке иницијативама сличним ИПАРД *LEADER* Мери у областима Дрина-Тара, Дрина-Сава и Пчиња. Пројекат финансиран од стране ЕУ „Изградња капацитета за успостављање и спровођење ЛИДЕР иницијативе у РС” спроведен је у периоду од 2011. до 2013. године са циљем изградње капацитета МПШВ и развоја потенцијалних ЛАГ-ова.

ИПАРД Мера 9 - Техничка помоћ пружиће даљу финансијску подршку за унапређење стицања вештина за припрему потенцијалних ЛАГ-ова за спровођење Мере 5 - Спровођење локалних стратегија руралног развоја - *LEADER* приступ.

2. ОЦЕНА ДОСТИГНУТОГ НАПРЕТКА ПРИОРИТЕТА И МЕРА У ОДНОСУ НА ЦИЉЕВЕ ИПАРД II ПРОГРАМА НА ОСНОВУ ЗАЈЕДНИЧКИХ И ПРОГРАМСКИХ СПЕЦИФИЧНИХ ПОКАЗАТЕЉА И ЦИЉНИХ ВРЕДНОСТИ

2.1. Општи оквир

Основни циљ и сврха ИПАРД II програма је подршка пољопривредним произвођачима и прерађивачима, као и становништву руралних подручја у РС да постепено повећавају своје капацитете и потенцијале како би се благовремено и на одговарајући начин припремили за испуњавање стандарда ЕУ у области пољопривредно-прехранбеног сектора и заштите животне средине.

Циљеви подршке у оквиру ИПАРД II програма су следећи:

- Усмеравање инвестиционе подршке кроз систем управљања и контроле који је у складу са стандардима доброг управљања модерне јавне управе, где релевантне државне структуре примењују стандарде једнаке онима који се примењују у сличним организацијама у земљама чланицама ЕУ;
- Развој људског и физичког капитала, повећање безбедности хране и способности пољопривредно-прехранбеног сектора да се носи са притиском конкуренције, као и постепено усклађивање сектора са стандардима ЕУ, нарочито са онима који се тичу хигијене и заштите животне средине, уз истовремену бригу о уравнотеженом територијалном развоју руралних подручја.

Циљеви на нивоу мера ИПАРД II програма које су имплементирани током ИПАРД II програмског периода су следећи:

Мера 1 - Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава

Подршка произвођачима у области примарне пољопривредне производње у процесу усклађивања са правилима, стандардима, политикама и праксама ЕУ; осигурање подршке за економски, друштвени и територијални развој са циљем паметног, одрживог и инклузивног раста кроз развој физичког капитала; осигурање одговора на изазове климатских промена кроз промовисање ефикасне употребе ресурса; пораст продуктивности

и квалитета производа уз смањење трошкова производње; унапређење конкурентности локалних произвођача уз прилагођавање захтевима домаћег и иностраног тржишта.

Мера 3 - Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства

Јачање конкурентности пољопривредно-прехрамбеног сектора кроз улагање у модернизацију у сврху ефикасније производње; прогресивно усклађивање са правилима и стандардима ЕУ у погледу заштите животне средине, безбедности хране и квалитета производа, добробити животиња и следљивости у ланцу исхране и управљању отпадом; јачање конкурентности прехрамбене индустрије у одабраним секторима кроз прилагођавање захтевима домаћег и иностраног тржишта; техничко-технолошко унапређење сектора и осигурање одговора на изазове климатских промена промовисањем енергије из обновљивих извора.

Мера 7 - Диверзификација пољопривредних газдинстава и развој пословања

Подршка недовољно диверзификованој економији руралних подручја која је високо зависна од пољопривреде и коришћења природних ресурса; побољшање могућности за запошљавање у руралним подручјима; увећање прихода домаћинстава; повећање атрактивности руралних подручја за живот и рад; смањење депопулације руралних подручја.

Мера 9 - Техничка помоћ

Подршка спровођењу, праћењу и вредновању ИПАРД програма, протоку информација и публицитету, изради студија, посетама и семинарима, спољној експертизи, потенцијалним ЛАГ, припреми за спровођење *LEADER* Мере, Националној мрежи руралног развоја.

Као одговорно лице за праћење Програма, УТ је успоставило сет показатеља за мерење напретка, ефикасности и ефективности ИПАРД програма у односу на његове циљеве. Ови показатељи, који се тичу инпута, аутпута и резултата ИПАРД програма, били су повезани са специфичним карактером подршке, њеним циљевима и друштвено-економском, секторском и еколошком ситуацијом. Такође, показатељи су служили као алат за потребе евалуације, активности видљивости и управљања Програмом (измене). ИПАРД Агенција је имала улогу главног достављача података за УТ, поштујући претходно дефинисане принципе праћења и динамику извештавања УТ. Током спровођења Програма, систем праћења је модификован у циљу усклађивања са изменама Програма. Наиме, Трећом изменом Програма уведени су нови сектори (Сектор јаја и Сектор виноградарства), укључујући прихватљиве трошкове. Наведене измене уведене су и у систем за праћење спровођења Програма.

2.2. Преглед постигнутог напретка и квалитативна анализа испуњавања циљева мера

У току ИПАРД II програмског периода имплементирани су Мера 1 и Мера 3 (након поверавања послова за спровођење буџета 2018. године), док је имплементација Мере 7 и Мере 9 започета две године касније, након акредитације ових мера и измене Финансијског споразума 2020. године. Током ИПАРД II програмског периода нису припремљени пакети за поверавање послова спровођења буџета за Мери 4 и Мери 5, поверавање послова није спроведено, те стога наведене ИПАРД мере нису реализоване.

У периоду спровођења ИПАРД II програма (закључно са 31. децембром 2024. године, узимајући у обзир да је одобрено „n+4” правило финансирања за буџетске обавезе за 2016, 2017, 2018, 2019. и 2020. годину), расписано је 15 јавних позива (седам за Мери 1, четири за Мери 3 и по два за Мери 7 и Мери 9), са укупно опредељеним средствима у износу од 220,1 мил. EUR.

Табела 7: Буџет према позиву, ИПАРД пројекти и реализација програмског буџета

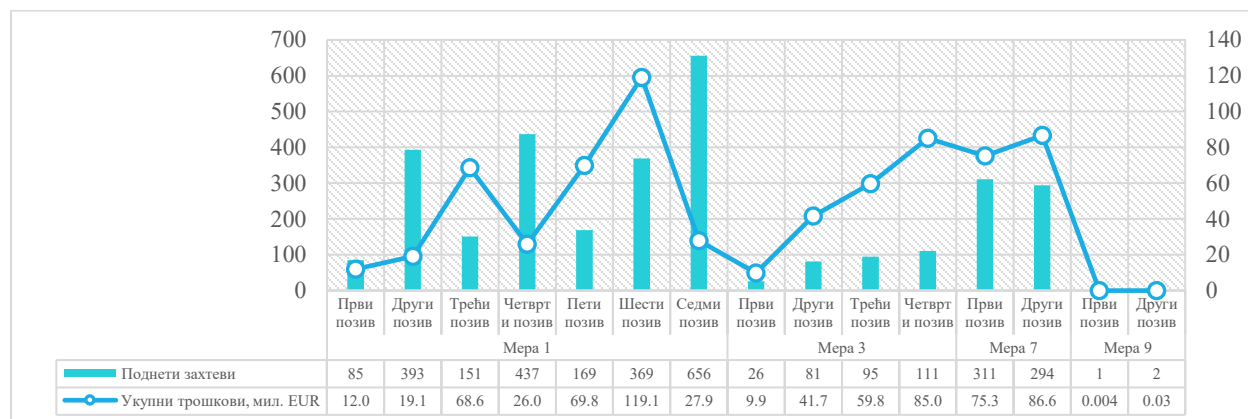
Број позива	Буџет према позиву (EUR)	Поднети захтеви		Одобрени пројекти		Исплаћени пројекти		Стопа извршења (%)	
		Број	Допринос ЕУ (EUR)	Број	Допринос ЕУ (EUR)	Број	Допринос ЕУ (EUR)	Иницијални буџет ЕУ*	Завршни буџет ЕУ**
Мера 1: 7	111.216.121	2.260	154.142.925	1.185	83.502.279	1.011	63.008.406	82,9	86,9
Мера 3: 4	81.538.574	313	73.662.208	174	40.877.369	120	24.436.894	39,9	47,7
Мера 4: 0	0,0	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Мера 5: 0	0,0	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Мера 7: 2	26.251.837	605	78.974.589	195	23.664.761	104	11.567.360	66,1	39,0
Мера 9: 2	1.084.167	3	29.933	2	18.785	2	18.796	0,4	55,3
Укупно: 15	220.090.699	3.181	306.809.655	1.556	148.063.195	1.237	99.031.455	56,6	64,5

* Одлука Комисије за спровођење С(2015) 257 од 20. јануара 2015. године

** Одлука Комисије за спровођење С(2024) 6019 од 22. августа 2024. године

У складу са чланом 34(1) СС, ЕК је известила РС о почетку примене правила које се односи на аутоматско отказивање додељених средстава и износу који потпада под наведено правило (*de-commitment*). С обзиром на то да до краја 2023. године средства у укупном износу од 21.559.042,08 EUR нису употребљена у сврху предфинансирања, за међуплаћања, и да за иста НАО није доставио захтев за плаћање, извршено је аутоматско отказивање буџетске обавезе у наведеном износу. Сходно томе, иницијални буџет ЕУ (175.000.000,00 EUR) је умањен тако да завршни буџет ЕУ у 2024. години износи 153.440.957,92 EUR.

У оквиру расписаних позива укупно је поднет 3.181 захтев за одобравање пројекта, од чега је у оквиру мера инвестиционог типа поднето 3.178 захтева, док су у оквиру два позива за Мери 9 од стране Управљачког тела (у даљем тексту: УТ) као корисника подршке поднета три захтева. Интересовање потенцијалних корисника било је значајно с обзиром на то да је укупан захтевани износ за подршку ЕУ (306,8 мил. EUR) премашао укупно опредељена средства по расписаним позивима (220,1 мил. EUR) за 39,4%, укупан иницијални програмски буџет ЕУ (175,0 мил. EUR) за 75,3% и завршни програмски буџет ЕУ (153,4 мил. EUR) за 100,0%. Већи износ захтеване подршке у односу на опредељен буџет по позивима остварен је за Мери 1 (за 38,6% у оквиру седам расписаних позива) и Мери 7 (за чак 200, 8% у оквиру два расписана позива). За Мери 3 и Мери 9 захтевана подршка бележи нижи износ у односу на опредељена средства у оквиру расписаних позива за ове мере, и то за 9,7% у оквиру четири расписана позива за Мери 3 и 97,2% у оквиру два расписана позива за Мери 9. Преглед поднетих захтева и захтеваних трошкова према мери и позиву закључно са 31. децембром 2024. године приказан је на Графикону 1.

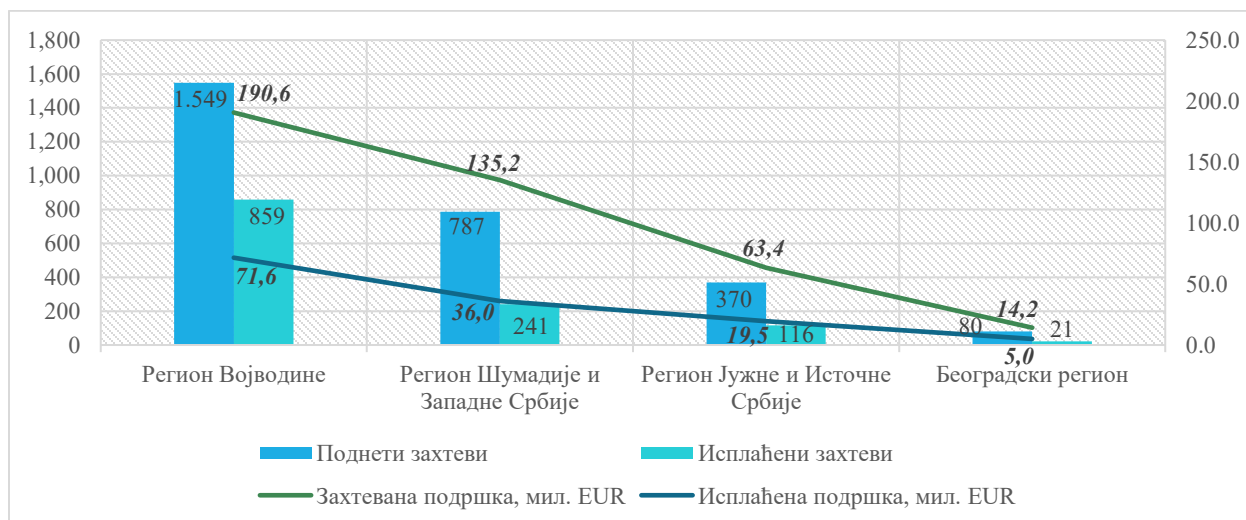
Графикон 1: Поднети ИПАРД захтеви и захтевани трошкови за инвестицију према мери и позиву

Током спровођења ИПАРД II програма одобрено је 1.556 пројеката, са подршком ЕУ у износу од 148.063.195 EUR (84,6% иницијалног и 96,5% завршног програмског буџета). Већи износ и проценат одобравања подршке у односу на износ иницијалног програмског буџета остварила је Мера 7 (за 35,2%) и Мера 1 (за 9,8%), док је у односу на завршни програмски буџет једино Мера 1 остварила већи износ одобрене подршке у односу на расположиви програмски буџет на нивоу мере (за 15,2%).

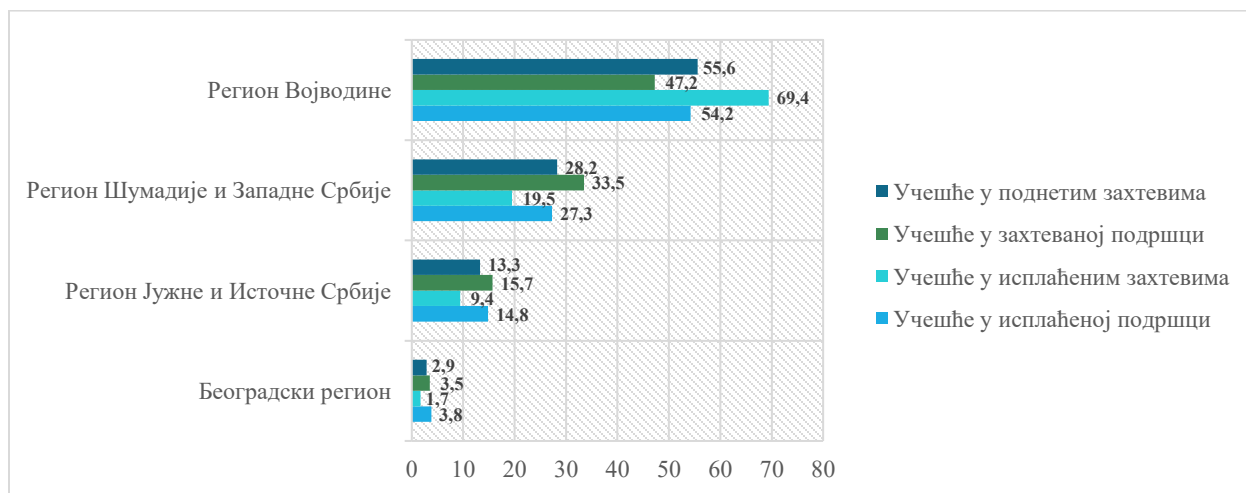
Укупна реализована вредност ИПАРД инвестиција са аспекта прихватљивих трошкова (укључујући средства корисника подстицаја) износи 243.563.550 EUR, док укупна вредност инвестиција реализованих преко ИПАРД II програма, укључујући неприхватљиве трошкове износи 390.245.947 EUR. Током периода спровођења Програма исплаћена су 1.237 ИПАРД пројеката у износу исплаћене подршке ЕУ од 99.031.455 EUR, што представља 64,5% завршног, односно 56,6% иницијалног програмског буџета ЕУ, и 32,3% износа подршке која је захтевана од стране (потенцијалних) корисника. Готово две трећине укупног износа исплаћене ИПАРД подршке односи се на Мери 1 (63,2%). Значајно ниже учешће у укупно исплаћеној ИПАРД подршци оствариле су Мера 3 (24,7%) и Мера 7 (11,7%), и посебно Мера 9 (0,02%). У односу на укупан број одобрених пројеката и подршке исплаћено је 79,5% пројеката и 66,9% подршке, при чему највећи проценат реализације у односу на број одобрених пројеката бележи Мера 1 (85,3% за пројекте и 75,5% за подршку), затим Мера 3 (69,0% за пројекте и 59,8% за подршку) и Мера 7 (53,3% за пројекте и 48,9% за подршку). До краја 2024. године одобрена су и исплаћена два пројекта за Мери 9. Просечан износ реализоване ИПАРД подршке је 106.775 EUR, док просечно исплаћена подршка ЕУ износи 80.058 EUR.

Регионална дистрибуција и ефекти подршке

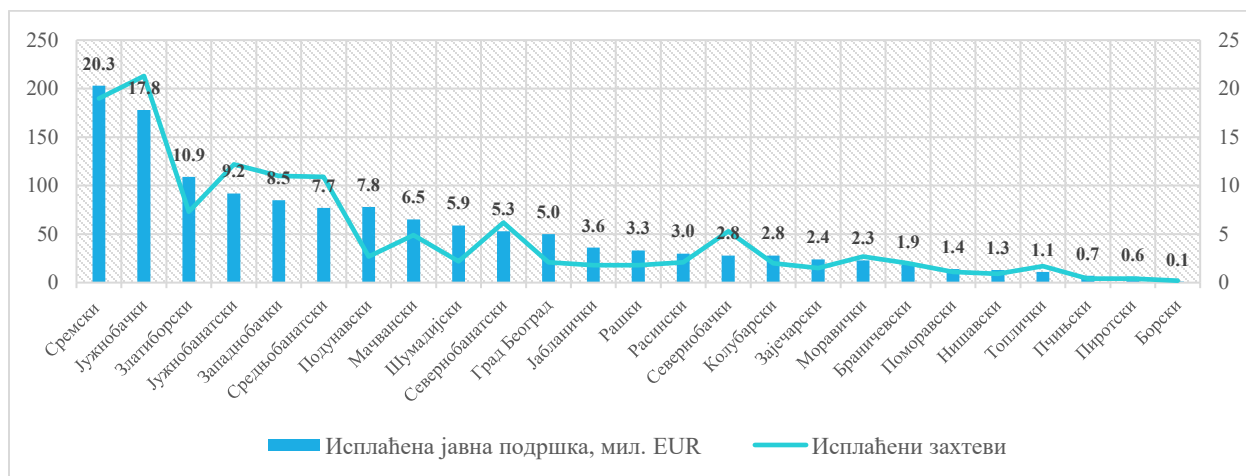
Највећи број поднетих и исплаћених ИПАРД захтева, као и захтеване и исплаћене подршке остварен је у региону Војводине (859 исплаћена захтева у износу јавне подршке од 71,6 мил. EUR), при чему је у оквиру овог региона у односу на другопозициониран регион Шумадије и Западне Србије број поднетих и исплаћених захтева већи за 2,0 и 3,6 пута респективно, док је захтевана и исплаћена подршка већа за 1,4 и 2,0 пута респективно. Значајно мањи број захтева и износ подршке исплаћен је у остала два региона, посебно у Београдском региону, имајући у виду да је реч о територијално и са аспекта пољопривреде капацитативно најмањем региону (Графикон 2).

Графикон 2: Регионална дистрибуција захтеване и исплаћене ИПАРД подршке


Регион Војводине остварио је и највеће учешће у укупном броју поднетих и исплаћених захтева (55,6% и 69,4% респективно), као и највеће учешће у укупно захтеваној и исплаћеној подршци (47,2% и 54,2% респективно). Значајно мање учешће у укупном броју исплаћених захтева (испод 20% на нивоу сваког региона) и износу исплаћене подршке (испод 30% на нивоу сваког региона) остварен је у преостала три региона (Графикон 3).

Графикон 3: Учесће региона у поднетим и исплаћеним ИПАРД захтевима и подршци (%)


Првој позицији региона Војводине у коришћењу ИПАРД подршке допринео је највећи број поднетих и исплаћених ИПАРД захтева и подршке од стране управних округа који административно припадају региону Војводине, пре свега Сремског и Јужнобачког УО, са исплаћеном подршком у износу од 20,4 мил. EUR и 17,8 мил. EUR респективно, што представља 29,0% укупно исплаћене подршке по УО. Истовремено, најмањи број захтева и подршке (испод 1 мил. EUR) исплаћен је у Борском, Пиротском и Пчињском УО, који припадају региону Јужне и Источне Србије (Графикон 4).

Графикон 4: Дистрибуција исплаћене ИПАРД подршке према управном округу**Преглед спровођења ИПАРД пројеката у 2024. години**

У 2024. години није било објављених позива за подношење захтева и самим тим у овој години нису поднети захтеви. Исте године одобрено је 15 пројеката у износу подршке ЕУ од 2,6 мил. EUR, а исплаћено је 237 пројеката у износу подршке ЕУ од 32,5 мил. EUR (Табела 8).

Табела 8: Преглед спровођења ИПАРД пројеката у 2024. години

Број позива	Поднети захтеви		Одобрени пројекти		Исплаћени пројекти		Стопа извршења (%)	
	Број	Допринос ЕУ (EUR)	Број	Допринос ЕУ (EUR)	Број	Допринос ЕУ (EUR)	Иницијални буџет ЕУ*	Завршни буџет ЕУ**
Мера 1: 0	0	0	2	736.147	105	13.282.887	17,5	18,3
Мера 3: 0	0	0	6	1.303.422	39	8.578.088	13,8	16,7
Мера 4: 0	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Мера 5: 0	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Мера 7: 0	0	0	6	584.719	91	10.597.672	60,6	35,7
Мера 9: 0	0	0	1	14.175	2	18.796	0,4	55,3
Укупно: 0	0	0	15	2.638.463	235	32.477.443	18,6	21,2

* Одлука Комисије о спровођењу С(2015) 257 од 20. јануара 2015. године

** Одлука Комисије о спровођењу С(2024) 6019 од 22. августа 2024. године

У последњој години спровођења Програма (2024), остварена стопа извршења у односу на иницијални буџет износила је 18,6%, што представља највећи обим остварене стопе извршења на годишњем нивоу, као и највишу стопу извршења укупног износа исплаћене подршке: 32,8%.

Највећи број исплаћених ИПАРД захтева у 2024. години, као и износ исплаћене подршке, остварен је у региону Шумадије и Западне Србије (99 исплаћених захтева у износу јавне подршке од 15,0 мил. EUR) и региону Војводине (89 исплаћених захтева у износу јавне подршке од 12,2 мил. EUR), док је знатно мањи број захтева и износ исплаћене подршке остварен у друга два региона: регион Јужне и Источне Србије (34 и 5,8 мил. EUR респективно) и регион Београда (12 и 2,6 мил. EUR респективно). Првом месту региона Шумадије и Западне Србије са аспекта исплате подршке у 2024. години допринело је највеће учешће овог региона у исплати подршке за Мери 7 и Мери 3. У оквиру овог региона,

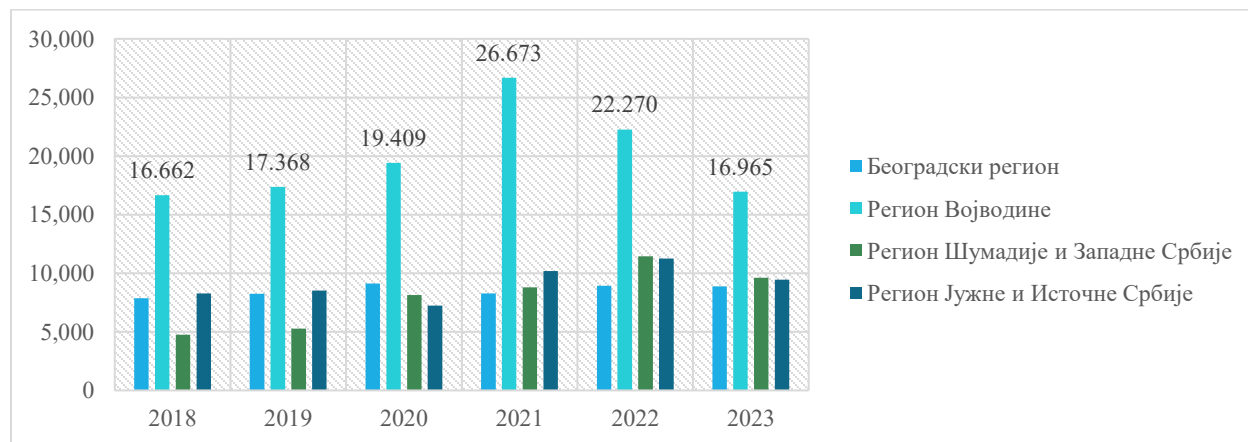
Златиборски округ остварио је највеће учешће у укупно исплаћеној подршци у 2024. години (4,7 мил. EUR за 37 исплаћених пројеката).

У периоду од 1. јануара до 31. децембра 2024. године, исплаћен је 81 захтев (27,6% од укупног броја исплаћених пројеката) за пројекте реализоване у подручјима са отежаним условима рада у пољопривреди, у износу исплаћене јавне подршке од 12,0 мил. EUR (34,1% од укупно исплаћене јавне подршке).

Просечна вредност пољопривредне производње ПГ у 2023. години износила је 28,5 хиљ. EUR (22,4% од просека ЕУ-27) и током периода 2018-2023. године остварује претежан раст. Резултати *FADN* истраживања указују на значајна одступања вредности овог показатеља на релацији регион Србија-север и регион Србија-Југ, при чему први регион остварује за 28,9% већу вредност пољопривредне производње у односу на други регион, чему у највећој мери доприноси повољнија структура ПГ, већа продуктивност производње, већи обим коришћених субвенција из различитих извора финансирања и сл. Такође, значајан разлог представља и чињеница да су газдинства већих економских категорија претежно лоцирана у региону Србија-север.

Просечна нето додата вредност (у даљем тексту: НДВ)³ газдинства током 2023. године износила је 16,5 хиљ. EUR (33,3% од просека ЕУ), уз нешто виши ниво вредности овог показатеља у региону Србија-југ (16,7 хиљ. EUR) у односу на регион Србија-север (15,9 хиљ. EUR). Просечна НДВ по ГРЈ, као мера продуктивности рада на ПГ, у 2023. години износила је 10,7 хиљ. EUR/ГРЈ (36,5% од просека ЕУ). Већој вредности продуктивности рада ПГ региона Србија-север (14,8 хиљ. EUR/ГРЈ) у односу на регион Србија-југ (9,5 хиљ. EUR/ГРЈ) доприноси остварена највећа просечна вредност овог показатеља у региону Војводине: 16.965 EUR/ГРЈ (Графикон 5). Економски јача газдинства која су концентрисана у региону Србија-север и виши нивои ефикасности у ратарској производњи услед примене савремене механизације имају претежан утицај на наведене регионалне разлике у оствареној продуктивности рада.

Графикон 5: Нето додата вредност ПГ по ГРЈ (EUR/ГРЈ) према региону, 2018-2023



Извор: *FADN*

³ Нето додата вредност (НДВ) газдинства указује на накнаду свих фактора производње (земљишта, капитала и радне снаге), како у власништву газдинства, тако и екстерно ангажованих.

Профитабилност ПГ, сагледана путем остварене просечне нето добити⁴ на нивоу ПГ у 2023. години износила је 14,6 хиљ. EUR, што је испод просека у ЕУ (31,2 хиљ. EUR). Пољопривредна газдинства у региону Србија-југ остварују у просеку веће износе нето добити (15,6 хиљ. EUR) у поређењу са регионом Србија-север (12,7 хиљ. EUR), што указује на рентабилније коришћење ресурса (већа остварена вредност производње у односу на расположиве производне капацитете). Увођење нових технологија и реализација инвестиција на ПГ у анализираном периоду допринеле су расту просечне нето добити ПГ у РС.

У циљу подршке корисницима који послују у подручјима са отежаним условима рада у пољопривреди (у складу са националном критеријумима⁵) на територији РС која је дефинисана ИПАРД II програмом, током програмске имплементације реализовано је 294 пројекта у укупном износу подршке од 35.178.987 EUR, што представља 23,8% од укупног броја исплаћених ИПАРД пројеката и 26,7% од укупног износа исплаћене ИПАРД подршке.

Треба имати у виду да је постигнутим резултатима у пољопривредно-прехрамбеном сектору у претходној деценији поред ИПАРД подршке допринела и подршка из других извора финансирања пољопривреде и руралног развоја (национални, регионални, локални, међународни пројекти и др.). Нето ефекти доприноса ИПАРД II програма биће сагледани у оквиру накнадне (*ex-post*) евалуације.

Реализација ИПАРД подршке у контексту заштите животне средине

Кроз ИПАРД II програм укупно је реализовано 50 пројеката који имају утицај на заштиту животне средине, од чега се више од половине пројеката односи на улагања у производњу енергије из обновљивих извора (31). Значајан број пројеката у сврху заштите животне средине кроз ИПАРД подршку исплаћен је за инвестиције за складиштење и управљање стајњаком у области сточарске производње (16). Осим тога, исплаћена су и три пројекта за пречишћавање и управљање отпадом и отпадним водама. Укупан одобрени износ ИПАРД подршке за наведене пројекте износи 4.445.840 EUR. У укупном броју исплаћених пројеката кроз ИПАРД II програм пројекти који доприносе заштити животне средине остварују учешће од 4,0%, док у укупно одобреном износу ИПАРД подршке учествују са 2,3%. Закључно са 31. децембром 2024. године укупно је исплаћено 26 пројеката у којима је инвестиција за заштиту животне средине финансијски доминантна инвестиција. У укупном броју исплаћених пројеката за заштиту животне средине кроз ИПАРД II програм, пројекти у којима инвестиција за заштиту животне средине представља финансијски доминантну инвестицију остварују учешће од 52,0%.

Према подацима Агенције за заштиту животне средине за агроеколошке програмске контекст показатеље⁶, у 2018. у односу на 2012. годину укупна пољопривредна површина, површина под природним травњацима и шумама повећана је за 113.663 ha, чему је у највећој мери допринело повећање површине под шумама (за 82.218 ha) и пољопривредне површине (за 29.574 ha). При томе, учешће површине под шумама и пољопривредне површине у

⁴ Нето добит ПГ представља принос остварен на сопствени капитал и менаџмент, укључујући неплаћену радну снагу.

⁵ Правилник о одређивању подручја са отежаним условима рада у пољопривреди („Службени гласник РС”, број 132/21 од 1. јануара 2022. године).

⁶ *Corine Land Cover* 2012, 2018.

укупној површини у наведеном периоду повећано је за 1,1 п.п. и 0,4 п.п. респективно, док је учешће површине под природним травњацима остало непромењено. Површине под заштићеним травњацима такође нису промењене у анализираном периоду, док је површина под заштићеним шумама⁷ смањена за 0,3%.

Садржај нитрата у подземним водама у периоду 2012-2023. године остварио је повољна кретања кроз трансформацију учешћа израженог у процентима из категорије „високо учешће” у повољнију категорију „умерено учешће”, док категорија „ниско учешће” са 2,9% учешћа садржаја нитрата у подземним водама у наведеном периоду остаје непромењена. Када је реч о садржају нитрата у површинским водама ситуација је такође побољшана: са 100% учешћа нитрата у категорији „високо учешће” у 2012. години у 2023. години ово учешће смањено је на 95,9%, док је за исти број п.п. повећан садржај нитрата у површинским водама у повољнијој категорији „умерено учешће”: са 0% у 2012. на 4,1% у 2023. години.

Као резултат улагања у обновљиве изворе енергије (у даљем тексту: ОИЕ), укључујући и ИПАРД подршку, укупна производња ОИЕ у РС остварила је пораст у 2022. у односу на 2014. годину (110.397 TJ и 90.131 TJ респективно), уз највеће учешће дрвних горива (66,6%, уз пораст производње у посматраном периоду за 46,9%) и хидроелектричне енергије (28,2%, уз смањење производње у посматраном периоду за 21,4%) у укупној производњи енергије из ОИЕ. У периоду имплементације ИПАРД II програма производња биогаса значајно је повећана (са 215 TJ у 2014. на 2.193 TJ у 2023. години), као и производња енергије коришћењем ветра (са 94 TJ у 2016. на 3.418 TJ у 2023. години).

Реализација ИПАРД подршке у контексту заштите животне средине у 2024. години

У 2024. години кроз ИПАРД подршку исплаћено је седам пројеката у којима је инвестиција за заштиту животне средине финансијски доминантна инвестиција (шест за обновљиве изворе енергије - по три пројекта у Мери 1 и Мери 3, и један за инвестиције у управљање стајњаком у Мери 1).

Квалитативна анализа испуњавања циљева на програмском нивоу

Програмски циљ: „Усмеравање инвестиционе подршке кроз систем управљања и контроле који је у складу са добрим стандардима управљања модерне јавне управе и где релевантне државне структуре примењују стандарде једнаке онима који се примењују у сличним организацијама у земљама чланицама ЕУ”

У току ИПАРД II програмског периода успостављена ИПАРД Управљачка структура, укључујући систем контроле, као и ИПАРД Оперативна структура (Управљачко тело и ИПАРД Агенција) релевантне активности за које су надлежни у основи спроводе по принципима управљања модерне јавне управе, примењујући стандарде који су у значајној мери усаглашени са стандардима који се примењују у сличним институционалним телима у земљама чланицама ЕУ. Међутим, у оквиру појединих сегмената постоји потреба даљег унапређења у циљу повећања укупне апсорпције ИПАРД фонда, што се посебно односи на део ИПАРД Оперативне структуре у чијој надлежности је спровођење ИПАРД програма: путем јачања кадровског и других релевантних капацитета за успешну реализацију ИПАРД

⁷ % of FOWL area protected under MCPFE classes.

програма, додатног поједностављења административних процедура, увођења софтверског решења за аплицирање, обраду ИПАРД захтева и праћење свих релевантних индикатора програмске имплементације, интензивирања промотивних активности и др.

У складу са захтевима члана 10. тачка 1) подтачка (в) Оквирног споразума (у даљем тексту: ОС) именован је национални ИПА координатор (НИПАК), национални службеник за одобравање (НАО), Национални фонд и Тело за подршку НАО, као и Оперативна структура за ИПАРД II програм. Оперативна структура ИПАРД II програма сходно ОС обухвата: а) Управљачко тело (чију функцију у оквиру МПШВ обавља Одељење за управљање ИПАРД програмом) - јавно тело које делује на националном нивоу и спроводи активности које се тичу припреме ИПАРД програма (укључујући одабир мера), промоције, координације, праћења, вредновања и извештавања о ИПАРД програму и б) ИПАРД Агенцију (чију функцију у оквиру МПШВ обавља Управа за аграрна плаћања), са функцијама сличним као што их има Агенција за плаћања у држави чланици ЕУ - која спроводи активности имплементације ИПАРД програма путем пријема захтева за одобравање пројекта, контроле и обрачуна обавеза, одобравања и исплате пројекта, и друге релевантне активности. Функција праћења квалитета и ефективности спровођења ИПАРД II програма, укључујући извештавање ЕК о напретку у погледу програмске имплементације у складу са чланом 53. тачка 2) ОС и чланом 52. СС осигурана је путем успостављања ИПАРД II Одбора за праћење.

Даље унапређење институционалних капацитета остаје једно од централних питања за сектор пољопривреде и руралног развоја и након окончања ИПАРД II програмског периода, тј. и током ИПАРД III програмског периода (2021-2027) који је у току. Иако је Србија постигла одређени ниво припремљености у области пољопривреде и руралног развоја, постигнут је ограничен напредак, посебно у погледу запошљавања у ИПАРД структурама и ефикасности обраде ИПАРД апликација и захтева за исплату. Током ИПАРД II програмског периода спровode се и активности на успостављању система за идентификацију пољопривредних парцела (*LPIS*) и Интегрисаног система за управљање и контролу (*IACS*) у циљу унапређења ефикасности имплементације програма за пољопривреду и рурални развој. Осим тога, успостављен је и Систем рачуноводствених података на пољопривредним газдинствима у РС (*FADN*) који обухвата 1.665 ПГ. Од успостављања *FADN* система, узорак је повећаван на годишњем нивоу са циљем да се обухвати 2.000 ПГ у тренутку приступања РС ЕУ. Величину узорка и квалитет података успостављеног *FADN* система потребно је додатно унапредити. Неопходно је уложити додатне напоре у циљу прикупљања података који се тичу питања животне средине и социјалне заштите у складу са правним тековинама ЕУ.

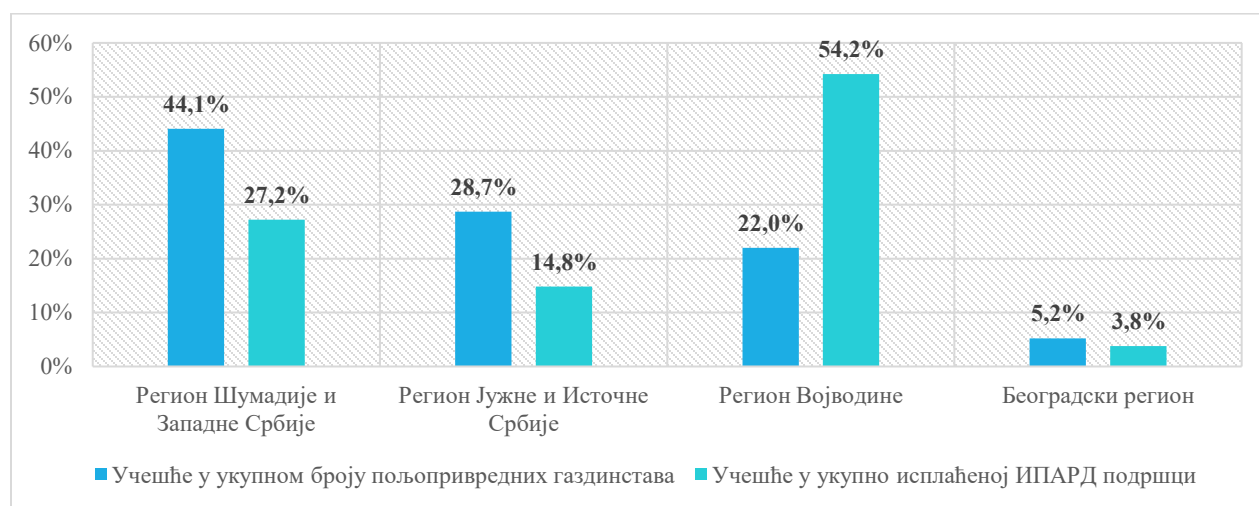
Програмски циљ: „Развој људског и физичког капитала, повећање безбедности хране и способности пољопривредно-прехрамбеног сектора да се носи са притиском конкуренције, постепено усклађивање сектора са стандардима ЕУ, нарочито са онима који се тичу хигијене и заштите животне средине, уз истовремену бригу о уравнотеженом територијалном развоју руралних подручја”

С обзиром на услов исплате ИПАРД подршке, да релевантни стандарди ЕУ у погледу заштите животне средине и добробити животиња морају бити испуњени до завршетка инвестиције, може се сматрати да су сви подржани ИПАРД пројекти усклађени са стандардима који се односе на хигијену и заштиту животне средине. Сходно томе, у оквиру

Мере 1, ради постизања стандарда хигијене и добробити животиња, исплаћена је ИПАРД подршка у износу од 17,0 мил. EUR за 106 подржаних ПГ, што представља 20,2% подршке исплаћене у оквиру Мере 1 и 12,8% укупног буџета Програма. Када је у питању Мера 3, сви исплаћени пројекти допринели су постизању хигијенских стандарда са становишта безбедности хране, што се односи на 120 пројеката (32,6 мил. EUR исплаћене јавне подршке) спроведених ради остваривања овог циља Програма.

Ефикасност Програма у погледу остваривања циља који се тиче уравнотеженог територијалног развоја руралних подручја може се оценити као незадовољавајућа, с обзиром на изражену несразмеру са аспекта регионалне дистрибуције исплаћене ИПАРД подршке, посебно уколико се узме у обзир укупан број ПГ на регионалном нивоу (Графикон 6).

Графикон 6: Учешће региона у броју ПГ и исплаћеној подршци кроз ИПАРД II програм



Регион Војводине је остварио највеће учешће у апсорпцији ИПАРД средстава (преко 50%), иако обухвата 22,0% укупног броја ПГ. То се може објаснити чињеницом да се највећи број великих ПГ која испуњавају услове за ИПАРД подршку налази у овом региону, што потврђују и резултати Пописа пољопривреде из 2023. године, према којима се 70,1% свих ПГ са површином од преко 20 ha налази у овом региону. Поред наведеног, значајној апсорпцији ИПАРД средстава у овом региону допринела је и могућност коришћења Гаранцијског фонда за олакшавање реализације пројеката са финансијског аспекта. Осим тога, успешном коришћењу ИПАРД фонда у региону Војводине допринео је и највећи број консултантских компанија у региону (53,0% од укупног броја консултантских компанија према доступним подацима), у поређењу са другим регионима.

У наставку овог Поглавља бити извршена прелиминарна процена унапређења конкурентности пољопривредно-прехранбеног сектора извршиће се коришћењем показатеља као што су индекс бруто пољопривредне производње, продуктивност пољопривредно-прехранбеног сектора и извоз пољопривредно-прехранбених производа, са освртом на регионалну дистрибуцију и ефекте подршке, у складу са циљем Програма који се тиче достизања уравнотеженог територијалног развоја руралних подручја.

Током ИПАРД II програмског периода *индекси бруто пољопривредне производње* у РС бележе циклична кретања. Најзначајнији раст вредности пољопривредне производње у

односу на претходну годину у наведеном периоду остварен је у 2018. години: за 16,1% (при чему треба имати у виду ниску базну вредност овог показатеља из 2017. године), док је истовремено најдрастичнији пад вредности пољопривредне производње забележен управо у 2017. години (за 15,5%). Значајнији пораст бруто пољопривредне производње остварен је у 2023. години (за 8,5% у односу на претходну годину). Бруто пољопривредна производња у 2024. години је у поређењу са претходном годином смањена за 7,6%.

Сектор пољопривреде остварио је осетан раст *продуктивности*⁸ у 2024. години (6.967,6 EUR/ГПЈ) у односу на 2012. годину (4.061 EUR/ГПЈ)⁹. Истовремени умерени раст БДВ сектора пољопривреде и смањење секторске запослености (Табела 3) преко здружених ефеката условили су раст продуктивности у сектору пољопривреде у анализираном периоду. Међутим, приходи који се остварују од пољопривреде релативно су нижи у односу на зараде из других сектора, што је индикатор и даље ниске продуктивности сектора пољопривреде, нарочито у поређењу са европским просеком овог показатеља (око 30.000 EUR крајем посматраног периода). У истом периоду европске земље оствариле су значајан раст продуктивности рада, док је раст продуктивности у Србији био врло скроман, најближи нивоу продуктивности рада у источноевропским земљама и истовремено незнатно изнад просечне продуктивности рада у земљама Западног Балкана (око 4.000 EUR). Упркос порасту вредности овог показатеља, јаз у продуктивности у сектору пољопривреде између РС и ЕУ се у анализираном периоду продубљивао, пре свега услед ниске стопе технолошког напретка. Упркос ефикасном коришћењу расположивих ресурса, Србија се суочава са изазовима у праћењу темпа усвајања нових технологија које су карактеристичне за европске земље са развијеном пољопривредом. Решавање ових изазова значајно је са аспекта унапређења конкурентности сектора и усклађивања са европским стандардима. Усвајање нових технологија подржаних адекватним финансирањем кроз националну и подршку ЕУ у наредном периоду може остварити ефективан утицај на укупну продуктивност пољопривреде РС.

Сектор прехранбене индустрије у посматраном периоду бележи смањење продуктивности рада (са 23.175 EUR/запосленом у 2014. на 21.307 EUR/запосленом у 2024. години), што је, између осталог, резултат бржег раста запослених у поређењу са растом БДВ у овом сектору. Остварена продуктивност је знатно нижа у односу на просечну продуктивност у ЕУ-27 (34% од просека ЕУ). Разлози ниже продуктивности тичу се незадовољавајуће организације пословања, технолошког заостајања и недостатка знања и иновација услед недовољног улагања у исте. Томе се може додати и примена претежно застареле опреме код једног броја капацитета за прераду, као и набавка нове опреме која не пружа оптимална технолошка решења у производњи. Подизање продуктивности кроз технолошку модернизацију и стручно усавршавање радне снаге предуслови су одрживог раста и конкурентности, те самим тим представљају приоритете развоја и у наредном периоду.

Извоз пољопривредно-прехрамбених производа у периоду 2014-2024. године остварио је претежни раст, са забележеном вредношћу извоза изнад 5,0 млрд. EUR у 2024. години. Опадајући тренд суфицита у последњим годинама програмског периода ИПАРД II стабилизовао се на нивоу од 1,3 млрд. EUR (Табела 3). Сходно томе, степен покривености увоза извозом такође бележи смањење у последњих неколико година и у 2024. години

⁸ Обрачунат на бази односа БДВ и секторске запослености.

⁹ Програмски контекст показатељ: Продуктивност радне снаге у пољопривреди.

износио је 133,8%. Структура извоза пољопривредно-прехрамбених производа РС значајно се разликује од извоза ЕУ, где доминира извоз производа додате вредности. Када је реч о извозу РС примарни пољопривредни производи преовладавају у структури извоза (око 60% у 2024. години), док прерађени пољопривредни производи у укупном извозу пољопривредно-прехрамбених производа остварују учешће од 35,7%, што Србију сврстава у ред претежних извозника пољопривредних сировина и полупроизвода (меркантилни кукуруз и пшеница, смрзнуте малине, свеже јабуке и др.).

Шест производа из пољопривредно-прехрамбеног сектора налазе се међу првих двадесет производа у укупном извозу РС. Ипак, значај пољопривредно-прехрамбеног сектора у структури укупног извоза РС показује тенденцију смањења, имајући у виду да, за разлику од претходних година, међу водећих десет извозних производа нема ниједног пољопривредно-прехрамбеног производа.

Као индиректан показатељ конкурентности на међународном тржишту, *HHI*¹⁰ индекс за водеће извозне производе указује на повећање диверзификације извоза пољопривредно-прехрамбених производа у протеклих десет година, као и на то да је извоз у просеку умерено концентрисан на одређени број тржишта.

Разлике у квалитету производа и недостатак униформних стандарда за његово оцењивање имају значајан утицај на цену и конкурентност извоза. Ограничене количине производа које Србија може понудити често представљају препреку за освајање великих тржишта, где је стабилност снабдевања кључна за одржавање тржишне позиције. Такође, удаљеност од главних извозних дестинација повећава трошкове транспорта и логистике, што додатно смањује ценовну конкурентност у поређењу са произвођачима који су територијално ближи већим тржишним дестинацијама, што је такође један од кључних разлога претежне усмерености српског извоза ка земљама у региону и земљама потписницама *CEFTA* споразума.

У периоду између два пописа пољопривреде (2012-2023) број ПГ смањен је у свим регионима, при чему је највећи број ПГ смањен у региону Војводине (за 24,4%), док је најмањи проценат смањења броја ПГ забележио регион Шумадије и Западне Србије (за 14,6%). Површина КПЗ смањена је у три региона (највише у региону Војводине: за 6,2%), а иста је повећана једино у региону Шумадије и Западне Србије (за 3,6%). Најдрастичније смањење пољопривредних капацитета у анализираном десетогодишњем периоду евидентно је у сектору сточарства, и то за све врсте стоке (говеда, свиње, овце и живина) - изузев за број грла оваца у региону Војводине, који је у посматраном периоду забележио раст од 15,1%, док бројно стање живине у региону Шумадије и Западне Србије стагнира на нивоу од око 1,2 мил. грла.

Укупан број двоосовинских трактора у 2023. години био је 482.498, што је значајно већи број у односу на претходни попис (за 17,4%). Снабдевеност ПГ тракторима у посматраном периоду значајно је унапређена, посебно када је реч о двоосовинским тракторима у власништву ПГ, чији број је увећан у свим регионима, и то од 11,3% у региону Јужне и Источне Србије до 23,6% у региону Шумадије и Западне Србије (Табела 9).

¹⁰ *Herfindahl-Hirschman Index (HHI)* представља учешће на одређеном тржишту. Поређењем *HHI* вредности за базну и текућу годину могуће је утврдити да ли је земља постала конкурентнија или се њена позиција погоршала.

Табела 9: Промене капацитета пољопривреде на регионалном нивоу, 2012-2023

Опис	Србија - север				Србија - југ			
	Регион Војводине		Београдски регион		Регион Шумадије и Западне Србије		Регион Јужне и Источне Србије	
	2023	Индекс 2023/2012	2023	Индекс 2023/2012	2023	Индекс 2023/2012	2023	Индекс 2023/2012
Пољопривредна газдинства	111.950	75,6	26.211	78,8	224.420	85,4	145.744	77,6
Коришћено пољопривредно земљиште, ha	1.499.521	93,8	138.752	103,6	959.146	98,1	641.955	98,7
Говеда	230.345	91,3	34.643	65,1	330.005	79,6	130.415	69,0
Свиње	1.028.996	73,7	79.213	39,2	780.881	67,8	374.615	57,3
Овце	311.096	115,1	76.143	97,0	1.039.046	99,6	276.397	82,1
Живина	9.676.565	81,1	1.199.605	100,1	7.244.027	78,2	3.484.242	82,5
Двоосовински трактори	126.756	118,4	26.586	118,5	183.741	123,6	145.415	111,3

Извор: Потпис пољопривреде 2023, РЗС

Повећање броја трактора утицало је и на смањење просечне старости ове врсте пољопривредне механизације: удео трактора старијих од 10 година у међупописном периоду смањен је са 95,0% на 90,6%. Међутим, највећи број трактора је и даље старији од 20 година (73,8%). Застарела механизација је присутна у свим регионима. Скоро половина броја двоосовинских трактора је у категорији до 40 kW (47,6%). Један трактор обрађује просечно 5 ha КПП, са просечно три условна грла стоке по трактору.

Резиме резултата ИПАРД II програма

Програм је у складу са националним политикама и стратешким приоритетима. Током спровођења ИПАРД II програма, закључно са 31. децембром 2024. године, одобрено је 1.556 пројеката у износу одобрене подршке ЕУ од 148.063.195 EUR, и исплаћено је 1.237 пројеката у износу подршке ЕУ од 99.031.455 EUR. Програм се показао релевантним за успешне кориснике, у смислу повећања стандарда квалитета и конкурентности. Међутим, имајући у виду стопу извршења Програма у односу на иницијални буџет од 56,6%, може се констатовати да је резултат спровођења Програма делимично успешан, чему је свакако допринео недовољан број запослених у ИПАРД Оперативној структури.

Ефикасност

Током периода спровођења Програма пољопривредно-прехрамбени сектор забележио је повећање продуктивности рада и раст производње. С друге стране, као резултат бржег раста увоза од раста извоза, суфицит спољне трговине пољопривредно-прехрамбеним производима, као и степен покривености увоза извозом, показују опадајући тренд током последњих година спровођења Програма. Истовремено, због већег учешћа сировина и производа са нижом додатом вредношћу у укупној размени, структура трговине је неповољна, што указује на потребу за већим улагањима у производе са додатом вредношћу - Мера 3, и то за већа, комерцијално оријентисана газдинства, као и увођење подршке за прераду на мањим газдинствима ради диверзификације њихових прихода.

Посматрано на нивоу газдинства, за успешне кориснике инвестиције су допринеле повећању конкурентности, путем техничког унапређења опреме и пораста квалитета производа, као и порасту продуктивности рада на газдинству (нето додата вредност газдинства по ГРЈ). Наведено се односи на скоро све подржане секторе (са изузетком подсектора живинарства, у оквиру ког је реализовано само шест ИПАРД пројеката), а посебно на газдинства у највећој класи економске величине стандардног аутпута (од 100.000 до 250.000 EUR).

Истовремено, у погледу одређених макроекономских аспеката, ефикасност Програма може се оценити као ограничена. Хоризонтална интеграција са циљем побољшања конкурентности на нивоу земље није у потпуности постигнута, узимајући у обзир разуђеност појединачних пројеката, који не доприносе интеграцији типичних локалних производа. Вертикална интеграција производње и прераде између пројеката Мере 1 и Мере 3 такође је незадовољавајућа. Инвестиције су мањег обима и резултат је само консолидација и јачање капацитета на појединачном нивоу. С обзиром на горе наведено, оснивање група произвођача на нивоу газдинстава мале и средње величине било би од великог значаја, што је условљено успостављањем правног оквира. Наведено би свакако могло допринети хоризонталној интеграцији понуде локално и регионално специфичних производа и истовремено јачању тржишне позиције произвођача који користе ИПАРД подршку у циљу пласмана њихових производа.

Један од резултата ИПАРД подршке у оквиру Мере 7 (104 исплаћена пројекта у области руралног туризма у износу подршке ЕУ од 11,6 мил. EUR), јесте повећање броја породичних газдинстава која диверзификују своје приходе последњих година, првенствено са аспекта руралног туризма (број породичних газдинстава која се баве руралним туризмом на крају периода спровођења Програма је око 900). Истовремено, након почетка спровођења Мере 7 туристички капацитети бележе тенденцију пораста, како броја смештајних јединица (за 49,3% од 2020. до 2023. године), тако и броја кревета у туристичким смештајним капацитетима (за 40,7% од 2020. до 2023. године).

Због кашњења у поверавању послова буџета и почетка спровођења Мере 9, може се констатовати да ова Мера није постигла очекиване резултате током ИПАРД II програмског периода. Међутим, позитивни ефекти у смислу искуства стеченог у спровођењу ове специфичне ИПАРД Мере свакако ће бити од великог значаја за ИПАРД III програмски период, посебно са аспекта коришћења научених лекција.

Постоји ризик да ће крајњи утицај Програма на националном нивоу бити веома ограничен. Коначне резултате и утицај Програма процениће спољни експерти у оквиру накнадне (*ex-post*) евалуације Програма.

Квалитативна анализа испуњавања циљева према мери

Мера 1: Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава

Спровођење Мере 1 започето је расписивањем Првог јавног позива за подношење захтева за одобравање пројеката 25. децембра 2017. године, а закључено је објављивањем Седмог позива који је затворен 22. априла 2022. године. У оквиру седам позива поднето је укупно 2.260 пројеката у износу захтеване јавне подршке од 205,5 мил. EUR и 154,1 мил. EUR подршке ЕУ, од чега је одобрено 1.185 пројеката (јавна подршка: 111,3 мил. EUR, подршка ЕУ: 83,5 мил. EUR) и исплаћено 1.011 пројеката, у износу јавне подршке од 84,0 мил. EUR и подршке ЕУ од 63,0 мил. EUR (Табела 10). Укупан износ прихватљивих улагања реализованих у оквиру Мере 1 за исплаћених 1.011 пројеката износи 141,9 мил. EUR. Укључујући неприхватљиве трошкове, укупна улагања у оквиру Мере 1 за реализованих 1.011 пројеката износе 206,7 мил. EUR. Мера 1 остварила је највеће учешће како у укупном броју исплаћених ИПАРД пројеката (81,7%) тако и у укупном износу исплаћене ИПАРД подршке (63,6%).

Табела 10: Преглед поднетих, одобрених и исплаћених пројеката према позиву, Мера 1

Број позива/ година затвара ња позива	Подношење		Одобравање		Исплата		Стопа добаравања*		Стопа исплате*		Стопа реализације*	
	пројекти	подршка ЕУ (м. EUR)	пројекти	подршка ЕУ (м. EUR)	пројекти	подршка ЕУ (м. EUR)	пројекти	подршка ЕУ (м. EUR)	пројекти	подршка ЕУ (м. EUR)	пројекти	подршка ЕУ (м. EUR)
	а		б		в		а/а		а/б		а/а	
1 (2018)	85	5,4	42	2,8	32	2,1	49,4	52,5	76,2	74,0	37,6	38,9
2 (2018)	393	8,6	190	4,0	142	3,1	48,3	45,8	74,7	77,5	36,1	36,9
3 (2019)	151	30,8	70	11,1	53	7,5	46,4	36,0	75,7	67,6	35,1	24,5
4 (2019)	437	11,7	294	8,1	264	7,4	67,3	69,3	89,8	91,4	60,4	63,4
5 (2019)	169	31,4	93	15,1	80	10,3	55,0	48,0	86,0	68,2	47,3	32,9
6 (2021)	369	53,6	261	33,7	221	24,0	70,7	62,9	84,7	71,2	59,9	44,8
7 (2022)	656	12,6	235	8,7	219	8,5	35,8	69,4	93,2	97,3	33,4	67,5
Укупно	2.260	154,1	1.185	83,5	1.011	63,0	52,4	54,2	85,3	75,5	44,7	40,9

* У циљу реалног приказивања података у табели, обрачун стопе одобравања, исплате и реализације подршке доприноса ЕУ (изражене у %) односи се на износ захтеване, одобрене и исплаћене подршке ЕУ изражен у EUR а не у мил. EUR (како је приказано у табели).

Динамика подношења захтева за одобравање пројекта указује на пораст броја поднетих захтева у сваком наредном позиву (што се односи и на позиве за набавку трактора). Стопе одобравања, исплате и реализације бележе претежан раст током периода спровођења Програма (са изузетком Трећег позива) и достижу највеће вредности у оквиру последњих расписаних позива.

Стопа исплате у односу на одобрене пројекте и подршку, укупно и на нивоу сваког позива, остварила је веће просечне вредности у поређењу са стопом одобравања и реализације у односу на поднете захтеве, односно захтевану подршку. Најниже вредности остварила је стопа реализације у односу на број поднетих захтева, односно захтевану подршку. Неки од разлога који су допринели ниској стопи реализације у односу на поднете захтеве су: празни и некомплетни захтеви, захтеви који не испуњавају услове за исплату подршке, непоштовање рокова за допуну захтева и за подношење захтева за исплату, спровођење жалбеног поступка и др.

Реализација и ефективност ИПАРД подршке према типу улагања

До краја програмске имплементације за улагања у опрему и механизацију (искључујући тракторе) у оквиру Мере 1 укупно је исплаћено 365 пројеката, са одобреним износом ИПАРД подршке од 40,8 мил. EUR, док је за инвестиције у изградњу/реконструкцију и опремање објеката укупно исплаћено 83 пројекта са одобреним износом ИПАРД подршке од 19,2 мил. EUR. Посматрано са аспекта финансијски доминантне инвестиције на нивоу реализованог пројекта, у укупном броју исплаћених пројеката у оквиру Мере 1 такође доминирају улагања у опрему и механизацију (укључујући тракторе): 942 исплаћених пројеката (93,2%) и 62,3 мил. EUR исплаћена ИПАРД подршка (74,2%), од чега се 625 пројеката односило само на тракторе у износу ИПАРД подршке од 25,4 мил. EUR, док је за инвестиције за изградњу и опремање пољопривредних објеката исплаћено 69 пројеката у укупном износу исплаћене ИПАРД подршке од 21,7 мил. EUR.

Посматрано на нивоу инвестиције, највећи обим исплате остварен је за изградњу и опремање нових складишта (укључујући ULO хладњаче), где је од поднета 63 захтева исплаћен 20 у укупном износу реализоване ИПАРД подршке од 6,6 мил. EUR. У оквиру Мере 1 исплата пројеката за инвестиције у основна средства за изградњу и опремање

објекта започета је 2020. године и током те и наредне године просечно годишње је исплаћен износ јавне подршке од око 300.000 EUR, уз континуиран пораст обима исплате током програмске имплементације.

Укупно исплаћени јавни и приватни прихватљиви трошкови за изградњу, реконструкцију, модернизацију и опремање пољопривредних објекта током периода спровођења Програма износе 40,7 мил. EUR и на годишњем нивоу достигли су најнижу вредност у 2020. години (488.595 EUR), док је највећи износ исплаћен у последњој години реализације Програма - 18,3 мил. EUR. Ово је праћено значајним повећањем учешћа реализованих прихватљивих инвестиција у основна средства у оквиру Мере 1 ИПАРД II програма у укупним инвестицијама РС у пољопривредни сектор (са 0,3% у 2020. на 8,1% у 2023. години). Међутим, с обзиром на то да је највећи износ ИПАРД инвестиција у оквиру Мере 1 исплаћен у 2024. години, поуздана је претпоставка да је наведено учешће било највеће у последњој години периода реализације Програма, (око 9%). С обзиром на растући тренд исплаћене ИПАРД подршке у сврху унапређења основних средстава у пољопривредном сектору, очекивани ефекти ће се одразити у периоду након завршетка спровођења ИПАРД II програма, имајући у виду дугорочне ефекте овог типа подршке.

Током периода 2014-2024. године програмски контекст показатељ Бруто инвестиције у основна средства у пољопривреди (*GFCF*) бележи континуирани раст, достижући вредност од 451,8 мил. EUR у 2024. години, што представља пораст за 21,8% у односу на претходну годину и 57,0% у односу на почетну годину ИПАРД II програмског периода (287,8 мил. EUR у 2014. години).

Реализација и ефективност ИПАРД подршке према сектору улагања

Укупан обим инвестиционих улагања кроз ИПАРД II програм (укључујући неприхватљиве трошкове) у оквиру Мере 1 од преко 60 мил. EUR остварили су Сектор воћа и поврћа и Сектор осталих усева (66,2 мил. EUR и 62,9 мил. EUR респективно). Значајнији укупан обим инвестиционих улагања преко ИПАРД II програма остварио је и Сектор меса (27,3 мил. EUR), док је укупна реализација инвестиционих улагања преко ИПАРД II програма у осталим секторима испод 10 мил. EUR.

Просечна вредност пољопривредне производње у периоду 2014-2024. године у РС износила је 6,1 млрд. EUR, при чему је вредност овог показатеља премашила просек за тај период у последње четири године, достигавши износ од 6,9 млрд. EUR у 2024. години (Табела 11). Највећи допринос вредности пољопривредне производње остварује биљна производња (4,4 млрд. EUR), са учешћем од око 2/3, док је сточарска производња са око 2 млрд. EUR остварила значајно ниже учешће у укупној вредности овог показатеља. Неповољна структура пољопривредне производње РС посебно долази до изражаја у поређењу са земљама са развијеном пољопривредом, које карактерише обрнуто пропорционални однос учешћа биљне и сточарске производње, где учешће сточарства у укупној вредности пољопривреде износи око 60%. Током посматраног периода веће варијације изражене су код биљне производње, док сточарска производња бележи стагнацију током већег броја година, са блажим смањењем производње крајем посматраног периода (Табела 10). Наведеним кретањима доприносе различите могућности прилагођавања биљне и сточарске производње тржишним флукуацијама имајући у виду просечну дужину производних циклуса (просечно дужи циклуси производње у сточарству), као и варијације цена пољопривредних производа које су пратиле наведени период. На динамику остварене

вредности укупне биљне производње током анализираних периода изразит утицај имају осцилације у обиму производње и цена у ратарству и повртарству, док је утицај воћарске и виноградарске производње на кретања овог показатеља од мањег значаја.

Табела 11: Индекси вредности пољопривредне производње у Републици Србији, 2014-2024

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Пољопривредна производња, мил. EUR	5.424	4.988	5.490	5.038	5.466	5.571	5.974	6.699	7.835	7.182	6.922
Индекс (претходна година = 100)											
Пољопривредна производња - нето		92,0	109,0	88,1	114,3	98,8	102,2	94,4	91,9	108,7	91,6
Биљна производња	106,3	87,3	119,5	76,5	125,5	101,9	104,6	89,9	88,7	115,5	87,9
- Ратарство и повртарство	111,8	83,4	124,7	71,9	130,8	101,5	104,4	89,8	83,3	127,1	85,7
- Воћарство	84,1	105,0	102,2	94,7	109,3	102,9	106,0	89,6	109,3	80,6	98,7
- Виноградарство	61,3	139,3	85,5	113,5	90,4	109,3	98,0	97,1	104,3	80,9	98,6
Сточарска производња	101,4	103,5	98,3	101,5	101,3	100,9	99,7	98,6	98,7	95,1	101,4
- Говедарство	99,9	100,5	99,3	100,3	99,4	101,2	98,9	98,7	95,9	94,2	97,0
- Свињарство	104,8	103,8	104,5	100,7	98,6	102,5	100,8	96,2	97,2	94,2	103,6
- Овчарство	104,2	102,8	89,1	107,4	103,3	95,2	100,3	101,3	101,7	96,4	100,0
- Живинарство	100,5	102,6	95,1	102,1	106,5	103,8	99,9	101,3	98,8	101,0	106,6

Извор: РЗС

Насупрот потреби значајније финансијске подршке сточарској производњи у циљу успостављања оптималне структуре пољопривредне производње, имајући у виду и просечно већа улагања по јединици производних капацитета (набавка квалитетних приплодних и производних грла, трошкови сточне хране, капацитета за смештај стоке, опреме за мужу, манипулације стајњаком и друго), уз присутан тренд раста цена инпута, највећи износи исплаћене ИПАРД II подршке односе се на улагања у области биљне производње. За улагања у опрему и инвестиције у биљној производњи исплаћен је четвороструко већи износ ИПАРД подршке (67,1 мил. EUR) у односу на исплаћену подршку сточарској производњи (16,8 мил. EUR) и за 8,5 пута већи број исплаћених пројеката (905) у односу на број исплаћених пројеката у сточарској производњи (106).

Већем учешћу биљне производње у укупном износу исплаћене ИПАРД подршке (79,8%) у односу на сточарску производњу (20,2%) примарно доприноси Сектор осталих усева, са укупно исплаћеном подршком од 37,8 мил. EUR за 680 исплаћених пројеката. Значајно учешће у реализацији ИПАРД подршке остварио је и Сектор воћа и поврћа са исплаћених 28,3 мил. EUR подршке (од чега се на подсектор воћа односи 21,1 мил. EUR) за 214 исплаћених пројеката. Истовремено, за улагања у сточарску производњу највећи обим ИПАРД подршке реализован је у Сектору мяса (9,7 мил. EUR за 80 исплаћених пројеката). Просечна вредност реализованог ИПАРД пројекта у сточарству (159.956 EUR) двоструко је већа у односу на биљну производњу (74.095 EUR). Учешће појединих сектора у укупно исплаћеној подршци и пројектима представљено је у Графикону 24 (Поглавље 6.2), а детаљнији подаци о реализацији ИПАРД подршке према сектору дати су у Прилогу (Табела О.1.а).

У другом потпериоду (2020-2024) у поређењу са првим потпериодом (2014-2019), повећање капацитета за производњу усева остварено је у секторима уљарица и воћа (првенствено у оквиру потсектора јагодичастог воћа), што, међутим, није праћено повећањем производње услед смањења приноса (за 0,7 п.п. код сунцокрета, 0,6 п.п. код соје и 0,2 п.п. код малине).

Истовремено, благи пораст производње од 1,9% у оквиру биљне производње остварен је само у сектору житарица, док су остали сектори забележили пад производње у другом у поређењу са првим потпериодом спровођења Програма. Сточарска производња у другом потпериоду забележила је смањење производних капацитета - броја грла у свим секторима, док је према подацима РЗС повећање бруто домаће производње меса остварено у секторима говедарства, свињарства и живинарства. Сектор млека и јаја забележио је истовремено смањење како капацитета тако и производње у другом у поређењу са првим потпериодом (Табела 12).

Табела 12: Промене капацитета и обима производње из подржаних сектора, Мера 1

	О 2014-2019		О 2020-2024		Индекс О 2020-2024/ О 2014-2019	
	Површина (000 ha)/ број стоке (000)	Производња (000) t	Површина (000 ha)/ број стоке (000)	Производња (000) t	Капацитети (површина/ број стоке)	Производња
Биљна производња						
Житарице	1.743	9.652	1.750	10.126	100,4	104,9
Шећерна репа	50	2.923	38	1.944	76,0	66,5
Уљарице	417	1.467	491	1.465	117,7	99,9
Кромпир	39	732	26	601	66,7	82,1
Свеже поврће и пасуљ	74	1.095	61	857	82,4	78,3
Воће	180	1.624	188	1.458	104,4	89,8
- Јагодичасто воће	33	197	38	195	115,2	99,0
Грожђе	21	153	20	153	95,2	100,0
Сточарска производња						
Говеда → Говеће месо	901	74	818	78	90,8	105,4
- Музне краве → Млеко (мил. l)	428	1.501	384	1.434	89,7	95,5
Свиње → Свињско месо	3.023	291	2.665	299	88,2	102,7
Овце и козе → Овчије месо	1.909	32	1.889	31	99,0	96,9
Живина → Живинско месо	16.535	97	14.923	118	90,3	121,6
- Коке носиле → Јаја (мил. ком.)	9.635	1.856	7.973	1.642	82,8	88,5

Извор: РЗС

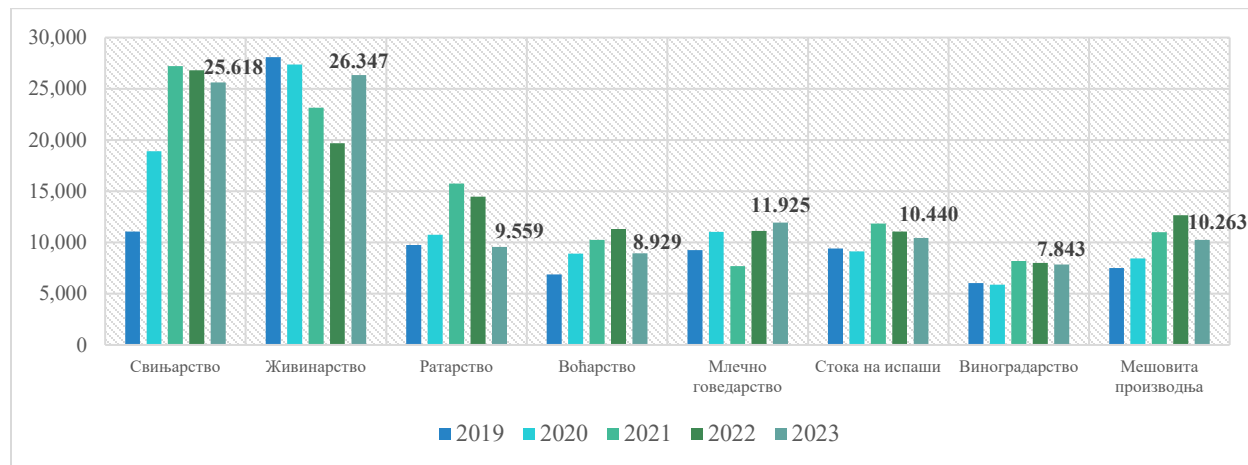
Процена ефеката реализоване ИПАРД подршке за Меру 1 у наредном тексту сагледаће се и путем промена у спољнотрговинској размени важнијих производа подржаних сектора у оквиру ове Мере, као и на нивоу ПГ.

Водећи пољопривредни производи у извозу су воће и јабучасто воће, агруми, диње и лубенице, са учешћем од 14,5% у укупном извозу пољопривредно-прехранбених производа и оствареном вредношћу извоза у 2024. години од 747 мил. EUR, као и житарице (702 мил. EUR, учешће 13,7%), што је праћено растом извоза у 2024. у односу на претходну годину. Пољопривредни производи који су доминирали у извозу током 2024. године били су: комерцијални кукуруз, смрзнуте малине, комерцијална пшеница, храна за псе и мачке, свеже јабуке итд. Најважнији пољопривредни производи у увозу такође се односе на воће, са учешћем од 9% у 2024. години (праћено растом извоза у 2024. у односу на претходну годину), а затим следе какао, месо итд. Највећи трговински суфицит у 2024. години остварен је у сектору житарица: 610,2 мил. EUR (пораст од 70% у односу на 2023. годину) и Сектору воћа: 392,7 мил. EUR (смањење за 7% у односу на 2023. годину).

Ефекти Мере 1 на нивоу произвођача сагледаће се на основу промене продуктивности рада према типу пољопривредне производње. Посматрано на нивоу ПГ према типу производње, највећу нето додату вредност по јединици уложеног рада (ГРЈ) остварују газдинства у

сточарској производњи, и то пре свега у подсектору свињарства и живинарства (Графикон 7).

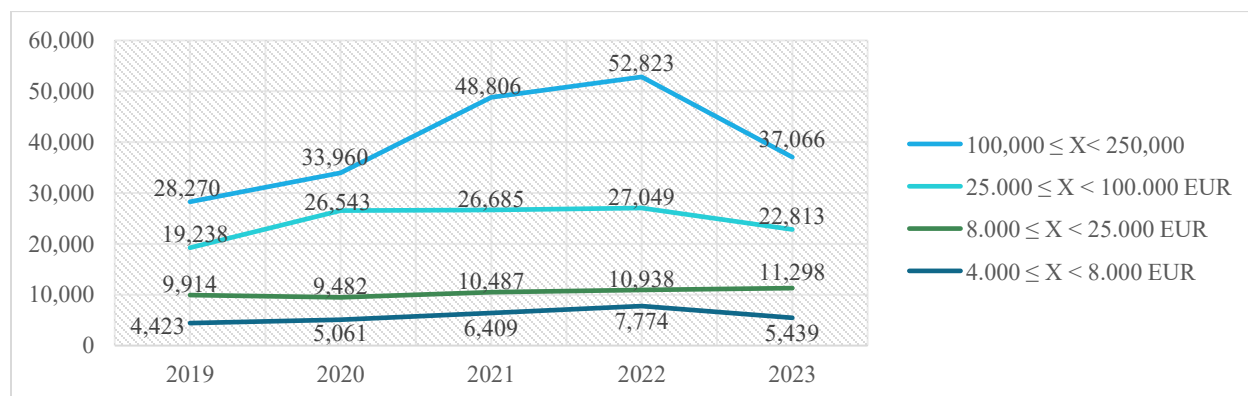
Графикон 7: Нето додата вредност пољопривредних газдинстава по ГРЈ према типу пољопривредне производње (EUR/ГРЈ), 2019-2023



Извор: FADN

Промена продуктивности рада ПГ према типу производње указује на разлике у вредности овог показатеља на релацији 2019-2023. година. У 2023. у односу на 2019. годину најизраженији пораст продуктивности рада мерено оствареном НДВ/ГРЈ остварила су ПГ у сектору свињарства (са 11.076 EUR/ГРЈ на 25.618 EUR/ГРЈ), умерени пораст вредности овог показатеља остварен је у сектору млека, воћа и грожда, док је пад продуктивности рада забележен у сектору ратарства и сектору живинарства.

Графикон 8: Промене нето додате вредности по ГРЈ према класи економске величине пољопривредних газдинстава, (EUR/ГРЈ), 2019-2023



Извор: FADN

Посматрано према економској величини ПГ на основу укупне вредности стандардног аутопута, у периоду 2019-2023. године ПГ која припадају нижим класама економске величине забележила су стагнацију или врло умерен раст нето додате вредности по ГРЈ, док су ПГ у највећој класи економске величине (од 100.000 EUR до 250.000 EUR остварене вредности пољопривредне производње на годишњем нивоу) остварила највећи пораст

продуктивности рада у 2023. години (37.066 EUR) у поређењу са 2019. годином: 28.270 EUR (Графикон 8).

Резиме резултата Мере 1

Проценат одобрене подршке ЕУ у односу на иницијални буџет за Меру 1 износи 109,8%, док за укупно исплаћену подршку у односу на укупно расположива средства износи 82,9%. У односу на завршни буџет ИПАРД II програма за Меру 1, проценат одобрене подршке ЕУ за Меру 1 је 115,2%, док је укупно исплаћена подршка у односу на укупно расположива средства на нивоу Мере 86,9%.

На основу оствареног резултата извршења иницијалног буџета Програма према мери, Мера 1 се може прелиминарно оценити као успешна у погледу апсорпције расположивих средстава ЕУ, као и у остваривању финансијских циљева представљених у програмском документу. Сходно наведеном, с обзиром на укупан износ реализоване подршке током спровођења Програма на нивоу Мере 1, може се закључити да је иста у највећој мери допринела укупном оствареном резултату ИПАРД II програма у РС.

Мера 3: Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства

Спровођење Мере 3 започето је расписивањем другог ИПАРД јавног позива за подношење захтева за одобравање пројеката за ИПАРД подстицаје за инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства у набавку нове опреме 27. марта 2018. године. За Меру 3 расписана су четири позива, од којих је последњи позив затворен 29. октобра 2021. године. У оквиру позива за Меру 3 поднето је укупно 313 пројеката у износу захтеване јавне подршке од 98,2 мил. EUR и 73,7 мил. EUR подршке ЕУ, од чега је одобрено 174 пројекта (јавна подршка: 54,5 мил. EUR, подршка ЕУ: 40,9 мил. EUR) и исплаћено 120 пројеката, у износу јавне подршке од 32,6 мил. EUR и подршке ЕУ од 24,4 мил. EUR (Табела 13). Укупан износ прихватљивих улагања реализованих у оквиру Мере 3 за исплаћених 120 пројеката износи 75,3 мил. EUR, а укључујући и неприхватљиве трошкове износи 125,3 мил. EUR. Учешће Мере 3 у укупном броју исплаћених ИПАРД пројеката је на нивоу од 9,7%, при чему ова ИПАРД мера остварује више него двоструко веће учешће у укупном износу исплаћене ИПАРД подршке (24,7%).

Табела 13: Преглед поднетих, одобрених и исплаћених пројеката према позиву, Мера 3

Број позива и година затварања позива	Подношење		Одобравање		Исплата		Стопа одобравања* (%)		Стопа исплате* (%)		Стопа реализације* (%)	
	пројекти	подршка ЕУ (м. EUR)	пројекти	подршка ЕУ (м. EUR)	пројекти	подршка ЕУ (м. EUR)	пројекти	подршка ЕУ (м. EUR)	пројекти	подршка ЕУ (м. EUR)	пројекти	подршка ЕУ (м. EUR)
	а		б		в		б/а		в/б		в/а	
1 (2018)	26	3,7	15	1,7	12	1,3	57,7	45,3	80,0	75,2	46,2	34,1
2 (2019)	81	15,7	42	10,0	34	7,1	51,9	63,8	81,0	71,3	42,0	45,5
3 (2020)	95	22,4	54	12,4	36	7,4	56,8	55,3	66,7	59,6	37,9	32,9
4 (2021)	111	31,9	63	16,8	38	8,7	56,8	52,8	60,3	51,6	34,2	27,2
Укупно	313	73,7	174	40,9	120	24,4	55,6	55,5	69,0	58,8	38,3	33,2

* У циљу реалног приказивања података у табели, обрачун стопе одобравања, исплате и реализације подршке доприноса ЕУ (изражене у %) односи се на износ захтеване, одобрене и исплаћене подршке ЕУ изражен у EUR, а не у мил. EUR (како је приказано у табели).

Динамика подношења захтева за одобравање пројекта указује на пораст броја поднетих захтева у сваком наредном позиву, што указује на пораст интересовања корисника за ову

ИПАРД меру током спровођења Програма. Стопа одобравања у односу на захтевану подршку забележила је значајан пораст у Другом у односу на претходни позив, док је на нивоу Мере остварила уједначен проценат за пројекте и подршку на нивоу од око 55,6%. Стопа исплате у односу на одobreне пројекте и подршку бележи перманентни пад у сваком наредном позиву, што је праћено повећањем стопе окончаних пројеката. Поред тога и стопа извршења у односу на поднете захтеве и захтевану подршку такође бележи стални пад у сваком наредном позиву (са изузетком извршења у односу на захтевану подршку у оквиру Другог позива, које бележи пораст у односу на претходни позив) услед пораста стопе одбијања, као и све већег интересовања потенцијалних корисника са ограниченим буџетом за Четврти позив. Обе наведене стопе оствариле су већи проценат на нивоу Мере за исплаћене захтеве у односу на исплаћену подршку.

Реализација и ефективност ИПАРД подршке према типу инвестиције и сектору улагања

Током програмске имплементације сви подржани пројекти у оквиру Мере 3 допринели су усклађивању са стандардима ЕУ кроз инвестиције везане за изградњу и опремање. Остварена је модернизација прерађивачких капацитета кроз улагања у опрему и машине у оквиру постројења за прераду. С тим у вези значајно је истаћи да је највећи износ ИПАРД подршке у оквиру Мере 3 исплаћен за модернизацију опреме за прераду и паковање воћа и поврћа: 12,3 мил. EUR за 52 реализована пројекта.

У оквиру Мере 3 исплата пројеката за инвестиције у основна средства за изградњу и опремање објеката започета је 2020. године и током те и наредне године у просеку је на годишњем нивоу исплаћен износ од око 250.000 EUR. Укупно исплаћени јавни и приватни прихватљиви трошкови за изградњу, реконструкцију и модернизацију прерађивачких погона током периода реализације Програма износе 37,9 мил. EUR и на годишњем нивоу достигли су најнижу вредност 2021. године (1,7 мил. EUR), док је највећи износ исплаћен у последњој години спровођења Програма - 2024. години (21,8 мил. EUR). Према расположивим подацима РЗС (до 2023. године), највеће учешће укупно реализованих прихватљивих инвестиција у основна средства ИПАРД II програма у оквиру Мере 3 у укупним инвестицијама у сектору прехранбене индустрије РС остварен је 2022. године: 2,3%. Међутим, с обзиром на то да је највећи износ ИПАРД инвестиција у оквиру Мере 3 исплаћен 2024. године (три пута већи износ у односу на 2022. годину), поуздана је претпоставка да је највеће наведено учешће остварено у последњој години спровођења Програма, као и да је учешће у тој години било изнад 6%. Очекивани ефекти инвестиција у основна средства у сектору прехранбене индустрије одразиће се у периоду након завршетка спровођења ИПАРД II програма, имајући у виду дугорочне ефекте остварене подршке за овај тип инвестиција.

Највећи укупан обим инвестиционих улагања преко ИПАРД II програма остварен је у Сектору прераде воћа и поврћа и износи 82,0 мил. EUR, од чега се на ИПАРД прихватљиве трошкове односи 68,4%, при чему реализована ИПАРД подршка износи 25,8 мил. EUR. Значајан обим укупних инвестиционих улагања преко ИПАРД II програма у износу од 15,1 мил. EUR реализован је и у Сектору вина (од чега се 67,2% односи на прихватљиве трошкове и 26,4% на ИПАРД подршку). Сектор прераде млека је током периода спровођења Програма остварио укупан обим инвестиционих улагања у износу од 6,9 мил. EUR, а сектор прераде меса 6,0 мил. EUR. Учешће исплаћене ИПАРД подршке у укупно исплаћеним

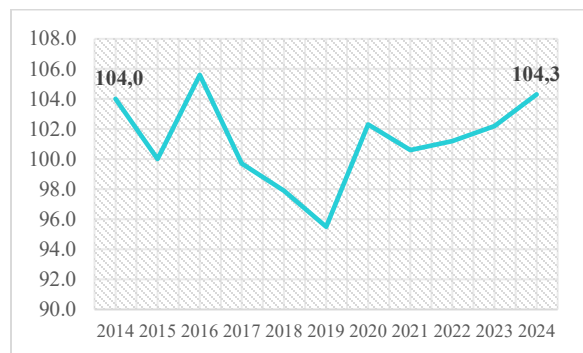
прихватљивим трошковима (укључујући приватни допринос) највећи је у Сектору прераде меса (48,8%), док је најмање учешће остварено у Сектору прераде млека (17,9%). Истовремено, Сектор прераде млека забележио је и највеће учешће укупно исплаћених прихватљивих трошкова у укупном обиму одобрених инвестиција (укључујући неприхватљиве трошкове са аспекта ИПАРД програма), док је Сектор прераде меса остварио најмање учешће (66,7%). Детаљнији подаци о структури исплаћене подршке према типу инвестиције и сектору улагања за Меру 3 приказан је у Табели О.3.а и Табели О.3.б у Прилогу Извештаја.

Кључне перформансе прехранбене индустрије у периоду 2014-2023. год. у апсолутном изразу бележе позитивне трендове, што се пре свега огледа у порасту броја привредних субјеката (за 137,4%), запослености (за 52,9%) и укупног промета (за 101,6%) у 2023. у односу на 2014. годину. Истовремено, релативни показатељи указују на стагнацију развоја ове привредне делатности у посматраном периоду, што се огледа у смањењу учешћа у укупном броју привредних субјеката за 0,1 п.п, запослености за 0,2 п.п. и укупног промета за 0,6 п.п.

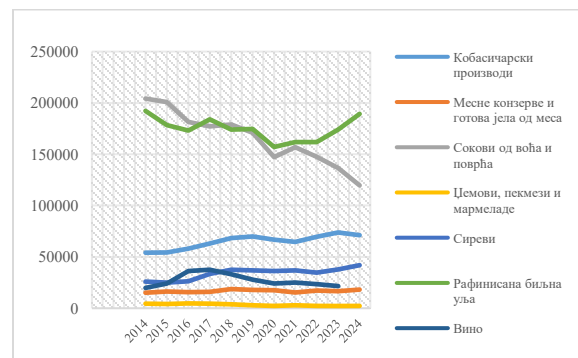
Продуктивност мерена додатом вредношћу по факторским трошковима, трошкови запослених и бруто пословни вишак у сектору прехранбене индустрије у анализираном периоду остварују значајнији пораст, што је разумљиво имајући у виду да су подаци за исте вредносно изражени у текућим ценама. Реалнију слику позиције прехранбене индустрије у привредном систему РС обезбеђују релативни показатељи наведених пословних перформанси, који указују на неповољне тенденције изражене кроз смањење учешћа ове гране прерађивачке индустрије у укупној оствареној додатој вредности привреде РС и у укупним трошковима запослених, што имплицира опадање просечних зарада запослених у овој значајној привредној делатности.

У периоду 2014-2024. године производња прехранбених производа у односу на претходну годину у РС бележи циклична кретања, са израженијим негативним трендом производње средином посматраног периода (2016-2019. год.) када је забележено значајније смањење оствареног обима индустријске прераде пољопривредних производа. Значајан раст производње прехранбене индустрије забележен је у другом потпериоду реализације Програма (Графикон 9).

Графикон 9: Производња прехранбених производа, 2014-2024 (претх. год.=100)



Графикон 10: Производња прехранбених производа подржаних сектора (t)



Извор: РЗС

У оквиру подржаних сектора прераде пољопривредних производа, значајнији производи сектора прераде меса и млека током посматраног периода остварили су раст производње, док су производи прераде воћа и поврћа током анализираног периода забележили осетан пад производње: џемови и мармеладе за 49,5% и сокови од воћа и поврћа за 41,4% у 2024. у односу на 2014. годину. При томе, треба имати у виду да је у оквиру Сектора прераде воћа и поврћа Мере 3 већи износ укупних инвестиционих улагања исплаћен за изградњу, реконструкцију и модернизацију објеката за прераду (41,3 мил. EUR) у односу на реализована улагања у циљу модернизације опреме за прераду и паковање (33,7 мил. EUR). Сектор вина је у 2023. у односу на 2014. годину забележио раст производње за 8,6% (са 198 хиљ. на 215 хиљ. хектолитара).

Учешће прерађених пољопривредних производа у структури извоза у 2024. години било је на нивоу од 39,4%, што је изнад петогодишњег просека претходног периода (31%), односно незнатно изнад учешћа у 2023. години (38,8%). Извоз ове групе производа достигао је рекордну вредност од 2 млрд. EUR у 2024. години, што је за 11,1% више од остварене вредности извоза прерађених пољопривредних производа у 2023. години, односно за 55,6% више од петогодишњег просека претходног периода. Иначе, током последњих десет година, вредност извоза прерађених пољопривредних производа повећана је 3,7 пута.

Резиме резултата Мере 3

Проценат одобрене подршке ЕУ у односу на иницијални буџет за Меру 3 износи 65,7%, док је укупно исплаћена подршка у односу на укупно расположива средства 39,3%. У односу на завршни буџет ИПАРД II програма за Меру 3, проценат одобрене подршке ЕУ за Меру 3 је 79,7%, док је укупно исплаћена подршка у односу на укупно расположива средства на нивоу Мере 47,7%.

На основу оствареног резултата извршења иницијалног буџета Програма према мери, Мера 3 се може прелиминарно оценити као делимично успешна у погледу обима апсорпције расположивих средстава ЕУ, као и у остваривању финансијских циљева представљених у програмском документу.

Мера 7: Диверзификација пољопривредних газдинстава и развој пословања

Циљеви: „Подршка недовољно диверзификованој економији руралних подручја која је високо зависна од пољопривреде и коришћења природних ресурса; побољшање могућности за запошљавање у руралним подручјима; увећање прихода домаћинстава; повећање атрактивности руралних подручја за живот и рад; смањење депопулације руралних подручја.”

Спровођење Мере 7 започето је након поверавања послова спровођења буџета у 2020. години расписивањем Првог јавног позива за подношење захтева за одобравање пројекта за ИПАРД подстицаје за диверзификацију пољопривредних газдинстава и развој пословања (Девети ИПАРД позив за подношење захтева за одобравање пројекта) 8. јуна 2020. године. У оквиру Мере 7 подржан је само сектор руралног туризма. Током спровођења Програма нови сектори нису уведени због касног поверавања послова спровођења буџета и почетка спровођења ове Мере. Остали сектори подржани су кроз националне шеме. Имајући у виду каснију акредитацију Мере, до краја спровођења ИПАРД II програма расписана су два јавна позива, од којих је последњи позив затворен 17. децембра 2021. године. Значајно интересовање потенцијалних корисника за ову Меру изражено је већим бројем поднетих захтева за одобравање пројекта у оквиру два расписана позива: 605, у износу захтеване јавне

подршке од 105,3 мил. EUR и 79,0 мил. EUR подршке ЕУ. Од укупног броја поднетих захтева одобрено је 195 пројеката (јавна подршка: 31,6 мил. EUR, подршка ЕУ: 23,7 мил. EUR). За исплаћених 104 пројекта укупан износ прихватљивих улагања реализованих у оквиру Мере 7 износи 26,3 мил. EUR, од чега се на јавну подршку односи 15,4 мил. EUR, а на подршку ЕУ 11,6 мил. EUR. Укључујући неприхватљиве трошкове, укупна улагања у оквиру Мере 7 за реализованих 104 пројеката износе 58,2 мил. EUR. Учешће Мере 7 у укупном броју исплаћених ИПАРД пројеката је на нивоу од 8,4%, а у укупном износу исплаћене ИПАРД подршке 11,7%. Упркос смањењу броја поднетих захтева за одобравање пројекта за Меру 7, износ захтеване подршке увећан је у Другом у односу на Први позив, што имплицира пораст вредности пројеката поднетих од стране потенцијалних корисника ИПАРД подршке у Другом у поређењу са Првим позивом: са 118.089 EUR на 143.704 EUR (Табела 14).

Табела 14: Преглед поднетих, одобрених и исплаћених пројеката према позиву, Мера 7

Број позива и година затварања позива	Подношење		Одобравање		Исплата		Стопа одобравања* (%)		Стопа исплате*		Стопа реализације*	
	пројекти	подршка ЕУ (м. EUR)	пројекти	подршка ЕУ (м. EUR)	пројекти	подршка ЕУ (м. EUR)	пројекти	подршка ЕУ (м. EUR)	пројекти	подршка ЕУ (м. EUR)	пројекти	подршка ЕУ (м. EUR)
	а		б		в		б/а		в/а		в/а	
1 (2020)	311	36,7	118	12,9	61	6,3	37,9	35,1	51,7	48,6	19,6	17,0
2 (2021)	294	42,2	77	10,8	39	4,9	26,2	25,5	50,6	45,7	13,3	11,7
Укупно	605	78,9	195	23,7	100	11,2	32,2	30,0	51,3	47,3	16,5	14,2

* У циљу реалног приказивања података у табели, обрачун стопе одобравања, исплате и реализације подршке доприноса ЕУ (изражене у %) односи се на износ захтеване, одобрене и исплаћене подршке ЕУ изражен у EUR, а не у мил. EUR (како је приказано у табели).

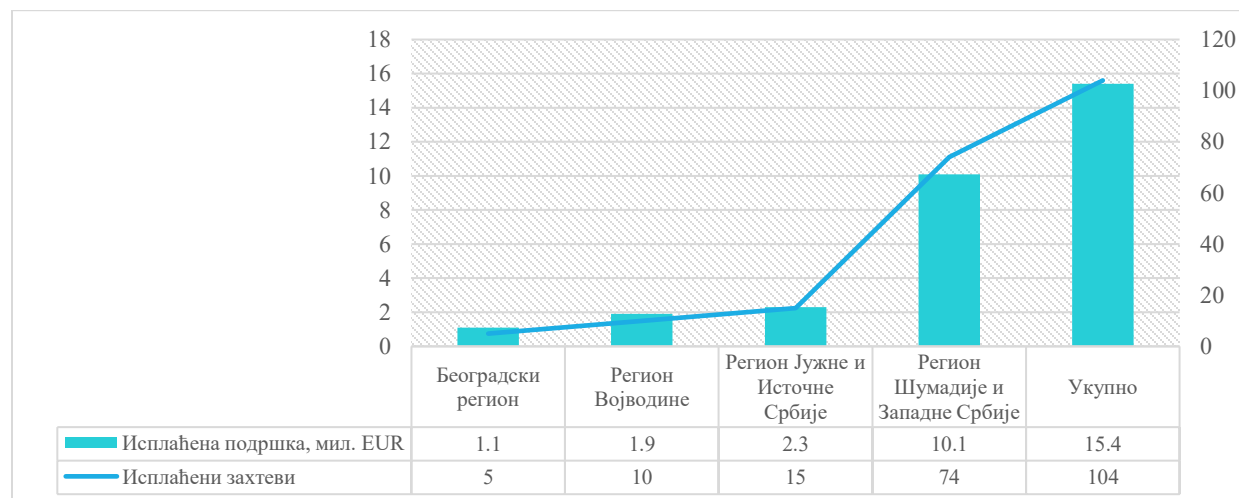
Исто се не може констатовати и са аспекта динамике одобравања и исплате пројеката, с обзиром на то да је у Другом у односу на Први позив износ одобрене и исплаћене подршке умањен, чему сведоче и ниже стопе одобравања, исплате и реализације за Меру 7 у поређењу са Мером 1 и Мером 3. Примера ради, остварена стопа реализације ИПАРД подршке за Меру 7 је на нивоу од 14,6%, док је за Меру 1 и Меру 3 вишеструко већа (40,9% и 33,2% респективно). Разлика у реализацији нарочито је изражена у односу на Меру 1 коју карактерише највећи број поднетих захтева, што се може приписати највећем броју захтева за набавку трактора у оквиру ове Мере, чији пројекти захтевају најмање комплексну пројектну документацију, а самим тим и краћи период обраде захтева. Осим тога, значајан разлог ниже стопе реализације за Меру 7 је и израженије кашњење у почетку спровођења исте (имплементација Мере 7 започета је у другој фази ИПАРД II програмског периода). Стопе одобравања, исплате и реализације оствариле су већи проценат у оквиру Мере на нивоу броја пројеката у односу на исплаћену подршку.

Реализација и ефективност ИПАРД подршке према типу улагања

Укупна вредност реализованих улагања у оквиру Мере 7 кроз имплементацију ИПАРД II програма за 104 исплаћених пројеката износе 50,3 мил. EUR, од чега се на укупне прихватљиве трошкове односи 26,3 мил. EUR. Имајући у виду да је фокус диверзификације пословних активности у руралним подручјима у оквиру ИПАРД II програма на руралном туризму, кључна улагања кроз имплементацију ИПАРД II програма током периода спровођења Програма односила су се на успостављање туристичких домаћинстава и рекреативних зона. У оквиру прихватљивих трошкова за наведене намене извршена је реализација 92 пројекта, у укупној вредности улагања у износу од 41,6 мил. EUR, од чега се на укупне прихватљиве трошкове односи 23,6 мил. EUR, а на ИПАРД подршку 13,8 мил. EUR. Током програмске имплементације извршена је модернизација постојећих

туристичких објеката у износу укупне вредности инвестиција од 7,4 мил. EUR у оквиру 11 реализованих пројеката, као и један реализован пројекат са улагањем у објекте и опрему за рекреативни риболов, лов и јахање у износу укупне вредности инвестиција од 1,1 мил. EUR.

Графикон 11: Исплаћени захтеви и подршка у оквиру Мере 7 према региону, мил. EUR



Имајући у виду да се кључни циљеви Мере 7 базирају на побољшању могућности за запошљавање у руралним подручјима, као и на увећању прихода домаћинстава у руралним подручјима, фокус анализе остварења циљева Мере 7 биће различити аспекти тржишта рада у руралним подручјима и извори прихода сеоских домаћинстава, односно ПГ.

У 2023. години, од укупно запосленог становништва РС (2,8 мил.) 1,1 мил. живи у руралним подручјима (39,3%). Учешће руралних подручја у укупном броју незапослених лица је на приближно истом нивоу и износи 38,3%. Стопа активности руралног становништва износи 37,8% (урбаног 28,1%), стопа запослености 29,5% (урбаног 20,3%), стопа незапослености 22,0% (урбаног 27,6%), а стопа становништва ван радне снаге 62,2% (урбаног 71,9%). Наведени индикатори тржишта рада указују да нема значајних разлика на релацији урбано-рурално, односно да руралне средине пружају већу могућност запошљавања ниже образованих лица, као и да је положај руралног становништва на тржишту рада нешто повољнији у односу на становништво урбаних подручја.

Приходи сеоских домаћинстава у 2024. години, као и у протеклом десетогодишњем периоду, највише потичу из редовног радног односа (41,9%) и пензија (29,1%). Приходи од пољопривреде, лова и риболова учествују са 10,7% у укупно расположивим средствима домаћинства, док је вредност натуралне потрошње, која се највећим делом приписује потрошњи хране произведене на ПГ, на нивоу од 6,8%. Приходи који се остварују од пољопривреде релативно су нижи у односу на зараде из других сектора што је индикатор ниске продуктивности сектора пољопривреде. При томе, рурално становништво располаже мањим могућностима за запошљавање у непољопривредном сектору, што повећава ризик од сиромаштва у овој категорији.

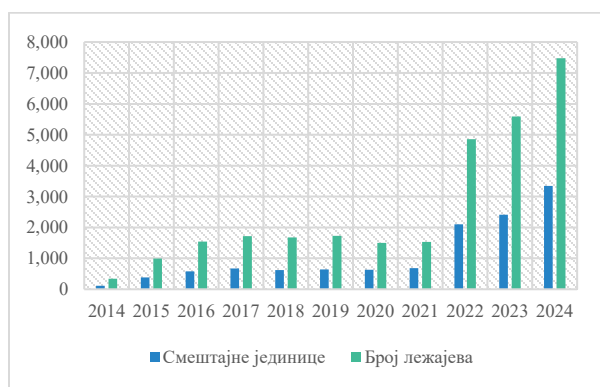
Према резултатима Пописа пољопривреде из 2023. године, 880 ПГ се бави сеоским туризмом, као другом профитабилном активношћу на газдинству у циљу остваривања додатног извора прихода. Упркос смањењу укупног броја ПГ у периоду између два пописа пољопривреде (2023, 2012), број газдинстава која се баве сеоским туризмом као другом

профитабилном активношћу на газдинству повећан је за 366 газдинстава у периоду између два пописа (880 ПГ у 2023. и 514 ПГ у 2012. години), при чему је и учешће у укупном броју ПГ у међупописном периоду повећано са 0,1% у 2012. на 0,2% у 2023. години. До краја 2024. године, укупан број регистрованих породичних ПГ која се баве сеоским туризмом био је 891.

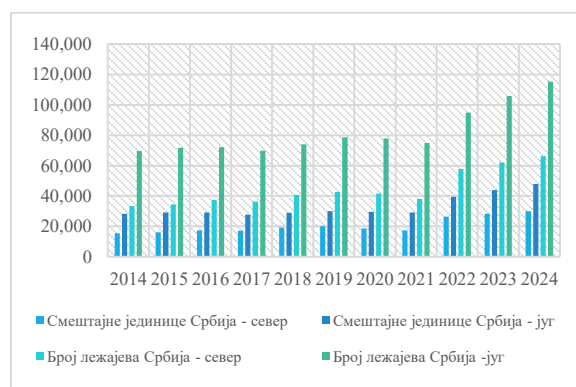
Резултати Пописа пољопривреде 2023 указују на то да знатно већи број ПГ додатне приходе на газдинству остварује бављењем другим профитабилним активностима, као што су: производња ракије (28.042), прерада воћа и поврћа (16.676), прерада млека (16.558) прерада меса (6.039), активности у шумарству и обрада дрвета (9.517), рад на основу уговора у пољопривреди или другим делатностима (4.188), народна радиност (1.637) и сл. Највеће учешће газдинстава која се баве сеоским туризмом у укупном броју ПГ остварује регион Шумадије и Западне Србије (65%), затим регион Јужне и Источне Србије (21,0%) и регион Војводине (10%), док Београдски регион остварује учешће од 4%.

Туристички смештајни капацитети у РС, како укупан број смештајних јединица тако и укупан број лежајева у периоду 2014-2024. године на почетку и крајем периода бележе тенденцију раста. Нагли пораст смештајних јединица и броја лежајева остварен је у периоду 2022-2024 год., што се поклапа са периодом почетка спровођења Мере 7, што истовремено потврђује констатацију о израженом великом интересовању ИПАРД корисника за ову Меру (за чак 200,4% већи износ захтеване подршке у односу на опредељен буџет по позивима за Меру 7). Укупан број смештајних јединица и броја лежајева у сеоским туристичким домаћинствима у 2024. (3.348 и 7.475 респективно) у односу на 2014. годину (109 и 344 респективно) значајно је увећан (Графикон 12). Просечан број лежајева по смештајној јединици у сеоским туристичким домаћинствима смањен је са 3,2 у 2014. на 2,2 у 2024. години, што је приближно на нивоу националног просека (2,3).

Графикон 12: Смештајни капацитети сеоских туристичких домаћинстава



Графикон 13: Регионална дистрибуција туристичких капацитета, 2014-2023



Извор: РЗС

Највећи број смештајних капацитета лоциран је у оквиру Региона Србија – југ (447.789 смештајних јединица и 115.185 лежајева), уз тенденцију раста ових капацитета у периоду 2014-2024. године (за 69,5% и 65,4 респективно). Повећању туристичких смештајних капацитета свакако је допринео и пораст долазака и ноћења туриста у РС (како домаћих тако и страних) у 2024. у поређењу са 2014. годином (за 102,2% и 108,0% респективно).

Резиме резултата Мере 7

Проценат одобренних средстава ЕУ у односу на иницијални буџет за Меру 7 износи 135,2%, док је укупно исплаћена подршка у односу на укупно расположива средства 66,1%. У односу на завршни буџет ИПАРД II програма за Меру 7, проценат одобренних средстава ЕУ за Меру 7 износи 79,8%, док је укупно исплаћена подршка у односу на укупно расположива средства на нивоу Мере 39,9%.

На основу оствареног резултата извршења иницијалног буџета Програма према мери, Мера 7 се може прелиминарно оценити као успешна у погледу обима апсорпције расположиве подршке ЕУ, као и у погледу остваривања финансијских циљева представљених у програмском документу, док се у односу на коначни буџет Мера 7 може оценити као делимично успешна.

Мера 9: Техничка помоћ

Подршка у оквиру Мере 9 обухвата прихватљиве трошкове у вези са спровођењем, праћењем и вредновањем ИПАРД II програма, укључујући подршку одговарајућем протоку информација и публицитету Програма, подршку за студије, посете и семинаре, спољну експертизу, потенцијалним ЛАГ и припрему за *LEADER* меру ИПАРД II програма, као и подршку за националну мрежу руралног развоја.

Поверавање послова спровођења буџета за Меру 9 извршено је у 2020. години. Након доношења правилника, имплементација Мере 9 започета је расписивањем Првог јавног позива у 2022. години, за израду ИПАРД веб-сајта. Имајући у виду каснију акредитацију Мере, као и почетак имплементације, за исту су до краја спровођења ИПАРД II програма расписана два јавна позива, од којих је последњи позив затворен 29. децембра 2023. године.

Табела 15: Преглед поднетих, одобренних и исплаћених пројеката према позиву, Мера 9

Број позива и година затварања позива	Подношење		Одобравање		Исплата		Стопа одобравања* (%)		Стопа исплате* (%)		Стопа реализације* (%)	
	пројекти	подршка ЕУ (м. EUR)	пројекти	подршка ЕУ (м. EUR)	пројекти	подршка ЕУ (м. EUR)	пројекти	подршка ЕУ (м. EUR)	пројекти	подршка ЕУ (м. EUR)	пројекти	подршка ЕУ (м. EUR)
1 (2022)	1	3.230	1	2.720	1	2.721	100,0	84,2	100,0	100,0	100,0	84,2
2 (2023)	2	26.703	1	16.065	1	16.075	50,0	60,2	100,0	100,1	50,0	60,2
Укупно	3	29.933	2	18.785	2	18.796	66,7	62,8	100,0	100,1	66,7	62,8

* У циљу реалног приказивања података у табели, обрачун стопе одобравања, исплате и реализације подршке доприноса ЕУ (изражене у %) односи се на износ захтеване, одобрене и исплаћене подршке ЕУ изражен у EUR а не у мил. EUR (како је приказано у табели).

Напомена: Разлика у износу одобрене и исплаћене подршке ЕУ за Меру 9 настала је као резултат примењених курсних разлика у моменту одобравања, односно исплате пројекта.

За исплаћена два пројекта укупан износ реализованих улагања у оквиру Мере 9 износи 22.100 EUR, од чега се на подршку ЕУ односи 18.796 EUR. У поређењу са осталим ИПАРД мерама, учешће Мере 9 у укупном броју исплаћених ИПАРД пројеката је на најнижем нивоу и износи 0,2%, док у укупном износу исплаћене ИПАРД подршке учешће износи 0,02%. Стопа одобравања и стопа реализације пројеката у односу на поднете захтеве за Меру 9 износи 66,7%, док су наведене стопе за износе подршке на нижем нивоу: 62,8%.

Имајући у виду каснији почетак спровођења Мере 9, иста није коришћена у сврху подршке спровођењу, праћењу и вредновању ИПАРД II програма, као ни за остале горенаведене програмски прихватљиве активности, те на овај начин Мера 9 није могла допринети унапређењу квалитета ИПАРД II програма и његове имплементације.

С друге стране, у оквиру два реализована ИПАРД пројекта буџет Мере 9 коришћен је за израду веб-сајта ИПАРД УТ и услуге припреме, штампања, израде, копирања, дистрибуције штампаног промотивног материјала. Иако је веб-сајт ИПАРД УТ постао функционалан у априлу 2024. године, тј. у последњој години имплементације Програма, имао је позитиван ефекат у смислу унапређења видљивости и протока информација које се тичу ИПАРД II програма. Наиме, на веб-сајту ИПАРД УТ доступне су бројне информације које се, између осталог, односе на правни основ, актуелне ИПАРД мере, јавне позиве и спроведене евалуације ИПАРД II програма, укључујући извештаје о спровођењу истог. Промотивни материјал чија је израда финансирана из буџета за Меру 9 ИПАРД II програма односи се на ИПАРД III програм. Реализовани пројекти кроз Меру 9 у претходном периоду у циљу подршке публицитету и промоцији ИПАРД програма свакако ће допринети ефективности имплементације ИПАРД III програма.

2.3. Остварење предложеног циља

Извршење циљева на програмском нивоу

Закључно са 31. децембром 2024. године кроз спровођење ИПАРД II програма укупно је исплаћено 132,1 мил. EUR ИПАРД подршке, од чега је исплаћено 99,0 мил. EUR подршке ЕУ и 33,0 мил. EUR подршке РС за 1.237 реализованих ИПАРД пројеката.

Динамика коришћења укупне ИПАРД подршке на годишњем нивоу бележи осцилаторна кретања током периода спровођења ИПАРД II програма. Највећи пораст реализације подршке у односу на претходну годину (преко 100%) забележен је у 2021. и 2020. години. Након 2021. године до краја програмске имплементације евидентан је умеренији пораст реализације подршке у односу на претходну годину: за 82,2% у 2023, 62,6% у 2022. и 52,9% у 2024. години (Табела 16).

Табела 16: Реализација подршке ЕУ на годишњем нивоу, кумулатив, претх. год.=100,0

Мера	2018	2019		2020		2021		2022		2023		2024	
	млн. EUR	млн. EUR	Индекс	млн. EUR	Индекс	млн. EUR	Индекс	млн. EUR	Индекс	млн. EUR	Индекс	млн. EUR	Индекс
Мера 1	0	4,58	-	6,65	145,2	15,58	234,3	24,81	159,2	49,07	197,8	63,45	129,3
Мера 3	0	0	-	3,04	-	6,22	204,6	10,63	170,9	14,90	140,2	24,05	161,4
Мера 7	0	0	-	0	-	0	-	0	-	0,59	-	11,19	1.896,6
Мера 9	0	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0,02	-
Укупно	0	4,58	-	9,69	211,6	21,80	225,0	35,44	162,6	64,56	182,2	98,71	152,9

Извршење буџета за ИПАРД програм у односу на иницијални буџет износи 56,4%, док стопа извршења програмског буџета у односу на завршни буџет износи 64,3%. Наведене разлике у стопи извршења иницијалног и завршног програмског буџета резултат су финансијских измена током имплементационог периода услед аутоматског отказивања неискоришћених буџетских средстава, и то како укупног програмског буџета тако и буџета на нивоу мера. Ово је резултирало већом стопом извршења буџета Мере 7 у односу на иницијални буџет у поређењу са завршним буџетом, док су Мера 1, Мера 3 и Мера 9 оствариле већу стопу извршења буџета у односу на завршни буџет (Табела 17).

Табела 17: Извршење буџета за ИПАРД II програм, допринос ЕУ

Мера	Исплаћена подршка ЕУ (EUR)	Иницијални буџет*			Завршни буџет**		
		(EUR)	Стопа извршења (%)	2024/2023 (п.п.)	(EUR)	Стопа извршења (%)	2024/2023 (п.п.)
Мера 1	63.453.656	76.040.000	83,4	+14,2	72.475.219	87,6	+15,0
Мера 3	24.053.351	62.210.000	38,7	+7,7	51.267.771	46,9	+9,3
Мера 4	0	8.750.000	0,0	0,0	0,0	-	0,0
Мера 5	0	5.250.000	0,0	0,0	0,0	-	0,0
Мера 7	11.184.644	17.500.000	63,9	+51,9	29.663.968	37,7	+30,6
Мера 9	18.796	5.250.000	0,4	+0,4	34.000	55,3	+55,3
Укупно	98.710.447	175.000.000	56,4	+14,1	153.440.958	64,3	+16,1

* Одлука Комисије за спровођење C(2015) 257 од 20. јануара 2015. године

** Одлука Комисије за спровођење C(2024) 6019 од 22. августа 2024. године

У погледу достизања финансијских и оперативних циљева бољи резултати постигнути су у односу на завршни у поређењу са иницијалним програмским буџетом, имајући у виду да је свака финансијска измена ИПАРД II програма била пропраћена усклађивањем циљева са измењеним буџетом, како на програмском нивоу тако и на нивоу сваке мере. Сходно томе, умањење програмског буџета по основу аутоматског отказивања неискоришћених средстава подршке ЕУ имало је за последицу умањење квантификованих циљних вредности, што је свакако допринело већој стопи извршења циљева у односу на завршни буџет у поређењу са иницијалним програмским буџетом.

У укупном броју реализованих ИПАРД пројеката Мера 1 је остварила највеће учешће од 81,7%. Допринос осталих ИПАРД мера у укупној реализацији ИПАРД пројеката је на значајно нижем нивоу и не прелази 10%: 9,7% за Мери 3, 8,4% за Мери 7 и 0,2% за Мери 9.

У односу на иницијални буџет циљеви који су достигнути односе се на програмски показатељ *Број предузећа која спроводе пројекте за модернизацију у пољопривредно-прехрамбеном сектору* и на показатељ *Број предузећа која прогресивно напредују ка стандардима ЕУ*, са стопом извршења од 106,4% и 134,2% респективно. Остварена стопа извршења за показатељ *Број пројеката који су добили ИПА подршку у пољопривредно-прехрамбеном сектору и руралном развоју* износи 85,8%, док је за показатељ *Број корисника који улажу у промовисање ресурсне ефикасности и подржавају напредак ка ниској емисији угљеника, као и економију отпорну на климатске промене у пољопривредно-прехрамбеном сектору и сектору шумарства* у односу на иницијални буџет на најнижем нивоу: 18,1%. Када је реч о финансијском циљу *Укупан износ инвестиција добијених кроз ИПА за пољопривредно-прехрамбени сектор и рурални развој (мил. EUR)*, исти је остварен на нивоу од 65,7% (Табела 18).

Табела 18: Извршење финансијских и оперативних циљева ИПАРД II програма

Циљни показатељи	ИПАРД реализација		Иницијални буџет*			Завршни буџет**		
	2024	Укупно	Циљ	Стопа извршења (%)		Циљ	Стопа извршења (%)	
				2024	total		2024	total
Број пројеката који су добили ИПА подршку у пољопривредно-прехрамбеном сектору и руралном развоју	232	1.235	1.439	16,1	85,8	1.210	19,2	102,1
Број предузећа која спроводе пројекте за модернизацију у пољопривредно-прехрамбеном сектору	141	1.131	1.063	13,3	106,4	870	16,2	130,0
Број предузећа која прогресивно напредују ка стандардима ЕУ	141	1.131	843	16,7	134,2	620	22,7	182,4
Број новостворених радних места (брuto)	NA	NA	260	-	-	130	-	-
Број корисника који улажу у промовисање ресурсне ефикасности и подржавају напредак ка ниској емисији угљеника, као и економију отпорну на климатске промене у пољопривредном, прехрамбеном и сектору за шумарство	7	50	276	2,5	18,1	62	11,3	80,6
Укупан износ инвестиција добијених кроз ИПА за пољопривредно-прехрамбени сектор и рурални развој, EUR	82.178.933	243.541.451	370.768.547	22,2	65,7	358.619.263	22,9	67,9

* Одлука Комисије за спровођење C(2015) 257 од 20. јануара 2015. године

** Одлука Комисије за спровођење C(2024) 6019 од 22. августа 2024. године

NA - Податак није доступан

У односу на иницијални буџет оперативни циљеви за показатеље *Број пројеката који су добили ИПА подршку у пољопривредно-прехрамбеном сектору и руралном развоју*, *Број предузећа која спроводе пројекте за модернизацију у пољопривредно-прехрамбеном сектору* и *Број предузећа која прогресивно напредују ка стандардима ЕУ* достигнути су у односу на завршни буџет (са стопом извршења од 102,1%, 130,0% и 182,4% респективно), док је за оперативни циљ *Број корисника који улажу у промовисање ресурсне ефикасности и подржавају напредак ка ниској емисији угљеника, као и економију отпорну на климатске промене у пољопривредно-прехрамбеном сектору и сектору шумарства* остварена стопа извршења од 80,6% у односу на завршни буџет на значајно вишем нивоу у поређењу са иницијалним буџетом. У Табели 18 исказан је број реализованих пројеката где инвестиције које се тичу заштите животне средине представљају финансијски доминантну инвестицију, док укупан број реализованих инвестиција овог типа износи 50. Финансијски циљ *Укупан износ инвестиција добијених кроз ИПА за пољопривредно-прехрамбени сектор и рурални развој (мил. EUR)* у односу на завршни буџет достигнут је уз стопу извршења од 67,9% (Табела 18). Током спровођења ИПАРД II програма у оквиру праћења циљног показатеља *Број новостворених радних места (брuto)* подаци нису били доступни.

Извршење циљева на програмском нивоу у 2024. години

У 2024. години исплаћено је 32,5 мил. EUR подршке ЕУ, што представља пораст у односу на претходну 2023. годину за 4,2%. У 2024. години исплаћено је 32,8% од укупног износа исплаћене подршке ЕУ током ИПАРД II програмског периода.

Када је реч о финансијском циљу *Укупан износ инвестиција добијених кроз ИПА за пољопривредно-прехрамбени сектор и рурални развој (мил. EUR)* у односу на иницијално постављену циљну вредност, исти је у 2024. години остварен на нивоу од 22,2%. У односу на иницијално постављене циљне вредности на програмском нивоу, стопа извршења у 2024. години за оперативне показатеље износи: 13,3% за показатељ *Број предузећа која спроводе пројекте за модернизацију у пољопривредно-прехрамбеном сектору*, 16,7% за показатељ

Број предузећа која прогресивно напредују ка стандардима ЕУ износи, 16,1% за показатељ Број пројеката који су добили ИПА подршку у пољопривредно-прехрамбеном сектору и руралном развоју и 2,5% за показатељ Број корисника који улажу у промовисање ресурсне ефикасности и подржавају напредак ка ниској емисији угљеника, као и економију отпорну на климатске промене у пољопривредно-прехрамбеном сектору и сектору шумарства.

Извршење циљева према ИПАРД мери

Закључно са 31. децембром 2024. године, уз стопу извршења у односу на завршни програмски буџет од 86,9% и иницијални програмски буџет од 82,9% за 1.011 реализованих ИПАРД пројеката, Мера 1 је у највећој мери допринела укупној стопи извршења за ИПАРД II програм. Када је реч о Мери 3, стопа извршења за 120 реализованих пројеката у односу на завршни програмски буџет износи 47,7%, а у односу на иницијални буџет 39,3%. Мера 7 са 104 исплаћених пројеката остварује стопу извршења у односу на завршни програмски буџет од 39,0%, а у односу на иницијални буџет 66,1%. Значајна разлика између стопе извршења у односу на завршни и иницијални програмски буџет када је реч о Мери 7 настала је као резултат финансијских измена ИПАРД II програма које су извршене током периода програмске имплементације са аспекта прерасподеле буџета између ИПАРД мера, при чему је завршни буџет за Мери 7 (29.663.968 EUR) значајно увећан у односу на иницијални буџет: 17.500.000 EUR (Табела 17). Наведена прерасподела буџета у корист Мере 7 извршена је на основу израженог значајног интересовања корисника за ову Мери, при чему у оба расписана позива захтевана подршка вишеструко превазилази опредељена средства према позиву: за 2,4 пута у Првом и 3,8 пута у Другом позиву (Табела 7). Најмањи допринос укупној ИПАРД реализацији остварила је Мера 9: стопа извршења за два реализована пројекта у односу на завршни програмски буџет износи 55,3%, а у односу на иницијални буџет 0,4%. Као у случају Мере 7 и код Мере 9 образложење за велику разлику у реализацији у односу на завршни и иницијални програмски буџет је извршена прерасподела буџета услед финансијских измена ИПАРД II програма, при чему је буџет за Мери 9 драстично умањен: са 5.250.000 EUR иницијалног на 34.000 EUR завршног буџета (Табела 17).

Табела 19: Извршење финансијских и оперативних циљева према ИПАРД мери

Опис циљева	ИПАРД реализација		Иницијални буџет *			Завршни буџет **		
	2024	Укупно	Циљ	Стопа извршења (%)		Циљ	Стопа извршења (%)	
				2024	Total		2024	Total
МЕРА 1								
Број подржаних пројеката	105	1.011	720	14,6	140,4	830	12,7	121,8
Број газдинстава која су модернизовала производњу	105	1.011	600	17,5	168,5	690	15,2	146,5
Број газдинстава која напредују ка достизању стандарда ЕУ	105	1.011	380	27,6	266,1	440	23,9	229,8
Број газдинстава која инвестирају у производњу енергије из обновљивих извора	3	4	60	5,0	6,7	8	37,5	50,0
Број газдинстава која инвестирају у смањење N ₂ O и емисије метана (складиштење стајњака)	1	10	120	0,8	8,3	16	6,3	62,5
Укупна вредност инвестиција у физичку имовину подржаних газдинстава, EUR	31.797.905	141.916.960	168.977.778	18.8	84,0	161.056.042	19,7	88,1
МЕРА 3								
Број подржаних пројеката	36	120	463	7,8	25,9	180	20,0	66,7
Број предузећа која су модернизовала производњу	36	120	463	7,8	25,9	180	20,0	66,7
Број предузећа која напредују ка достизању стандарда ЕУ	36	120	463	7,8	25,9	180	20,0	66,7

Завршни извештај о спровођењу ИПАРД II програма

Број предузећа која инвестирају у производњу енергије из обновљивих извора	3	12	46	6,5	26,1	18	16,7	66,7
Број новостворених радних места (брuto)	NA	NA	160	-	-	90	-	-
Укупна вредност инвестиција у физичку имовину подржаних предузећа, EUR	27.137.773	75.337.451	165.893.333	16,4	45,4	136.714.057	19,9	55,1
МЕРА 7								
Број подржаних пројеката	91	104	256	35,5	40,6	200	45,5	52,0
Број пољопривредних газдинстава / предузећа која развијају додатне или диверзификоване изворе прихода у руралним подручјима	91	104	167	54,5	62,3	100	91,0	104,0
Број корисника који инвестирају у производњу енергије из обновљивих извора	0	0	50	0,0	0,0	20	0,0	0,0
Број новостворених радних места (брuto)	NA	NA	100	-	-	40	-	-
Укупна вредност инвестиција у физичку имовину корисника, EUR	23.243.255	26.287.040	35.897.436	64,7	73,2	60.849.165	38,2	43,2
МЕРА 9								
Број промотивних материјала за опште информисање о свим заинтересованим странама (леци, брошуре и сл.)	15.000	15.000	11.118	134,9	134,9	530	2.830,2	2.830,2
Број промотивних кампања	0	0	167	0,0	0,0	0	0,0	0,0
Број радионица, конференција, семинара	0	0	334	0,0	0,0	0	0,0	0,0
Број подржаних експертских задатака	0	0	44	0,0	0,0	0	0,0	0,0
Број састанака Одбора за праћење	0	0	14	0,0	0,0	0	0,0	0,0
Број студија о изradi и спровођењу програмских мера	0	0	83	0,0	0,0	0	0,0	0,0
Број подржаних активности руралног умрежавања	0	0	49	0,0	0,0	0	0,0	0,0
Број подржаних потенцијалних ЛАГ	0	0	72	0,0	0,0	0	0,0	0,0

* Одлука Комисије за спровођење С(2015) 257 од 20. јануара 2015. године

** Одлука Комисије за спровођење С(2024) 6019 од 22. августа 2024. године

NA - Податак није доступан

Успех у реализацији постављених циљева у односу на иницијални и завршни програмски буџет остварен је за поједине оперативне циљеве Мере 1, док ниједан финансијски циљ током спровођења ИПАРД II програма на нивоу ИПАРД мера у односу на задату вредност није остварен (Табела 19). За финансијски циљ *Укупна вредност инвестиција у физичку имовину подржаних газдинстава (мил. EUR)* у оквиру Мере 1, уз стопу извршења од 88,1% у односу на завршни и 84,0% у односу на иницијални програмски буџет, постигнут је најповољнији резултат.

Успех у реализацији оперативних циљева Мере 1 може се приписати израженом великом интересовању корисника за ову Меру који је испољен путем највећег броја како поднетих захтева за одобравање пројекта, тако и исплаћених пројеката и подршке. При томе, укупан број поднетих захтева за одобравање пројекта за Меру 1 већи је од укупног броја поднетих захтева за одобравање пројекта за све остале ИПАРД мере за 2,5 пута. Из истог разлога ова Мера остварује и бољи резултат са аспекта стопе извршења за финансијски циљ у односу на преостале ИПАРД мере.

У поређењу са Мером 1, за Меру 3 нису у потпуности достигнути финансијски и оперативни циљеви. Поред мањег укупног броја поднетих захтева за ову Меру, исту карактерише и значајно већа стопа одбијања и обустављања услед одустанка подносиоца (40,3%). Кључни разлози за одбијање пројеката у оквиру ове Мере односе се на неприхватљивост инвестиционих критеријума и недостављање захтеване додатне документације.

Отежавајуће околности које су пратиле Меру 7 и Меру 9 односиле су се на кашњење у почетку спровођења, као и на условну имплементацију до момента испуњавања административних захтева. Први захтев односио се на замену краткорочних уговора свих помоћника директора у ИА дугорочним или сталним уговорима. Други захтев био је да се

не врши исплата у корист подносиоца захтева или његовог заступника за које се утврди постојање вештачки створених услова за исплату подршке у циљу стицања користи супротне циљу подршке. Услов постављен у члану 7 Финансијског споразума укинут је Писмом *DG AGRI*, бр. *Ares(2024)7346497* од 16. октобра 2024. године. Такође, због специфичности у процесу имплементације Мере 9 и изостанка искуства у спровођењу исте, као и дужег периода за припрему и усвајање правног основа за њено спровођење, оперативни циљеви нису достигнути. Када је реч о Мери 7, стопа одбијања и обустављања услед одустанка подносиоца износи 32,7%. Кључни разлози за одбијање пројеката у оквиру Мере 7 односе се на неприхватљивост инвестиционих критеријума и недостављање захтеване додатне документације.

Образложење за ниску реализацију оперативних циљева са аспекта заштите животне средине, осим недовољног одзива корисника за овај тип инвестиције, делимично је и у начину праћења наведених показатеља по принципу финансијски доминантне инвестиције, имајући у виду да овај тип инвестиције по правилу не представља инвестицију веће вредности. Из наведеног разлога стопе извршења на нивоу ИПАРД мера за показатеље који се тичу заштите животне средине свакако су на вишем нивоу од приказаних.

Када је реч о показатељу *Број новоотворених радних места (брuto)*, током спровођења ИПАРД II програма подаци за овај показатељ нису били доступни услед потешкоћа у прикупљању истих.

Извршење циљева према ИПАРД мери у 2024. години

У 2024. години за Меру 1 исплаћено је 13,3 мил. EUR подршке ЕУ, 8,6 мил. EUR за Меру 3, 10,6 мил. EUR за Меру 7 и 18.796 EUR за Меру 9.

У оквиру **Мере 1** стопе извршења за оперативне и финансијске циљеве у 2024. години у односу на иницијално постављене циљне вредности износе: 14,6% за показатељ *Број подржаних пројеката*, 17,5% за показатељ *Број газдинстава која су модернизовала производњу*, 27,6% за показатељ *Број газдинстава која напредују ка достизању стандарда ЕУ*, 5,0% за показатељ *Број газдинстава која инвестирају у производњу енергије из обновљивих извора*, 0,8% за показатељ *Број газдинстава која инвестирају у смањење N₂O и емисије метана (складиштење стајњака)* и 18,8% за финансијски показатељ *Укупна вредност инвестиција у физичку имовину подржаних газдинстава (мил. EUR)*.

У оквиру **Мере 3** стопе извршења за оперативне циљеве *Број подржаних пројеката*, *Број предузећа која су модернизовала производњу* и *Број предузећа која напредују ка достизању стандарда ЕУ* у 2024. години у односу на иницијално постављене циљне вредности износе по 7,8%. Истовремено, за оперативни циљ *Број предузећа која инвестирају у производњу енергије из обновљивих извора* стопа извршења износи 6,5%, док за финансијски показатељ *Укупна вредност инвестиција у физичку имовину подржаних предузећа (мил. EUR)* износи 16,4%.

У оквиру **Мере 7** стопе извршења за оперативне и финансијске циљеве у 2024. години у односу на иницијално постављене циљне вредности износе: 35,5% за показатељ *Број подржаних пројеката*, 54,5% за показатељ *Број пољопривредних газдинстава / предузећа која развијају додатне или диверзификоване изворе прихода у руралним подручјима*, 0,0% за показатељ *Број корисника који инвестирају у производњу енергије из обновљивих извора*

и 64,7% за финансијски показатељ *Укупна вредност инвестиција у физичку имовину корисника (мил. EUR)*.

Када је реч о Мери 9, стопа извршења за показатељ *Број промотивних материјала за опште информисање о свим заинтересованим странама (леци, брошуре и сл.) у 2024. години у односу на иницијалну циљну вредности износи 134,9%, што указује на то да је иницијално постављена циљна вредност премашена за 34,9%. Стопа извршења за остале показатеље у оквиру ове Мере износи 0,0%.*

Кључни чиниоци који су утицали на спровођење ИПАРД II програма

Вредновање ИПАРД II програма које је спроведено почетком 2020. године указало је на најзначајније факторе који су утицали на одступање од планираних резултата у спровођењу Програма у почетној фази програмске имплементације, и то:

- Кашњење у акредитацији мера;
- Дужи период административне контроле и контроле инвестиције на лицу места условљен великим бројем некомплетних захтева;
- Недовољна информисаност подносилаца захтева у погледу тумачења услова за остваривање права на ИПАРД подстицаје;
- Немогућност коришћења ИПАРД подстицаја током реализације пројекта;
- Одређени критеријуми прихватљивости потенцијалних корисника у оквиру Мере 3 (објекти на листи *DG SANTE* нису прихватљиви за ИПАРД подршку);
- Комплексне процедуре приликом остваривања права на ИПАРД подстицаје, нарочито када је реч о достављању три понуде.

Када је реч о кашњењу у акредитацији мера и почетку спровођења Програма, Република Србија се сусрела са низом изазова, с обзиром на то да до тада није имала искуства у имплементацији ИПАРД програма или сличних програма. Наиме, затварање налаза спроведених ревизија које представљају саставни део процеса поверавања послова спровођења буџета захтевало је дужи временски период, нарочито имајући у виду да је било неопходно обезбедити адекватну локацију за ИА, односно објекат који испуњава прописане стандарде и обезбеђује несметано функционисање ИА. Почетак спровођења ИПАРД програма је такође подразумевао и обезбеђивање адекватног броја обученог кадра, као и додатно усклађивање правног оквира за спровођење контрола националних стандарда од стране техничких тела. Иако је обезбеђивање адекватног броја обучених кадрова од изузетног значаја за спровођење Програма, током целокупног периода имплементације ИПАРД ОС се суочавала са недовољним људским капацитетима, флукуацијом запослених и неадекватном политиком задржавања обучених кадрова, што је негативно утицало на реализацију Програма. Наиме, када је реч о недовољним људским капацитетима, у почетној фази спровођења Програма на снази је била забрана запошљавања кадрова у јавном сектору, за шта је било неопходно добијање сагласности посебне Комисије за давање сагласности за ново запошљавање и додатно радно ангажовање код корисника јавних средстава. У циљу превазилажења наведених потешкоћа било је неопходно увести „паметно управљање кадровима” (*Smart HR management*), што је подразумевало ротацију запослених у ИА у складу са захтевима посла. Током целокупног периода спровођења Програма уложени су напори у смислу обезбеђивања адекватних обука за запослене што је довело до побољшања нивоа стручности и професионалних вештина запослених. Када је реч о политици задржавања кадрова, важно је напоменути да није постојала могућност финансирања

дodatка на плату запослених путем Мере 9, као и да није постојао правни основ за спровођење ове мере политике задржавања кадрова. Прихватљиви трошкови у вези са додатком на плату за запослене у ИПАРД Оперативној структури нису подржани у оквиру ИПАРД II програма, због одлуке *DG AGRI* и у складу са чланом 33 (л) и тачком 5. Прихватљивост, Техничка помоћ (j) Прилога 4 Секторског споразума и Листом прихватљивих трошкова за Меру 9 (тачка 9.11.1, фуснота 5). У смислу наведеног, Листа прихватљивих трошкова је сходно томе измењена и одобрена од стране *DG AGRI* писмом о трећој измени Листе прихватљивих трошкова у оквиру ИПАРД програма 2014-2020 од 24. марта 2020. године. Ипак, измењена је Уредба о разврставању радних места и мерилима за опис радних места државних службеника којом су кључним телима ИПА система отклоњена ограничења за напредак у виша звања.

Почетак спровођења Програма такође карактерише и недовољно искуство и информисаност подносилаца захтева, а пре свега у погледу тумачења услова за остваривање права на ИПАРД подстицаје. Наведено је довело како до дужег периода административне контроле и контроле инвестиције на лицу места услед великог броја некомплетних захтева, као и до одбацивања одређеног броја захтева за исплату. Током периода спровођења Програма, спроведене су бројне обуке намењене потенцијалним корисницима, саветодавцима и консултантима. Један од фактора који је имао негативан утицај на спровођење Програма у смислу дужег периода обраде захтева јесу честе измене одобрених пројеката, што је последично утицало на продужење периода коначне исплате пројеката.

Табела 20: Детаљан преглед позива и просечно време потребно за одобравање и исплату пројекта

Мера	Позив	Датум отварања позива	Датум затварања позива	Просечно време потребно за одобрење (радни дани)	Просечно време потребно за исплату (радни дани)
Мера 1	1	25/12/2017	26/02/2018	210	111
	2	04/01/2018	26/02/2018	320	106
	3	24/10/2018	09/01/2019	360	124
	4	24/09/2019	25/11/2019	245	92
	5	24/09/2019	23/12/2019	405	91
	6	21/06/2021	10/09/2021	245	73
	7	14/02/2022	22/04/2022	236	152
Мера 3	1	27/03/2018	28/05/2018	260	109
	2	18/12/2018	11/03/2019	217	149
	3	26/11/2019	24/02/2020	462	95
	4	16/08/2021	29/10/2021	306	65
Мера 7	1	08/06/2020	31/10/2020	335	83
	2	23/09/2021	17/12/2021	316	67
Мера 9	1	18/11/2022	30/12/2022	245	63
	2	26/05/2023	29/12/2023	161	26

Кроз период имплементације ИПАРД II програма неколико пута су извршене измене Програма због не тако високог степена апсорпције расположиве финансијске подршке и спречавања аутоматског отказивања додељених средстава која су алоцирана на неакредитоване ИПАРД мере. Захтев за продужење рока за коришћење средстава, тј. примену „n+4” правила поднет је ЕК пет пута и исти су одобрени. Захваљујући овом продужењу, Србија је имала више времена за спровођење ИПАРД II програма. Подношење захтева за продужење рока за коришћење додељених средстава ЕУ пратила је припрема

Акционог плана за унапређење искоришћености ИПАРД средстава, што је у великој мери реализовано. Детаљније информације представљене су у поглављу 4.6.

ИПАРД II програмом дефинисано је шест мера, од којих за две мере није извршено поверавање послова спровођења буџета до краја програмског периода, и то за Меру 4: Агро-еколошко-климатске мере и меру органске производње и Меру 5: Припрема и спровођење локалних стратегија руралног развоја – *LEADER* приступ. Када је реч о Мери 4, која је укључивала искључиво меру органске производње, иста није акредитована услед увођења значајне финансијске подршке за органску производњу која се остваривала посредством националних шема подстицаја, укључујући једноставнији административни поступак за остваривање права на националне субвенције у односу на ИПАРД подршку. Иако је агроеколошка мера финансирана из националног буџета као подршка органској производњи, она се не може сматрати припремном мером за ИПАРД Меру 4. С друге стране, непостојање правног основа представљао је кључни разлог изостанка акредитације Мере 5, с обзиром на то да важећи пропис није омогућавао да ЈЛС буду чланови удружења грађана. Такође, кашњење у спровођењу Мере 9 онемогућило је ангажовање спољне експертизе, што би било од изузетног значаја за припрему акредитационог пакета за Меру 4 и Меру 5, имајући у виду специфичност истих. У оквиру ИПА обезбеђена је техничка помоћ за припрему нацрта мера за Меру 4 и Меру 5 за програмски период 2021-2027, као и нацрта аката и процедура неопходних за поверавање послова спровођења буџета и имплементацију у оквиру ИПАРД III програма.

Један од спољних фактора који је негативно утицао на спровођење Програма је значајно повећање тржишних цена грађевинског материјала, машина, опреме и механизације, што је допринело високој стопи повлачења, као и измена одобрених пројеката. Као одговор на наведене изазове у периоду имплементације Програма уведена је индексација цена што је захтевало дуг период почев од покретања иницијативе, утврђивања методологије, добијања одобрења од стране ЕК, као и измене правног основа и акредитованих процедура. Поред индексације цена, позитиван утицај на имплементацију ИПАРД II програма имало је и увођење авансних плаћања у износу до 50% одобреног износа ИПАРД подстицаја, што је у финансијском смислу у значајној мери олакшало реализацију пројеката. С друге стране, Србија није искористила могућност међуплаћања (*interim*), што је могло олакшати спровођење пројекта.

Имплементација ИПАРД II програма праћена је и низом неповољних околности које су имале утицај на глобалном нивоу (пандемија *COVID* -19, криза у Украјини, итд.).

У претходном периоду уложени су значајни напори у циљу побољшања имплементације ИПАРД II програма. Искуства стечена кроз спровођење ИПАРД II програма су кључна у контексту имплементације ИПАРД III програма, као и наставак истраживања могућности за убрзање процеса обраде захтева, а у циљу минимизирања неизвесности у погледу исхода од стране потенцијалних корисника. Дужина трајања процеса обраде захтева у свим фазама би се могла идентификовати као један од значајнијих фактора успешности Програма.

Крајњи утицај ИПАРД II програма на националном нивоу биће утврђен након спровођења накнадне (*ex-post*) евалуације Програма, које је планирано у 2025. години.

3. ФИНАНСИЈСКЕ ОБАВЕЗЕ И ТРОШКОВИ ПО МЕРАМА

Током спровођења ИПАРД II програма, опредељени буџет према мери био је предмет измена услед прерасподеле средстава између мера и аутоматског отказивања неискоришћених буџетских средстава. Иницијални допринос ЕУ у оквиру ИПАРД II програма износио је 175,0 мил. EUR, док је расположиви буџет ЕУ у 2024. години, након аутоматског отказивања буџетске обавезе износио 153,4 мил. EUR. На крају програмског периода, износ исплаћених средстава ЕУ износи 99,0 мил. EUR. Другим речима, 76,0 мил. EUR (43,4%) опредељеног буџета ЕУ остало је неискоришћено на крају програмског периода.

До краја децембра 2024. године, стопа одобравања подршке ЕУ након аутоматског отказивања буџетске обавезе износи 96,5%. Исти показатељ обрачунат на основу иницијалног финансијског плана износи 84,6%, што представља нижу вредност за 11,9 п.п. До краја извештајног периода стопа извршења Програмског буџета након аутоматског отказивања буџетске обавезе остварује већу вредност у односу на иницијални финансијски план за 7,9 п.п. (64,5% и 56,6% респективно).

3.1. Учинак Програма у односу на иницијални буџет

ИПАРД II програмом дефинисан је максимални индикативни допринос ЕУ за период 2014-2020. године у износу од 175,0 мил. EUR. У Табели 21 приказан је буџет ЕУ према години.

Табела 21: Максималан индикативни допринос ЕУ за ИПАРД фонд, 2014-2020

Година	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2014-2020
Укупно, EUR	-	15.000.000	20.000.000	25.000.000	30.000.000	40.000.000	45.000.000	175.000.000

Извор: ИПАРД II програм, Одлука Комисије о спровођењу С(2015) 257 од 20. јануара 2015. год.

Од укупне јавне подршке за акредитоване инвестиционе мере, 75% износа подршке односи се на допринос ЕУ, док национални допринос износи 25%. У случају Мере 9, допринос ЕУ износи 85% укупне јавне подршке, док је национално суфинансирање 15% (Табела 22). Највеће учешће у укупно опредељеном доприносу ЕУ остварује Мера 1: 43,5%, док Мера 3 у укупно опредељеном доприносу ЕУ остварује учешће од 35,5%. Мера 7, за коју су поверени послови спровођења буџета у 2020. години, остварује учешће у доприносу ЕУ од 10,0%, док се 3,0% опредељеног доприноса ЕУ односи на Мери 9. Током имплементације ИПАРД II програма за Мери 4 и Мери 5 није извршено поверавање послова спровођења буџета.

Табела 22: Финансијски план према мери (EUR), 2014–2020

Мера	Укупна јавна подршка	Допринос ЕУ	Допринос ЕУ (%)	Национални допринос	Национални допринос (%)
Мера 1	101.386.667	76.040.000	75	25.346.667	25
Мера 3	82.946.667	62.210.000	75	20.736.667	25
Мера 4	10.294.118	8.750.000	85	1.544.118	15
Мера 5	5.833.333	5.250.000	90	583.333	10
Мера 7	23.333.333	17.500.000	75	5.833.333	25
Мера 9	6.176.471	5.250.000	85	926.471	15
Укупно	229.970.588	175.000.000	-	54.970.588	-

Извор: ИПАРД II програм, Одлука Комисије о спровођењу С(2015) 257 од 20. јануара 2015. год.

До краја 2024. године донета су решења о одобравању пројекта у износу од 148,1 мил. EUR доприноса ЕУ, што представља 84,6% укупне ИПАРД подршке предвиђене иницијалним финансијским планом. Сходно томе, стопе одобравања доприноса ЕУ у односу на иницијални финансијски план према мери износе: 109,8% за Меру 1, 65,7% за Меру 3, 135,2% за Меру 7 и 0,4% за Меру 9 (Табела 23). Кроз измене Програма буџетска средства су прерасподељена са неакредитованих на акредитоване мере, као и између акредитованих мера, у складу са интересовањем које су изразили потенцијални корисници. Наведена стопа одобравања за Меру 1 резултат је финансијских измена Програма и прерасподеле буџета. Као резултат прерасподеле буџета стопа одобравања за Меру 7, слично Мери 1, такође је изнад 100%, имајући у виду да је буџет за Меру 7 увећан у односу на првобитно додељени буџет (за 69,5%). Кумулативно посматрано, од почетка спровођења ИПАРД II програма до краја програмског периода, стопа извршења доприноса ЕУ у односу на иницијално опредељени буџет износи 56,6%.

Табела 23: Финансијско извршење доприноса ЕУ према мери (EUR), 2014–2020

Мера	Индикативни финансијски план	Одобрен износ	Исплаћен износ	Стопа одобравања (%)	Стопа извршења (%)
	а	б	в	$\Gamma = (б/а) * 100$	$д = (в/а) * 100$
Мера 1	76.040.000	83.502.279	63.453.656	109,8	83,4
Мера 3	62.210.000	40.877.369	24.053.351	65,7	38,7
Мера 4	8.750.000	0	0	0	0
Мера 5	5.250.000	0	0	0	0
Мера 7	17.500.000	23.664.761	11.184.644	135,2	63,9
Мера 9	5.250.000	18.785	18.796	0,4	0,4
Укупно	175.000.000	148.063.195	98.710.447	84,6	56,4

Извор: ИПАРД II програм, Одлука Комисије о спровођењу C(2015) 257 од 20. јануара 2015. год. и Заједничке табеле за праћење и евалуацију

До краја 2024. године исплаћена је јавна подршка у износу од 132,1 мил. EUR, од чега допринос ЕУ износи 99,0 мил. EUR. Од укупно исплаћеног доприноса ЕУ, 63,6% се односило на Меру 1, 24,7% на Меру 3, 11,7% односило се на Меру 7, док се на Меру 9 односило 0,02%, са стопом извршења иницијално опредељеног доприноса ЕУ према мери од 82,9%, 39,3%, 66,1% и 0,4% респективно (Табела 23).

Завршни извештај о спровођењу ИПАРД II програма

Табела 24: Алокације и извршене исплате доприноса ЕУ према години спровођења ИПАРД II програма (EUR)

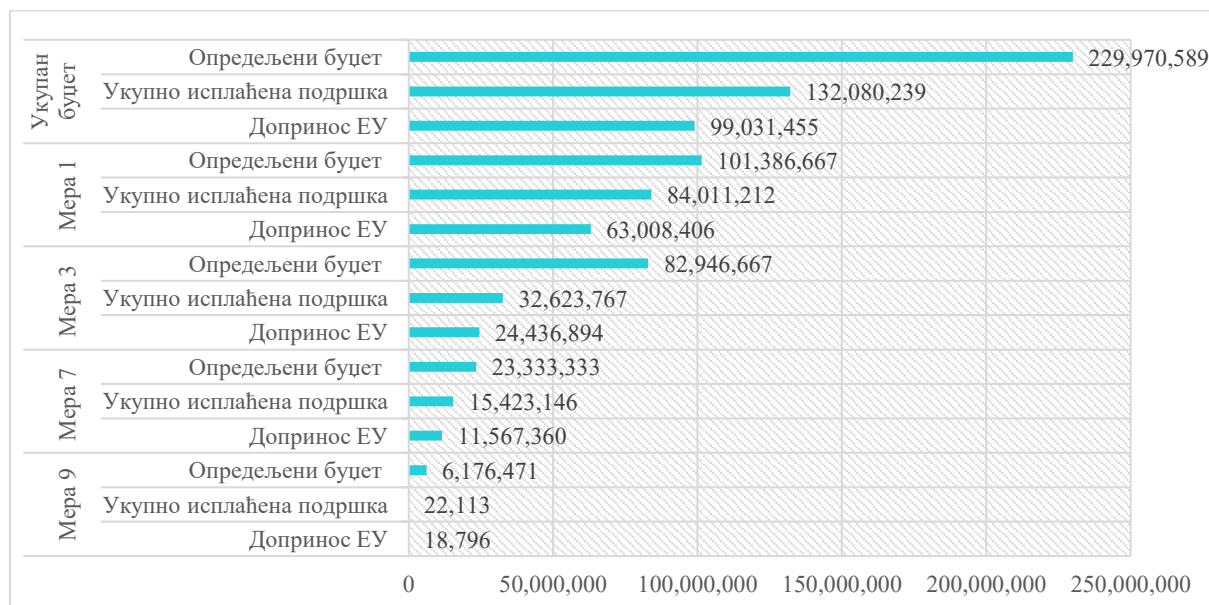
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2014 - 2020
Индикативни допринос ЕУ	0	15.000.000	20.000.000	25.000.000	30.000.000	40.000.000	45.000.000	0	0	0	0	175.000.000
Мера 1	0	7.535.248	9.900.325	10.622.224	11.199.743	17.002.434	19.780.025	0	0	0	0	76.040.000
Мера 3	0	6.164.752	8.099.675	8.690.276	9.162.757	13.910.066	16.182.475	0	0	0	0	62.210.000
Мера 4	0	0	0	2.187.500	2.187.500	2.187.500	2.187.500	0	0	0	0	8.750.000
Мера 5	0	0	0	500.000	1.000.000	1.900.000	1.850.000	0	0	0	0	5.250.000
Мера 7	0	1.000.000	1.500.000	2.000.000	5.000.000	4.000.000	4.000.000	0	0	0	0	17.500.000
Мера 9	0	300.000	500.000	1.000.000	1.450.000	1.000.000	1.000.000	0	0	0	0	5.250.000
Исплаћени допринос ЕУ	0	0	0	0	0	4.545.633	5.110.853	12.032.930	13.716.673	31.178.857	32.477.443	99.031.455
Мера 1	0	0	0	0	0	4.545.633	2.067.994	8.854.920	9.221.903	25.035.071	13.282.887	63.008.406
Мера 3	0	0	0	0	0	0	3.042.859	3.178.010	4.437.844	5.231.024	8.578.088	24.436.894
Мера 4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Мера 5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Мера 7	0	0	0	0	0	0	0	0	56.926	912.762	10.597.672	11.567.360
Мера 9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	18.796	18.796

Извор: ИПАРД II програм, Одлука Комисије о спровођењу С(2015) 257 од 20. јануара 2015. год. и Заједничке табеле за праћење и евалуацију

У односу на укупан износ исплаћеног доприноса ЕУ (99,0 мил. EUR), у 2024. години остварено је учешће од 32,8%, у 2023. години остварено је учешће од 31,5%, у 2022. години 13,9%, у 2021. години 12,2%, у 2020. години 5,2%, док је у 2019. години остварено учешће од 4,6%. Стопа извршења у односу на укупан иницијални финансијски план (175 мил. EUR) износи 18,6% у 2024. години, 17,8% у 2023. години, 7,8% у 2022. години, 6,9% у 2021. години, 2,9% у 2020. години и 2,6% у 2019. години.

Реализација укупне јавне подршке у односу на иницијално одређени буџет према мери приказана је на Графикону 14.

Графикон 14: Исплаћена подршка у односу на иницијални буџет по мерама (EUR)



3.2. Учинак Програма након аутоматског отказивања буџетске обавезе

Током целокупног периода спровођења ИПАРД II програма, РС је пет пута поднела захтев за продужетак рока за коришћење додељених средстава ЕУ и то за алокације из 2016, 2017, 2018, 2019. и 2020. године.

МПШВ је у децембру 2019. године, ЕК упутило писмо са захтевом за продужетак рока за искоришћавање ИПАРД средстава из алокације за 2016. годину са „ $n+3$ ” на „ $n+4$ ” правило финансирања и доставило Акциони план за унапређење искоришћености ИПАРД средстава. Европска комисија је 12. децембра 2019. године одобрила измену Финансијског споразума, којом је омогућено да се средства, која су ИПАРД II програмом предвиђена за реализацију до краја 2019. године, искористе до краја 2020. године.

МПШВ је 22. октобра 2020. године упутило писмо ЕК са захтевом за продужетак рока за искоришћење ИПАРД средстава из алокације за 2017. годину са „ $n+3$ ” на „ $n+5$ ” и доставило ажурирани Акциони план за унапређење искоришћености ИПАРД средстава за 2020. и 2021. годину. Европска комисија је писмом од 17. новембра 2020. године одобрила продужетак рока за искоришћење ИПАРД средстава на „ $n+4$ ” период и изменом Финансијског споразума омогућено је да се средства из алокације за 2017. годину која су ИПАРД II програмом предвиђена за реализацију до краја 2020. године искористе до краја 2021. године.

МПШВ је 25. октобра 2021. године упутило писмо ЕК са захтевом за продужетак рока за искоришћење ИПАРД средстава из алокације за 2018. годину („ $n+4$ ” уместо „ $n+3$ ” правило финансирања). Делегација ЕУ у РС је 19. новембра 2021. године доставила МПШВ одлуку којом *DG AGRI* одобрава продужетак реализације буџетске обавезе за 2018. годину у оквиру ИПАРД II програма до краја 2022. године.

МПШВ је 11. новембра 2022. године упутило писмо ЕК са захтевом за продужетак рока за искоришћење ИПАРД средстава из алокације за 2019. годину („ $n+4$ ” уместо „ $n+3$ ” правило финансирања), као и ажурирани Акциони план за унапређење искоришћења

ИПАРД средстава за 2022. и 2023. годину. ЕК је писмом од 15. децембра 2022. године обавестила РС да је одобрила захтев у вези са продужетком рока за искоришћење ИПАРД средстава из алокације за 2019. годину у оквиру ИПАРД II програма до краја 2023. године.

МПШВ је 10. новембра 2023. године упутило писмо ЕК са захтевом за продужетак рока за искоришћење ИПАРД средстава из алокације за 2020. годину („n+4” уместо „n+3” правило финансирања), као и ажурирани Акциони план за унапређење искоришћености ИПАРД средстава за 2023. и 2024. годину. ЕК је писмом *Ref. Ares (2023)8415835* од 8. децембра 2023. године обавестила РС да је одобрен захтев у вези са продужетком рока за искоришћење ИПАРД средстава из алокације за 2020. годину у оквиру ИПАРД II програма до краја 2024. године.

У складу са чланом 34(1) СС, ЕК је известила РС о почетку примене правила које се односи на аутоматско отказивање додељених средстава и износу који потпада под наведено правило (*de-commitment*). Сходно наведеном, извршено је пет финансијских измена ИПАРД II програма. Детаљније информације које се тичу финансијских измена Програма представљене су у Поглављу 6.

С обзиром на то да до краја 2023. године средства у укупном износу од 21.559.042,08 EUR нису употребљена у сврху предфинансирања, за међуплаћања, и да за иста НАО није доставио захтев за плаћање, извршено је аутоматско отказивање буџетске обавезе у наведеном износу. Сходно томе, укупна буџетска обавеза за ИПАРД II програм, тј. опредељен допринос ЕУ, током 2024. године, износи 153.440.957,92 EUR. Камата зарађена на ИПАРД II евро рачуну отвореном код НБС, према подацима Националног фонда (НФ), од почетка спровођења ИПАРД II програма износи 0,0 EUR.

Табела 25: Максималан индикативни допринос ЕУ за ИПАРД фонд, 2014-2020

Година	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2014-2020
Укупно, EUR	-	15.000.000	20.000.000	21.303.213	17.181.067	34.956.678	45.000.000	153.440.958

Извор: ИПАРД II програм, Одлука Комисије за спровођење С(2024) 6019 од 22. августа 2024. године

Изменама ИПАРД II програма, како укупна јавна подршка тако и допринос ЕУ расподељени су на мере за које је извршено поверавање послова спровођења буџета: Мера 1, Мера 3, Мера 7 и Мера 9. Највеће учешће у укупно опредељеном доприносу ЕУ остварује Мера 1 са 47,2%, док у укупно опредељеном доприносу ЕУ Мера 3 остварује учешће од 33,4%. Мера 7, за коју је поверавање послова спровођења буџета извршено у 2020. години, у доприносу ЕУ остварује учешће од 19,3%, док је за Мери 9 опредељен допринос ЕУ од 0,02% (Табела 26).

Табела 26: Финансијски план према мери, 2014–2020

Мера	Укупна јавна помоћ (EUR)	Допринос ЕУ (EUR)	Допринос ЕУ (%)	Национални допринос (EUR)	Национални допринос (%)
Мера 1	96.633.625	72.475.219	75	24.158.406	25
Мера 3	68.357.028	51.267.771	75	17.089.257	25
Мера 4	0	0	85	0	15
Мера 5	0	0	90	0	10
Мера 7	39.551.957	29.663.968	75	9.887.989	25
Мера 9	40.000,00	34.000	85	6.000	15
Укупно	204.582.611	153.440.958	-	51.141.653	-

Извор: ИПАРД II програм, Одлука Комисије за спровођење С(2024) 6019 од 22. августа 2024. године

Током извештајног периода ИА је НФ поднела 63 захтева за средства и сви су одобрени (један захтев је делимично одобрен).

До краја 2024. године донета су решења о одобравању пројеката у вредности доприноса ЕУ од 148.063.195 EUR, што представља 96,5% укупне ИПАРД подршке предвиђене финансијским планом након аутоматског отказивања буџетске обавезе. Од укупно одобреног износа доприноса ЕУ 56,4% односило се на Мери 1, на Мери 3 односило се 27,6%, на Мери 7 односило се 16,0%, док се на Мери 9 односило 0,01%. Сходно наведеном, стопе одобравања доприноса ЕУ предвиђеног финансијским планом према мери износе: 115,2% за Мери 1, 79,7% за Мери 3, 79,8% за Мери 7 и 55,3% за Мери 9 (Табела 26). Кумулативно посматрано, од почетка спровођења ИПАРД II програма до краја извештајног периода, у односу на расположиви буџет ЕУ у 2024. години, стопа извршења износи 64,5%.

4. МЕРЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ КВАЛИТЕТА И ЕФИКАСНОСТИ СПРОВОЂЕЊА ИПАРД ПРОГРАМА

Активности које су предузете од стране Управљачке и Оперативне структуре у циљу унапређења квалитета и ефикасности спровођења ИПАРД програма наведене су у наставку.

4.1. Активности Управљачког тела

Управљачко тело одговорно је за припрему и спровођење ИПАРД II програма, и то за:

- израду нацрта ИПАРД II програма и његових измена и допуна;
- контролу и проверу мера дефинисаних ИПАРД II програмом;
- одабир мера у оквиру сваког позива за подношење захтева, одређивање услова прихватљивости и расподелу финансијских средстава по мерама и позивима;
- израду и ажурирање одговарајућег националног правног основа за спровођење ИПАРД II програма;
- помоћ и подршку у раду ИПАРД II Одбора за праћење (ИПАРД II ОП).

Управљачко тело одговорно је и за успостављање система за праћење и извештавање у циљу прикупљања финансијских и статистичких података о напретку у спровођењу ИПАРД II програма. Систем за праћење и извештавање омогућава израду годишњих извештаја, као и завршног извештаја о спровођењу ИПАРД II програма које УТ доставља ИПАРД II ОП, НАО, НИПАК и ЕК. Управљачко тело спроводи и вредновања ИПАРД програма и извештава о спроведеним активностима предвиђених Планом вредновања.

Осим наведеног, УТ припрема и годишњи Акциони план за активности предвиђене у оквиру Мере 9, као и План активности видљивости и комуникације и извештава чланове ИПАРД II ОП о реализацији истих.

Управљачко тело је такође одговорно и за промотивне и информативне активности. Детаљан преглед свих промотивних активности спроведених током целокупног периода спровођења Програма представљен је у Поглављу 8, док су информације о јавним позивима представљене у Поглављу 2.2.

Активности Управљачког тела спроведене у 2024. години

Током 2024. године УТ спровело је следеће активности:

- Припремљен је предлог Седме измене ИПАРД II програма који је усвојен у писаној процедури од стране чланова ИПАРД II ОП. Наведена измена ИПАРД II програма усвојена је од стране ЕК;

- Припремљен је пројектни задатак за ангажовање независног експерта у циљу спровођења накнадног (*ex-post*) вредновања.

Ризици у спровођењу ИПАРД II програма и предузете активности

Током целокупног периода спровођења ИПАРД II програма УТ је у координацији са ИА предузимало активности како би се утврдили и отклонили ризици и недостаци који утичу на спровођење ИПАРД II програма.

Табела 27: Ризици и предузете активности у циљу отклањања ризика и недостатака у спровођењу Мере 1 ИПАРД II програма

Ризици током спровођења мере (проверљивост и контрола)	Предузете активности	Исход
1. Потенцијални ризик за спровођење унутар два нова сектора у ИПАРД програму (сектор јаја и сектор грожђа).	Састанци са експертима који су радили на припреми секторских анализа за сектор јаја и сектор грожђа, комуникациони процес са заинтересованим странама, ИПАРД II Одбором за праћење и DG AGRI.	Припремљене: - Секторске анализе, - Трећа измена ИПАРД II програма (август 2019).
2. Потенцијални ризик који се односи на дефинисање специфичних прихватљивих критеријума за сектор јаја и сектор грожђа.	Након израде секторских анализа и комуникационог процеса, дефинисани су специфични критеријуми у сарадњи са свим представницима заинтересованих страна. Специфични критеријуми су даље усаглашени на редовним састанцима УТ и ИА.	Усаглашени специфични прихватљиви критеријуми за сектор јаја и сектор грожђа.
3. Потреба за дефинисањем нових специфичних прихватљивих критеријума за расадничку производњу у сектору воћа и сектору грожђа због ризика да произвођачи који се баве расадничком производњом неће моћи да испуне претходно постављене специфичне критеријуме.	Након израде секторских анализа и комуникационог процеса, специфични критеријуми дефинисани су у сарадњи са свим представницима заинтересованих страна. Специфични критеријуми су даље усаглашени на редовним састанцима УТ и ИА.	Усаглашени специфични прихватљиви критеријуми у расадничкој производњи.
4. Потенцијални ризик за спровођење Мере 1 због увођења нове групе инвестиција у сектор воћа (инвестиције у подизање и обнављање засада воћа (куповина вишегодишњег садног материјала – осим једногодишњих биљака), укључујући припрему земљишта).	Редовни састанци УТ и ИА. Састанци са представницима Сектора за пољопривредну политику и консултације са члановима ИПАРД II Одбора за праћење и DG AGRI.	Измена и допуна правилника о ИПАРД подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава („Сл. гласник РС”, бр. 84/17, 112/17, 78/18 и 67/19) (септембар 2019).
5. а) Током обраде захтева, утврђен је ризик код дефинисања локације инвестиције, те је она посебно назначена у правилнику, што се наводи у захтеву за одобравање пројекта. б) Препознат ризик приликом одређивања величине правних лица. в) Препознат ризик за потенцијалне кориснике који желе да улажу у набавку и уградњу опреме у већ постојећим објектима, да поднесу захтев за одобравање пројекта уз грађевинску дозволу коју издаје орган локалне самоуправе (без	Редовни састанци УТ и ИА.	Измена и допуна правилника о ИПАРД подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава („Сл. гласник РС”, бр. 84/17, 112/17, 78/18 и 67/19) (септембар 2019) са техничким појашњењима, дефиницијама, специфичним критеријумима, потребном документацијом за подношење захтева и Листом прихватљивих трошкова.

Завршни извештај о спровођењу ИПАРД II програма

употребне дозволе у фази одобравања пројекта). г) Уочен је ризик да потенцијални корисници у време подношења захтева нису у могућности да доставе званичне финансијске извештаје из претходне календарске године.		
6. Утврђен је ризик код малих произвођача у сектору воћа и поврћа са мешовитим газдинством који нису у могућности да задовоље стандарде у области добробити животиња.	Редовни састанци УТ и ИА. Састанци са представницима Сектора за пољопривредну политику, техничким телима и консултације са члановима ИПАРД II Одбора за праћење и <i>DG AGRI</i> .	Друга измена ИПАРД II програма (март 2019) и Измена и допуна правилника о ИПАРД подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава („Сл. гласник РС”, бр. 84/17, 112/17, 78/18 и 67/19) (септембар 2019) којом је усвојено одступање (дерогација) од проверавања националних стандарда на ПГ до 15ha у сектору воћа и поврћа, на начин да се стандарди проверавају само у сектору инвестиције на који се захтев односи, а не и на целом ПГ.
7. Потенцијални ризик за спровођење Мере 1 због увођења нове групе инвестиција у сектор меса, (држање/узгој родитељских јата тешког типа).	Редовни састанци УТ и ИА. Састанци са представницима Сектора за пољопривредну политику и консултације са члановима ИПАРД II Одбора за праћење и <i>DG AGRI</i> .	Измена и допуна правилника о ИПАРД подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава („Сл. гласник РС”, бр. 84/17, 112/17 и 78/18) (октобар 2018).
8. Утврђен је ризик да подносиоци захтева са малим засадама могу да поднесу захтев за велике складишне капацитете, да би се након реализације инвестиције бавили само трговином, а не сопственом производњом.	Редовни састанци УТ и ИА и консултације са члановима ИПАРД II Одбора за праћење и <i>DG AGRI</i> .	Измена и допуна правилника о ИПАРД подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава („Сл. гласник РС”, бр. 84/17, 112/17 и 78/18) (септембар 2019). Дефинисање специфичних прихватљивих критеријума у Сектору воћа и поврћа (за складишне капацитете, међутим, капацитети се морају испунити на почетку инвестиције).
9. Утврђена је потреба да се произвођачима поврћа на отвореном пољу, са више од 50 ha, а мање од 100 ha, омогући ИПАРД подршка за повећање конкурентности.	Редовни састанци УТ и ИА и консултације са члановима ИПАРД II Одбора за праћење и <i>DG AGRI</i> .	Друга измена ИПАРД II програма (март 2019) и Измена и допуна правилника о ИПАРД подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава („Сл. гласник РС”, бр. 84/17, 112/17, 78/18 и 20/19) (септембар 2019). Дефинисање специфичних прихватљивих критеријума за Сектор поврћа (од 50 ha до 100 ha).
10. Утврђено је да највеће оптерећење у броју поднетих захтева и износима тражене подршке за Меру 1, а да је знатно мање интересовање за Меру 3 - која се односи на прераду. Из тог разлога, потребно је извршити прераспodelу буџета између мера, како би се искључио ризик да средства намењена пољопривредницима и прерађивачима буду враћена у буџет ЕУ (декомитмент). Такође, утврђено је и да средства која су алоцирана на Меру 5 (мера није акредитована) могу остати	Редовни састанци УТ и ИА и консултације са НАО и <i>DG AGRI</i> .	Четвртм изменом ИПАРД II програма у априлу 2021. године извршена је прераспodelа буџета. Алокације за Меру 5 из 2017, 2018, 2019 и 2020 су реалоциране на Меру 1. Алокација за Меру 3 за 2020 годину је реалоцирана на Меру 1.

Завршни извештај о спровођењу ИПАРД II програма

неутрошена, те је потребно средства реалоцирати на Меру 1.		
11. Утврђен је ризик да одређени број младих пољопривредника (до 40 година старости на дан доношења одлуке о одобрењу пројекта) за време административне обраде захтева пређу границу од 40 година. У овој ситуацији они губе право на додатних 5% подршке и додатне бодове.	Редовни састанци УТ и ИА и консултације са НАО и <i>DG AGRI</i> .	Четвртом изменом ИПАРД II програма у априлу 2021. године и Изменом и допуном Правилника за Меру 1 у мају 2021. године измењена је дефиниција којом се младим пољопривредником сматра особа која у тренутку подношења захтева за одобравање пројекта има испод 40 година старости. Измена је у складу са претходном изменом Секторског споразума.
12. Потенцијални ризик од аутоматског отказивања додељених средстава (de-commitment) која су алоцирана на неакредитоване мере.	Редовни састанци УТ и ИА, као и консултације са члановима ИПАРД II Одбора за праћење и ЕК. Одржани су састанци Радне групе за измену и допуну Закона о пољопривреди и руралном развоју.	Четврта измена ИПАРД II програма (април 2021): измене финансијских табела – финансијска издвајања из алокације за 2017, 2018, 2019. и 2020. годину су прерасподељена са Мере 5 на Меру 1. Финансијска издвајања за Меру 3 из алокације за 2020. годину су прерасподељена на Меру 1 на алокацију за 2020. годину (услед већег броја потенцијалних корисника у оквиру Мере 1). Такође, изменом Секторског споразума, као и усвајањем Закона о измени и допуни Закона о пољопривреди и руралном развоју у новембру 2021. године уведена је могућност авансне исплате ИПАРД корисницима.
13. У оквиру Сектора осталих усева произвођачи хмелја нису прихватљиви корисници. Сходно томе, идентификован је потенцијални ризик да средства неће бити довољно искоришћена. Секторска анализа која је припремљена за потребе ИПАРД III програма указала је на потребу за обезбеђивањем подршке и произвођачима хмелја.	Редовни састанци УТ и ИА.	Изменом и допуном Правилника за Меру 1 у мају 2021. године произвођачи хмелја су обухваћени у оквиру Сектора осталих усева.
14. Због недовољно прецизне дефиниције „места инвестиције” у Правилнику за Меру 1 постојао је потенцијални ризик да се подносиоцима захтева не додели адекватан број бодова у ситуацијама када се место инвестиције разликује од места пребивалишта.	Након налаза ревизије у вези са недоследношћу приликом доделе бодова подносиоцима захтева у случају када се место инвестиције разликује од места пребивалишта одржани су редовни састанци УТ и ИА и обављене су консултације са потенцијалним корисницима.	Изменом и допуном Правилника за Меру 1 у мају 2021. године дефинисано је „место инвестиције” за подносиоце захтева код којих се место инвестиције разликује од места пребивалишта.
15. Ризик да сви потенцијални корисници не могу поднети захтев за ИПАРД подстицаје за инвестиције у изградњу на парцели која је предмет закупа.	Редовни састанци УТ и ИА, као и консултације са потенцијалним корисницима.	Изменом и допуном Правилника за Меру 1 у мају 2021. године омогућено је да корисници који подносе захтев за ИПАРД подстицаје за инвестиције у

Завршни извештај о спровођењу ИПАРД II програма

		изградњу на парцели која је претмет закупа буду прихватљиви.
16. Постојао је значајан број потенцијалних корисника који су исказали интересовање за остваривање подршке за инвестиције у изградњу објеката на којима су поједине врсте радова извршене пре подношења захтева. У складу са одредабама Правилника за Меру 1 наведене инвестиције нису биле прихватљиве.	Редовни састанци УТ и ИА, као и консултације са потенцијалним корисницима.	Изменом и допуном Правилника за Меру 1 у мају 2021. године омогућено је да инвестиције у изградњу објеката на коме су поједине врсте радова извршене пре подношења захтева буду прихватљиве.
17. Ризик да подносиоци захтева нису у могућности да прибаве неопходну документацију у случају промене власништва.	Редовни састанци УТ и ИА, као и консултације са потенцијалним корисницима.	Изменом и допуном Правилника за Меру 1 у мају 2021. године уведена је одредба да употребна дозвола у случају промене власништва може гласити и на друго лице када је иста издата пре стицања власништва.
18. Корисници нису у могућности да обезбеде целокупан износ средстава за реализацију инвестиције.	Редовни састанци УТ и ИА, као и састанци Радне групе за измену и допуну Закона о пољопривреди и руралном развоју.	Изменом Секторског споразума, као и усвајањем Закона о измени и допуни Закона о пољопривреди и руралном развоју у новембру 2021. године уведена је могућност авансне исплате ИПАРД корисницима. Изменом и допуном правилника за Меру 1 у јануару 2022. године уведене су одредбе којима је омогућена авансна исплата ИПАРД корисницима.
19. Дужи процес административне обраде услед подношења непотпуних захтева од стране потенцијалних ИПАРД корисника	Редовни састанци УТ и ИА	Изменом и допуном правилника за Меру 1 у јануару 2022. године прописана је обавезна документација за сваког подносиоца. Такође, уведена је одредба која прописује могућност само једне допуне одобреног пројекта.
20. Раст цена грађевинског материјала, механизације и опреме, како у РС, тако и на светском тржишту, један је од разлога одустајања корисника од реализације инвестиција	Редовни састанци УТ и ИА; Увођење могућности индексације цена путем измена и допуна Правилника.	Усвојене су измене и допуне правилника за Меру 1 у марту 2023. године којима је уведена могућност индексације цена, што доприноси побољшању апсорпције средстава.

Табела 28: Ризици и предузете активности у циљу отклањања ризика и недостатака у спровођењу Мере 3 ИПАРД II програма

Ризици током спровођења мере (проверљивост и контрола)	Предузете активности	Исход
1. Потенцијални ризик за спровођење Мере 3 у сектору јаја и сектору вина	Састанци са експертима који су радили на припреми секторских анализа за сектор јаја и сектор грожђа, комуникациони процес са заинтересованим странама, ИПАРД II Одбором за праћење и <i>DG AGRI</i> .	Припремљене: - Секторске анализе, - Трећа измена ИПАРД II програма (август 2019).
2. Утврђен је ризик у вези дефинисања специфичних прихватљивих критеријума за секторе прераде јаја и сектор прераде грожђа.	Специфични критеријуми дефинисани су у комуникацијском процесу са свим представницима заинтересованих страна. Специфични критеријуми су даље	Измена и допуна правилника о ИПАРД подстицајима за инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и

Завршни извештај о спровођењу ИПАРД II програма

	усаглашени на редовним састанцима УТ и ИА.	производа рибарства („Сл. гласник РС”, бр. 84/17, 23/18, 98/18 и 82/19) (новембар 2019) којом су усаглашени специфични прихватљиви критеријуми за сектор прераде јаја и прераде грожђа.
3. а) Током обраде захтева, утврђен је ризик код дефинисања локације инвестиције, те је она посебно назначена у правилнику, што се наводи у захтеву за одобравање пројекта. б) Уочене су потешкоће приликом одређивања повезаних правних лица. в) Величина правног лица треба да буде детаљније дефинисана. Правилником треба да се дефинишу сепцифични прихватљиви критеријуми за нове секторе.	Редовни састанци УТ и ИА.	Измена и допуна правилника о ИПАРД подстицајима за инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства („Сл. гласник РС”, бр. 84/17, 23/18, 98/18 и 82/19) (март и децембар 2018 и новембар 2019) са техничким појашњењима, дефиницијама, специфичним критеријумима, потребном документацијом за подношење захтева.
4. У 2018. години није дошло до поверавања спровођења буџета за Меру 7 и Меру 9, била је неопходна прерасподела буџета како би се искључио ризик да средства намењена потенцијалним корисницима ових мера буду враћена у буџет ЕУ (декомитмент).	Редовни састанци УТ и ИА и консултације са НАО и <i>DG AGRI</i> .	Другом изменом ИПАРД II програма у марту 2019. године извршена је прерасподела буџета из 2015. и 2016. године за Меру 7 и Меру 9 у буџет за Меру 3.
5. Потенцијални ризик од аутоматског отказивања додељених средстава (<i>de-commitment</i>) која су алоцирана на неакредитоване мере	Редовни састанци УТ и ИА, као и консултације са члановима ИПАРД II Одбора за праћење и ЕК. Одржани су састанци Радне групе за измену и допуна Закона о пољопривреди и руралном развоју.	Четврта измена ИПАРД II програма (април 2021): измене финансијских табела – финансијска издвајања из алокације за 2020. годину за Меру 3 су прерасподељена на Меру 1 у оквиру алокације за 2020. годину (услед већег броја потенцијалних корисника у оквиру Мере 1). Такође, изменом Секторског споразума, као и усвајањем Закона о измени и допуни Закона о пољопривреди и руралном развоју у новембру 2021. године уведена је могућност авансне исплате ИПАРД корисницима.
6. Постојао је значајан број потенцијалних корисника који су исказали интересовање за коришћење подстицаја за инвестиције у изградњу објеката на којима су поједине врсте радова извршене пре подношења захтева. Према одредбама Правилника за Меру 3 наведене инвестиције нису биле прихватљиве.	Редовни састанци УТ и ИА, као и консултације са потенцијалним корисницима.	Изменом и допуном Правилника за Меру 3 у јулу 2021. године омогућено је да инвестиције у изградњу објеката на коме су поједине врсте радова извршене пре подношења захтева буду прихватљиве.
7. Ризик немогућности потпуног контролисања инвестиција у набавку линије за прераду пољопривредних производа с обзиром да нису праћене техничко-технолошким пројектом.	Редовни састанци УТ и ИА.	Изменом и допуном Правилника за Меру 3 у јулу 2021. године уведена је обавеза достављања техничко-технолошког пројекта за инвестиције у набавку линије за прераду пољопривредних производа.

Завршни извештај о спровођењу ИПАРД II програма

8. Ризик да сви потенцијални корисници не могу поднети захтев за ИПАРД подстицаје за инвестиције у изградњу на парцели која је предмет закупа.	Редовни састанци УТ и ИА, као и консултације са потенцијалним корисницима.	Изменом и допуном Правилника за Мериу 3 у јулу 2021. године омогућено је да корисници који подносе захтев за ИПАРД подстицаје за инвестиције у изградњу на парцели која је предмет закупа буду прихватљиви.
9. Корисници нису у могућности да обезбеде целокупан износ средстава за реализацију инвестиције.	Редовни састанци УТ и ИА, као и састанци Радне групе за измену и допуно Закона о пољопривреди и руралном развоју.	Изменом Секторског споразума, као и усвајањем Закона о измени и допуни Закона о пољопривреди и руралном развоју у новембру 2021. године уведена је могућност авансне исплате ИПАРД корисницима. Изменом и допуном правилника за Мериу 3 у јануару 2022. године уведене су одредбе којима је омогућена авансна исплата ИПАРД корисницима.
10. Раст цена грађевинског материјала, механизације и опреме, како у РС, тако и на светском тржишту, један је од разлога одустајања корисника од реализације инвестиција	Редовни састанци УТ и ИА; Увођење могућности индексације цена путем измена и допуна Правилника.	Усвојене су измене и допуне правилника за Мериу 3 у марту 2023. године којима је уведена могућност индексације цена, што доприноси побољшању апсорпције средстава.

Табела 29: Ризици и предузете активности у циљу отклањања ризика и недостатака у спровођењу Мере 7 ИПАРД II програма

Ризици током спровођења мере (проверљивост и контрола)	Предузете активности	Исход
1. Пољопривредници млађи од 40 година на дан одобравања захтева остварују додатне бодове у случају рангирања, као и већи интензитет помоћи. С обзиром на дужину трајања административне обраде поднетих захтева, идентификован је ризик да подносилац захтева у моменту обраде захтева више не испуњава наведени критеријум.	Редовни састанци УТ и ИА. На седницама ИПАРД II Одбора за праћење исказана је иницијатива младих пољопривредника у вези са овим питањем. Обављене су додатне консултације са представницима ЕК.	Измена Секторског споразума и ИПАРД II програма, као и дефиниције младог пољопривредника у Правилнику за Мериу 7 („Сл. гласник РС”, бр. 87/21 од 10. септембра 2021. године) према којој је млади пољопривредник млађи од 40 година на дан подношења захтева за одобравање пројекта.
2. Због недовољно прецизне дефиниције „места инвестиције”, у Правилнику за Мериу 7, постојао је потенцијални ризик да се подносиоцима захтева не додели адекватан број бодова у ситуацијама када се место инвестиције разликује од места пребивалишта.	Након налаза ревизије у вези са недоследношћу приликом доделе бодова подносиоцима захтева у случају када се место инвестиције разликује од места пребивалишта, одржани су редовни састанци УТ и ИА и обављене су консултације са потенцијалним корисницима.	Изменом и допуном Правилника за Мериу 7 („Сл. гласник РС”, бр. 87/21 од 10. септембра 2021. године) дефинисано је „место инвестиције” за подносиоце захтева код којих се место инвестиције разликује од места пребивалишта.
3. Постојао је значајан број потенцијалних корисника који су исказали интересовање за остваривање подршке за инвестиције у изградњу објеката на којима су поједине врсте радова извршене пре подношења захтева. У складу са одредабама Правилника за Мериу 7 наведене инвестиције нису биле прихватљиве.	Редовни састанци УТ и ИА, као и консултације са потенцијалним корисницима.	Изменом и допуном Правилника за Мериу 7 („Сл. гласник РС”, бр. 87/21 од 10. септембра 2021. године) омогућено је да инвестиције у изградњу објеката на коме су поједине врсте радова извршене пре подношења захтева буду прихватљиве.
4. Корисници нису у могућности да обезбеде целокупан износ средстава за реализацију инвестиције.	Редовни састанци УТ и ИА, као и састанци Радне групе за измену и	Измена Секторског споразума, као и усвајање Закона о измени и допуни Закона о пољопривреди и

	допуну Закона о пољопривреди и руралном развоју.	руралном развоју, којим је уведена могућност авансне исплате ИПАРД корисницима. Изменом и допуном правилника за Мере 7 („Сл. гласник РС”, бр. 10/22 од 28. јануара 2022. године) уведене су одредбе којима је омогућена авансна исплата ИПАРД корисницима.
5. Раст цена грађевинског материјала, механизације и опреме, како у РС, тако и на светском тржишту, један је од разлога одустајања корисника од реализације инвестиција	Редовни састанци УТ и ИА; Увођење могућности индексације цена путем измена и допуна Правилника.	Усвојене су измене и допуне правилника за Мере 7 („Сл. гласник РС”, бр. 25/23 од 31. марта 2023. године) којим је уведена могућност индексације цена, што доприноси побољшању апсорпције средстава.

Током 2024. године нису предузете активности за отклањање идентификованих ризика и недостатака имајући у виду да је реч о последњој години имплементације ИПАРД II програма.

4.2. Активности НАО СО и Националног фонда

Измене процедура

Управљачка и ИПАРД ОС су у периоду 2018-2019. године поднеле неколико захтева за измену процедура, при чему је највећи број захтева достављен од стране ИА. Предложене измене проценио је и одобрио НАО уз подршку НАО СО, осим једне која је представљена као суштинска и одобрена од стране *DG AGRI* (референтна област (2019) 5128610-07/08/2019). Предложена и одобрена суштинска измена односила се на редослед корака које треба следити у поступку бодовања и рангирања захтева за будуће позиве у оквиру Мере 1, како би цео процес обраде захтева био ефикаснији.

Током 2020. године НАО СО је поднео један захтев за измену процедура као резултат укључивања одговарајућих анекса за спровођење нових мера (Мера 7 и Мера 9), као и мањих техничких исправки за већ постојеће мере. Промене нису утицале на услове поверавања послова спровођења буџета, нити су процењене као значајне према добијеним смерницама о значајним променама од стране ЕК. Све предложене промене су процењене и одobreне од стране НАО. Услед измена и допуна Финансијског споразума који је ступио на снагу 17. новембра 2020. године, од стране УТ и ИА иницирана је измена процедура у циљу консолидације Приручника са процедурама које се тичу Мере 7 и Мере 9.

У 2021. години ИА је поднела два захтева за измену процедура због усвојених измена и допуна правилника који регулишу спровођење Мере 1, Мере 3 и Мере 7. Предложене измене нису утицале на услове поверавања, нити су оцењене као значајне. Све предложене измене су одobreне од стране НАО и односе се на техничке корекције, поједностављење процедура и сл.

Током 2022. године ИПАРД ОС поднела је три захтева за измену акредитованих процедура (два од стране ИА и један од стране УТ). Поред тога, од стране ИА поднета су и три захтева за изузетну ситуацију НАО на одобравање.

Измена процедура у ИА: У 2022. години ИА је поднела два захтева за измену процедура услед измена и допуна Закона о пољопривреди и руралном развоју, као и правилника за спровођење Мере 1, Мере 3 и Мере 7. Предложене измене и допуне нису утицале на услове поверавања послова спровођења буџета, нити су оцењене као значајне. Све предложене измене и допуне одobreне су од стране НАО и односе се на техничке корекције, искључивање појединих прилога у циљу административног поједностављења,

поједностављења процедура и сл.

Измена процедура у УТ: Током 2022. године УТ је поднело један захтев за измену и допуну процедура услед усклађивања са измењеном систематизацијом, прилозима који се односе на ПРАГ процедуре, као и измена и допуна СС.

Три захтева за измену акредитованих процедура (један од стране Управљачке структуре и два од стране ИА) поднета су током 2023. године. Поред тога, од стране ИА поднет је један захтев за изузетну ситуацију НАО на одобравање.

Измена процедура у оквиру Управљачке структуре: Као резултат унапређења процедура заснованих на пракси, увођења нових и ажурирања постојећих анекса у вези са Мером 1, Мером 3, Мером 7 и Мером 9, укључујући извршене техничке корекције, Управљачка структура поднела је један захтев за измену акредитованих процедура током 2023. године.

Измена процедура у ИА: Током 2023. године ИА је поднела два захтева за измену процедура услед измена и допуна правилника за спровођење Мере 1, Мере 3 и Мере 7 услед увођења индексације цена. Поред измена процедура због увођења индексације цена, решавање препорука ревизорских налаза било је такође предмет усклађивања процедура. Предложене измене нису утицале на услове поверавања послова спровођења буџета, нити су оцењене као значајне. Све предложене измене и допуне одобрене су од стране НАО и односе се на техничке корекције, искључивање појединих прилога у циљу административног поједностављивања, поједностављивања процедура и сл.

Током 2024. године није било захтева за измену оперативних процедура нити захтева за изузетне ситуације.

Контроле на лицу места спроведене од стране Управљачке структуре

У 2019. години НАО СО је спровео две контроле на лицу места у ИА, у складу са планом контрола. Током 2020. године спроведено је пет контрола, од чега су се две контроле односиле на хоризонталне процесе. Током 2021. године, а у складу са планом контроле на лицу места за 2021. годину, НАО СО је спровео осам контрола на лицу места у ИА (пет у складу са планом и три *ad hoc*), као и једну у УТ, укључујући и четири посете одабраним ИПАРД корисницима. Током 2022. године, а у складу са планом контроле на лицу места за 2022. годину, НАО СО је спровео четири контроле на лицу места у ИА, једну у УТ и три посете одабраним ИПАРД корисницима. Током 2023. године, а у складу са планом контроле на лицу места за 2023. годину, НАО СО је спровео пет контрола на лицу места у ИА, укључујући три посете одабраним ИПАРД корисницима и две контроле на лицу места у УТ.

Спроведене контроле на лицу места од стране Управљачке структуре у 2024. години

НАО СО је током 2024. године, у складу са планом контроле на лицу места за 2024. годину, спровео шест контрола на лицу места, укључујући три посете одабраним корисницима. НАО СО је у потпуности спровео план контроле на лицу места за 2024. годину. Контроле су биле усмерене на радне и хоризонталне процесе. Сврха контрола на лицу места била је провера усклађености спровођења радних процеса у ИА и УТ са акредитованим процедурама, ефикасност и ефективност успостављеног система за спровођење ИПАРД II програма, као и контрола инвестиција на терену. Један од циљева контрола на лицу места је провера да ли ИПАРД тела заиста спроводе процедуре на основу којих су им поверени послови спровођења буџета у оквиру ИПАРД II програма.

Национални фонд је извршио административне провере (*desk-based*) у периоду август - октобар 2024. године. Фокус административне провере (*desk-based*) био је на четири корисника којима је исплаћена подршка за које је ИА поднела захтев НФ.

Одржани састанци на управљачком нивоу у 2024. години

Током 2024. године одржан је низ консултативних састанака између релевантних представника Управљачке и ИПАРД ОС, са главним фокусом на спровођење ИПАРД II програма и припреме за поверавање послова спровођења буџета за нове мере у оквиру ИПАРД III програма. НАО и тела у оквиру ИПАРД структуре иницирали су састанке Радне групе у вези са поверавањем послова спровођења буџета за нове мере, што је резултирало припремом Акционог плана са свим релевантним корацима који ће бити спроведени у циљу припреме и подношења Захтева за поверавање послова спровођења буџета. На састанцима су узели учешће и представници Ревизорског тела и интерни ревизори, узимајући у обзир да се ЕК сагласила да извештај екстерне ревизије у вези са пакетом за поверавање послова спровођења буџета буде обезбеђен од стране Ревизорског тела.

Управљање ризицима

Регистри ризика свих ИПАРД тела припремљени су у складу са релевантном процедуром и одобрени су од стране руководиоца релевантне институције. Сва тела редовно прате идентификоване ризике и реализацију планова ублажавања и извештавају НАО координатора за ризике, омогућавајући надзор процеса управљања ризицима у систему у целини. Национални фонд, УТ и ИА доставили су НАО СО одobreне ажуриране Регистре ризика.

У току програмског периода одржана су укупно два ИПАРД II Панела за управљање ризицима на нивоу НАО (2021. и 2024. године). У децембру 2024. године организован је други Панел, при чему су ажурирани регистри ризика и достављени НАО СО. Састанку су присуствовали сви менаџери за управљање ризицима и други представници свих ИПАРД тела. Дат је преглед закључака са претходног Панела, као и резиме мера које су у међувремену спроведене.

4.2.1. Изјава о управљању

У складу са чланом 59(2) ОС ИПА II и чланом 46(1) СС, од почетка спровођења ИПАРД II програма, НАО је поднео укупно седам Изјава о управљању ЕУ, укључујући и Изјаву о управљању за 2024. годину, која обухвата:

- укупну одговорност за финансијско управљање средствима ЕУ у РС и за законитост и регуларност основних трансакција;
- одговорност за ефикасно функционисање система управљања и интерне контроле у оквиру ИПА II.

НАО је потврдио изјаве о управљању засноване на директном и континуираном надзору и праћењу адекватног функционисања система интерне контроле успостављеног за спровођење ИПАРД II програма.

Република Србија несумњиво и одлучно иде утемељеним путем ка придруживању ЕУ. У том смислу, сви процеси који се на том путу одвијају препознати су као значајни, као и потреба успостављања стабилног система управљања на нивоу централних институција ИПА система.

У оквиру укупне одговорности НАО за ефикасно функционисање система интерне

контроле и обезбеђивање законитости и правилности трошења средстава за спровођење ИПАРД II програма, као и у светлу активности надзора Управљачке структуре и активности праћења током 2024. године, може се закључити да је рад из претходних година настављен истим интензитетом или чак и већим, да је значајно унапређена свест и посвећеност и да су реакције на непредвидиве ситуације биле брзе како на оперативном тако и на управљачком нивоу. Година 2024. била је пуна изазова, како у административном и оперативном раду, тако и у погледу унутрашњих промена које су се десиле почетком године. ИПАРД систем и његове институције показали су висок ниво посвећености и професионализма да превазиђу сваку препреку како би показали своју способност и ефикасност за очување стабилности и континуитета рада. Међуинституционална комуникација и размена информација текла је без прекида и врло често су организовани *ad hoc* састанци о свим темама које су у том тренутку биле у фокусу. НАО и његове структуре су у потпуности подржале сва ИПАРД тела у њиховим намерама да подигну ефикасност у свим радним процесима у циљу повећања апсорпције ИПАРД средстава и смањења аутоматског отказивања средстава (*de-commitment*). Планови припремљени почетком године за коначну исплату ИПАРД II средстава су делимично остварени. МПШВ показало је спремност и посвећеност да промјетно реагује на оперативне изазове, али што је најважније да реши кључна питања идентификована од стране органа у оквиру ИПАРД система и релевантних ревизора, а по питању кадрова и спровођења неопходних промена у унутрашњој реорганизацији уз реално планирање кадрова и план запошљавања.

Узимајући у обзир да је спровођење ИПАРД II програма завршено 31. децембра 2024. године, у наредном периоду НАО и ИПАРД структура ће ставити акценат на активности у вези са затварањем ИПАРД II програма (у складу са Смерницама *DG AGRI* и одредбама ОС, СС и Финансијског споразума).

4.3. Активности ИПАРД Агенције

Према Правилнику о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у МПШВ, који је ступио на снагу 18. марта 2023. године, у УАП систематизовано је укупно 276 радних места, од чега се 232 односе на послове спровођења ИПАРД програма. Укупан број запослених у УАП на дан 31. децембар 2024. године износио је 311 (192 на неодређено време и 119 на одређено време), од чега је на ИПАРД пословима радило 195 запослених (162 на неодређено и 33 на одређено време). Новим Правилником о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места који је ступио на снагу 31. јануара 2025. године прописан број запослених је 281, од тога 219 на пословима који се тичу спровођења ИПАРД програма.

Од почетка спровођења ИПАРД II програма именовано је пет директора УАП (ИА). До краја 2024. године директор УАП, као и пет од укупно седам помоћника директора постављено је на период од пет година, док је један помоћник директора постављен на период од шест месеци у в.д. статусу.

Изазови са којима се суочавала ИА током спровођења ИПАРД II програма односили су се на недовољан број и флукуацију запослених, некомплетност достављене документације, прибављање документације по службеној дужности, спровођење поступка бодовања и рангирања у оквиру јавних позива, управљање документацијом и подацима, потешкоће у обради захтева услед неопходности доказивања порекла за сваку појединачну ставку инвестиције, али и на пандемију вируса *COVID-19*, која је недвосмислено утицала на рад ИА.

Горенаведено праћено је и недовољним људским капацитетима, забраном запошљавања кадрова у јавном сектору, као и флукуацијом запослених. Када је реч о политици задржавања кадрова, важно је напоменути да није постојала могућност финансирања додатка на плату запослених путем Мере 9 јер ова врста прихватљивих трошкова није била подржана у оквиру ИПАРД II програма, због одлуке *DG AGRI* и у складу са чланом 33 (л) и тачком 5 Техничка помоћ (j) Прилога 4, Секторског споразума и Листом прихватљивих трошкова за Меру 9 (тачка 9.11.1, фуснота 5), као и да није постојао правни основ за спровођење ове мере политике задржавања кадрова. Ипак, измењена је Уредба о разврставању радних места и мерилима за опис радних места државних службеника којом су кључним телима ИПА система отклоњена ограничења за напредак у виша звања. Такође, један од разлога ниске искоришћености средстава у почетној фази спровођења Програма јесу велики и комплексни пројекти који су захтевали дужи период обраде. Поред тога, нацрти процедура су први пут коришћени у пракси уз недовољно искуство запослених и потребу унапређења процедура услед недостатака уочених у примени.

Када је реч о дужини периода обраде захтева, као једном од значајнијих фактора који је утицао на резултате у спровођењу Програма, може се констатовати да је велики број некомплетних и неуредних захтева имао негативан утицај. У циљу побољшања ефикасности обраде захтева, изменом Закона о пољопривреди и руралном развоју прописана је обавезна документација приликом подношења захтева за одобравање пројекта. Истовремено, *DG AGRI* ревизија је указала и на кашњења у смислу благовремене исплате захтева. У неким случајевима период између пријема захтева за исплату поднетог од стране корисника и доношења решења о исплати прекорачује рок дефинисан СС. До кашњења у исплатама дошло је услед кашњења у достављању документације и потребе за додатним контролама. Такође, разлог кашњења је и недовољан број запослених у ИА, на шта је указала и детаљна анализа радне оптерећености.

Надаље, у самом поступку административне обраде захтева за остваривање права на ИПАРД подстицаје ИА се суочавала са извесним потешкоћама које се тичу сарадње са спољним институцијама, односно другим државним органима и имаоцима јавних овлашћења. Потешкоће су се односиле на дужину трајања поступка и издавање документације од стране надлежних институција, а која су од интереса за даље вођење административног поступка у смислу утврђивања испуњености општих и посебних услова за остваривање права на ИПАРД подстицаје, као на пример уверење о измиреним доспелим обавезама по основу јавних прихода издато од стране надлежне ЈЛС, уверење о измиреним доспелим обавезама по основу јавних прихода издато од стране надлежне републичке Пореске управе, извод из катастра непокретности, потврда о пореклу робе, грађевинска и употребна дозвола, акт надлежног органа о испуњености стандарда и сл. Утврђене потешкоће превазиђене су континуираном комуникацијом и сарадњом ИА са релевантним институцијама и то, пре свега, са инспекцијама надлежним за проверу испуњености националних и стандарда ЕУ, Пореском управом, Републичким геодетским заводом, Привредном комором Србије, као и јединицама локалне самоуправе.

Поступак бодовања и рангирања који је примењен чак на девет од укупно 13 објављених позива за инвестиционе мере негативно је утицао на дужину периода потребног за обраду захтева и био често праћен улагањем приговора на ранг-листу.

Поред горенаведеног, поремећаји на тржишту у смислу повећања тржишних цена грађевинског материјала, машина, опреме и механизације резултирали су великим бројем како измена самих понуда тако и измена пројеката и захтева за продужетак рока

за реализацију инвестиције, што је изискивало додатно ангажовање, као и време за обраду и уређивање захтева. Такође, током 2023. године спроведене су активности које се тичу успостављања софтверског решења у циљу убрзавања процеса административне обраде захтева.

Током периода имплементације ИПАРД II програма спроводила се константна едукација запослених, што се огледало кроз обуке у погледу примене релевантне законске регулативе, као и разумевање поступања других институција, од чијег рада зависи прибављање података о којима се води службена евиденција, а који су од значаја за поступак одлучивања о захтевима за исплату ИПАРД подстицаја.

Приликом провере комплетности и исправности захтева за исплату ИПАРД подстицаја у великом броју случајева корисницима ИПАРД подстицаја упућивани су позиви за исправку поднеска. Такође, у циљу што бржег и лакшег уређивања захтева за исплату подносиоци захтева су контактирани, што је значајно утицало на дужину обраде захтева. Последњу годину спровођења ИПАРД II програма обележио је велики број захтева за продужетак рока за реализацију инвестиције због различитих узрока.

Изузетне ситуације

Током 2018. и 2019. године од стране ИА поднето је девет захтева за одобравање изузетне ситуације, од којих је шест одобрено, један је делимично одобрен, два су одбијена. У 2020. години, укупно су поднета четири захтева за одобравање изузетне ситуације, од којих су три одобрена, а у циљу превазилажења потешкоћа насталих услед пандемије вируса *COVID-19*, док је за један захтев НАО проценио да се описана ситуација у захтеву не третира као изузеће. Поднет је један захтев за изузетну ситуацију током 2021. године који је делимично одобрен, а тиче се спровођења контроле пре одобравања пројекта у оквиру Шестог позива за Мери 1. Када је реч о изузетним ситуацијама током 2022. године, поднето је три захтева и сви су одобрени. Захтеви су се односили на спровођење контроле пре одобравања пројекта у оквиру Седмог позива за Мери 1, методологију за обрачун и верификацију пријављених површина под засадама у сектору воћарства, док се трећи захтев односио на методологију обрачуна прихватљивих трошкова. Током 2023. године, поднет је један захтев за одобравање изузетне ситуације који је одобрен 25. децембра 2023. године. Услед више силе, изузетна ситуација се примењује на захтеве за коначну исплату инвестиција у изградњу, опремање и подизање засада, подизање, обнављање и опремање засада, као и машина за сејање поврћа, који су били у обради у време када је донета одлука о елементарној непогоди (бр. 217-7104/2023 од 2. августа 2023. године) и захтеве који су достављени у року до три месеца од доношења решења. Није било поднетих захтева за одобравање изузетних ситуација током 2024. године.

Измена процедура ИА

Информације о изменама процедура ИА представљене су у Поглављу 4.2.

4.3.1. Контроле спроведене по мерама и утврђене неправилности

Током целокупног периода спровођења ИПАРД II програма спроведено је укупно 3.514 контрола на лицу места, од чега је у оквиру Мере 1 спроведена 2.701 контрола, 443 контроле у Мери 3, 362 контроле у Мери 7 и осам контрола у Мери 9. У 2024. години Сектор за контролу на лицу места спровео је 598 контрола на лицу места, укључујући допунске контроле у свим фазама процеса, од чега 36 пре одобравања пројекта, 264 пре коначне исплате и 294 *ex-post* контроле. Као што је и очекивано у последњој години спровођења ИПАРД II програма, акценат је био на контролама пре коначне исплате, тако да су доминирале у обавезама са 103 спроведене контроле у Мери 1, 38 у Мери 3, 91 у

Мери 7 и две у Мери 9, са додатних 30 допунских контрола укључујући контроле скривених радова.

Увидом у регистар неправилности дошло се до закључка да је на основу Извештаја о спроведеној контроли на лицу места утврђено 6 случајева неправилности.

Неправилности

Од почетка спровођења ИПАРД II програма потврђено је укупно 19 неправилности, 10 *PACA* неправилности и девет сигнала неправилности. Износ средстава са регистрованим неправилностима (допринос ЕУ) за целокупан период спровођења ИПАРД II програма износи 2.891.067,25 EUR.

Табела 30: Преглед неправилности током периода спровођења ИПАРД II програма

Година	Укупно	Од чега		Решено		Нерешено
		Сигнали	<i>PACA</i>	Потврђене	Непотврђене	
2018	2	2	0	0	2	-
2019	8	8	0	1	6	1
2020	2	2	0	1	1	-
2021	13*	11	3	3	11	-
2022	11	7	4	5	4	2
2023	4	3	1	2	2	-
2024	8	3	5	7	0	1
Укупно	48*	36	13	19	26	4

Извор: ИПАРД Агенција

*у 2021. години у једној пријави постоји и сигнал и *PACA*

Током 2024. године поднето је осам пријава неправилности из ИПАРД II програма, односно три сигнала неправилности и пет *PACA* пријава.

У складу са процедуром за управљање неправилностима, за два сигнала неправилности донета је одлука о потврђивању неправилности, док је један сигнал још увек у поступку решавања. За пет *PACA* пријава неправилности поступак је окончан и донета је одлука о потврђивању неправилности. Износ средстава са регистрованим неправилностима (допринос ЕУ) у 2024. години је 1.409.768,71 EUR.

Пријављивање могућих превара и других неправилности у вези са Инструментом за претприступну помоћ спроводи се у складу са оперативним процедурама. Свака потврђена неправилност коју је ИА поднела електронски путем портала Информационог система за борбу против превара (*AFIS*), евидентирана је од стране НАО и електронски прослеђена ЕК. Такође, ЕК се редовно обавештава о сваком наредном ажурирању потврђених случајева неправилности путем *AFIS* портала.

4.3.2. Ревизорске мисије

Током целокупног периода спровођења ИПАРД II програма спроведене су четири екстерне ревизије у вези са поверавањем послова спровођења буџета. Такође, спроведене су четири ревизије *DG AGRI* (од чега су се три ревизије односиле на поднете захтеве за поверавање послова спровођења буџета за ИПАРД II програм), по шест ревизија система и операција, шест ревизија годишњих рачуна и спроведених процена у вези са доследношћу годишњих изјава о управљању за релевантну годину. Почев од 2019. године, Ревизорско тело је сваке године издавало годишњи извештај о ревизорским активностима, као и годишње ревизорско мишљење. У Табели 29 представљен је преглед налаза идентификованих током ревизија спроведених од стране ЕК и Ревизорског тела за сва ИПАРД тела током целокупног програмског периода, као и за 2024. годину.

Табела 31: Преглед ревизорских налаза за сва ИПАРД тела

Ревидирано тело	Број налаза	Број затворених налаза	Број отворених налаза	Преглед налаза у 2024. години
Управљачка структура (НАО СО, НФ)	29	24	5	3 налаза (1 затворен и 2 отворена)
Управљачко тело	17	16	1	1 налаз отворен и одмах затворен
ИПАРД Агенција	132	105	27	9 налаза (2 затворена и 7 отворених)
Укупно	178*	145	33	

Извор: Анекс С04 – Регистар екстерних ревизија

* Од тога 20 налаза се односи на више од једног тела

Спроведене ревизије током 2024. године

Интерна ревизија спроведена у оквиру Управљачке структуре: Током 2024. године, спроведена је једна интерна ревизија у оквиру Управљачке структуре са фокусом на НФ. Ревизија се односила на оцену информација садржаних у документацији и рачуноводственом систему успостављеном у оквиру ИПА. Током спроведене ревизије нису утврђени налази.

Интерна ревизија спроведена у УТ: Током 2024. године, УТ није било предмет интерне ревизије у вези са ИПАРД II програмом.

Интерна ревизија спроведена у ИА: Током 2024. године спроведено је седам интерних ревизија у ИА и две ревизије праћења спровођења препорука (*follow-up*), у складу са годишњим планом ревизије за 2024. годину. Спроведене су следеће интерне ревизије: ревизија управљања неправилностима и преварама, *Re performance* ревизија одобравања пројеката за Меру 9, Јавни позив за подношење захтева за одобравање пројекта за спровођење Мере Техничка помоћ у 2022. години, ревизија Групе за извештавање, ревизија управљања дуговима, ревизије обрачуна референтних цена, ревизија контроле на лицу места (праћење контролора на лицу места) и *Re performance* ревизије одобравања плаћања за Меру 9, Јавни позив за подношење захтева за одобравање пројекта за спровођење Мере Техничка помоћ у 2022. години. Интерни ревизори су идентификовали шест нових налаза (од тога два средњег и четири ниског ризика) и спровели праћење 32 претходна налаза (од којих је 13 реализовано).

Информације о налазима ревизије Ревизорског тела, препорукама и мерама које је предузела ИПАРД структура

Ревизорско тело је извршило ревизију система у вези са ИПАРД II програмом у периоду од 1. априла 2023. године до 31. марта 2024. године, а коначни извештај ревизије примљен је 12. децембра 2024. године. У периоду од 1. априла до 30. септембра 2024. године Ревизорско тело је извршило ревизију система управљања и контроле успостављеног под индиректним управљањем за ИПАРД програм у оквиру ИПА 2014-2020, како би се добила оправдана гаранција у погледу његовог ефикасног и ефективног функционисања. Ревизорско тело је такође спровело праћење налаза ревизије спроведених од стране Ревизорског тела и ЕК за ИПАРД II програм (укупно 41 налаз за сва ИПАРД тела) и донет је закључак о затварању 13 налаза. Идентификована су два налаза, од којих један високог и један средњег ризика. Налази се односе на: недоследност у спровођењу административних контрола и сезонски аспект *ex-post* контрола на лицу места.

Ревизија Изјаве о управљању и годишњих рачуна за фискалну 2024. годину започета је у новембру 2024. године, након чега ће бити припремљени годишњи извештај о ревизорским активностима и годишње ревизорско мишљење. Ревизија операција у оквиру ИПАРД II програма за фискалну 2024. годину започета је у октобру 2024. године, након чега ће бити достављен коначни извештај.

Ревизија операција у оквиру ИПАРД II програма за фискалну 2023. годину спроведена је у периоду август 2023. – фебруар 2024. године, а коначни извештај издат је 14. марта 2024. године. Узорак је обухватио 18,1% укупно пријављених расхода у 2023. години. Током 2023. године идентификовано је једно потврђено дуговање по основу неправилности, утврђено је једно дуговање из финансијске 2022. године, 20 преплата, као и 35 авансних плаћања, па су узорком обухваћене и ове трансакције. Идентификована су два налаза, од којих један високог и један средњег ризика. Ревизорско тело је идентификовао један налаз високог ризика са финансијским утицајем у износу од укупно 168,46 EUR преплате и умањених исплата у износу од 2.450,52 EUR, као и један налаз средњег ризика без финансијских импликација на буџет ЕК.

Ревизорско тело доставило је 15. марта 2024. године Годишње ревизорско мишљење и Годишњи извештај о ревизорским активностима за 2023. годину за ИПАРД II програм. Годишњи извештај о ревизорским активностима укључивао је следеће: ревизију система за 2023, ревизију операција за 2023. годину, ревизију годишњих финансијских извештаја или извештаја/годишњих рачуна и процену у вези са доследношћу годишње изјаве о управљању за 2023. годину, као и праћење спроведених препорука адресираних од стране *DG AGRI* и Ревизорског тела. Утврђено је пет кашњења у плаћању од укупно 355 исплата. На основу извршених ревизија, ревизори су пружили оправдану гаранцију да су износи наведени у завршним рачунима и финансијским извештајима за претходну годину валидни и прихватљиви и да су финансијске информације тачне.

Такође, спроведено је и праћење налаза (*follow-up*) утврђених од стране ЕК и Ревизорског тела: укупно 52 налаза, од којих се 10 налаза сматра затвореним.

У вези са Акционим планом за попуњавање позиција помоћника директора у ИА на дугорочној основи (*Ref. Ares (2020)4050421* од 31. јула 2020. године), укључујући и позицију директора ИА (допис бр. *Ares (2023)4725632* од 7. јула 2023. године и писмо *Ref. Ares (2024)4992909* од 10. јула 2024. године) НАО редовно на кварталној основи извештава *DG AGRI* о напретку у вези са Акционим планом. НАО и његове структуре ће наставити да прате и извештавају о статусу услова који су постављени у оквиру Финансијског споразума и стању по питању имплементације других препорука *DG AGRI* кроз извештавање у годишњој изјави о управљању, као и кроз редовно извештавање о реализацији Акционог плана за попуњавање позиција помоћника директора у ИПАРД Агенцији на дугорочној основи и свака промена у вези са овим питањем биће одмах пријављена.

4.4. Активности ИПАРД Одбора за праћење

Испитивање постигнутих резултата ИПАРД II програма, као и достизања циљева дефинисаних за одређене мере и напредак у коришћењу финансијских средстава неке су од функција које обавља ИПАРД II Одбор за праћење (у даљем тексту: ИПАРД II ОП).

ИПАРД II ОП чине представници надлежних државних органа и тела, одговарајућих економских, социјалних и еколошких партнера, а њиме председава виши представник МПШВ који има право гласа. Са друге стране, ЕК, НИПАК, НАО, УТ и ИА учествују у раду ИПАРД II ОП без права гласа. Седнице ИПАРД II ОП одржавају се најмање два пута у току 12 месеци. Управљачко тело врши улогу Секретаријата ИПАРД II ОП и као такво припрема информације, анализе и извештаје о спроведеним активностима о којима информисе ИПАРД II ОП. Несметан рад постиже се обезбеђивањем кворума, односно присуством 2/3 чланова ИПАРД II ОП на редовним седницама.

Од почетка спровођења ИПАРД II програма одржано је укупно једанаест седница ИПАРД II ОП, док је писана процедура за усвајање докумената спроведена четири пута.

Прва седница ИПАРД II ОП одржана је 11. фебруара 2016. године и том приликом усвојен је Пословник о раду ИПАРД II Одбора за праћење. Чланови су информисани о слању пакета за поверавање послова спровођења буџета за четири ИПАРД мере (Меру 1, Меру 3, Меру 7 и Меру 9), као и о напретку по наведеном питању. Поред тога, на Првој седници усвојен је и План активности видљивости и комуникације, Акциони план за Техничку помоћ за 2016. годину и План вредновања са предвиђеним евалуационим активностима.

Друга седница ИПАРД II ОП одржана је 3. октобра 2017. године, и том приликом чланови су информисани о напретку поверавања послова спровођења буџета. Како први налази ревизора ЕК из маја 2016. године нису били задовољавајући, тј. пронађена су четири блокирајућа налаза, поверавање послова спровођења буџета није могло бити одобрено. С тим у вези, Република Србија припремила је Акциони план за финализацију процеса спровођења буџета у вези са ИПАРД II програмом, па су се у акредитационом пакету налазиле две мере (Мера 1 и Мера 3). Одлука о давању сагласности на измену и допуну ИПАРД II програма донета је у писаној процедури и одобрена од стране ЕК у јулу 2017. године. Након прве измене Програма, представљен је први План позива, у којем је акценат био на инвестицијама за набавку опреме и механизације (укључујући и тракторе за Меру 1).

Трећа седница ИПАРД II ОП одржана је 5. јуна 2018. године и том приликом саопштен је позитиван одговор ЕК о поверавању послова спровођења буџета који је послат у октобру 2017. године. Чланови су упознати са спровођењем јавних позива за Меру 1 и Меру 3. Измењена је Листа прихватљивих трошкова 4. јуна 2018. године уз сагласност ЕК. Активирани су ИПАРД интернет странице на сајту МПШВ и сајту УАП које садрже све релеватне информације за ИПАРД кориснике и подносиоце захтева, као и одговоре на често постављана питања. У новембру 2017. године постала је активна е-адреса преко које сви потенцијални корисници могу да поставе питања и оставе коментар. Припремљени су и водичи за Меру 1 и Меру 3 са информацијама о неопходним условима које треба да испуне подносиоци захтева. Штампани су лифлети и публикација „До ИПАРД подстицаја у 10 корака”.

Четврта седница ИПАРД II ОП одржана је 20. новембра 2018. године, на којој је усвојена Друга измена ИПАРД II програма. Предложене измене односиле су се на одступања за мале произвођаче до 15 ha у Сектору воћа и поврћа у Мери 1. Дефинисана је Листа насељених места изван руралних подручја, како би се Мера 7 спроводила само у руралним подручјима. Такође, средства из Мере 7 и Мере 9 су реалоцирана на Меру 3 за исте календарске године. Први захтев за предфинансирање поднет је ЕК и одобрена су средства у износу од 22,5 мил. ЕУР.

Пета седница ИПАРД II ОП одржана је 14. маја 2019. године у склопу Новосадског сајма пољопривреде. На њој су разматране следеће теме: предлог измене ИПАРД II програма, расписивање Петог јавног позива, објављивање Плана јавних позива за 2019. годину, припрема пакета за поверавање послова спровођења буџета за Меру 7 и Меру 9, спровођење активности из Плана видљивости и комуникације. Предлог Треће измене ИПАРД II програма подразумевао је увођење два нова сектора (сектор јаја и сектор грожђа/винарства) на основу иницијативе произвођача и секторских анализа. Наредни кораци подразумевали су и измену Листе прихватљивих трошкова. Чланови су информисани да је покренут поступак за спровођење *ongoing* евалуације, као и за израду секторских анализа у склопу припреме за наредни програмски период.

Шеста седница ИПАРД II ОП одржана је 28. новембра 2019. године и том приликом чланови су информисани у вези са спровођењем јавних позива, постигнутим резултатима и достављањем ЕК пакета за поверавање послова спровођења буџета за Меру 7 и Меру 9. Припрема акредитационог пакета обухватала је низ активности као што су: припрема Нацрта правилника за Меру 7, спровођење екстерне и интерне ревизије, симулације случаја за Меру 7 и Меру 9, потписивање Споразума о спровођењу Мере „Техничка помоћ“ између ИА и УТ, потписивање Меморандума о разумевању између ИА и УТ, као и потписивање Споразума између НАО, УТ и ИА. На седници је презентован и усвојен Акциони план за Меру „Техничка помоћ“ за 2020. годину. Покренута је иницијатива да се у ИПАРД II ОП именују релевантни представници сектора јаја и сектора грозђа/вина.

Седма седница ИПАРД II ОП одржана је 30. октобра 2020. године. На седници је саопштено да је 31. марта 2020. године добијен позитиван одговор од стране ЕК о поверавању послова спровођења буџета за Меру 7 и Меру 9. Такође, члановима ИПАРД II ОП представљени су резултати спроведених ИПАРД јавних позива, први Годишњи извештај о спровођењу ИПАРД II програма за период 2018-2019 који је усвојен од стране чланова Одбора применом писане процедуре за усвајање докумената, као и резултати реализованих промотивних активности. Усвојен је Предлог Четврте измене ИПАРД II програма, Предлог измене Акционог плана за Меру „Техничка помоћ“ за 2020. годину и Предлог Акционог плана за Меру „Техничка помоћ“ за 2021. годину. На седници су представљени и резултати ревизије ИПАРД система спроведене од стране Ревизорског тела, као и *ongoing* евалуације ИПАРД II програма спроведене од стране Института за економику пољопривреде.

Осма седница ИПАРД II ОП одржана је 11. јуна 2021. године. Чланови ИПАРД II ОП усвојили су Годишњи извештај о спровођењу ИПАРД II програма за 2020. годину. Поред наведеног представљене су и актуелне информације у вези са спровођењем ИПАРД мера, као и Нацрт ИПАРД III програма и постигнути напредак у припреми истог.

Девета седница ИПАРД II ОП одржана је 21. јуна 2022. године. На седници је усвојен Годишњи извештај о спровођењу ИПАРД II програма за 2021. годину, као и Предлог Пете измене ИПАРД II програма. Поред тога, на седници је представљен ИПАРД III програм, који усвојен 09. марта 2022. године од стране ЕК. Такође, дат је преглед остварених резултата у спровођењу ИПАРД II програма, као и план активности за наредни период.

Десета седница ИПАРД II ОП одржана је 14. децембра 2022. године. Чланови ИПАРД II ОП усвојили су Акциони план за Меру „Техничка помоћ“ за 2023. годину. Поред наведеног, члановима ИПАРД II ОП представљен је Извештај ревизије система за 2022. годину. Такође, представници ЕК представили су смернице за комуникацију и видљивост у оквиру ИПАРД III програма. Истовремено, чланови ИПАРД II ОП информисани су о постигнутом напретку у спровођењу ИПАРД II програма путем Извештаја о спровођењу ИПАРД II програма за извештајни период 01. јануар - 30. јун 2022. године.

Једанаеста седница ИПАРД II ОП одржана је 28. јуна 2023. године. Чланови ИПАРД II ОП разматрали су остварене резултате и напредак у спровођењу ИПАРД II програма, као и план активности за наредни период.

Писана процедура за усвајање докумената

Током 2020. године, чланови ИПАРД II ОП су путем примене писане процедуре за усвајање докумената усвојили Годишњи извештај о спровођењу ИПАРД II програма за 2018-2019. годину.

Управљачко тело је припремило Акциони план за Меру „Техничка помоћ” за 2022. годину и ажурирани План вредновања у оквиру ИПАРД II програма, који су усвојени од стране чланова ИПАРД II ОП 31. децембра 2021. године путем примене писане процедуре за усвајање докумената. Истовремено, чланови ИПАРД II ОП информисани су о постигнутом напретку у спровођењу ИПАРД II програма посредством Извештаја о спровођењу ИПАРД II програма за извештајни период 01. јануар - 31. август 2021. године.

Током 2023. године, чланови ИПАРД II ОП су путем примене писане процедуре за усвајање докумената усвојили Годишњи извештај о спровођењу ИПАРД II програма за 2022. годину и Шесту измену ИПАРД II програма.

Током 2024. године, чланови ИПАРД II ОП су путем примене писане процедуре за усвајање докумената усвојили Годишњи извештај о спровођењу ИПАРД II програма за 2023. годину и Седму измену ИПАРД II програма.

4.5. Систем за праћење и вредновање

Управљачко тело и ИПАРД II ОП прате ефикасност и квалитет спровођења ИПАРД II програма, о чему се извештава ЕК, док се друге заинтересоване стране информишу објављивањем извештаја на званичној интернет страници МПШВ и ИПАРД УТ. Мониторинг над реализацијом Програма спроводи се посредством финансијских и оперативних показатеља дефинисаних ИПАРД II програмом. Управљачко тело одговорно је за процес организације и управљања системом за мониторинг, евалуацију и извештавање у вези са спровођењем ИПАРД II програма. Прикупљене информације представљају се члановима ИПАРД II ОП у виду извештаја о спровођењу ИПАРД II програма. У циљу унапређења рада, првенствено у смислу ефикасности, у току је надоградња *IPARD RD IT* софтверског решења, које ће у значајној мери имати позитиван утицај на брзину и квалитет рада.

4.5.1. Обезбеђивање и координација активности праћења

У складу са одговорностима преузетим из Меморандума о разумевању закљученог између УТ и ИА, ИА извештава УТ о спровођењу ИПАРД II програма путем Заједничких табела за мониторинг и евалуацију ИПАРД II програма (Мониторинг табеле), као и других релевантних извештаја. Поред наведеног, ИА доставља информације о извршеним контролама, утврђеним неправилностима, као и друге релевантне информације и податке о спровођењу ИПАРД II програма. Прилогом 1 овог Извештаја обухваћене су Мониторинг табеле са закључним кумулативним подацима који се тичу коначних резултата спровођења ИПАРД II програма.

4.5.2. Активности вредновања Програма

У складу са Планом вредновања (у даљем тексту: ПВ) у току ИПАРД II програмског периода спроведене су три евалуације ИПАРД програма: претходна (*ex-ante*) евалуација ИПАРД II програма, периодична (*ongoing*) евалуација у току спровођења ИПАРД II програма и претходна (*ex-ante*) евалуација ИПАРД III програма. Наведене евалуације спроведене су од стране ангажоване спољне стручне експертизе, док је УТ током програмске имплементације спроводило интерна вредновања, као и појединих евалуативних активности предвиђених ПВ. Препоруке спроведених претходних (*ex-ante*) евалуација биле су од великог значаја за унапређење квалитета програмског документа и исте су представљене у релевантном поглављу коначне верзије ИПАРД програма.

Екстерно вредновање ИПАРД II програма за имплементациони период 2018-2019. године извршено је у сврху изналагања могућности административног поједностављења у циљу унапређења укупне апсорпције ИПАРД фонда са једне, и процене доступности квалитетних података за програмске контекст показатеље са друге стране. Препоруке вредновања су у највећем броју спроведене од стране ИПАРД ОС, надлежних ИПАРД тела и релевантних достављача података за програмске контекст показатеље. Мањи број неадресираних препорука до краја периода програмске имплементације које су од значаја и за унапређење апсорпције ИПАРД III фонда од стране ИПАРД ОС спроводе се континуирано.

У оквиру евалуативне активности *„Административна поједностављења у циљу унапређења апсорпције ИПАРД фонда”*, током периода програмске имплементације у циљу адресирања препорука евалуације од стране ИПАРД ОС и надлежних ИПАРД тела спроведене су следеће активности: уведена је обавезна и комплетна документација уз подношење захтева за одобравање пројекта; ограничен је број измена одобрених пројеката; обезбеђен је дужи временски период између измене процедура ИА након измена ИПАРД правилника и објављивања јавног позива; обезбеђена је могућност коришћења кредита са субвенционисаном каматном стопом за реализацију ИПАРД пројеката; унапређена је евиденција решавања жалбених захтева и повећан је број чланова комисије за поступање по жалбама; потписани су Споразум и Протокол о сарадњи у размени података између МПШВ и Министарства финансија: Пореске управе у циљу осигурања размене релевантних података на најбржи и најцелисходнији начин; израђене су контролне листе за евалуацију ИПАРД потенцијалних корисника од стране пољопривредних саветодаваца; у редован систем праћења спровођења ИПАРД II програма укључени су додатни показатељи и др. Препорука о потреби објављивања листе пружаоца консултантских услуга адресирана је периодичним објављивањем ажурираног списка истих на интернет страници ИА. Препорука о увођењу *„start up”* модела подршке у сектору прераде млека у оквиру Мере 3 реализована је у контексту ИПАРД III програма. Након успешно спроведеног *LPIS* пилот пројекта успостављен је *LPIS* софтвер, а катастар непокретности биће повезан преко апликације *e-Аграр* (након попуњавања *LPIS* базе иста ће заменити катастар). У циљу адресирања препоруке која се тиче увођења софтверског решења за евиденцију и обраду предмета ангажована је екстерна фирма за одржавање и поправку уочених недостатака на постојећем софтверу за обраду ИПАРД предмета.

Реализација препорука које се тичу ИПАРД техничких тела условљена је успостављањем *IACS* система од стране УАП. У наредном периоду акценат ће бити на активностима у циљу успостављања сервиса који ће омогућити електронску предају захтева за остваривање права на подстицаје, укључујући повезивање истих са софтвером за обраду ИПАРД захтева.

У циљу адресирања препорука у оквиру евалуативне активности *„Процена доступности података за контекст показатеље ИПАРД II програма”* током програмског имплементационог периода спроведене се релевантне активности од стране надлежних достављача података у сврху осигурања доступности квалитетних података обрачунатих у складу са методологијом обрачуна ЕУ зарад осигурања упоредивости на регионалном нивоу.

Од стране УТ припремљен је Акциони план за реализацију препорука евалуације у вези са резултатима вредновања за три групе програмских контекст показатеља (друштвено-економски, секторски и агроеколошки показатељи). Као резултат спроведених активности од стране достављача података током ИПАРД II програмског периода за

одређен број контекст показатеља осигурана је доступност података у складу са методологијом ЕУ. Доступност података за поједине контекст показатеље осигурана је током 2024. године након имплементације резултата Пописа пољопривреде 2023 и велике ревизије националних рачуна која је извршена од стране РЗС током 2024. године. За мањи број још увек недоступних података (првенствено за поједине агроеколошке показатеље), у току су активности у циљу осигурања истих кроз реализацију пројекта *EU4Green*.

Детаљна листа свих препорука спроведених екстерних евалуација ИПАРД II програма представљена је у Прилогу 4.

4.6. Предузете активности за решавање проблема везаних за спровођење ИПАРД II програма

Детаљна листа свих препорука спроведених екстерних евалуација ИПАРД II програма представљена је у Прилогу 4.

Током периода спровођења ИПАРД II програма УТ је предузело низ корака у циљу превазилажења идентификованих потешкоћа и унапређења спровођења ИПАРД II програма, како би се додељена средства ЕУ што ефикасније искористила. У вези са тим, спроведено је укупно седам измена Програма, од који су се неке односиле на увођење нових сектора, што је резултирало ширим обухватом корисника. Такође, поједине програмске модификације укључиле су финансијске измене услед аутоматског отказивања додељених средстава, укључујући прерасподеле буџета по мерама у циљу повећања укупне апсорпције ИПАРД фонда. Осим наведеног, у сврху унапређења целокупне програмске имплементације спроведене су и активности које се тичу поједностављења процедура, извршена је измена и допуна Закона о пољопривреди и руралном развоју и Листе прихватљивих трошкова у циљу осигурања могућности олакшаног приступа финансисјским средствима за реализацију планираних инвестиција и др. Претходно наведено рефлектовано је кроз измене и допуне правилника за спровођење поверених ИПАРД II мера.

Поред наведеног, током периода спровођења ИПАРД II програма границе прихватљивости за пројекте који испуњавају услове у оквиру Мере 7 су повећани са 5.000 EUR на 20.000 EUR. Граница прихватљивости од 20.000 EUR је дефинисана на основу искуства стеченог кроз националне шеме подршке. Ово је позитивно утицало на обим посла у смислу да се не обрађује велики број пројеката малог обима (5.000 - 20.000 EUR). Тиме су у фокусу ИПАРД II програма били пројекти веће вредности, док су мали пројекти подржани кроз националне шеме.

У оквиру Мере 1 ИПАРД II програма у Сектору воћа и поврћа, Сектору осталих усева и Сектору виноградарства граница прихватљивости за ИПАРД подршку смањена је са 10.000 EUR на 5.000 EUR, док је у Сектору млека, Сектору меса и Сектору јаја иста смањена са 15.000 EUR на 5.000 EUR (Прва измена ИПАРД II програма, септембар 2017. године). У оквиру Мере 3, истом изменом Програма, у Сектору прераде млека минимални износ ИПАРД подршке смањен је са 20.000 EUR на 10.000 EUR, као и у Сектору прераде меса и Сектору прераде воћа и поврћа. Осим тога, Трећом изменом ИПАРД II програма (август 2021. године) уведена су два нова сектора у оквиру Мере 1: Сектор јаја и Сектор виноградарства, као и два сектора у оквиру Мере 3: Сектор прераде јаја и Сектор вина. Смањењем границе прихватљивости у погледу износа ИПАРД подршке повећан је број потенцијалних корисника. Поред наведеног, Другом изменом ИПАРД II програма (септембар 2019. године) уведени су специфични критеријуми

прихватљивости за произвођаче на отвореном простору у сектору поврћа у оквиру Мере 1, чиме је значајно повећан број потенцијалних корисника подршке.

Превазилажење ризика од повраћаја неискоришћених ИПАРД средстава

Током целокупног периода спровођења ИПАРД II програма РС је у пет наврата подносила захтев за продужетак рока за коришћење додељених средстава ЕУ, и то за алокације из 2016, 2017, 2018, 2019. и 2020. године. Детаљније информације приказане су у Поглављу 3.2.

Подношење захтева за продужетак рока за коришћење додељених средстава ЕУ праћен је истовременом израдом Акционог плана за унапређење искоришћености ИПАРД средстава. Најзначајније активности дефинисане Акционим планом односиле су се на јачање капацитета у смислу повећања броја запослених и примену политике за одрживо управљање људским ресурсима у ИПАРД ОС, али и активности које се односе на поједностављење административне провере оправданости трошкова, увођење софтверског решења као помоћног алата у циљу убрзања процеса обраде захтева, спровођење Мере 9, као и промоцију програма и обуку потенцијалних корисника и пружаоца консултантских услуга, коришћење е-сервиса у пуном капацитету за размену података државних органа у обради захтева и увођење и примена индексације цена и аванских плаћања. Активности предвиђене Акционим планом реализоване су у великој мери, и то: запошљавање новог особља, попуњавање позиција помоћника директора у ИА на дугорочној основи, увођење и спровођење индексације цена, спровођење Мере 9, активности везане за промоцију и видљивост, као и едукацију свих заинтересованих страна. Наведене активности предвиђене Акционим планом, а које су од великог значаја за спровођење ИПАРД програма, успешно су спроведене и имале су позитиван утицај. С друге стране, активности које још нису спроведене односе се на увођење гаранцијског фонда за кориснике ИПАРД-а, одрживу политику људских ресурса у оквиру Оперативне структуре, увођење ИТ решења као помоћног инструмента у циљу убрзања обраде захтева, увођење *LPIS* система, као и припрему и подношење пакета за поверавање послова за спровођење буџета за нове мере у оквиру ИПАРД III програма.

У циљу превазилажења ризика од повраћаја неискоришћених ИПАРД средстава формирана је Радна група за праћење и редовно извештавање ЕК о спровођењу Акционог плана за унапређење искоришћености ИПАРД средстава. У току програмског имплементационог периода одржано је осам састанака Радне групе (један у 2021. години, два у 2022. години и пет састанака у 2023. години), док у завршној години спровођења ИПАРД II програма (2024) нису одржани састанци Радне групе. Након сваког састанка ЕК је информисана о постигнутим резултатима, као и о даљим корацима са аспекта превазилажења ризика од повраћаја неискоришћених ИПАРД средстава. Формирање и састанци Радне групе допринели су бољој координацији и комуникацији између надлежних институција, што се позитивно одразило на уочавање и решавање проблема.

Закон о изменама и допунама Закона о пољопривреди и руралном развоју

Закон о изменама и допунама Закона о пољопривреди и руралном развоју објављен је 30. новембра 2021. године („Службени гласник РС”, бр. 41/09, 10/13 - др. закон, 101/16, 67/21 - др. закон, 114/21 и 19/25). Разлози за доношење овог Закона огледали су се пре свега у потреби испуњења захтева из одредби СС, унапређења ефикасности у обради захтева и увођења могућности авансног плаћања. Најзначајнија измена Закона односи се на увођење аванских плаћања корисницима у висини до 50% одобреног износа ИПАРД подстицаја, уз достављање банкарске гаранције која одговара износу од 110% захтеваног износа авансне исплате. На тај начин ИПАРД корисницима је омогућено да обезбеде

значајан део неопходних финансијских средстава за реализацију планиране инвестиције, што је имало позитиван утицај на апсорпцију финансијског доприноса ЕУ и смањење ризика од повраћаја средстава. Изменом Закона прописана је и обавезна документација приликом подношења захтева за одобравање пројекта, и то: уредно попуњен образац захтева, уредне понуде за набавку инвестиције, пословни план и попис покретне и непокретне имовине на дан 31. децембар претходне године у односу на годину у којој се подноси захтев. Такође, обезбеђен је правни основ за спровођење ИПАРД Мере 5 на начин прописан од стране ЕК. С обзиром на то да је током реализације Програма измена већ одобреног пројекта идентификована као једно од уских грла, Законом је уведена могућност само једне измене одобреног пројекта.

Индексација цена

Екстремне флукуације тржишних цена условиле су увођење и примену индексације цена за одређене оправдане категорије ИПАРД трошкова. С тим у вези извршене су измене и допуне правилника за Меру 1, Меру 3 и Меру 7 и потписан је Анекс Споразума о сарадњи између МПШВ и РЗС у циљу осигурања података који се тичу индекса цена произвођача индустријских производа за одабране категорије трошкова. НАО је одобрио предлог измене процедура ИА чиме је од 11. априла 2023. године формално омогућена примена индексације цена у фази исплате ИПАРД подстицаја.

Изградња капацитета

Изменом Правилника о унутрашњој организацији и систематизацији радних места у МПШВ која је ступила на снагу 21. маја 2021. године формирана је нова организациона јединица – Одељење за управљање ИПАРД програмом. Издвајање Одељења за управљање ИПАРД програмом из Сектора за рурални развој указало је на спремност МПШВ да ојача капацитете за спровођење ИПАРД програма, укључујући аспект убрзања процеса доношења ИПАРД одлука. При томе, у оквиру Управљачког тела - Одељења за управљање ИПАРД програмом формиране су четири групе са укупно 17 систематизованих радних места. Крајем 2024. године број запослених у Одељењу износио је 15, од чега је 13 запослених на неодређено време и два запослена по основу уговора. У току је поступак за попуњавање два извршилачка радна места.

У оквиру спровођења политике задржавања кадрова, крајем маја 2021. године Влада РС усвојила је Уредбу о разврставању радних места и мерилима за опис радних места државних службеника којом су кључним телима ИПА система отклоњена ограничења за напредак у највиша звања.

Појачана информисаност потенцијалних корисника услед неравномерне апсорпције ИПАРД средстава по регионима и ИПАРД мерама

У циљу отклањања недовољне информисаности потенцијалних корисника у регионима са недовољном апсорпцијом ИПАРД фонда уложен је додатни напор у промотивне и едукативне активности. С тим у вези повећан је број информативних дана за потенцијалне кориснике (нарочито у Региону Јужне и Источне Србије), као и број обука за саветодавце и консултанте. Припремљен је и саветодавни модул у циљу веће укључености ПССС у пружање подршке спровођењу ИПАРД II програма. Управљачко тело је током периода спровођења ИПАРД II програма велику пажњу посветило изради и дистрибуцији промотивног материјала, као и спровођењу промотивних активности с циљем повећања видљивости ИПАРД II програма у РС. Детаљнији приказ спроведених промотивних активности дат је у Поглављу 8.

4.7. Коришћење Техничке помоћи у оквиру ИПАРД II програма

Поверавање послова спровођења буџета за ИПАРД Мере 9 извршено је у другој фази спровођења ИПАРД II програма. Крајем марта 2020. године *DG AGRI* је доставио Писмо о закључку са условом и препорукама *PRE 2019/008/RS*, а измена и допуна Финансијског споразума између РС и ЕК којом је омогућено спровођење ИПАРД Мере 9 ступила је на снагу 17. новембра 2020. године. Иако је МПШВ почев од 2019. године резервисало средства за спровођење Мере 9, имплементација исте започета је 2022. године.

Разлог кашњења у имплементацији Мере 9 тиче се времена које је било потребно за припрему и усвајање правилника за спровођење исте. Правилником је прописано да поред ПРАГ правила која морају бити примењена, сваки корак мора бити контролисан од стране ИА, као и да се након сваког корака доноси закључак од стране директора УАП (од момента подношења захтева за одобравања пројекта до момента доношења решења). У складу са наведеним, неопходно је било донети укупно шест закључака, искључујући закључке који се односе на измену пројекта, односно тендерске документације. Надаље, разлози за кашњење у имплементацији Мере 9 односе се и на отежавајуће околности које се тичу успостављања Групе за ПРАГ у оквиру Сектора за одобравање пројекта ИА, као и специфичности у спровођењу Мере 9, што је додатно успорило процес. Изменом Правилника о унутрашњој организацији и систематизацији радних места у Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде у фебруару 2022. године, у оквиру ИПАРД агенције основана је Група за *PRAG*.

У оквиру ИПАРД II програмског периода УТ је укупно поднело три захтева за одобравање пројекта, са укупном захтеваном јавном подршком од 35.215 EUR (допринос ЕУ: 29.933 EUR). Први захтев који се односи на „Дизајн и ажурирање веб-страница, укључујући подршку за одржавање и управљање садржајем странице” (ИПАРД веб-сајт) поднет је 21. новембра 2022. године у оквиру Првог позива за Мере 9, одобрен је и исплаћен након реализације пројекта, у вредности јавне подршке од 3.200 EUR (допринос ЕУ: 2.720 EUR). Други захтев за одобравање пројекта, „Припрема, штампа, израда, копирање, дистрибуција промо материјала”, у износу од 18.900 EUR (допринос ЕУ: 16.065 EUR), исплаћен је за израду 15.000 комада различитих промотивних материјала (водичи за кориснике, информативне смернице, брошуре, лифлети). Оба уговора спроведена су и исплаћена током 2024. године. Трећа набавка, „Набавка промотивног материјала” (чија је вредност: 12.515 EUR) поништена је (након два поновна покретања), услед непостојања примљених/валидних понуда. Све наведене набавке морале су да буду поновљене, услед изостанка понуда заинтересованих страна, иако су током спровођења истраживања тржишта исказали заинтересованост за учешће у поступку набавке. Претпоставља се да је разлог за неучествовање у тендеру и подношењу понуда тај што контактирање заинтересоване стране немају довољно искуства са набавкама по *PRAG* правилима, пројекти су малог обима али подразумевају укључивање значајнијих људских или других ресурса у припреми понуде, језичка баријера итд.

4.8. Предузети кораци за укључивање локалних власти у спровођење ИПАРД II програма

Регионални и локални органи РС, посебно аутономна покрајина (АП) и јединице локалне самоуправе: градови и општине (ЈЛС) су у великој мери били укључени у израду ИПАРД II програма. Сарадња се пре свега базирала на осигурању разграничења ИПАРД II програма са програмима мера подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја на територији АП Војводине и ЈЛС, који су финансирани из

буџета АП и ЈЛС. Опредељен буџет за спровођење програма пољопривреде и руралног развоја АП и ЈЛС у периоду 2018-2024. год. представљен је у Табели 32.

Табела 32: Одобрени програми подршке пољопривреди и руралном развоју на нивоу АП и ЈЛС и укупно опредељена подршка (мил. EUR), 2018-2024

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Број одобрених програма АП и ЈЛС	120	121	113	121	119	111	110
Опредељена подршка за програме пољопривреде и руралног развоја	23,0	26,0	23,0	24,5	32,1	32,8	34,0
Опредељена подршка за мере руралног развоја	18,7	20,3	16,7	19,7	26,5	25,3	30,4
Исплаћена подршка за мере руралног развоја	18,9	20,4	16,7	19,8	23,6	25,3	-

АП Војводина и ЈЛС (Стална конференција градова и општина, у даљем тексту: СКГО) су током спровођења ИПАРД II програма имале активну улогу као чланови ИПАРД II ОП, и тим путем биле укључене у процес како спровођења тако и измена ИПАРД II програма и релевантних правилника.

Сходно Плану активности видљивости и комуникације (у даљем тексту: ПАВК) локални органи пружали су подршку спровођењу ИПАРД II програма кроз информисање потенцијалних корисника о могућностима, захтевима и административним поступцима у оквиру ИПАРД II програма, као и путем попуњавања захтева за одобравање пројекта и израде пословних планова. АП Војводина и ЈЛС су биле укључене у све националне, регионалне и локалне информативне догађаје које је организовала ИПАРД ОС. Промотивни материјал дељен је и путем електронске мреже за рурални развој ЈЛС. У циљу припреме за спровођење ИПАРД Мере 5, током 2019. и 2020. године, локални органи били су укључени у припрему Локалне стратегије руралног развоја (ЛСРР) кроз националне мере подршке засноване на LEADER приступу. С тим у вези, у 2020. години овом мером одобрена је 21 ЛСРР, од укупно 22 потенцијалне ЛАГ које су у 2019. години биле подржане за развој ЛСРР. Поред релевантних информација објављених на интернет страници МПШВ и УАП у вези са ИПАРД програмом, представницима АП Војводине и ЈЛС доставља се и електронски примерак билтена „ИПАРД на длану”.

4.9. Предузети кораци за осигурање промоције ИПАРД II програма

Промоција ИПАРД II програма обезбеђена је кроз различите активности. ИПАРД инфо дани, штампање промотивног материјала, учешће на пољопривредним сајмовима, као и организација седница ИПАРД II ОП подржани су кроз техничку помоћ. Пета седница ИПАРД II ОП била је подржана кроз ИПА 2013 пројекат „Подршка ИПАРД ОС (УТ, ИА и ПССС)”. Седма седница ИПАРД II ОП била је подржана кроз ИПА 2015 пројекат: „Јачање капацитета за усклађивање са правним тековинама ЕУ у области пољопривреде, руралног развоја, безбедности хране, ветеринарске и фитосанитарне политике” у 2020. години. Услед пандемије изазване вирусом COVID-19, смањен је обим промотивних активности у 2020. години и активности су углавном спровођене онлајн. Осма седница ИПАРД II ОП била је подржана кроз пројекат техничке помоћи ИПА 2015: „Јачање капацитета за усклађивање са правним тековинама ЕУ у области пољопривреде, руралног развоја, безбедности хране, ветеринарске и фитосанитарне политике” у 2021. години, док је Десета седница ИПАРД II ОП била је подржана кроз ИПА 2017 пројекат: „Подршка ИПАРД Оперативној структури”.

Промотивне активности у 2019. години биле су финансиране из донације намањене јачању капацитета ИА и УТ, коју је Влада Јапана одобрила РС у мају 2017. године.

Поменуте активности односиле су се на израду три промотивна ИПАРД видео спота, закуп времена на националној телевизији за емитовање промотивних ИПАРД спотова, штампање промотивног ИПАРД материјала (водича, брошура, лифлета, банера и постера) и организовање различитих догађаја ради праћења спровођења и промоције ИПАРД II програма. Други део донације коришћен је за набавку материјала за опремање новог канцеларијског простора у ИА и за набавку ИТ опреме, са циљем осигурања функционисања простора у складу са ИПАРД II критеријумима за акредитацију.

Видео спотови за најаву позива били су намењени емитовању путем националне ТВ мреже, док је анимирани спот објављен на интернет страницама МПШВ и УАП, као и на интернет страницама партнера промоције. Услуга дизајнирања и штампања промотивног ИПАРД материјала, укључила је израду пет ИПАРД банера, 400 ИПАРД постера, 10.000 ИПАРД лифлета, 3.400 ИПАРД брошура (10 корака до ИПАРД подстицаја), 1.000 водича за подносиоце захтева за ИПАРД Мери 1 и 1.150 водича за ИПАРД Мери 3, који су објављени на ИПАРД интернет страници и интернет страници УАП (<https://ipard.gov.rs/> и <http://uap.gov.rs/ipard-ii-u-srbiji/>). Штампани материјали дистрибуирани су ПССС, Покрајинском секретаријату за пољопривреду, водопривреду и шумарство и ЈЛС, као и током ИПАРД промотивних догађаја.

У извештајном периоду Интернет странице МПШВ и УАП имале су 602.490 посета на годишњем нивоу. Током 2019. године, покренута је нова апликација за дописивање на интернет страници УАП. Крајем 2019. године покренута је израда двојезичног (на српском и енглеском) месечног билтена: „ИПАРД на длану”, који се доставља на више од 2.000 мејл адреса. Током извештајног периода, објављено је 29 билтена. У сврху објаве најновијих информација о догађајима, најавама, позивима и правилима у вези са спровођењем ИПАРД програма за потенцијалне кориснике и ширу јавност отворени су налози ИПАРД УТ на друштвеној мрежи Инстаграм (@ipardnadlanu) и Фејсбук (IPARD na dlanu). Такође, транспарентност ИПАРД II програма обезбеђена је кроз ажуриране информације на интернет страницама МПШВ и ИА. У сврху промоције развоја руралног туризма кроз ИПАРД Мери 7 израђен је ТВ спот. Услуга дизајнирања и штампања ИПАРД промотивног материјала, обухватила је 600 водича за националну меру подршке засновану на LEADER приступу и 1.000 водича за кориснике ИПАРД Мере 7, који су објављени на ИПАРД интернет страници и интернет страници УАП (<https://ipard.gov.rs/> и <http://uap.gov.rs/ipard-ii-u-srbiji/>). Детаљан преглед спроведених активности у оквиру ПАВК за период 2014-2020 год. представљен је у Поглављу 8.

4.10. Подаци који показују да фондови Уније употпуњују доступна средства у Србији

У складу са Законом о буџетском систему (члан 68а) и Упутством за припрему буџета РС који издаје министар финансија, корисници буџета одговорни су за правилно планирање националног доприноса (укључујући неприхватљиве трошкове који се финансирају из националних ресурса, попут банкарских трошкова, губитака услед промене курса итд.). Национални допринос се не користи у друге сврхе. Међутим, корисници буџета који не планирају довољан износ националног доприноса врше прераспodelу из својих других апропријација и/или програма.

Национални фонд под надлежношћу НАО проверава и потврђује да министарство надлежно за пољопривреду и рурални развој правилно планира буџетске апропријације за ИПАРД II програм. У оквиру финансијског плана МПШВ, УТ и ИА (само у случају Мере 9) одговорни су за планирање одговарајућих одредаба у оквиру својих надлежности и у складу са финансијским планом ИПАРД II програма. Национални фонд

даје мишљење Сектору буџета Министарства финансија о постојању и исправности средстава планираних за национално јавно кофинансирање и других неприхватљивих трошкова који ће се покривати из националних ресурса. Такође, НФ даје мишљење и о износима планираним за повраћај у случају неправилности, финансијских исправки и преплаћених сума, пре него што су средства укључена у годишњи Закон о буџету Републике Србије.

Почев од 2016. године ИА планира неопходна средства за спровођење ИПАРД II програма у годишњем Закону о буџету Републике Србије, док је од 2020. године УТ започело планирање средстава неопходних за спровођење ИПАРД Мере 9.

Камате зарађене на ИПАРД II евро рачуну који је отворен код НБС од почетка спровођења ИПАРД II програма износи 0,00 EUR. Основа за депоновање средстава обухваћена је чланом 15. Протокола о начину и условима управљања банковним рачунима у оквиру НБС за потребе управљања програмима претприступне помоћи ЕУ у оквиру Инструмента за претприступну помоћ за период 2014-2020. године, према коме средства морају бити депонована у складу са последњим Уговором који регулише однос према управљању девизног курса РС од стране НБС. У складу са горенаведеним уговором, НБС је у обавези плаћања камате по каматној стопи *EONIA/EURIBOR* у зависности од рочности депозита. Од тренутка добијања ИПАРД II средстава, обе каматне стопе су углавном негативне.

5. КООРДИНАЦИЈА ИПАРД II ПРОГРАМА СА ДРУГИМ ПРЕТПРИСТУПНИМ ИНСТРУМЕНТИМА ЗАЈЕДНИЦЕ И ФИНАНСИЈСКИ ИНСТРУМЕНТИ МЕЂУНАРОДНЕ ПОДРШКЕ

5.1. Помоћ обезбеђена преко других претприступних инструмената Заједнице и финансијских инструмената међународне подршке

5.1.1. Помоћ обезбеђена преко других ИПА компоненти

Током периода спровођења ИПАРД II програма имплементирани су следећи пројекти.

ИПА II пројекти у области пољопривреде и руралног развоја

1. **ИПА 2014 Твининг пројекат „Јачање капацитета за имплементацију и даљи развој законодавног оквира у области органске производње и политике квалитета хране”**, који је имао за циљ јачање капацитета МПШВ у области органске производње и политике квалитета прехранбених производа са ознаком географског порекла. Вредност пројекта је износила 1.139.971 EUR. Уговор са одабраним твининг партнером који су чинили конзорцијум Италија-Француска-Аустрија спроводио се од фебруара 2018. године до фебруара 2021. године.

2. Пројекат техничке помоћи **ИПА 2015 „Јачање капацитета за усклађивање са правним тековинама ЕУ у областима пољопривреде, руралног развоја, безбедности хране, ветеринарске и фитосанитарне политике”**, координисан од стране Сектора за међународну сарадњу и европске интеграције МПШВ, започет је 21. јануара 2019. године и завршен 20. марта 2023. године путем директног уговора о управљању.

3. У периоду од октобра 2020. до октобра 2021. године спроведен је оквирни уговор *EU FWC SIEA Lot 1 specific contract „Support to IPARD Managing Authority and IPARD Agency with the implementation of IPARD measures”*. Резултати пројекта били су подршка УТ у завршној фази поверавања послова и почетној фази имплементације мера 7 и 9 у

оквиру ИПАРД II програма, подршка ИА у имплементацији мера 7 и 9, као и развој и надоградња софтвера за спровођење ИПАРД II програма.

4. ИПА 2017 пројекат техничке помоћи **„Подршка ИПАРД оперативној структури (Управљачко тело и ИПАРД Агенција)“** уговорен је у новембру 2021. године, док је имплементација започета у јануару 2022. године. Пројекат је завршен у марту 2023. године, након два месеца продужења. У оквиру компоненте 1 пројекта припремљени су правилници за спровођење мера 1, 3 и 7 са припадајућим анексима. Правилник и приручник о процедурама за Мери 9 су ажурирани у складу са новим ПРАГ правилима. Припремљени су нацрти правилника за Мери 4 и Мери 5, са свим припадајућим анексима. У оквиру компоненте 2, пројекат је имао улогу јачања капацитета запослених у Управи за аграрна плаћања (ИПАРД Агенција) у процесу обраде апликација као и подршку ИПАРД Агенцији за прелазак на ИПАРД III програм. У оквиру ИТ компоненте спроведене су активности које се тичу ИТ ревизије, као и надоградња постојећег ИТ решења.

5. Уговор за ИПА 2018 Твининг пројекат **„Јачање и усклађивање административних капацитета за успостављање уређења тржишта пољопривредних производа“**. Твининг партнери на пројекту били су конзорцијум Пољска, Литванија и Француска. Пројекат је финансиран из неалоцираних ИПА 2018 средстава у износу од 1.795.476 мил. EUR, у потпуности из средстава ЕУ. Главни циљ пројекта је био јачање капацитета за увођење механизма за организацију заједничког пољопривредног тржишта у складу са ЕУ.

6. Уговор за ИПА 2018 Твининг пројекат **„Подршка успостављању система класификације трупова у складу са Заједничком пољопривредном политиком ЕУ“** се спроводио од маја до новембра 2017. године. Спровођен је са твининг партнером Краљевином Данском. Вредност пројекта износила је 249.999 EUR. Крајњи корисник је Сектор за пољопривредну политику МПШВ. Основни резултати пројекта су стварање основе за успостављање система класификације трупова и система извештавања о ценама у складу са ЕУ регулативама.

7. ИПА 2018 Техничка помоћ **„Увођење и одржавање функционалног Система идентификације пољопривредних парцела (LPIS) у пилот општинама у Републици Србији“** FWC SIEA 2018 – Фаза 1. Ова техничка помоћ успешно је спроведена у периоду од јануара до децембра 2019. године. Резултати пројекта су: нацрт LPIS методологије, опис посла и техничка спецификација за LPIS софтвер, опис посла и техничке спецификације за слој покривача земљишта, приручник за фото-интерпретацију, анализа предности и недостатака референтних пакета, као и предлог референтне парцеле за Србију.

8. ИПА 2019 Пројекат **„Подршка смањењу ризика од катастрофа и пољопривреди отпорној на климатске промене“** потписан је у износу од 2.500.000 EUR. Пројекат спроводи Организација за храну и пољопривреду УН директном доделом уговора од стране Делегације ЕУ. Планирано трајање пројекта је четири године, односно до 2025. године, а продужен је за још годину дана. Циљ пројекта је јачање пољопривредних стручних служби, обука запослених на локалном и централном нивоу, пружање подршке пољопривредницима, итд. Пројекат је пружио подршку Мери 4 током припреме ИПАРД III програма и његове друге измене. За разлику од ИПАРД II програма, Мера 4 у оквиру ИПАРД III програма не укључује органску производњу, већ друге операције које се не финансирају из националног буџета. Подршка укључује:

- Финансирање спровођења обрачуна годишњих плаћања за Мери Агро-еколошко-климатске мере и мера органске производње (обрачун је извршио

Пољопривредни факултет Универзитета у Београду у четвртм кварталу 2021. године);

- Штапање брошуре о Мери 4, коју је припремило Управљачко тело (други квартал 2022. године);
- Обуке за пољопривредне саветодавце Пољопривредних саветодавних стручних служби (децембар 2022. године);
- Анкету о интересовању пољопривредника за Меру 4: прикупљање мишљења (период четврти квартал 2022. – први квартал 2023. године);
- Финансирање спровођења поновних обрачуна годишњих плаћања за Меру Агро-еколошко-климатске мере и мера органске производње (трећи квартал 2024. године).

5.1.2. Помоћ обезбеђена преко других финансијских инструмената међународне подршке

Билатерални пројекти

1. Пројекти „Развој финансијског система у руралним подручјима у Републици Србији” подржавају развој примарног пољопривредног сектора и пољопривредне индустрије кроз давање кредита крајњим корисницима кроз рефинансирање кредитних линија локалним финансијским институцијама у износу до 23,5 мил. EUR, који финансира Савезна Влада Републике Немачке. Финансијски споразум за развој финансијског сектора у руралним подручјима у Србији, фаза 4, потписан је у августу 2018. године. Компанију *Business & Finance Consulting GmbH* (консултант) је у јулу 2019. године у име МПШВ РС изабрала немачка развојна банка (*KfW*) у сврху реализације развоја финансијских система у руралним подручјима (*SRFP 2 Programme*) у износу од 1,4 мил. EUR, који финансира Савезна Влада Републике Немачке, као и подршке за кредите кроз исти програм. Спровођење пројекта је трајало до краја јануара 2023. године. Програм је пружао подршку микро, малим и средњим предузећима, укључујући пољопривредна предузећа и регистроване пољопривреднике у руралној Србији, кроз низ мера техничке помоћи чији је циљ помоћ кључним заинтересованим странама да повећају приступ финансијама. У оквиру дела пројекта који се односи на техничку помоћ, подржане су саветодавне услуге кроз обуке о унапређењу производње млека на пољопривредним газдинствима и јачању конкурентности производње поврћа/воћа. Такође, спроведене су и обуке за изградњу капацитета пољопривредних произвођача на теме које се односе на мала газдинства, генетичке ресурсе и развој кратких ланаца вредности у служби одрживог руралног развоја; производњу, паковање и промоцију бобичастог воћа у складу са захтевима тржишта; развој брошура за пољопривредне произвођаче. Подржане су и анализе плодности обрадивог пољопривредног земљишта у 2020. и 2021. години, припрема мапа о плодности пољопривредног земљишта за 2021. годину, итд.

2. Пројекат „Јачање руралне конкурентности и продуктивности у агробизнис сектору”, у партнерству са Програмом Уједињених нација за развој постигао је значајне прекретнице током свог трогодишњег трајања (2020–2022). У 2020. години пројекат је финансиран од стране *SDC* у износу од 251.600 USD, уз суфинансирање Владе РС у износу од 93.634,21 USD. У 2021. години пројекат је финансиран од стране Владе РС у износу од 39.710,12 USD. У 2022. години пројекат је финансиран од стране Зелене агенде (ЕУ) и *SDC* у износу од 41.118,89 USD, уз суфинансирање Владе РС у износу од 32.930,46 USD. Укупан износ током три године са различитим изворима финансирања износио је 458.993,68 USD. Пројекат је допринео руралном економском расту, одрживим пољопривредним праксама и бољим оквирима за управљање земљиштем у циљаним

регионима. У 2020. години фокус пројекта био је на две компоненте: (1) Побољшање расподеле јавних средстава ради стимулisaња руралног економског раста и (2) Идентификација напуштеног државног земљишта за боље коришћење. Идентификовано је 538 парцела (979 хектара) у 13 општина, припремљени су пројекти заштитних појасева у Вршцу, спроведена су узорковања земљишта на 3.001 парцели ради вођења органске производње и израђени су кључни документи политике, укључујући „Кодекс добре пољопривредне праксе” и „Правилник за закуп напуштеног земљишта”. Развијена је *online* база података отвореног кода са геомапом која обезбеђује детаљне податке о 4.282 агробизнис објекта, помажући заинтересованим странама у управљању пољопривредним ресурсима. У 2021. години, кроз пројекат је идентификовано 1.319 напуштених парцела у 12 општина (1.071 ha), са препорукама за пошумљавање у Панчеву и Великом Градишту. Континуирана анализа земљишта потврдила је потенцијал за органску пољопривреду на одређеним парцелама. У 2022. години, Компонента 2 проширена је и обухватила је идентификацију подручја за пошумљавање и заштитних појасева у Војводини. Теренском верификацијом спроведеном у Суботици, Зрењанину и Руми процењено је 1.635 земљишних парцела, уз потврду да је 1.210 парцела (1.203 ha) напуштено. Тестови земљишта на 36 узорака потврдили су њихову погодност за органску пољопривреду. Идентификовано је 1.477 парцела (1.496 ha) у 15 општина, са препорукама за пошумљавање за Зрењанин и Суботицу. Током животног циклуса пројекта (2020-2022), верификовано је више од 7.500 ha напуштеног државног земљишта, идентификујући 3.344 парцеле (3.547 ha) за потенцијалну економску, пољопривредну и еколошку трансформацију. Тиме су постављени темељи за унапређење конкурентности руралних подручја, пољопривредне продуктивности и стратегије одрживог коришћења земљишта у Србији.

Пројекти са Светском банком

Српски пројекат конкурентне пољопривреде – SCAP, финансиран је из зајма *IBRD* 9023 YF. Пројекат је заснован на Закону о ратификацији Уговора о зајму између Републике Србије и Међународне банке за обнову и развој, који је ступио на снагу средином фебруара 2020. године. Датум затварања пројекта је 31. децембар 2025. године, а укупна вредност пројекта износи 45.800.000 EUR. Кључни институционални корисник је МПШВ, док су микро, мала и средња предузећа у секторима примарне пољопривреде, прераде и маркетинга хране у Србији циљна група грант механизма пројекта. *SCAP* нема преклапање или дуплирање са ИПАРД програмом. У оквиру *SCAP* пројекта објављена су три позива. У оквиру Првог и Другог позива подржано је укупно 1.334 корисника са укупном инвестиционом вредношћу од 47.700.276 EUR, од чега износ грантова износи 23.850.138 EUR. У оквиру Трећег позива у току је спровођење 44 споразума о гранту, са укупном инвестиционом вредношћу од 12.887.188,53 EUR, од чега износ грантова износи 6.443.594,26 EUR. Сектори/подсектори обухваћени позивима били су:

а. Први позив: Примарна пољопривредна производња у секторима воћа, поврћа, цвећа и грожђа.

б. Други позив: Примарна пољопривредна производња у секторима меса, млека, пчеларства и аквакултуре.

в. Трећи позив: Фокусиран на побољшање конкурентности и веза унутар ланца вредности у области сакупљања, прераде и маркетинга пољопривредних производа, као и на унапређење маркетинга занатских производа. Обухваћени су следећи сектори:

- пријем, руковање, контрола квалитета, прерада, складиштење и маркетинг ратарских усева;
- конкурентност у преради и маркетингу млека и млечних производа;

Завршни извештај о спровођењу ИПАРД II програма

- конкурентност у преради и маркетингу меса и производа од меса;
- конкурентност у производњи и маркетингу вина;
- конкурентност у преради/доради, паковању и маркетингу пчелињих производа;
- маркетинг традиционалних и занатских производа сертифицираних у складу са релевантним прописом који регулише дефиницију, сертификацију и регистрацију таквих заната;
- конкурентност у сакупљању, преради, припреми за даљу продају и маркетингу воћа и поврћа.

Преглед критеријума прихватљивости према позиву у оквиру SCAP пројекта

Први позив	Други позив	Трећи позив
○ До 0,5 ha производње у заштићеном простору (стакленици, пластични тунели итд.); ○ До 2 ha бобичастог воћа, или до 5 ha других врста воћа; ○ До 2 ha винограда, на парцелама регистрованим у Виноградарском регистру у складу са Законом о вину; ○ До 3 ha поврћа на отвореном пољу; ○ Од 0,1 до 50 ha цвећа у производњи на отвореном пољу.	○ За инвестиције везане за производњу крављег млека: до највише 19 млечних крава; ○ За инвестиције везане за пчеларство: од 5 до 1.000 кошница регистрованих у Централној бази података о идентификацији животиња; ○ За инвестиције везане за производњу меса: објекти регистровани у складу са Законом о ветеринарству са следећим максималним капацитетом: до 19 говеда и/или до 149 оваца и коза и/или до 29 крмача и/или до 99 товних свиња по циклусу и/или до 3.999 бројлера по турнусу и/или до 399 товних ћурака по турнусу; ○ За инвестиције везане за аквакултуру: објекти регистровани у Регистру аквакултуре, као и у Регистру објеката у складу са Законом о ветеринарству.	○ Регистрован у Агенцији за привредне регистре са активним статусом, као: предузетник, привредно друштво или пољопривредна задруга; ○ Запошљава не више од 50 запослених; ○ Остварује годишњи промет који не прелази 5.000.000 EUR, документован званичним финансијским извештајима достављеним Агенцији за привредне регистре за претходну годину; ○ Није део групе повезаних лица која укључује средња или велика предузећа. Усви ○ Регистрован у Регистру купаца пољопривредних производа, који води Министарство трговине, и/или ○ Уписан у Централни регистар објеката у складу са Законом о безбедности хране. Млеко ○ Поседовање ветеринарско-санитарног одобрења издатог од стране Министарства пољопривреде/Управе за ветерину којим се одобравају активности и додељује ветеринарски контролни број; ○ Утврђен капацитет прераде млека мањи од 3.000 литара дневно. Месо ○ Поседовање ветеринарско-санитарног одобрења као што је горе наведено; ○ Утврђен дневни капацитет клања мањи од 10 говеда, или 50 свиња/оваца/коза, или 5.000 бројлера. Вино ○ Регистрован у Виноградарском регистру у складу са Законом о вину; ○ Раполаже капацитетом уписаним у Регистар мањим од 20.000 литара годишње. Пчелињи производи ○ Поседовање ветеринарско-санитарног одобрења, и/или

		○ Регистрован у Регистру откупљивача пољопривредних производа (Министарство трговине). Занатски производи (традиционални и занатски) ○ Регистрован за очување традиционалних/занатских активности, сертификован у складу са прописима о занатским радњама, поступцима сертификације и вођењу евиденције издатих сертификата. Воће и поврће ○ Регистрован у Регистру откупљивача пољопривредних производа (Министарство трговине), и/или ○ Уписан у Централни регистар објеката у складу са Законом о безбедности хране.
--	--	--

Када је реч о тракторима финансираним кроз *SCAP* пројекат, у оквиру Првог и Другог позива укупно је финансирано 1.208 нових трактора (максималне снаге до 80 kW).

Програми бесповратних средстава из поверилачког фонда *SCAP*-а

1. Грант пројекат „Јачање капацитета пољопривредног сектора за креирање политика заснованих на доказима”, финансиран од стране Владе Јапана, започео је у фебруару 2020. године и завршен је 30. новембра 2024. године. Главни резултати односе се на процену основе доприноса за обрачун пензијских и пореских доприноса за пољопривредне произвођаче у Србији. У оквиру система за праћење и евалуацију у Србији, идентификовано је и описано 30 модула за обуке. Пројекат је развио 10 алата за аграрну политику. Развијен је *SAIRP*, програм за извештавање о пољопривредним информацијама, који улази у завршну фазу тестирања. Развијено је 150 показатеља развоја, како би се омогућила изградња платформе за извештавање у складу са новим оквиром извештавања ЕУ.

2. Пројекат је добио грант од Израелског поверилачког фонда - *FoodSystems2030* (FS2030) – Катализовање дигиталних иновација за продуктивне, транспарентне и отпорне агро-прехранбене ланце вредности. Предложени пилот пројекат има за циљ успостављање Центра изврности на Пољопривредном факултету Универзитета у Београду, који ће трансформисати посебно одређену парцелу у најсавременији технолошки пољопривредни центар. Ово ће омогућити увођење модерних решења, као што су аутоматизација, дигитализација и праксе пољопривреде отпорне на климатске промене, чиме ће се српским пољопривредницима, компанијама и јавним институцијама омогућити приступ најновијим технологијама и иновацијама у сектору пољопривреде.

ФАО пројекти у области руралног развоја и пољопривредне политике

Програмски оквир за Републику Србију за период 2019–2022 (*Country Programming Framework*) је документ који представници ФАО у име организације потписују у виду споразума са појединим земљама чланицама, а који служи као оквирни документ за имплементацију пројеката финансираних од стране ФАО. Овим документом се утврђују три приоритетна подручја према којима ће ФАО усмерити своју подршку у износу од милион USD, за период од 4 године. Програмски оквир обухвата три приоритетна подручја, и то: 1. Развој пољопривредне производње малих, породичних газдинстава, унапређење животног стандарда у руралним подручјима за жене и мушкарце и стварање подстицајног окружења за одрживу пољопривредну производњу; 2. Јачање отпорности

на природне катастрофе и климатске промене и унапређење одрживог управљања природним ресурсима; 3. Повећање конкурентности сектора пољопривреде и производње хране модернизацијом тржишних ланаца.

Пројекат **„Смањење ризика од природних непогода/пољопривреда отпорна на климатске промене”** је спроведен у периоду 2014-2016. године након поплава. ФАО се укључује и у обнову након катастрофа и управљање ризиком (*Disaster risk reduction-DRR*) тако што своју подршку усмерава на велики број малих породичних пољопривредних газдинстава у Србији и додељује хитну помоћ и храну за животиње. Укупан број корисника износи 34.500 малих пољопривредних газдинстава (око 144.000 људи).

Пројекат **„Успостављање основа за очување и развој буша говеда на Старој планини”** је имао за циљ да подржи успостављање основе за спровођење Програма генетске конзервације буша говеда на подручју Старе планине. Пројекат је завршен 2022. године. Буџет пројекта је износио 65.000 USD.

Пројекат **„Помоћ подизању капацитета и подршка органској производњи у Србији”** у износу од 300.000 USD, финансиран је од стране ФАО у циљу подизања капацитета за органску производњу у РС.

Пројекат техничке сарадње у износу од 350.000 USD, а који има за тему **смањење ризика од природних непогода у пољопривреди и пољопривреду отпорну на климатске промене** спроведен је 2021. и 2022. године.

Пројекат техничке сарадње **„Подршка МПШВ у усклађивању националног законодавства са захтевима добрих пољопривредних и еколошких услова”** у укупној вредности од 50.000 USD, спроведен је у Сектору за пољопривредну политику МПШВ. Пројекат је завршен 2021. године.

Пројекат **„Процена стања и идентификовање потреба запослених у Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде за развој родно сензитивних политика”** у вредности од 50.000 EUR. Пројекат је завршен 2021. године.

У току 2023. и 2024. године спроведен је пројекат **„Помоћ пољопривредним домаћинствима у Србији погођеним поплавама”** у износу од 300.000 USD, у оквиру кога су обезбеђени ваучери за помоћ пољопривредницима који су претрпели штету.

Пројекат техничке помоћи у вредности од 70.000 USD **„Увођење и имплементација законских услова управљања”** који је омогућио подршку за даљу имплементацију добрих пољопривредних и еколошких услова, спроведен је 2024. и почетком 2025. године.

Спровођење пројекта **„Израда националне стратегије за пољопривреду и рурални развој”** је у току. Вредност пројекта износи 100.000 USD.

Пројекат **„Подршка имплементације Националних усмеравања за одрживу трансформацију прехранбених система”** је пружио подршку националним и локалним дијалозима о трансформацији прехранбених система у Србији. Пројекат је завршен 2024. године.

Спровођење пројекта **„Подршка одрживој трансформацији прехранбених система у циљу унапређења заштите животне средине и руралног развоја, смањења сиромаштва и имплементације Агенде 2030 у Србији - МДФ фонд”** је у току.

5.2. Комплементарност ИПАРД II програма са НППР

Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2024. године представља основ за доношење оперативних докумената у области пољопривреде и руралног развоја, и то:

- ИПАРД програма;
- Националног програма руралног развоја;
- Националног програма за пољопривреду.

Ризик од преклапања ИПАРД II програма са НППР може настати у погледу мера подршке, типа инвестиције и потенцијалних корисника. Поглавље 10. ИПАРД II програма односи се на начине којима се осигурава комплементарност ИПАРД мера и националних мера подршке руралном развоју. У Поглављу 10.3. ИПАРД II програма дат је табеларни приказ са јасно дефинисаним разграничењима између мера, инвестиција и прихватљивих корисника који се подржавају путем ИПАРД II програма и НППР.

Сходно Закону о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју програми подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја за територију АП/ЈЛС не могу бити у супротности са националним програмима за пољопривреду и рурални развој, док се јасна разграничења са ИПАРД програмом морају поштовати.

Министарство надлежно за послове пољопривреде и руралног развоја даје сагласност покрајинским и локалним органима самоуправе на њихове програме за пољопривреду и рурални развој, чиме је обезбеђен механизам контроле и онемогућено преклапање потенцијалних корисника, мера подршке и типа инвестиције ИПАРД програма и локалних програма руралног развоја.

6. ФИНАНСИЈСКЕ ТАБЕЛЕ И ТРОШКОВИ ПО МЕРАМА

Током целокупног периода спровођења ИПАРД II програма извршено је седам измена Програма, од чега се пет измена односило на измене финансијског типа.

Прва финансијска измена спроведена је у оквиру Друге измене ИПАРД II програма и одобрена од стране чланова ИПАРД II ОП 20. новембра 2018. године. Наведена финансијска измена званично је одобрена од стране ЕК Одлуком *С (2018) 8691* од 14. децембра 2018. године. Преусмеравање буџетских средстава извршено је како би се елиминисао ризик од повраћаја неискоришћених ИПАРД средстава, с обзиром на то да поверавање послова спровођења буџетских овлашћења за Меру 7 и Меру 9 није извршено све до 2020. године. Финансијском изменом обезбеђено је додатних 3,3 мил. EUR за Меру 3.

Друга финансијска измена спроведена је у оквиру Четврте измене ИПАРД II програма и одобрена је на Седмој седници од стране чланова ИПАРД II ОП. Наведена финансијска измена званично је одобрена од стране ЕК Одлуком *С (2021) 2585* од 9. априла 2021. године. Преусмеравање буџетских средстава извршено је како би се ублажио ризик од аутоматског отказивања додељених ИПАРД средстава, с обзиром на то да поверавање послова спровођења буџета за Меру 4 и Меру 5 није извршено током ИПАРД II програмског периода. Финансијска алокација за 2020. годину за Меру 3 прерасподељена је на Меру 1 услед значајнијег интересовања потенцијалних корисника за Меру 1. Финансијска измена обезбедила је додатних 21,4 мил. EUR за Меру 1 и 11,2 мил. EUR за Меру 7.

Трећа финансијска измена спроведена је у оквиру Пете измене ИПАРД II програма, која је одобрена на Деветој седници од стране чланова ИПАРД II ОП. Наведена

финансијска измена званично је одобрена од стране ЕК Одлуком C(2022)7208 од 05. октобра 2022. године. Пета измена ИПАРД II програма иницирана је дописом ЕК бр. AGRI.G.4/FK/D(2022)2980186 којим је ЕК известила РС о почетку примене правила које се односи на аутоматско отказивање додељених средстава и износу који потпада под наведено правило (*de-commitment*), а у складу са чланом 34(1) СС. Узимајући у обзир да средства нису искоришћена према „*n+4*” правилу финансирања, буџетска средства ЕУ за 2017. годину умањена су за 3.696.787,33 EUR. Буџетска алокација за 2017. годину за Мери 7 умањена је за 1,5 мил. EUR, док су из Мере 9 средства за 2019. и 2020. годину у истом износу прерасподељена на одговарајуће годишње алокације за Мери 7. Такође, буџет из алокације за 2017. годину за Мери 1 умањен је за 1.458.640,96 EUR, док је за Мери 3 умањен за 738.146,37 EUR.

Четврта финансијска измена спроведена је у оквиру Шесте измене ИПАРД II програма, која је одобрена од стране чланова ИПАРД II ОП путем писане процедуре. Шеста измена ИПАРД II програма иницирана је дописом ЕК бр. Ares(2023)1463256-28/02/2023 којим је ЕК известила РС о почетку примене правила које се односи на аутоматско отказивање додељених средстава и износу који потпада под наведено правило (*de-commitment*), а у складу са чланом 34(1) СС. Узимајући у обзир да средства нису искоришћена према „*n+4*” правилу финансирања, буџетска средства ЕУ за 2018. годину умањена су у укупном износу од 12.818.933,11 EUR. Сходно наведеном, буџет из алокације за 2018. годину за Мери 1 умањен је за 7.691.359,87 EUR, док је за Мери 3 умањен за 5.127.573,24 EUR.

Пета финансијска измена спроведена је у оквиру Седме измене ИПАРД II програма, која је одобрена од стране чланова ИПАРД II ОП путем писане процедуре, док је ЕК усвојила Одлуком C(2024) 6019 од 22. августа 2024. године. Седма измена ИПАРД II програма иницирана је дописом ЕК бр. Ares(2024)1382584-22/02/2024 којим је ЕК известила РС о почетку примене правила које се односи на аутоматско отказивање додељених средстава и износу који потпада под наведено правило (*de-commitment*), а у складу са чланом 34(1) СС. Узимајући у обзир да средства нису искоришћена према „*n+4*” правилу финансирања, буџетска средства ЕУ за 2019. годину умањена су у укупном износу од 5.043.321,64 EUR. Сходно наведеном, буџет из алокације за 2019. годину за Мери 3 умањен је за 3.194.789,38 EUR, док је за Мери 7 умањен за 1.848.532,26 EUR.

У Табели 33 представљен је иницијално опредељени буџет по ИПАРД мерама, као и буџет након Седме измене ИПАРД II програма, односно у последњој години спровођења ИПАРД II програма.

Табела 33: Опређени буџет, иницијално и након Седме измене ИПАРД II програма

Мера	Иницијално определени допринос ЕУ*, EUR (%)							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2014-2020
Мера 1	-	7.535.248 (50,23%)	9.900.325 (49,50%)	10.622.224 (42,49%)	11.199.743 (37,33%)	17.002.434 (42,51%)	19.780.025 (43,96%)	76.040.000
Мера 3	-	6.164.752 (41,10%)	8.099.675 (40,50%)	8.690.276 (34,76%)	9.162.757 (30,54%)	13.910.066 (34,78%)	16.182.475 (35,96%)	62.210.000
Мера 4	-	-	-	2.187.500 (8,75%)	2.187.500 (7,29%)	2.187.500 (5,47%)	2.187.500 (4,86%)	8.750.000
Мера 5	-	-	-	500.000 (2,00%)	1.000.000 (3,33%)	1.900.000 (4,75%)	1.850.000 (4,11%)	5.250.000
Мера 7	-	1.000.000 (6,67%)	1.500.000 (7,50%)	2.000.000 (8,00%)	5.000.000 (16,67%)	4.000.000 (10,00%)	4.000.000 (8,89%)	17.500.000
Мера 9	-	300.000 (2,00%)	500.000 (2,50%)	1.000.000 (4,00%)	1.450.000 (4,83%)	1.000.000 (2,50%)	1.000.000 (2,22%)	5.250.000
Укупно	-	15.000.000	20.000.000	25.000.000	30.000.000	40.000.000	45.000.000	175.000.000
Допринос ЕУ након Седме измене ИПАРД II програма**, EUR (%)								
Мера 1	-	7.535.248 (50,23%)	9.900.325 (49,50%)	9.663.583,04 (45,36%)	4.508.383,13 (26,24%)	18.902.434 (54,07%)	37.812.500 – 15.847.254,20 = 21.965.245,80 (48,81%)	<u>72.475.218,97</u>
Мера 3	-	7.464.752 (49,77%)	10.099.675 (50,50%)	7.952.129,63 (37,33%)	4.035.183,76 (23,49%)	13.910.066 – 3.194.789,38 = 10.715.276,62 (30,65%)	11.000.754,20 (24,45%)	<u>51.267.771,21</u>
Мера 4	-	-	-	-	-	-	-	0,00
Мера 5	-	-	-	-	-	-	-	0,00
Мера 7	-	-	-	3.687.500 (17,31%)	8.637.500 (50,27%)	7.187.500 – 1.848.532,26 = 5.338.967,74 (15,27%)	6.687.500 + 5.312.500 = 12.000.000 (26,67%)	<u>29.663.967,74</u>
Мера 9	-	-	-	-	-	-	500.000 – 466.000 = 34.000 (0,08%)	<u>34.000</u>
Укупно	-	15.000.000	20.000.000	21.303.212,67	17.181.066,89	<u>34.956.678,36</u>	45.000.000	<u>153.440.957,92</u>

Извор: ИПАРД II програм

* Одлука Комисије за спровођење С(2015) 257 од 20. јануара 2015. године

** Одлука Комисије за спровођење С(2024) 6019 од 22. августа 2024. године

Укупна захтевана подршка ЕУ до краја 2024. године износила је 306,8 мил. EUR, од чега се 50,2% односи на Меру 1, 24,0% на Меру 3, 25,7% на Меру 7 и 0,01% на Меру 9. Посматрано према позиву за инвестиционе мере, највећи износ захтеване подршке ЕУ односи се на Шести позив за Меру 1 (53,6 мил. EUR), а најмањи износ захтеване подршке ЕУ евидентан је у оквиру Првог позива за Меру 3 (3,7 мил. EUR).

Табела 34: Финансијски приказ спровођења ИПАРД II програма према мери

Мера	Поднето			Одобрено			Исплаћено			Подршка ЕУ (%)		
	Захтеви	Подршка ЕУ (EUR)	Јавна подршка (EUR)	Захтеви	Подршка ЕУ (EUR)	Јавна подршка (EUR)	Захтеви	Подршка ЕУ (EUR)	Јавна подршка (EUR)	Одобрена/захтевана	Исплаћена/захтевана	Исплаћена/одобрена
Мера 1	2.260	154.142.925	205.523.900	1.185	83.502.279	111.336.372	1.011	63.008.406	84.011.212	54,2	40,9	75,5
Мера 3	313	73.662.208	98.216.277	174	40.877.369	54.503.159	120	24.436.894	32.623.767	55,5	33,2	59,8
Мера 7	605	78.974.589	105.299.452	195	23.664.761	31.553.015	104	11.567.360	15.423.146	30,0	14,6	48,9
Мера 9	3	29.933	35215	2	18.785	22.100	2	18.796	22.113	62,8	62,8	100,1
Укупно	3.181	306.809.654	409.074.844	1.556	148.063.195	197.414.646	1.237	99.031.455	132.080.239	48,3	32,3	66,9

На крају периода спровођења ИПАРД II програма учешће исплаћене у односу на захтевану подршку износи 32,3%, док учешће исплаћене у односу на одобрену подршку износи 66,9%. Када је реч о инвестиционим мерама, највеће учешће исплаћене подршке у односу на одобрену подршку остварила је Мера 1 (75,5%), а затим Мера 3 (59,8%), док је Мера 7 остварила најниже учешће од 48,9%. Иста аналогија важи и за учешће исплаћене у односу на захтевану подршку. Када је реч о Мери 9, реализована су два од три поднета захтева, стога учешће исплаћене у односу на одобрену подршку износи 100%, док у односу на захтевану износи 62,8% (Табела 34).

Табела 35: Извршење подршке кроз ИПАРД II програм у односу на последњи одобрени финансијски план

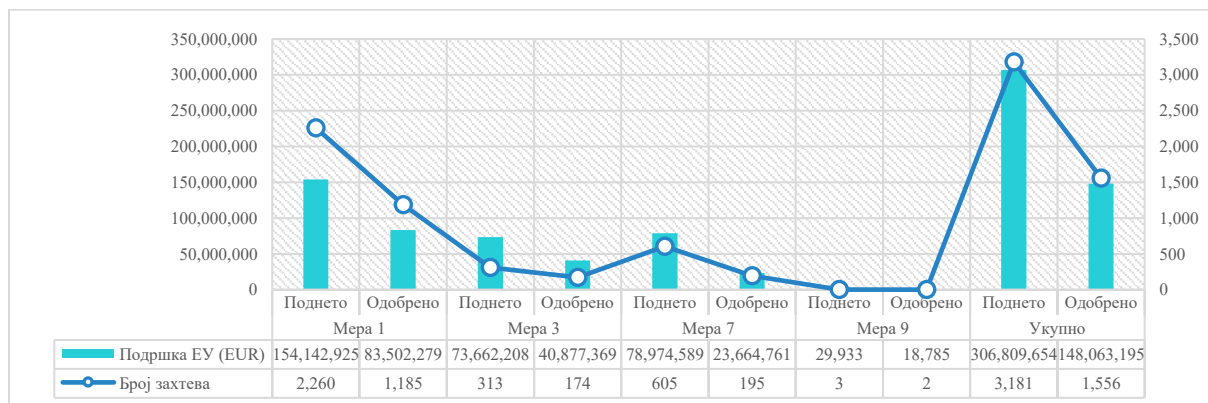
Мера	Опредељена јавна подршка (EUR)	Опредељена подршка ЕУ (EUR)	Исплаћена јавна подршка (EUR)	Исплаћена подршка ЕУ (EUR)	Стопа извршења (%)
Мера 1	96.633.625	72.475.219	84.011.212	63.008.406	86,9
Мера 3	68.357.028	51.267.771	32.623.767	24.436.894	47,7
Мера 4	0	0	0	0	0
Мера 5	0	0	0	0	0
Мера 7	39.551.957	29.663.968	15.426.146	11.567.360	39,0
Мера 9	40.000.00	34.000	22.113	18.796	55,3
Укупно	204.582.611	153.440.958	132.080.239	99.031.455	64,5

У Табели 35 приказане су стопе извршења подршке кроз ИПАРД II програм у односу на последњи одобрени финансијски план (након аутоматског отказивања неискоришћених средстава). Сходно наведеном, стопа извршења на нивоу Програма износи 64,5%, док се посматрано према мери може констатовати да је Мера 1 постигла највећу стопу извршења (86,9%) а Мера 7 најнижу стопу извршења (39,0%) у односу на последњи одобрени финансијски план.

6.1. Одобрени пројекти

Током целокупног периода спровођења ИПАРД II програма донето је 1.556 решења о одобравању ИПАРД подстицаја у износу од 148,1 мил. EUR подршке ЕУ, при чему је током 2024. године одобрено 15 захтева у вредности од 2,6 мил. EUR одобрене подршке ЕУ. Просечан износ укупно одобрене подршке ЕУ по захтеву износио је 95.156 EUR. За Мери 1 укупно је одобрено 1.185 захтева у износу од 83,5 мил. EUR подршке ЕУ, за Мери 3 одобрена су 174 захтева (40,9 мил. EUR подршке ЕУ), док је за Мери 7 одобрено 195 захтева у вредности од 23,7 мил EUR подршке ЕУ. За Мери 9 одобрена су два захтева у вредности од 18.785 EUR подршке ЕУ.

Графикон 15: Поднети/одобрени захтеви и захтевана/одобрена подршка ЕУ (EUR)



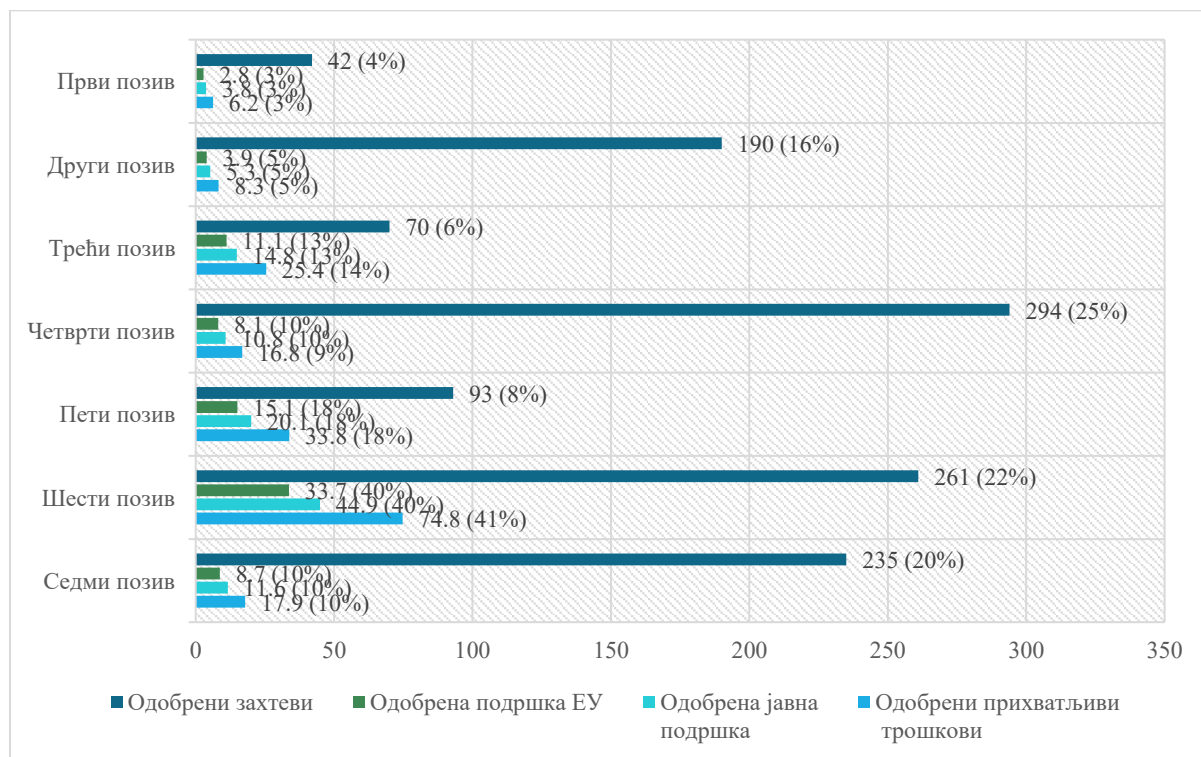
У односу на укупан број поднетих захтева и захтевану подршку ЕУ одобрено је 48,9% захтева и 48,3% подршке ЕУ. Највеће учешће одобрених захтева у броју поднетих захтева према мери односи се на Меру 3 (55,6%), Мера 1 остварује учешће од 52,4%, док Мера 7 остварује учешће од 32,2%. Посматрано са становишта учешћа одобрене подршке ЕУ у захтеваној подршци ЕУ према мери, највеће учешће остварила је такође Мера 3 (55,5%), затим Мера 1 (54,2%), док је Мера 7 остварила учешће од 30,0% одобрене у односу на захтевану подршку ЕУ. Када је реч о Мери 9, учешће одобрених у поднетим захтевима износи 66,7%, док учешће одобрене у захтеваној подршци ЕУ износи 62,8% (Графикон 15).

Мера 1

ИПАРД Агенција донела је 1.185 решења о одобравању пројекта, са укупним одобреним прихватљивим трошковима за инвестицију у износу од 183,2 мил. EUR и износом одобрене укупне јавне подршке од 111,3 мил. EUR, од чега је 83,5 мил. EUR допринос ЕУ. Просечан износ подршке ЕУ по одобреном захтеву износио је 70.466 EUR.

Највећи број одобрених захтева остварен је у Четвртом позиву (294 захтева, односно 24,8% укупно одобрених захтева за Меру), док је највећи износ одобрене јавне подршке остварен у оквиру Шестог позива (45,0 мил. EUR, односно 40,4% укупно одобрене јавне подршке). Највећи просечан износ одобрене јавне подршке по захтеву остварен је у Петом (216.206 EUR) и Трећем (211.664 EUR) позиву. У оквиру позива који су се односили на куповину новог трактора остварене су значајно ниже просечне вредности одобрене јавне подршке по захтеву (Седми позив: 49.447 EUR, Четврти позив: 36.730 EUR и Други позив: 27.657 EUR). Учешће одобрених захтева, трошкова и подршке према позиву за Меру 1 приказано је на Графикону 16.

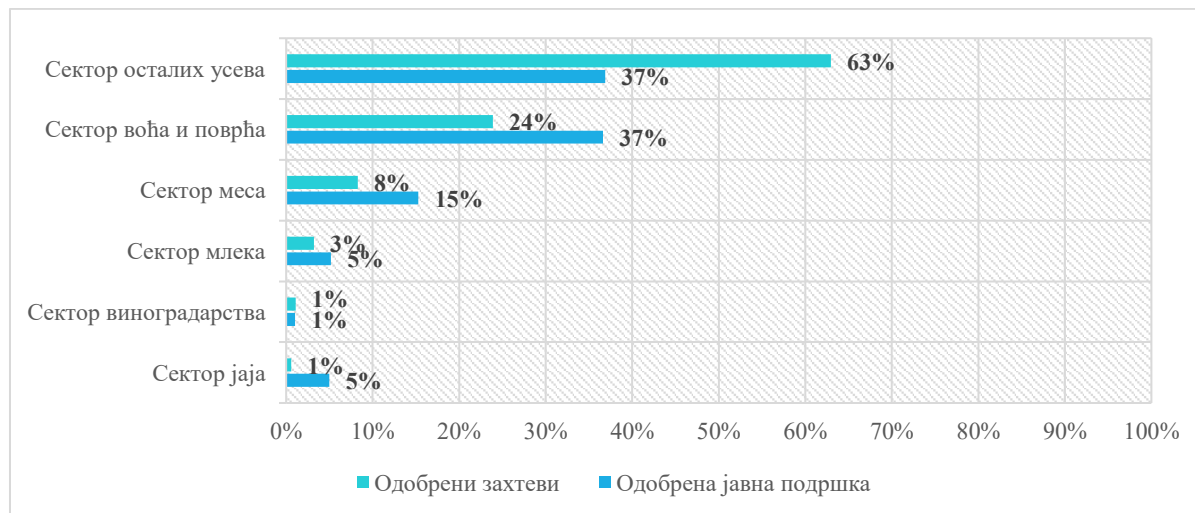
Графикон 16: Одобрени захтеви, подршка и прихватљиви трошкови према позиву (мил. EUR), Мера 1



Детаљнији подаци о одобреним захтевима, трошковима и подршци према позиву за Меру 1 дати су у Прилогу 2 (Табела 1).

У оквиру Мере 1 Сектор осталих усева остварује највеће учешће у укупном броју одобрених захтева (746 одобрених захтева, тј. 63,0%) и укупно одобреној јавној подршци (са износом од 39,7 мил. EUR и учешћем од 36,9%), а затим Сектор воћа и поврћа. Најмањи број захтева одобрен је у Сектору јаја (Графикон 17).

Графикон 17: Учешће сектора у укупном броју одобрених захтева и износу одобрене јавне подршке (%), Мера 1



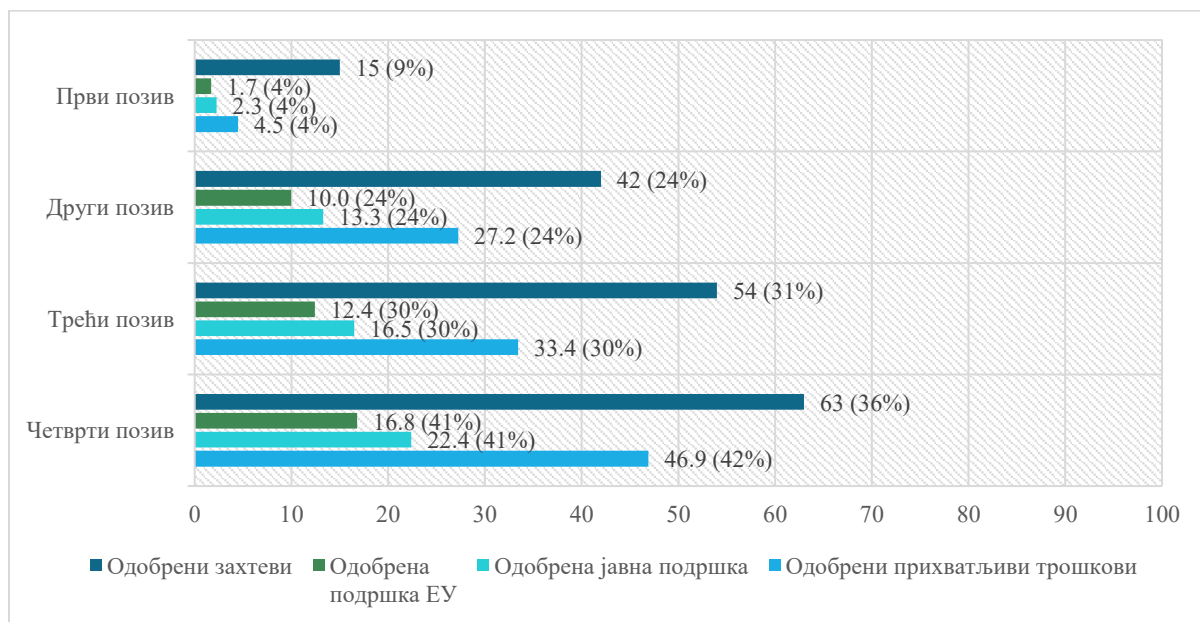
Веће учешће у укупно одобреној подршци у односу на учешће у укупном броју одобрених захтева у оквиру Мере 1 остварили су Сектор воћа и поврћа, Сектор меса, Сектор млека и Сектор јаја, док је веће учешће у укупном броју одобрених захтева у односу на учешће у укупној одобреној подршци остварио Сектор осталих усева. Просечна вредност одобрене јавне подршке највећа је у Сектору јаја (769.196 EUR), затим следе Сектор меса и Сектор млека (167.816 EUR и 146.916 EUR респективно), док је најмања просечна вредност одобрене јавне подршке остварена у оквиру Сектора осталих усева (53.203 EUR). Укупно одобрени општи трошкови са аспекта јавне подршке износе 3,7 мил. EUR.

Посматрано према типу инвестиције, највећи број захтева и јавне подршке у оквиру Мере 1 (1.086 и 70,0 мил. EUR респективно) одобрен је за набавку *опреме, машина и механизације* (укључујући тракторе), док се значајно мањи број одобрених захтева и јавне подршке односио на инвестиције у *изградњу и опремање објеката* (99 и 37,6 мил. EUR респективно).

Мера 3

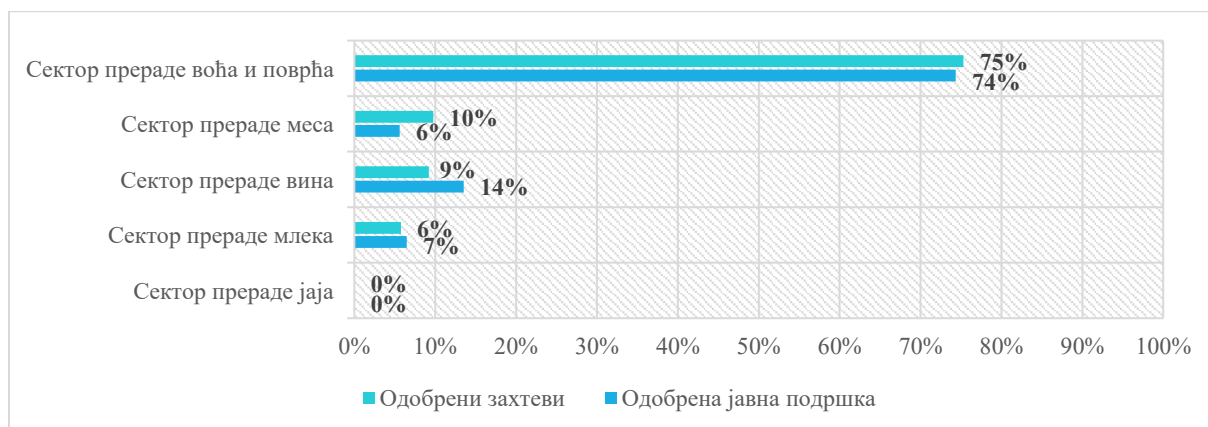
Када је реч о Мери 3, донето је 174 решења о одобравању пројекта са одобреним прихватљивим трошковима за инвестицију у износу од 111,9 мил. EUR и укупном јавном подршком од 54,5 мил. EUR, од чега је допринос ЕУ 40,9 мил. EUR. Просечан износ одобрене подршке ЕУ по захтеву за Мери 3 износио је 234.927 EUR, што је за 3,3 пута већи износ просечно одобрене подршке ЕУ у поређењу са овим показатељем за Мери 1.

Највећи број одобрених захтева и износ одобрене јавне подршке остварен је у оквиру Четвртог позива (63 захтева у вредности од 22,4 мил. EUR, што представља чак 41,2% укупно одобрене јавне подршке у оквиру ове Мере). Просечан износ одобрене јавне подршке по захтеву највећи је у оквиру Четвртог (356.232 EUR) и Другог (316.575 EUR) позива, док је најнижа вредност овог показатеља остварена у Првом позиву: 150.047 EUR (Графикон 18).

Графикон 18: Одобрени захтеви, подршка и прихватљиви трошкови према позиву (мил. EUR), Мера 3

Детаљнији подаци о одобреним захтевима, трошковима и подршци према позиву за Мери 3 дати су у Прилогу 2 (Табела 1).

Анализа према сектору у оквиру Мере 3 указује на највеће учешће у укупном броју одобрених захтева и одобреној јавној подршци Сектора прераде воћа и поврћа (131 одобрен захтев, односно 75,3% укупног броја одобрених захтева и 39,8 мил. EUR одобрене јавне подршке, односно 74,3% од укупног износа одобрене јавне подршке). Истовремено, Сектор прераде воћа и поврћа остварује веће учешће у укупно одобреним захтевима у односу на учешће у укупно одобреној подршци. Са друге стране, Сектор прераде млека, Сектор прераде меса и Сектор вина остварили су значајно ниже учешће у укупном броју одобрених захтева у оквиру Мере 3. У Сектору прераде јаја није било поднетих захтева од стране потенцијалних корисника (Графикон 19). Укупно одобрени општи трошкови са аспекта јавне подршке износе 0,9 мил. EUR.

Графикон 19: Учесће сектора у укупном броју одобрених захтева и износу одобрене јавне подршке, Мера 3

Просечан износ одобрене јавне подршке за инвестиције у изградњу/реконструкцију и модернизацију постројења за прераду воћа и поврћа износи 418.814 EUR, док исти показатељ за инвестиције у модернизацију опреме за прераду и паковање воћа и поврћа

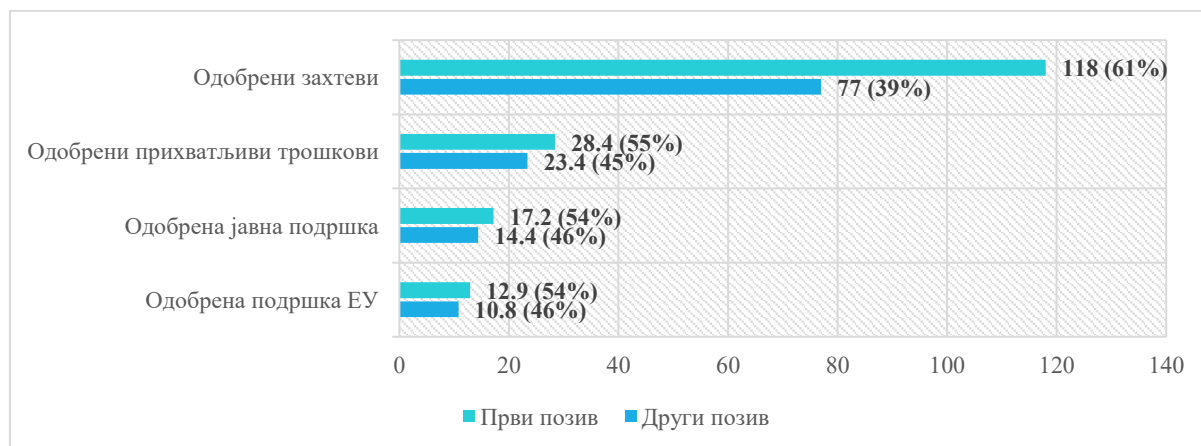
износи 244.074 EUR. У Сектору прераде меса, просечна вредност одобрене јавне подршке за инвестиције у модернизацију предузећа износи 178.897 EUR, док у Сектору прераде млека просечна вредност одобрене јавне подршке за инвестиције у модернизацију млекара износи 410.232 EUR.

Мера 7

Када је реч о Мери 7, до краја 2024. године донето је 195 решења о одобравању пројекта (32,2% од укупног броја поднетих захтева у оквиру ове Мере), са одобреним прихватљивим трошковима за инвестицију у износу од 51,8 мил. EUR и укупном јавном подршком од 31,6 мил. EUR, од чега је допринос ЕУ 23,7 мил. EUR. Просечан износ одобрене подршке ЕУ по захтеву за Мери 7 износио је 121.358 EUR.

Већи број одобрених захтева и износ одобрене јавне подршке остварен је у оквиру Првог позива (118 захтева са износом јавне подршке од 17,2 мил. EUR, што представља 54,5% укупно одобрене јавне подршке у оквиру ове Мере). Просечан износ одобрене јавне подршке по захтеву у оквиру Првог позива износи 145.696 EUR, док у оквиру Другог позива овај показатељ остварује већу вредност и износи 186.505 EUR.

Графикон 20: Одобрени захтеви, подршка и прихватљиви трошкови према позиву (мил. EUR), Мера 7



У оквиру Мере 7 највећи број одобрених захтева односи се на успостављање туристичких домаћинстава и рекреативних зона (142 захтева у вредности од 25,5 мил. EUR одобрене јавне подршке). За инвестиције у модернизацију постојећих туристичких објеката одобрено је 45 захтева у износу од 4,3 мил. EUR одобрене јавне подршке. Укупно одобрени општи трошкови са аспекта јавне подршке износе 1,0 мил. EUR.

Мера 9

Када је реч о Мери 9, до краја 2024. године донета су два решења о одобравању пројеката (66,7% од укупног броја поднетих захтева у оквиру ове Мере), са одобреним прихватљивим трошковима у износу од 22.100 EUR, од чега је допринос ЕУ 18.785 EUR. Просечан износ одобрене подршке ЕУ по захтеву за Мери 9 износио је 9.393 EUR.

Одобрени пројекти у 2024. години

Током 2024. године одобрено је 15 ИПАРД пројеката у вредности одобрене јавне подршке од 3,5 мил. EUR (допринос ЕУ: 2,6 мил. EUR). Посматрано према ИПАРД мери, у истој години за Мери 1 одобрена су два пројекта у вредности од 1,0 мил. EUR јавне подршке (допринос ЕУ: 0,7 мил. EUR), за Мери 3 одобрено је шест пројеката у вредности од 1,7 мил. EUR јавне подршке (допринос ЕУ: 1,3 мил. EUR), шест пројеката одобрено

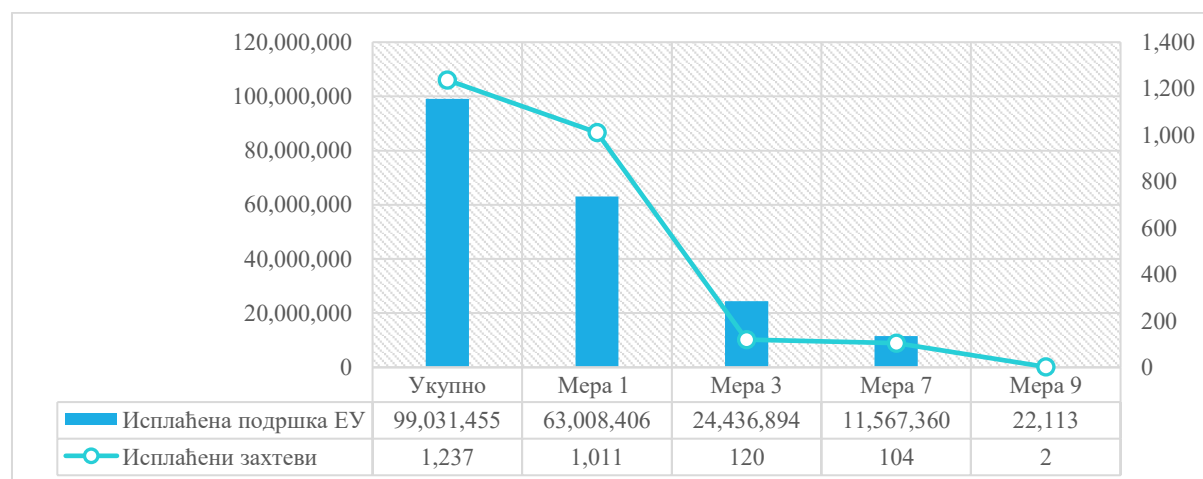
је за Меру 7 у вредности од 0,8 мил. EUR јавне подршке (допринос ЕУ: 0,6 мил. EUR), док је један пројекат одобрен за Меру 9 у вредности од 18.900 EUR јавне подршке (допринос ЕУ: 16.065 EUR). Детаљнији подаци о одбаравању пројеката приказани су у Прилогу 2 (Табеле 2, 3, 4 и 5).

Тип инвестиције за који је одобрен највећи износ подршке у 2024. години у оквиру Мере 1 јесте изградња нових оперативних зграда (у Сектору млека) са износом одобрене јавне подршке од 0,6 мил. EUR (допринос ЕУ: 0,5 мил. EUR). У оквиру Мере 3 најзначајнији тип инвестиције у наведеној години односио се на изградњу винарије у одобреном износу јавне подршке од 1,0 мил. EUR (допринос ЕУ: 0,7 мил. EUR), док је у оквиру Мере 7 најзаступљенији тип инвестиције био успостављање туристичких домаћинстава и рекреативних зона, са одобреним износом јавне подршке од 0,3 мил. EUR (допринос ЕУ: 0,2 мил. EUR).

6.2. Исплаћени пројекти

Током спровођења ИПАРД II програма донета су 1.237 решења о одобравању коначне исплате ИПАРД подстицаја у износу јавне подршке од 132,1 мил. EUR (допринос ЕУ износи 99,0 мил. EUR).

Графикон 21: Исплаћени захтеви и подршка ЕУ (мил. EUR)



Након што је изменама и допунама Закона о пољопривреди и руралном развоју из 2021. године уведена могућност авансних плаћања ИПАРД корисницима, прва авансна исплата у оквиру ИПАРД II програма извршена је 13. априла 2022. године. До краја спровођења ИПАРД II програма, авансно је исплаћено укупно 66 пројеката у износу од 12,8 мил. EUR јавне подршке, од чега допринос ЕУ износи 9,6 мил. EUR. Од укупног броја пројеката за које је извршена авансна исплата, 56 пројеката је завршено са припадајућим износом авансно исплаћене јавне подршке од 10,1 мил. EUR (подршка ЕУ 7,6 мил. EUR). Поред тога, 10 пројеката у износу од 2,6 мил. EUR авансно исплаћене јавне подршке (подршка ЕУ 2,0 мил. EUR) налази се у фази повраћаја, од којих су до краја 2024. године два пројекта рефундирана у износу јавне подршке од 1,5 мил. EUR. Главни разлози за повраћај авансно исплаћених средстава односили су се на неподношење захтева за коначну исплату од стране корисника или је исти поднет ван рока. Такође, значајан разлог за повраћај авансно исплаћених средстава односи се и на повлачење захтева у фази исплате.

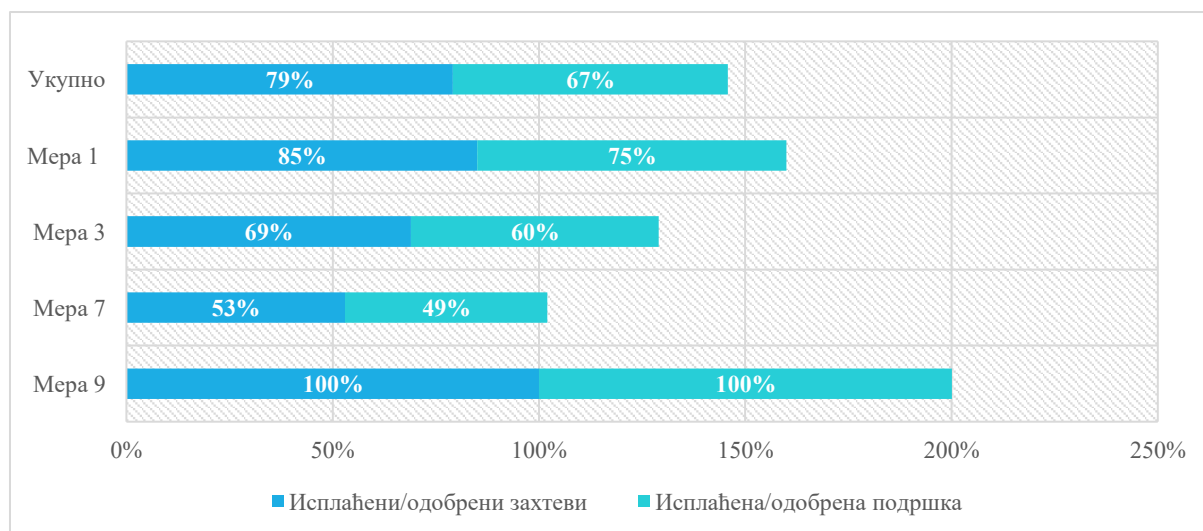
Од укупног броја исплаћених пројеката инвестиционог типа, највећи број пројеката исплаћен је физичким лицима: 1.007, од чега је за индивидуалне пољопривреднике

исплаћен 967 пројекат, док је за предузетнике исплаћено 40 пројеката. Када је реч о правним лицима укупно је исплаћено 228 пројеката, уз доминантно учешће привредних друштава са исплаћених 218 пројеката, док је за пољопривредне задруге исплаћено укупно 10 пројеката.

Иако је за физичка лица исплаћен значајно већи број пројеката, финансијски посматрано, правна лица остварују несразмерно велико учешће у износу исплаћене подршке у односу на физичка лица (44,1% и 55,9% респективно). Физичким лицима је укупно исплаћено 73,8 мил. EUR (од чега је највећи износ подршке исплаћен индивидуалним пољопривредницима: 67,4 мил. EUR), док је правним лицима укупно исплаћено 58,2 мил. EUR јавне подршке (од чега је највећи износ подршке исплаћен привредним друштвима: 56,2 мил. EUR).

У односу на укупан број поднетих захтева и захтевану подршку исплаћено је 38,9% захтева и 32,3% подршке. Исплаћени захтеви у укупном броју одобрених захтева (1.556) остварују учешће од 79,5%, док је учешће исплаћене у односу на одобрену подршку на nižем нивоу: 66,9% (Графикон 22).

Графикон 22: Учешће исплаћених у односу на одобрене ИПАРД захтеве/ подршку



Просечна исплаћена подршка ЕУ по исплаћеном ИПАРД пројекту износи 80.058 EUR. Највиши просечан износ исплаћене подршке ЕУ по исплаћеном пројекту остварила је Мера 3 (203.641 EUR), што представља за 2,5 пута већи износ у односу на ИПАРД просек. Наведени показатељ за Мери 1 је испод ИПАРД просека и износи 62.323 EUR, док исти показатељ за Мери 7 износи 111.225 EUR. У оквиру Мере 9 просечна вредност исплаћене подршке ЕУ по пројекту је 9.398 EUR.

Мера 1

За инвестиције у оквиру Мере 1 до краја 2024. године исплаћено је укупно 1.011 захтева, са износом исплаћене јавне подршке од 84,0 мил. EUR и подршке ЕУ у износу од 63,0 мил. EUR. Стопа извршења за Мери 1 износи 41,0% укупног програмског буџета и 86,9% програмског буџета за Мери 1. У односу на иницијално опредељени програмски буџет, стопа извршења за Мери 1 износи 36,0%, док стопа извршења у односу на иницијално опредељена средства за Мери 1 износи 82,9%. Мера 1 у укупном броју исплаћених захтева остварује учешће од 81,7%, а у исплаћеној подршци са 63,6%.

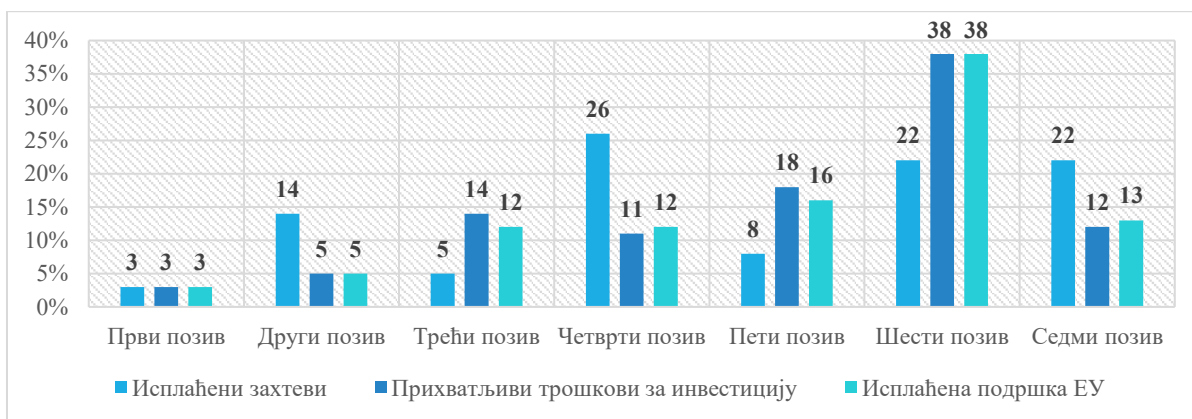
У односу на укупан број поднетих захтева и захтевану подршку у оквиру Мере 1 исплаћено је 44,7% захтева, односно 40,9% подршке, док у укупном броју поднетих

ИПАРД захтева исплаћени захтеви Мере 1 учествују са 31,8%, а исплаћена подршка у укупно захтеваној ИПАРД подршци учествује са 20,5%. Исплаћени захтеви у укупном броју одобрених захтева за Мери 1 остварују учешће од 85,3%, док је учешће исплаћене у односу на одобрену подршку ниже и износи 75,5% (Графикон 22).

Највећи број исплаћених захтева односи се на Четврти позив (264 исплаћених захтева за тракторе), док је највећи износ исплаћене подршке остварен у оквиру Шестог позива: јавна подршка у износу од 32,0 мил. EUR и подршка ЕУ у износу од 24,0 мил. EUR (Графикон 23).

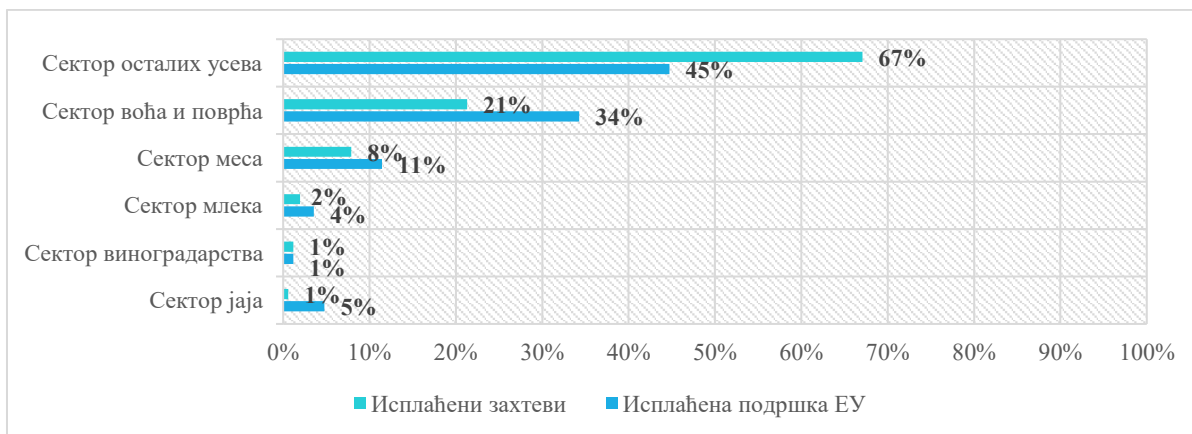
Просечна исплаћена подршка ЕУ по исплаћеном пројекту у оквиру Мере 1 износи 62.323 EUR, што је мањи износ у односу на ИПАРД просек (за 17.735 EUR), превасходно због значајног учешћа трактора као инвестиције мање вредности у укупном броју исплаћених пројеката у оквиру Мере 1. Просечна вредност исплаћене подршке ЕУ највећа је у Трећем позиву и износи 142.386 EUR, а најнижа је у оквиру Другог позива (22.116 EUR).

Графикон 23: Учешће исплаћених захтева, прихватљивих трошкова за инвестицију и исплаћене подршке ЕУ према позиву (%), Мера 1



Највеће учешће у укупном броју исплаћених захтева и укупно исплаћеној подршци у оквиру Мере 1 остварује Сектор осталих усева (67,3% за 680 исплаћених захтева и 45,0% за исплаћену јавну подршку у износу од 37,8 мил. EUR). Остали сектори у оквиру Мере 1 остварују знатно ниже учешће у укупном броју исплаћених захтева и исплаћене подршке. Веће учешће у укупном броју исплаћених захтева у односу на учешће у укупном износу исплаћене подршке остварују Сектор осталих усева, док је обрнута пропорција учешћа евидентна за остале секторе (Графикон 24).

Графикон 24: Учешће сектора у исплаћеним захтевима и подршци ЕУ, Мера 1



Доминантан подсектор у оквиру Сектора осталих усева односи се на Подсектор житарица (616 исплаћених захтева са износом исплаћене јавне подршке од 34,6 мил. EUR), а у Сектору воћа и поврћа на Подсектор воћа (172 исплаћена захтева са износом исплаћене јавне подршке од 21,1 мил. EUR). Просечан износ исплаћене подршке ЕУ највећи је у Сектору јаја (506.269 EUR), где је за шест пројеката исплаћена подршка ЕУ у укупном износу од 3.037.612 EUR. Најнижа просечна вредност исплаћене подршке ЕУ остварена је у оквиру Сектора осталих усева и износи 41.695 EUR.

Посматрано према типу инвестиције, највећи број исплаћених пројеката и подршке ЕУ (942, односно 46,7 мил. EUR) односио се на *опрему, машине и механизацију* (укључујући 625 трактора), док се 69 исплаћених пројеката са укупно исплаћеном подршком ЕУ у износу од 16,3 мил. EUR односило на инвестиције за *изградњу и опремање објеката* (највише у Сектору воћа и поврћа: 32 – 7,5 мил. EUR и Сектору меса: 17 – 4,3 мил. EUR). Са 625 исплаћених захтева до краја 2024. године трактори представљају доминантан тип инвестиције у оквиру Мере 1 (19,0 мил. EUR исплаћене подршке ЕУ), а затим следи опрема за сакупљање, сортирање, паковање и складиштење у Сектору воћа и поврћа са 62 исплаћена захтева у износу од 7,6 мил. EUR исплаћене подршке ЕУ. Просечан износ исплаћене подршке ЕУ по захтеву за трактор износи 30.440 EUR, а за опрему за сакупљање, сортирање, паковање и складиштење 122.131 EUR.

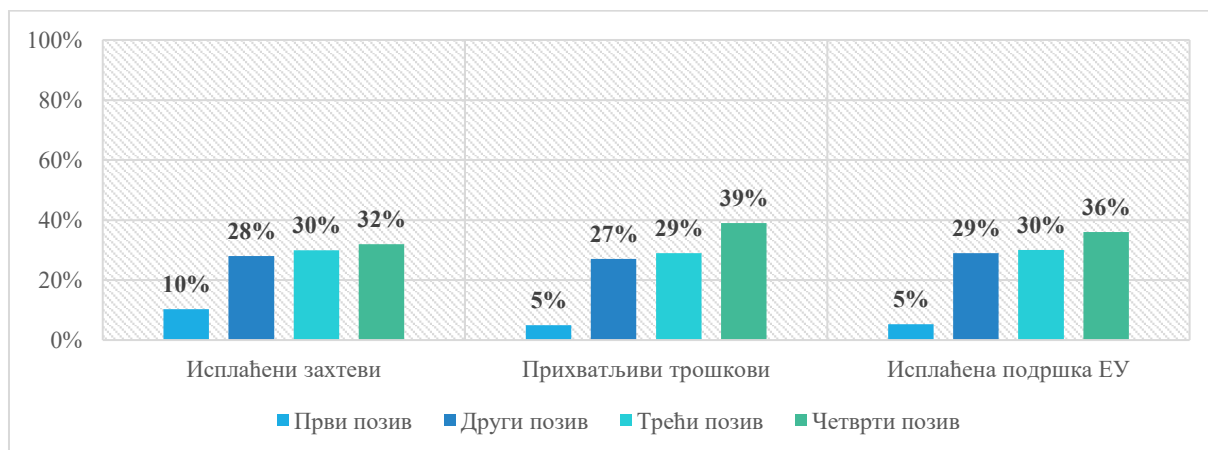
Мера 3

Када је реч о Мери 3, закључно са 31. децембром 2024. године исплаћено је 120 захтева са исплаћеном јавном подршком и подршком ЕУ у износу од 32,6 мил. EUR и 24,4 мил. EUR респективно. Стопа извршења за Меру 3 износи 15,9% укупног програмског буџета и 49,7% програмског буџета за Меру 3. У односу на иницијално опредељени програмски буџет, стопа извршења за Меру 3 износи 10,0%, док стопа извршења у односу на иницијално опредељена средства за Меру 3 износи 39,3%. Мера 3, за разлику од Мере 1, остварује веће учешће у укупном износу исплаћене подршке (24,7%) у односу на учешће у укупном броју исплаћених пројеката (9,7%).

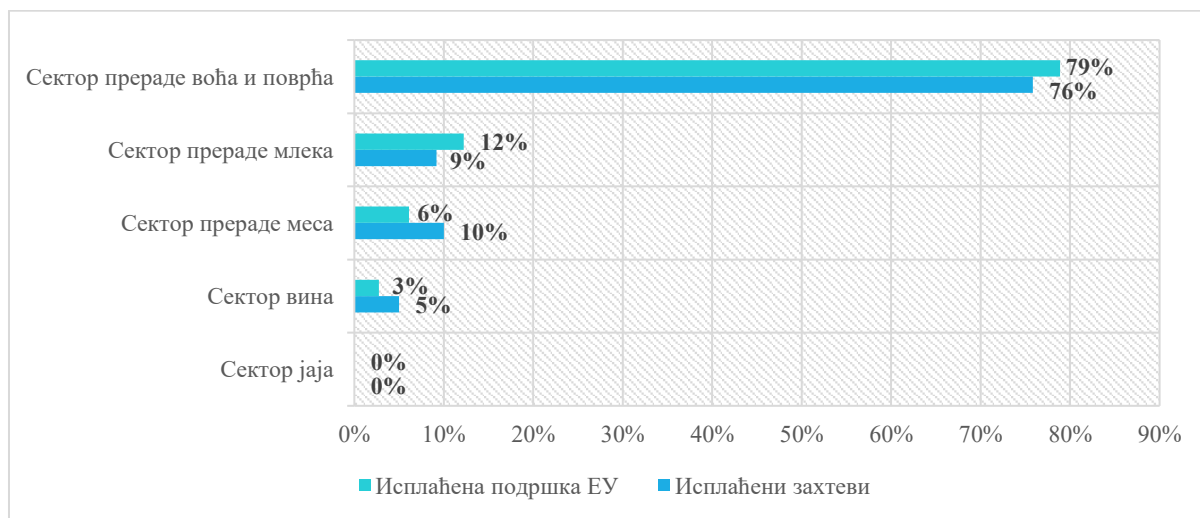
У односу на укупан број поднетих захтева и захтевану подршку у оквиру Мере 3 исплаћено је 38,3% и 33,2% респективно. Када је реч о укупном броју поднетих захтева за све мере, исплаћени захтеви за Меру 3 учествују са 3,8%, док исплаћена подршка у укупно захтеваној подршци учествује са 8,0%. Исплаћени захтеви у укупном броју одобрених захтева и одобрене подршке остварују ниже учешће у поређењу са Мером 1: 69,0% учешће исплаћених у одобреним захтевима и учешће од 59,8% исплаћене у односу на одобрену подршку.

Просечан износ исплаћене подршке ЕУ по исплаћеном пројекту за Меру 3 износи 203.641 EUR, што представља за 2,5 пута већи износ у односу на ИПАРД просек и за 3,3 пута већи износ у поређењу са истим показатељем за Меру 1.

Највећи број пројеката и износи подршке исплаћени су у Четвртом позиву (38 пројеката и 8,7 мил. EUR подршке ЕУ). Просечан износ исплаћене подршке ЕУ највећи је у Четвртом позиву: 228.408 EUR, а најмању вредност остварио је у Првом позиву: 105.840 EUR (Графикон 25).

Графикон 25: Учешће исплаћених захтева, прихватљивих трошкова за инвестицију и исплаћене подршке ЕУ према позиву, Мера 3

У оквиру Мере 3 доминантно учешће у укупном броју исплаћених захтева и укупно исплаћеној подршци остварује Сектор прераде воћа и поврћа (91 исплаћен захтев са учешћем од 75,8% у укупном броју исплаћених захтева и 19,3 мил. EUR исплаћене подршке ЕУ, са учешћем од 79,0% у укупно исплаћеној подршци ЕУ). Остали сектори у оквиру Мере 3 остварују знатно ниже учешће за оба наведена показатеља (Графикон 26).

Графикон 26: Учешће сектора у исплаћеним захтевима и подршци ЕУ, Мера 3

У Сектору прераде воћа и поврћа највећи број исплаћених пројеката односио се на инвестиције у прераду у оквиру прерађивачких капацитета (52 захтева, односно 43,3% од укупног броја исплаћених захтева за Меру 3 и 57,1% исплаћених захтева у оквиру овог сектора), док је за инвестиције за изградњу и реконструкцију објеката за прераду исплаћено 38 захтева, односно 31,7% од укупног броја исплаћених захтева за Меру 3. Од укупног броја реализованих пројеката за изградњу и опремање објеката за прераду највећи број пројеката исплаћен је у Сектору прераде воћа и поврћа (28) у износу ЕУ подршке од 8,5 мил. EUR.

Просечан износ исплаћене подршке ЕУ по захтеву највећи је у Сектору вина (272.282 EUR), затим у Сектору прераде воћа и поврћа (212.106 EUR), док је најнижи у Сектору прераде млека и износи 112.043 EUR. Доминантан тип инвестиције за коју су исплаћени захтеви у оквиру Мере 3 односи се на *модернизацију опреме за прераду и паковање* у Сектору прераде воћа и поврћа, са укупно 52 исплаћена захтева у износу од 9,2 мил. EUR

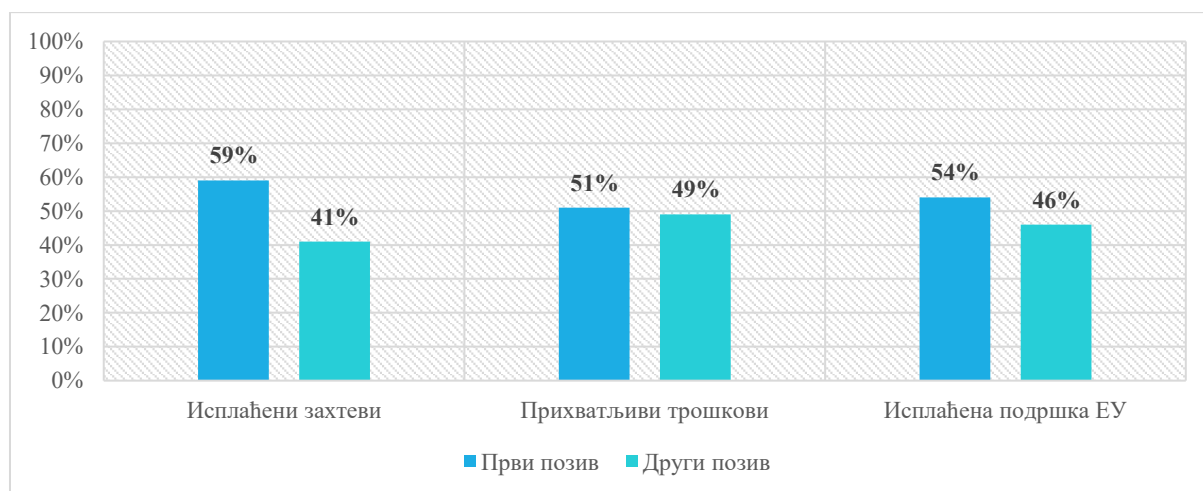
подршке ЕУ. Такође, значајан број пројеката исплаћен је и за инвестиције у изградњу, реконструкцију и модернизацију постројења за прераду у Сектору прераде воћа и поврћа (исплаћено је 28 пројеката у вредности од 8,5 мил. EUR подршке ЕУ), као и 11 пројеката за инвестиције у производњу енергије из обновљивих извора у истом сектору, у износу од 1,6 мил. EUR подршке ЕУ.

Мера 7

У оквиру Мере 7 до краја 2024. године укупно је исплаћено 104 захтева са исплаћеном јавном подршком и подршком ЕУ у износу од 15,4 мил. EUR и 11,6 мил. EUR респективно. Стопа извршења за Меру 7 износи 7,5% укупног програмског буџета и 39,0% програмског буџета за Меру 7. У односу на иницијално опредељени програмски буџет, стопа извршења за Меру 7 износи 6,6%, док стопа извршења у односу на иницијално опредељена средства за Меру 7 износи 66,1%. Мера 7 у укупном броју исплаћених пројеката остварује учешће од 8,4%, док у укупном износу исплаћене подршке остварује учешће од 11,7%. У односу на укупан број поднетих захтева и захтевану подршку у оквиру Мере 7 исплаћено је 17,2% и 14,6% респективно, док у укупном броју поднетих захтева за све мере исплаћени захтеви и подршка за ову Меру учествују са 3,3% и 3,8% респективно. Исплаћени захтеви у укупном броју одобрених захтева и одобрене подршке остварују учешће од 53,3% и 48,9% респективно. Просечан износ исплаћене подршке ЕУ за Меру 7 је значајно изнад ИПАРД просека и износи 111.225 EUR.

Већи број пројеката и износи подршке исплаћени су у Првом позиву (61 пројекат и 8,3 мил. EUR јавне подршке, односно 6,3 мил. EUR подршке ЕУ) у односу на Други позив. Иако је у Првом позиву исплаћен већи број захтева и износ подршке, за Други позив евидентан је већи просечан износ исплаћене подршке ЕУ и износи 123.420 EUR.

Графикон 27: Учешће исплаћених захтева, прихватљивих трошкова за инвестицију и исплаћене подршке ЕУ према позиву, Мера 7



С обзиром на то да инвестиције које се тичу обновљивих ресурса до краја 2024. године у оквиру пројеката нису евидентирани као финансијски доминантне инвестиције, може се констатовати да инвестиције у рурални туризам и рекреативне активности остварују апсолутно учешће у укупном броју како поднетих и одобрених тако и исплаћених захтева.

Најзначајнија инвестиција са аспекта исплаћених захтева и подршке односи се на Успостављање туристичких домаћинстава и рекреативних зона, са 92 исплаћена пројекта и износом исплаћене јавне подршке од 13,8 мил. EUR. За инвестиције у модернизацију

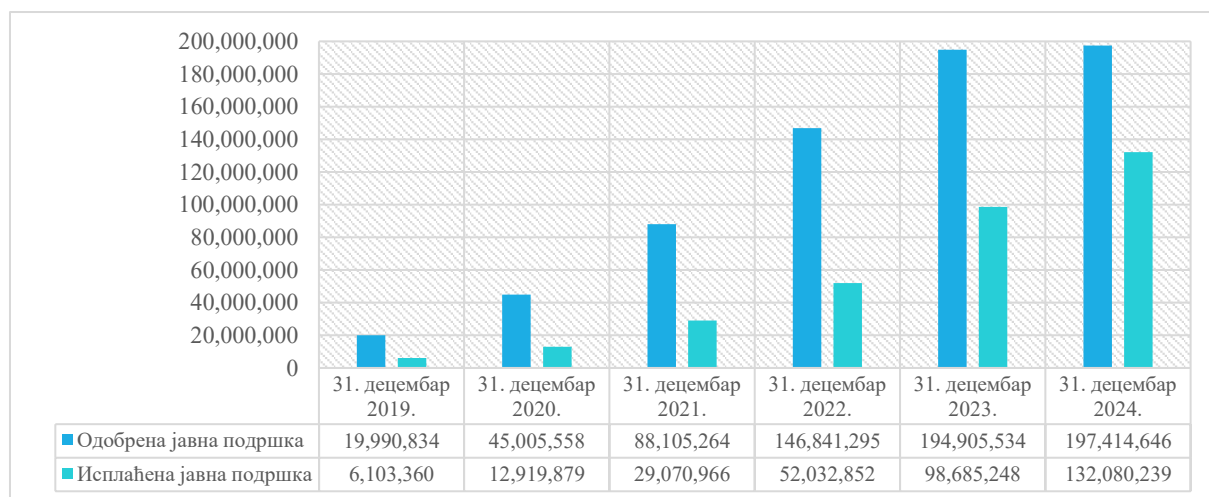
постојећих туристичких објеката исплаћено је 11 захтева у износу од 1,6 мил. EUR одобрене јавне подршке. Један захтев исплаћен је за објекте и опрему за рекреативни риболов, лов и јахање, у износу исплаћене јавне подршке од 33.650 EUR. Просечан износ исплаћене јавне подршке за инвестиције за успостављање туристичких домаћинстава и рекреативних зона износи 150.751 EUR, а за инвестиције у опрему за рекреативне активности износи 149.743 EUR.

Мера 9

Закључно са 31. децембром 2024. године у оквиру Мере 9 исплаћена су два захтева у вредности од 22.113 EUR јавне подршке, од чега подршка ЕУ износи 18.796 EUR. Подршка кроз Меру 9 остварена је за успостављање ИПАРД веб-сајта у износу од 2.721 EUR доприноса ЕУ, као и за штампање промотивног материјала у износу од 16.075 EUR доприноса ЕУ.

На Графикону 28 може се сагледати динамика одобравања и исплате ИПАРД подршке на годишњем нивоу у кумулативном износу током периода спровођења ИПАРД II програма.

Графикон 28: Динамика одобрене и исплаћене јавне подршке (EUR), 2019-2024



На основу увида у податке који су представљени у Графикону 28 може се констатовати континуиран раст исплаћене ИПАРД подршке на годишњем нивоу у кумулативном износу. Највећи износ јавне подршке исплаћен је током 2024. године у износу од 43,3 мил. EUR, односно 32,8% од укупног износа исплаћене јавне подршке.

Исплаћени пројекти у 2024. години

Током 2024. године исплаћено је 237 ИПАРД пројеката у вредности исплаћене јавне подршке од 43,3 мил. EUR (допринос ЕУ: 32,5 мил. EUR). Посматрано према ИПАРД мери, у истој години за Меру 1 исплаћено је 105 пројеката у вредности од 17,7 мил. EUR јавне подршке (допринос ЕУ: 13,3 мил. EUR), за Меру 3 исплаћено је 39 пројеката у вредности од 11,4 мил. EUR јавне подршке (допринос ЕУ: 8,6 мил. EUR), 91 пројекат исплаћен је за Меру 7 у вредности од 14,1 мил. EUR јавне подршке (допринос ЕУ: 10,6 мил. EUR), док су два пројекта исплаћена за Меру 9 у вредности од 22.113 EUR јавне подршке (допринос ЕУ: 18.796 EUR). Детаљнији подаци о исплати пројеката приказани су у Прилогу 2 (Табеле 6, 7, 8 и 9).

Током 2024. године у оквиру Мере 1 највећи износ ИПАРД подршке исплаћен је Сектору воћа и поврћа, и то за 31 исплаћен захтев у износу од 6,4 мил. EUR (допринос ЕУ: 4,8 мил. EUR). Најзначајнији сектор са аспекта укупног износа исплаћене подршке у 2024.

години за Меру 3 је такође Сектор прераде воћа и поврћа, у оквиру којег су исплаћена 22 захтева у износу од 5,2 мил. EUR (допринос ЕУ: 3,9 мил. EUR), док су у склопу Мере 7 у истој години исплаћена 92 захтева у износу од 12,6 мил. EUR (допринос ЕУ: 9,5 мил. EUR) за инвестиције у области руралног туризма.

6.3. Осетљиви сектори

У овом сегменту извештаја представљени су резултати спровођења ИПАРД II програма са аспекта осетљивих категорија корисника ИПАРД подршке: млади пољопривредници и жене носиоци пољопривредних газдинстава.

Рурална подручја РС генерално карактерише одлив становништва. Овај тренд је, међутим, још више изражен када је реч о осетљивим категоријама становништва у овим подручјима, при чему је у периоду између два пописа становништва (2011, 2022) број жена у руралним подручјима смањен за 13,9%, док се код младих (до 40 година старости) овај тренд сагледава кроз већи одлив популације у односу на жене: за скоро 20% у међупописном периоду (Табела 36).

Табела 36: Жене и млади руралних подручја РС у међупописном периоду, 2011, 2022

Регион	2011				2022				Индекс 2022/2011		
	Жене	%	Млади	%	Жене	%	Млади	%	укупно	Жене	Млади
Регион Војводина	394.103	20,4	356.540	18,5	149.419	8,9	129.275	7,7	90,1	37,9	36,3
Београдски регион	157.770	9,5	150.735	9,1	332.326	19,1	276.457	15,9	101,3	210,6	183,4
Регион Шумадије и Западне Србије	531.288	26,1	463.616	22,8	447.324	24,6	360.972	19,8	89,5	84,2	77,9
Регион Јужне и Источне Србије	371.758	23,8	302.399	19,3	323.354	23,0	255.739	18,2	89,9	87,0	84,6
Укупно	1.454.919	20,2	1.273.290	17,7	1.252.423	18,8	1.022.443	15,4	92,5	86,1	80,3

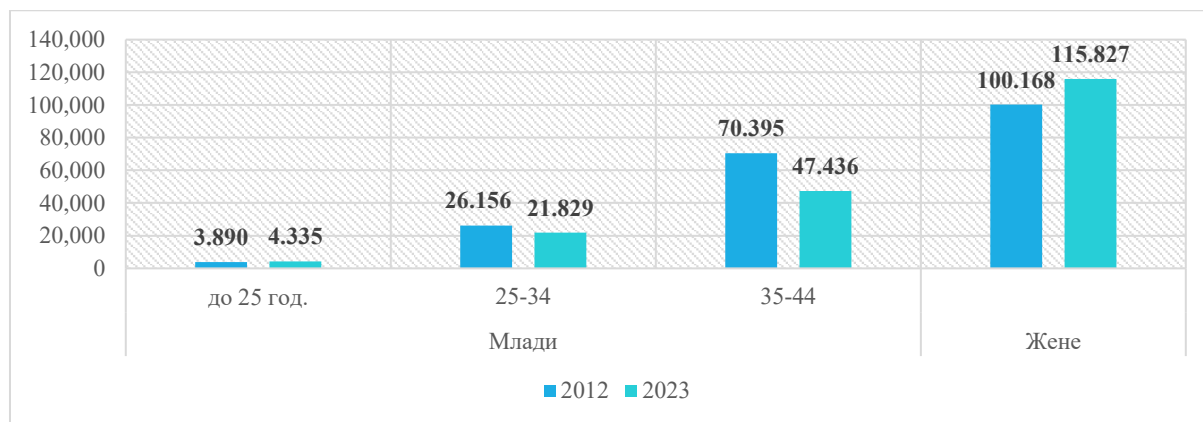
Извор: Попис становништва, домаћинстава и станова 2022, РЗС

Када је реч о заступљености осетљивих категорија у области управљања ПГ, у периоду између два пописа пољопривреде (2012, 2023) могу се констатовати супротне тенденције на релацији млади и жене носиоци ПГ (Графикон 29). Наиме, категорија младих управника ПГ у међупописном периоду бележи значајније смањење у укупном броју (са 100.441 у 2012. на 73.600 у 2023. години), при чему учешће ове осетљиве категорије становништва руралних подручја у укупном броју управника ПГ бележи стагнацију на нивоу од око 15%. Са друге стране жене управници ПГ су у периоду између два пописа забележиле пораст како у укупном броју (са 100.168 у 2012. на 115.827 у 2023. години) тако и са аспекта учешћа у укупном броју управника ПГ (15,9% у 2012. и 22,8% у 2023. години). Просечна старост носилаца ПГ од 60 година према Попису пољопривреде из 2023. године, као и значајно веће учешће женског становништва у старијим категоријама становништва у руралним подручјима према Попису становништва из 2022. године у поређењу са резултатима претходних пописа, свакако су допринели како укупно већем броју жена менаџера, тако и њиховом већем учешћу у укупном броју менаџера ПГ. Поред наведеног, може се констатовати да је систем бодовања за субвенције за пољопривреду и рурални развој у циљу јачања положаја жена у руралним подручјима, како на националном нивоу, тако и у погледу ИПАРД подршке, значајно допринео поменути променама у структури управљања ПГ, што се посебно односило на млађе категорије жена менаџера пољопривредних газдинстава.

Учешће жена и младих до 40 година старости у укупном руралном становништву РС је на нижем нивоу у односу на национални просек и износи 49,6% и 40,5% респективно. Истовремено, у међупописном периоду смањено је учешће младих у укупном

становништву (са 46,4% у 2011. на 43,0% у 2022. години), док је учешће жена у наведеном периоду остало готово непромењено (51,4%).

Графикон 29: Број управника пољопривредних газдинстава осетљивих категорија (млади и жене носиоци пољопривредних газдинстава), 2012, 2023



Извор: Попис пољопривреде 2012, 2023, РЗС

Сваки 11. носилац ПГ млађи је од 40 година (9,2% носилаца ПГ су до 40 година старости), док 23% носилаца и управника ПГ чине жене. Иако млади управници бележе ниже учешће у укупном броју управника ПГ у односу на жене у 2023. години, ова осетљива категорија руралне популације у обе пописне године бележи значајно веће учешће у укупно оствареној вредности пољопривредне производње (27,3% и 22,9% респективно) у поређењу са женама носиоцима ПГ (9,2% и 17,5%). При томе потребно је нагласити тенденцију смањења учешћа младих управника у укупно оствареној вредности пољопривредне производње и истовремено значајан пораст учешћа жена управница у овом показатељу у међупописном периоду.

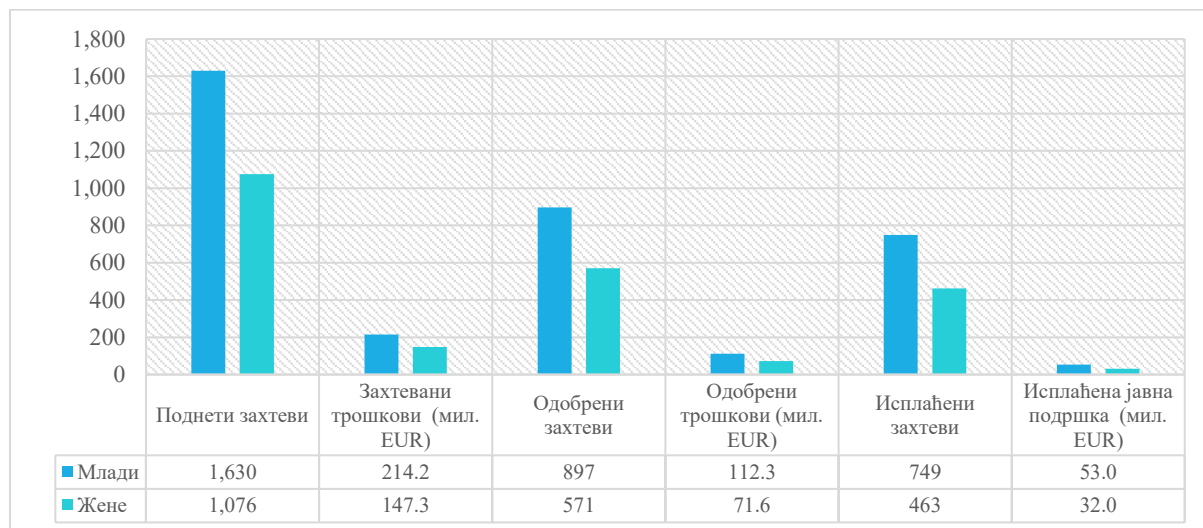
Повољнија кретања на тржишту рада претежно се односе на женску популацију, која је крајем 2023. године забележила већу флукуацију лица из контингента становништва ван радне снаге у контингент запослених. Број запослених жена крајем 2023. године износио 1,3 мил, док је незапослених лица у популацији жена било 137.100. Учешће младих узраста 15-29 година који нити раде нити су у процесу образовања или обуке у укупној популацији младих (стопа *NEET*) крајем 2023. године била је на нивоу од 17,4%, уз евидентан пораст на међугодишњем нивоу.

Када је реч о ИПАРД подршци, **млади пољопривредници** са укупно 1.630 поднетих захтева и износом захтеваних трошкова за инвестицију од 214,2 мил. EUR остварили су учешће од 56,9% у укупном броју поднетих захтева у оквиру Мере 1 и Мере 7 и учешће од 42,8% у укупно захтеваним трошковима за наведене мере. До краја 2024. године младим пољопривредницима одобрено је 897 захтева са износом одобрених прихватљивих трошкова од 112,3 мил. EUR и исплаћено је 749 захтева са износом исплаћене јавне подршке од 53,0 мил. EUR (допринос ЕУ 39,7 мил. EUR). Укупан број одбијених и обустављених захтева младих пољопривредника до краја 2024. године износио је 304, са укупно одбијеним и обустављеним трошковима за инвестицију у износу од 58,8 мил. EUR. Од укупног броја поднетих захтева, 762 захтева су поднеле младе жене у износу од 102,9 мил. EUR.

Жене носиоци ПГ са укупно 1.076 поднетих захтева и износом захтеваних трошкова за инвестицију од 147,3 мил. EUR остварили су учешће од 37,6% у укупном броју поднетих захтева у оквиру Мере 1 и Мере 7 и учешће од 29,2% у укупно захтеваним трошковима за наведене мере. До краја 2024. године женама носиоцима ПГ одобрен је 571 захтев са

износом одобрених прихватљивих трошкова од 71,6 мил. EUR и исплаћена су 463 захтева са износом исплаћене јавне подршке од 32,0 мил. EUR (допринос ЕУ 24,0 мил. EUR). Укупан број одбијених и обустављених захтева жена носилаца ПГ до краја 2024. године износио је 197, са укупно одбијеним и обустављеним трошковима за инвестицију у износу од 37,7 мил. EUR.

Графикон 30: Поднети, одобрени и исплаћени захтеви и трошкови за осетљиве категорије ИПАРД корисника, Мера 1 и Мера 7



Млади пољопривредници су у оквиру Мере 1 поднели укупно 1.357 захтева са захтеваним трошковима у износу од 143,7 мил. EUR и учествују са 41,9% у укупно захтеваним трошковима за Меру 1. Иако је највећи број захтева од стране младих пољопривредника поднет у оквиру Седмог позива за куповину новог трактора (559 захтева), убедљиво највећи износ захтеваних трошкова односио се на Шести позив у оквиру Мере 1 (49,7 мил. EUR).

Укупан број одбијених и обустављених захтева је 226 и трошкова 39,8 мил. EUR (16,7% и 27,7% респективно). Највише захтева поднетих од стране младих пољопривредника одбијено је и обустављено у оквиру Другог позива (73), док је највећи износ одбијених и обустављених трошкова карактеристичан за Трећи позив за Меру 1 (15,6 мил. EUR).

Жене носиоци ПГ поднеле су укупно 770 захтева у оквиру Мере 1 са захтеваним трошковима у износу од 67,5 мил. EUR. Учешће жена носилаца ПГ у укупно захтеваним трошковима за Меру 1 износило је 19,7%. Као и у случају младих пољопривредника, највећи број захтева од стране жена поднет у оквиру Седмог позива (404 захтева), док се највећи износ захтеваних трошкова односио на Шести позив у оквиру Мере 1 (20,9 мил. EUR). Учешће жена носилаца ПГ у погледу броја поднетих захтева у оквиру Мере 1 је на знатно нижем нивоу у поређењу са учешћем младих пољопривредника (34,1% и 60,0% респективно).

Укупан број одбијених и обустављених захтева је 110 и трошкова 16,1 мил. EUR (14,3% и 23,9% респективно). Највише захтева поднетих од стране жена одбијено је и обустављено у оквиру Другог позива (34), док је највећи износ одбијених и обустављених трошкова карактеристичан за Пети позив за Меру 1 (4,5 мил. EUR).

У оквиру Мере 7 млади пољопривредници су укупно поднели 273 захтева са захтеваним трошковима у износу од 70,5 мил. EUR. Највећи број захтева од стране младих пољопривредника поднет је у оквиру Другог позива (163), што се односи и на износ захтеваних трошкова 45,3 мил. EUR.

У извештајном периоду, младим пољопривредницима исплаћено је 59 захтева у износу од 8,0 мил. EUR јавне подршке, при чему допринос ЕУ износи 6,0 мил. EUR. Укупан број одбијених и обустављених захтева је 78 и трошкова 19,0 мил. EUR (28,6% и 27,0% респективно). Већи број захтева поднетих од стране младих пољопривредника одбијен је и обустављен у оквиру Првог позива (52 захтева у износу од 12,0 мил. EUR одбијених и обустављених трошкова).

У оквиру Мере 7 жене носиоци ПГ укупно су поднеле 306 захтева са захтеваним трошковима у износу од 79,8 мил. EUR. Највећи број захтева од стране жена носилаца ПГ поднет је у оквиру Другог позива (181), што се односи и на износ захтеваних трошкова 49,9 мил. EUR.

У извештајном периоду, женама носиоцима ПГ исплаћена су 63 захтева у износу од 8,6 мил. EUR јавне подршке, при чему допринос ЕУ износи 6,4 мил. EUR. Укупан број одбијених и обустављених захтева је 87 и трошкова 21,6 мил. EUR (28,4% и 27,0% респективно). Већи број захтева поднетих од стране жена одбијен је и обустављен у оквиру Првог позива (60 захтева у износу од 14,2 мил. EUR одбијених и обустављених трошкова).

Исплата пројеката осетљивим категоријама корисника у 2024. години

Током 2024. године укупан број исплаћених пројеката младим пољопривредницима био је 124, у износу укупне исплаћене јавне подршке од 15,1 мил. EUR, од чега се на допринос ЕУ односи 11,3 мил. EUR. Када је реч о женама носиоцима ПГ, исте године укупно су исплаћена 102 пројекта у износу исплаћене јавне подршке од 10,8 мил. EUR, од чега се на допринос ЕУ односи 8,1 мил. EUR. Истовремено, број исплаћених захтева за младе жене (до 40 година старости) био је 85 у износу исплаћене јавне подршке од 9,0 мил. EUR (допринос ЕУ: 6,7 мил. EUR).

6.4. Одбијени и обустављени пројекти

До краја 2024. године укупно је одбијено и обустављено 903 захтева (28,4%), са припадајућим износом подршке ЕУ у износу од 101,1 мил. EUR, односно 33,0% укупне захтеване подршке ЕУ. До краја 2024. године укупно је одбијено 569 захтева (17,9%) са износом укупне подршке ЕУ од 66,0 мил. EUR (21,5%), док су услед одустајка подносиоца обустављена 334 захтева са износом укупне подршке ЕУ од 35,1 мил. EUR, што чини 10,5% у односу на укупан број поднетих захтева (Табела 37).

Највећи број одбијених и обустављених захтева евидентиран је у 2021. години (202), док је најмањи број одбијених и обустављених захтева забележен у 2024. години (21).

Табела 37: Преглед одбијених и обустављених захтева према мери и позиву

Мера	Позив	Укупно одбијени и обустављени захтеви		Одбијени захтеви		Обустављени захтеви	
		Број захтева	Допринос ЕУ (EUR)	Број захтева	Допринос ЕУ (EUR)	Број захтева	Допринос ЕУ (EUR)
Мера 1	1	43	2.168.434	25	1.557.793	18	610,641
	2	203	3.706.273	97	1.478.953	106	2,227,320
	3	76	16.414.528	45	11.713.481	31	4,701,047
	4	44	939.867	22	475.693	22	464,174
	5	75	13.734.148	56	9.334.763	19	4,399,385
	6	105	15.953.839	75	8.648.984	30	7,304,855
	7	32	890.656	8	198.689	24	691,967
Укупно Мера 1		578	53.807.746	328	33.408.356	250	20,399,390
Мера 3	1	11	1.955.690	8	1,659,767	3	295,923
	2	39	4.271.399	28	2,175,262	11	2,096,136
	3	39	7.614.396	33	5,488,621	6	2,125,775
	4	37	9.595.511	24	5,269,219	13	4,326,291
Укупно Мера 3		126	23.436.996	93	14,592,870	33	8,844,126
Мера 7	1	159	17.985.697	123	14.172.388	36	3.813.308
	2	39	5.858.782	25	3.803.322	14	2.055.460
Укупно Мера 7		198	23.844.478	148	17.975.710	50	5.868.768
Мера 9	1	0	0	0	0	0	0
	2	1	10.638	0	0	1	10.638
Укупно Мера 9		1	10.638	0	0	1	10.638
Укупно		903	101.099.858	569	65.976.937	334	35.122.921

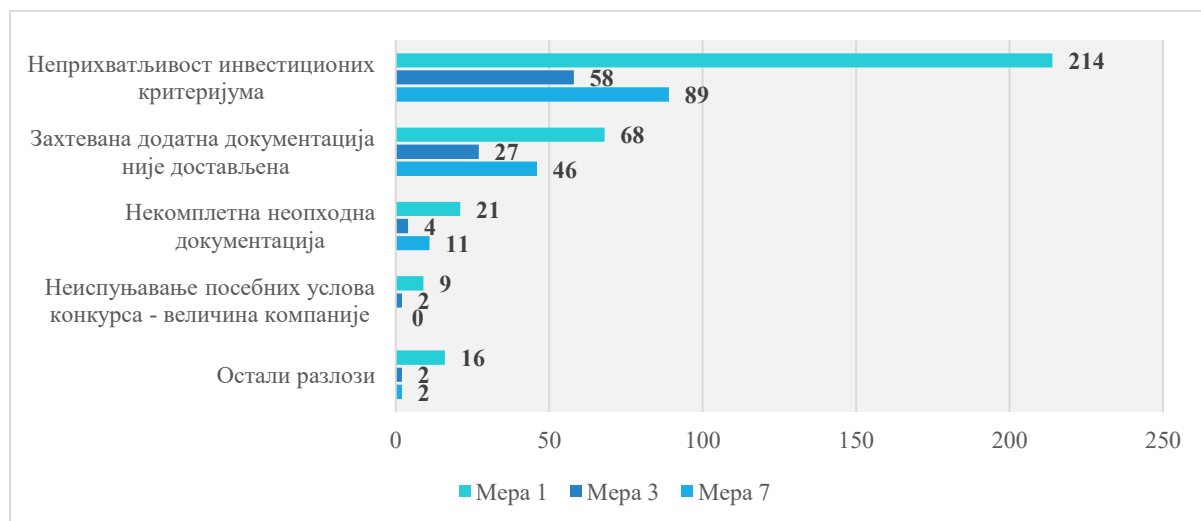
Мера 1 са 578 одбијених и обустављених захтева у износу подршке ЕУ од 53,8 мил. EUR остварује највеће учешће у укупном броју и износу подршке одбијених и обустављених захтева (64,0% и 53,2% респективно). Од укупног броја поднетих захтева у оквиру Мере 1, одбијено је и обустављено 25,6% захтева, од чега се 328 захтева односи на одбијене, док је 250 захтева обустављено услед одустанка подносиоца.

У оквиру **Мере 3** одбијено је и обустављено 126 захтева са износом укупне јавне подршке од 31,2 мил. EUR, што представља 40,3% укупног броја поднетих захтева у оквиру ове Мере и 14,0% укупног броја одбијених и обустављених захтева. Од укупног броја одбијених и обустављених захтева, 93 се односи на одбијене захтеве, док је 33 захтева обустављено. У оквиру Мере 3 значајно је нижа стопа обустављених захтева услед одустанка подносиоца у укупном броју одбијених и обустављених захтева (26,2%) у поређењу са овим показатељем за Меру 1 (43,3%).

У оквиру **Мере 7** одбијено је и обустављено 198 захтева са износом укупне јавне подршке од 31,8 мил. EUR, што представља 32,7% од укупног броја поднетих захтева у оквиру ове мере и 21,9% укупног броја одбијених и обустављених захтева. Од укупног броја одбијених и обустављених захтева, 148 односи се на одбијене захтеве, док је 50 захтева обустављено. У оквиру Мере 7 стопа обустављених захтева у укупном броју одбијених и обустављених захтева за ову Меру износи 25,3%.

Најчешћи разлози за одбијање пројеката односе се на неиспуњавање услова који су у вези са инвестиционим критеријумима, недостављањем тражене документације након пријема захтева за допуну и др. Најчешћи разлози одбијања захтева, приказани кумулативно са пресеком стања на дан 31. децембар 2024. године, представљени су Графиконом 31.

Графикон 31: Најчешћи разлози за одбијање ИПАРД захтева према мери



Разлози за обустављање захтева од стране потенцијалних корисника углавном су се односили на потешкоће у погледу обезбеђивања средстава за реализацију пројеката, док су у неким случајевима потенцијални корисници наводили личне разлоге. У већини случајева потенцијални корисници нису наводили разлог обустављања захтева.

Током спровођења ИПАРД II програма, од стране корисника ИПАРД подстицаја укупно је уложено 111 жалби по свим мерама и јавним позивима. Комисија за поступање по жалбама у поступку остваривања права на ИПАРД подстицаје донела је решења за све уложене жалбе. Најчешћи разлози због којих су предметни захтеви одбијани, а што представља разлог за улагање жалбе, у оквиру ИПАРД II програмског периода су неиспуњавање општих и посебних услова за остваривање права на исплату ИПАРД подстицаја, неиспуњавање прописаних националних и стандарда ЕУ, неиспуњавање прописаних посебних услова за поједине секторе, роба која је предмет инвестиције не потиче из земље која је дата у Листи прихватљивих земаља, реализација инвестиције није у складу са решењем о одобравању пројекта, односно актом о измени пројекта, неиспуњавање формалних услова за поступање по предметним захтевима и то најчешће неблаговременост.

Одбијени и обустављени захтеви током 2024. године

Током 2024. године одбијен је и обустављен 21 захтев у износу од 6,6 мил. EUR јавне подршке за све ИПАРД мере, при чему је одбијено шест захтева у вредности јавне подршке од 0,7 мил. EUR, док је 15 захтева у вредности јавне подршке од 5,9 мил. EUR обустављено услед одустанка подносиоца. Посматрано према ИПАРД мери, највећи број одбијених захтева у 2024. години односио се на Мери 7 (4 захтева у вредности јавне подршке од 0,5 мил. EUR), док је највећи број обустављених захтева услед одустанка подносиоца забележен у оквиру Мере 1 (14 захтева у вредности јавне подршке од 5,9 мил. EUR).

7. РЕЗИМЕ АКТИВНОСТИ ВРЕДНОВАЊА У ОДНОСУ НА ПЛАН ВРЕДНОВАЊА

План вредновања за ИПАРД II програмски период 2014-2020. године (у даљем тексту: ПВ) израђен је у складу са чл. 57. ОС, и чл. 54. и 56. СС закљученим између РС и ЕК, како би се осигурале довољне и адекватне активности вредновања, као и одговарајућа средства неопходна за подршку спровођења тих активности.

Планом вредновања обухваћене су активности које се тичу вредновања ИПАРД програма за целокупан програмски период, укључујући претходно (*ex-ante*) вредновање, вредновања у току програмске имплементације и накнадно (*ex-post*) вредновање. План вредновања којим је обухваћен ИПАРД II програмски период одобрен је 2016. године, на првој седници ИПАРД II ОП. Ажурирана верзија документа одобрена је од стране чланова ИПАРД II ОП у децембру 2021. године.

У склопу израде ИПАРД II програма од стране ангажованих независних евалуатора спроведено је претходно (*ex-ante*) вредновање коначног нацрта ИПАРД II програма, пре достављања истог ЕК. Сам ток процеса претходног вредновања, као и налази и препоруке евалуатора за унапређење квалитета Програма и његовог спровођења саставни су део коначне верзије нацрта документа, а након одобрења од стране ЕК и коначне верзије ИПАРД II програма.

Евалуације и евалуативне активности предвиђене Планом вредновања

Евалуација: „Претходно (*ex-ante*) вредновање ИПАРД III програма”

Током периода имплементације ИПАРД II програма ИПАРД УТ је припремило ИПАРД програм за наредни програмски период: 2021-2027. године. У склопу ових активности, након припреме првог нацрта ИПАРД III програма и пре достављања Програма ЕК на одобрење спроведено је претходно (*ex-ante*) вредновање истог, како је и предвиђено ПВ. Претходно вредновање ИПАРД III програма представља саставни део процеса програмирања са аспекта процене усклађености одабраних мера са потребама и стратешким циљевима сектора пољопривреде и руралног развоја са једне, и алокације расположивог ИПАРД буџета сходно приоритетима са друге стране.

Претходно вредновање ИПАРД III програма спроведено је у периоду јул - септембар 2021. године од стране независног експерта. Налази и препоруке вредновања, као и активности предузете од стране ИПАРД ОС у сврху решавања истих саставни су део ИПАРД III програма. Највећи број препорука вредновања прихваћен је од стране ИПАРД ОС, док је за мањи број препорука које нису прихваћене дато образложење. Извештај о претходном (*ex-ante*) вредновању ИПАРД III програма доступан је на ИПАРД страници МПШВ путем следећег линка: <https://ipard.gov.rs/wp-content/uploads/2024/02/Ex-ante-evaluation-report-IPARD-III-Programme-2021-2027.pdf>.

Евалуација: „Вредновање ИПАРД II програма у току спровођења”

Током целокупног програмског периода спроведено је једно екстерно вредновање ИПАРД II програма у току програмске имплементације, за имплементациони период 2018-2019. год. Текуће вредновање ИПАРД II програма извршено је у циљу унапређења апсорпционог капацитета ИПАРД фонда и процене доступности квалитетних података за програмске контекст показатеље. Вредновање је указало на најзначајније факторе који су утицали на одступање од планираних резултата спровођења ИПАРД II програма. Активности које су предузете током периода програмске имплементације у циљу адресирања препорука вредновања (укључујући 2024. годину) представљене су у Поглављу 4.5.2.

Поред наведеног, ПВ предвиђено је и екстерно вредновање ИПАРД II програма у току програмске имплементације за период 2020-2021. године, као и за имплементациони период до краја 2022. године. Наведена вредновања нису реализована од стране независних експерата, али се спроводила интерна процена појединих евалуативних активности. Резултати извршених интерних вредновања ИПАРД II програма представљени су у годишњим извештајима о спровођењу у циљу информисања чланова ИПАРД II ОП и ЕК.

Евалуативна активност: „Процена циљних вредности, постигнутих резултата и утицаја ИПАРД II програма”

Интерна процена извршења финансијских и оперативних циљева ИПАРД II програма континуирано се спроводи. Резултати су представљени у годишњим извештајима о спровођењу ИПАРД II програма, као и у Поглављу 2 овог Извештаја. Евалуативна активност ће у потпуности бити процењена од стране независне експертизе у оквиру накнадног (*ex-post*) вредновања ИПАРД II програма.

Евалуативна активност: „Процена коришћења средстава Мере 9”

Интерна процена коришћења средстава Мере 9 континуирано се спроводи након почетка имплементације ове Мере и резултати су представљени у оквиру годишњих извештаја о спровођењу ИПАРД II програма. Финансијским изменама Програма иницијално опредељени буџет за Меру 9 значајно је редукован услед аутоматског отказивања буџетске обавезе (умањење за 99,4%).

Спроведене активности евалуације у 2024. години

Током 2024. године, у склопу припреме ЗИС извршена је интерна процена појединих евалуационих активности које су предвиђене за спровођење у оквиру независног накнадног (*ex-post*) вредновања ИПАРД II програма и резултати исте саставни су део релевантних поглавља овог Извештаја.

Сходно СС, имајући у виду „n+3” правило финансирања, накнадно (*ex-post*) вредновање ИПАРД II програма првобитно је било предвиђено за 2024. годину. С обзиром на продужење периода спровођења ИПАРД II програма услед одобрења „n+4” правила финансирања од стране ЕК, накнадно (*ex-post*) вредновање ИПАРД II програма одложено је за 2025. годину, након завршетка програмске имплементације. Током 2024. године извршена је израда пројектног задатка за набавку услуге евалуације, као и припрема тендерске документације, док ће поступак јавне набавке за накнадно (*ex-post*) вредновање ИПАРД II програма бити спроведено у 2025. години кроз Меру 9. Препоруке наведеног вредновања ће допринети унапређењу апсорпције ИПАРД III фонда.

Завршни извештај о спровођењу ИПАРД II програма

Табела 38: Спроведене активности вредновања ИПАРД програма предвиђених Планом вредновања

Активност	Реализација	Извештавање/ Коментари
2021		
Претходно (Ex-ante) вредновање ИПАРД III програма	Да - Екстерно	ИПАРД II ОП, ЕК и шира јавност посредством објављивања ГИС и ИПАРД II програма на ИПАРД сајту
Процена потреба, укључујући процену SWOT анализе тренутног стања	Да	
Процена стратегије интервенције, укључујући избор мера, таргетирање корисника и постављање циљева	Да	
Процена предложеног система имплементације, укључујући праћење, вредновање и финансијско управљање	Да	
2022		
Вредновање ИПАРД II програма у току спровођења за имплементациони период 2020-2021. год.	Да - Интерно	ИПАРД II ОП, ЕК и шира јавност посредством објављивања ГИС на ИПАРД сајту
Праћење препорука евалуације ИПАРД II програма за период имплементације 2018-2019. год.	Да	
Процена препрека за апсорпцију ИПАРД фонда (укључујући препреке приступу финансијама) и административно поједностављење на основу праћења препорука евалуације ИПАРД II програма за период имплементације 2018-2019. год. и даље унапређење у овој области	Да	
Процена ИПАРД II система за праћење и вредновање, укључујући процену праћења и прикупљања података за индикатор резултата који се односи на број новоотворених радних места за Мере 3 и 7	Да	
Процена циљних вредности, постигнутих резултата и утицаја ИПАРД II програма	Да - делимично	
Процена изградње капацитета за вредновање	Да	
2023		
Вредновање ИПАРД II програма у току спровођења за имплементациони период до краја 2022. год.	Делимично	ИПАРД II ОП, ЕК и шира јавност посредством објављивања ГИС на ИПАРД сајту
Процена напретка у односу на постављене циљне вредности показатеља и излазних показатеља	Да (интерно)	
Процена критеријума селекције по мерама и припрема препорука за унапређење истих	Не	
Процена коришћења средстава Мере 9	Да (интерно)	
2024		
Накнадно (Ex-post) вредновање ИПАРД II програма	Не	Биће спроведено у 2025. и 2026. години
Анализа ефеката ИПАРД II програма по мерама	Не	
Процена утицаја ИПАРД подршке на кориснике у подручјима са отежаним условима за бављење пољопривредом	Не	
Процена утицаја ИПАРД подршке на пољопривредна газдинства чији носиоци су млади пољопривредници	Не	
Процена утицаја ИПАРД II програма на развојне трендове и анализа контекста: посматрање промена у полазним вредностима заједничких контекст показатеља	Не	
Идентификација фактора који су допринели успеху/неуспеху Програма	Не	
Научене лекције	Не	

8. ПРЕДУЗЕТЕ АКТИВНОСТИ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ПЛАНА КОМУНИКАЦИЈЕ

Информисање и промовисање имају значајну улогу у успешном спровођењу ИПАРД II програма и обезбеђују видљивост финансијског доприноса ЕУ. Ове активности се планирају, спроводе, прате и оцењују у оквиру Плана активности видљивости и комуникације ИПАРД II програма (у даљем тексту: ПАВК). Спровођење ПАВК и промоција ИПАРД II програма РС започети су након Прве измене ИПАРД II програма, поверавања послова спровођења буџета и усвајања Правилника за спровођење ИПАРД Мере 1 и Мере 3. Активности су настављене након поверавања послова спровођења буџета за ИПАРД Мери 7 и Мери 9.

Показатељи активности реализовани у периоду 2018 - 2024. година

Континуиране активности информисања и промоције за период 2018 – 2024. година су планиране, спроведене, праћене и оцењене у оквиру ПАВК ИПАРД II програма за период 2014 – 2020. година. Све циљне вредности показатеља, дефинисане у ПАВК, остварене су током програмског периода. Остваривање општих и специфичних циљева ПАВК праћено је показатељима учинка и резултата, приказаним у Табели 39.

Табела 39: Показатељи активности видљивости и комуникације спроведене у периоду 2018-2024. год.

Тип показатеља	Показатељ	Датум пресека 31/12/2024	Циљана вредност за програмски период	Стопа извршења (%)
Учинак	Број потенцијалних корисника који присуствују информативним догађајима	9.861	4.000	Остварено
	Број реализованих промотивних догађаја	154	30	Остварено
	Број националних догађаја	19	5	Остварено
	Број подељеног промотивног материјала	34.530	6.000	Остварено
	Број националних и регионалних медија, до којих долазе информативни материјали (конференције за штампу, саопштења за јавност)	214 регистрованих медија	20	Остварено
	Број заинтересованих страна у сектору који делују као мултипликатори (линкови путем ИПАРД II веб-сајта, дистрибуција промотивних материјала)	6 (42 са ПСС)	10	Остварено
	Број ТВ и/или радио презентација	1.081	Једна по позиву	Остварено
	Број организованих конференција за штампу	45	Најмање 5 националних и најмање 4 регионалних	Остварено
	Број достављених саопштења за јавност	171	Минимум 20	Остварено
	Број посетилаца ИПАРД II веб-сајта	4.217.434 током целокупног периода, просек 50.208 на месечном нивоу	2.000	Остварено
Резултат	Ниво задовољства информативним догађајима	Н/П	Најмање 80% задовољно садржајем и организацијом	/
	Број публикација/чланака, ТВ и радио репортажа за ИПАРД II програм	7.932	60	Остварено
	Број захтева за грантове по мери	M1: 2260 M3: 313 M7: 605 M9: 3	/	/

Промотивне активности које су реализоване у периоду 2018 - 2023. година

Мотивација потенцијалних корисника за припрему и подношење захтева за мере ИПАРД II програма обезбеђена је кроз 20 регионалних информативних догађаја који су организовани за представнике јединица локалних самоуправа, пољопривредних задруга, пољопривредних удружења, регионалних развојних агенција, регионалних привредних комора, консултантских кућа и банака у периоду децембар 2017 - март 2018. године за Меру 1. Такође, у истом периоду организовано је и 11 догађаја за Меру 3, у сарадњи са Привредном комором Србије и Привредном комором АП Војводине. Национални догађај о ИПАРД подршци организован је и одржан на Међународном пољопривредном сајму у Новом Саду, у мају 2018. године. Почевши од 26. октобра 2018. године, одржано је девет регионалних информативних радионица за Меру 1 и Меру 3. Циљне групе биле су потенцијални ИПАРД корисници, пољопривредници, пољопривредне задруге, пољопривредна удружења, регионалне развојне агенције, ПСС, консултанти.

Промоција ИПАРД II програма у 2019. години реализована је кроз 25 информативних догађаја за представнике јединица локалних самоуправа, пољопривредних задруга, пољопривредних удружења, регионалних развојних агенција, регионалних привредних комора, консултантских кућа и банака. Током 2019. године, активности спровођења ИПАРД II програма представљене су на Међународном пољопривредном сајму у Новом Саду, на Првом међународном сајму воћарства, виноградарства и повртарства у Београду (*Agro Belgrade Fair*), као и на Међународном сајму књига у Београду. Национални догађај о ИПАРД подршци организован је и одржан на Међународном пољопривредном сајму у Новом Саду, у мају 2019.

Услед пандемије изазване вирусом COVID-19, смањен је обим промотивних активности у 2020. години и активности су спровођене онлајн. У 2020. години промоција ИПАРД II програма спроведена је кроз четири онлајн информативна догађаја, који су организовани за представнике јединица локалних самоуправа, пољопривредних задруга, пољопривредних удружења, консултантских кућа и регионалних развојних агенција. Активности спровођења ИПАРД II програма представљене су на Међународном пољопривредном сајму, који је био организован онлајн.

Услед пандемије изазване вирусом COVID-19 смањен је обим промотивних активности у 2021. години и активности су спровођене онлајн. У 2021. години промоција ИПАРД II програма спроведена је кроз 10 информативних/едукативних догађаја, који су организовани за представнике јединица локалних самоуправа, пољопривредних задруга, пољопривредних удружења, консултантских кућа, регионалних развојних агенција, саветодавних служби, итд. Током године, активности спровођења ИПАРД II програма представљене су на конференцији „ИПАРД II програм – шта ту има за мене?“, одржаној 22. септембра у оквиру 88. Међународног пољопривредног сајма у Новом Саду.

Промоција ИПАРД II програма у 2022. години реализована је кроз 30 информативних/едукативних догађаја за представнике јединица локалних самоуправа, земљорадничких задруга, удружења пољопривредника, консултанте, регионалне развојне агенције, саветодавне службе, итд. Такође, у вези са припремом ИПАРД III програма, организоване су и одржане 22 радионице и три едукативна догађаја. У 2022. години, активности спровођења ИПАРД II програма представљене су на конференцији „ИПАРД програм – Буди информисан“, одржаној 24. маја у оквиру 89. Међународног пољопривредног сајма у Новом Саду.

Промоција ИПАРД програма у 2023. години реализована је кроз 18 информативних/едукативних догађаја за представнике јединица локалних самоуправа, земљорадничких

задруга, удружења пољопривредника, консултанте, регионалне развојне агенције, саветодавне службе, итд. Спроведене промотивне активности, у извештајном периоду, односиле су се на промоцију могућности финансирања кроз ИПАРД III програм. Током 2023. године, активности спровођења ИПАРД II програма представљене су 22. маја, на 90. Међународном пољопривредном сајму у Новом Саду. Посетиоци Међународног сајма воћарства, виноградарства и повртарства, *AgroBelgrade*, имали су прилике да се информишу о могућностима које пружа ИПАРД програм. Представници ИПАРД ОС учествовали су и на „ЕУ недељи могућности”, у организацији Делегације ЕУ у РС. На дан посвећен пољопривреди и ИПАРД програму, одржана су три панела и инфо сесије у којима су активно учествовали представници ИПАРД ОС. Такође, Делегација ЕУ у РС је била домаћин две радионице за ИПАРД кориснике у просторијама ЕУ Инфопоинт у Новом Саду и Зајечару. Поред тога, представници ИПАРД ОС узели су активно учешће на конференцији о могућностима улагања у обновљиве изворе енергије, коју је организовала Привредна комора Београда.

Штампани материјал/публикације и/или штампање националних правилника и водича за подносиоце захтева за јавне позиве у периоду 2018 - 2023. година

ИПА 2013 пројекат „Подршка оперативној структури за спровођење ИПАРД програма (Управљачко тело, ИПАРД Агенција и Саветодавна служба)” подржао је припрему и штампање промотивног материјала - 4.000 брошура: „До ИПАРД подстицаја у 10 корака” и 3.500 лифлета о ИПАРД мерама током 2018. године. Штампани материјал подељен је потенцијалним корисницима током Међународног пољопривредног сајма у Новом Саду, као и посредством пољопривредних саветодавних служби.

Током 2019. године штампа промотивног ИПАРД обухватила је: пет ИПАРД банера, 400 ИПАРД постера, 10.000 ИПАРД лифлета, 3.400 ИПАРД брошура (10 корака до ИПАРД подстицаја), 1.000 ИПАРД водича за Меру 1 и 1.150 за Меру 3. Штампани материјал је подељен ИА, ПСС, Покрајинском секретаријату за пољопривреду, водопривреду и шумарство, јединицама локалне самоуправе, као и током ИПАРД промотивних догађаја. Водичи за ИПАРД кориснике за Меру 1 и Меру 3 израђени су и објављени на веб-страницама МПШВ и УАП (<https://ipard.gov.rs/> и <http://uap.gov.rs/ipard-ii-u-srbiji/>).

Током 2020. године дизајн, припрема и штампање промотивног материјала обухватила је 1.000 водича за (потенцијалне) кориснике ИПАРД Мере 7: Диверзификација пољопривредних газдинстава и развој пословања и 600 водича за националну меру подршке засновану на *LEADER* приступу. Штампани материјал је подељен ПСС, Покрајинском секретаријату за пољопривреду, водопривреду и шумарство, јединицама локалних самоуправа и ИА. Водичи за (потенцијалне) кориснике ИПАРД Мере 7 и националне мере подршке засноване на *LEADER* приступу припремљени су и објављени на веб-страницама МПШВ и УАП (<https://ipard.gov.rs/> и <http://uap.gov.rs/ipard-ii-u-srbiji/>).

Током 2021, 2022. и 2023. године, водичи за (потенцијалне) кориснике за ИПАРД Меру 1, Меру 3 и Меру 7 били су доступни на веб-страницама МПШВ и УАП (<https://ipard.gov.rs/> и <http://uap.gov.rs/ipard-ii-u-srbiji/>).

Публикације и/или емитовање на медијима у периоду 2018 - 2023. године

У циљу промоције ИПАРД II програма, током маја 2019. године, израђена су три видео спота: анимирани спот 1 – „Како до ИПАРД подстицаја” (2'15"), спот 2 – „Позив за ИПАРД Меру 1” (17"), спот 3 – „Позив за ИПАРД Меру 3” (22") и 12 фотографија са снимања спотова. Видео-спотови за најаву позива били су намењени емитовању путем националног ТВ сервиса, док је анимирани спот објављен на веб-страницама МПШВ и УАП, као и на веб-страницама партнера промоције. Промотивни ИПАРД спотови

емитовани су на националној ТВ мрежи (Јавни медијски сервис Радио-телевизија Србије), у оквиру ИПАРД промотивне кампање: „Добро уложено ИПАРД добрим делом враћа”. У склопу ове кампање, током периода 25. септембар - 30. децембар 2019. године, спот за Меру 1 (17") емитован је 67 пута, док је спот за Меру 3 (22") емитован 47 пута. Спотови су емитовани у следећим емисијама: Јутарњи програм 1, Јутарњи програм 2, Вести 2, Шареница, Знање имање, Ово је Србија.

Током 2020. године у циљу промоције ИПАРД II програма израђен је спот „Најава ИПАРД јавног позива за Меру 7”, као и десет фотографија са снимања спота. Спот је намењен емитовању на телевизији са националном фреквенцијом, као и објављивању на званичним веб-страницама МПШВ и УАП. У периоду од 17. септембра до 29. октобра 2020. године, у склопу ИПАРД промотивне кампање: „Добро уложено ИПАРД добрим делом враћа”, спот за Меру 7 емитован је 63 пута на телевизији са националном фреквенцијом (Јавни медијски сервис Радио-телевизија Србије), у следећим емисијама: Јутарњи програм 1, Јутарњи програм 2, Дневник, Шареница, Знање имање, Ово је Србија.

Услед пандемијских услова, како би се ИПАРД II програм приближио (потенцијалним) корисницима и широј јавности, током 2020. године, сарадњи са Агро ТВ (првом специјализованом телевизијом у области пољопривреде) покренут је серијал „У вашој служби”. Кроз позитивне примере и појашњење ИПАРД поступака за остваривање права на субвенције, ИПАРД је постао доступнији широј јавности и (потенцијалним) корисницима. Снимљене су четири епизоде овог серијала, које су емитоване по четири пута на телевизијском каналу и које су могле да се преузму са Агро ТВ портала и Јутјуб канала. Током периода 2021 – 2023. снимљено је и додатних 29 епизода, које су емитоване по четири пута на телевизијском каналу „Агро ТВ”.

Двомесечни билтен „ИПАРД на длану” (на српском и енглеском језику) покренут је крајем 2019. године и редовно се дистрибуира на више од 2.000 мејл адреса. У периоду извештавања објављено је 31 издање билтена (седам у 2020. години, шест плус додатно специјално издање у 2021. години, шест у 2022. године, пет у 2023. години и шест у 2024. години). За најновије информације о догађајима, најавама, позивима и правилима у вези са спровођењем ИПАРД II програма и припремом и спровођењем ИПАРД III програма у Србији, креирани су налози УТ на Инстаграму (@ipardnadlanu) и Фејсбуку (IPARD na dlanu) за ширу јавност и (потенцијалне) кориснике.

Веб-сајт у оквиру ИПАРД II програма за период 2018 - 2023. година

Током спровођења ИПАРД II програма, ИПАРД веб-страна/сајт дизајнирана је и одржавана на веб-сајтовима МПШВ и ИА. Током извештајног периода, веб-странице МПШВ и ИА садрже све релевантне информације за (потенцијалне) кориснике, на српском језику. Током извештајног периода, ове стране биле су посећене од стране 602.490 посетилаца на годишњем нивоу (око 50.208 посетилаца месечно).

Редовно информисање медија

Медијима су пружане информације о усвајању и спровођењу ИПАРД II програма, као и у вези са комуникационим активностима преко:

- Припрема саопштења за јавност;
- Организовања конференција за штампу.

Током извештајног периода припремљено је 171 саопштење за различите догађаје и медије. Током извештајног периода, за важне ИПАРД догађаје, као што су потписивање Финансијског споразума, расписивања јавних позива, теренске посете, ИПАРД Одбор за праћење и друге активности од значаја за спровођење ИПАРД II програма, одржано је 45

конференција за штампу и саопштења за медије.

Подршка (потенцијалним) корисницима реализована у периоду 2018 - 2023. године

Подршка (потенцијалним) корисницима током периода 2018-2023. пружена је путем мејл адресе за питања, телефонских позива и директне комуникације у просторијама ИА.

Узимајући у обзир ИПАРД информативни канал за питања у вези са актуелним јавним позивима, који је успостављен преко адресе ipard.info@minpolj.gov.rs, на редовним недељним састанцима ИПАРД ОС је припремљено преко 2.000 одговора, који су достављени свим заинтересованим странама. Током 2018. и 2019. године, путем телефонске линије је пружена подршка ИПАРД (потенцијалним) корисницима кроз одговоре на око 2.000 позива у вези са Мером 1 и Мером 3. Током 2021. године, поред мејл адресе и телефонске линије, информације о ИПАРД могућностима биле су доступне и на веб-сајту ИА. Услед непостојања директне комуникације са потенцијалним корисницима, комуникација је појачана путем телефонске линије (око 2.400 позива), мејла (1.351 током извештајног периода) и путем апликације за кореспонденцију (покренуте 2019. године) на веома посећеном веб-сајту УАП. У вези са ИПАРД информативним каналом успостављеним путем мејл адресе, током редовних недељних састанака ИПАРД ОС, припремљено је више од 146 нових одговора, који су достављени свим заинтересованим странама.

Табела 40: Подршка (потенцијалним) корисницима, 2018 - 2024

Врста подршке	2018-2019	2020	2021	2022	2023	2024
Мејл	2.000	1.200	1.351	1.025	1.191	1.782
Телефонска линија	2.000	1.000	2.400	1.400	5.300	-
Апликација за кореспонденцију: 45.254 корисника добило је тражену информацију	да	да	да	да	да	да

Такође, подршка корисницима пружена је и путем директне комуникације у просторијама ИА. Током периода 2020 - 2021. година, обим директне комуникације у просторијама ИА био је смањен услед COVID-19 пандемије.

Обука за саветодавце из саветодавних служби и приватне консултанте

Пољопривредне саветодавне службе значајни су партнери у активностима које се тичу ИПАРД II програма, као и у директној помоћи и раду са потенцијалним корисницима и корисницима ИПАРД програма. Током 2016. и 2017. године, путем активности ПСС спровођена је промоција ИПАРД II програма. Након првог едукативног модула ИПАРД II програма, одржаног 2015. године, саветодавци су имали обавезу да у свој Годишњи план активности унесу активности у вези са информисањем потенцијалних корисника о могућностима ИПАРД II програма кроз зимске школе, трибине, радионице, медије, билтене, итд. У циљу обезбеђивања довољног броја квалитетних пријава, у III кварталу 2017. године, у Београду је организован нови модул за пољопривредне саветодавце. Одржане су четири дводневне обуке, којима је присуствовало 116 саветодаваца из 36 ПСС са територије Централне Србије и АП Војводине. Свака ПСС има обучени тим, који укључује агроекономисте и стручњаке из сектора обухваћених ИПАРД програмом, који су прошли ИПАРД уводни модул. Они су били укључени у промотивне активности везане за ИПАРД II програм, као и у директан рад са потенцијалним ИПАРД корисницима. Стога, било је неопходно упознати их са свим детаљима процеса пријаве и одобравања, како би се олакшао њихов будући рад са корисницима и побољшао квалитет захтева за ИПАРД подршку. Обука је такође укључивала одређени број новозапослених у ИПАРД Агенцији, са циљем да прошире своја знања о раду других сектора и на тај начин добију свеобухватан увид у процес.

Обучени пољопривредни саветодавци (68) су, у 2019. години, успешно завршили још два модула: два дводневна модула о измени ИПАРД II програма, која укључују увођење нових сектора и два једнодневна модула за Меру 7.

У 2020. години одржан је један дводневни едукативни модул, за 91 пољопривредног саветодавца из ПСС, о идентификацији и подршци потенцијалних ИПАРД корисника за Меру 1 и Меру 7.

У 2021. години одржан је један едукативни модул, за 77 пољопривредних саветодаваца из ПСС, о идентификацији и подршци потенцијалних ИПАРД корисника за Меру 1 и Меру 7.

У 2022. години одржан је једнодневни едукативни модул о идентификацији и подршци потенцијалних корисника ИПАРД Мере 4: „Агро-еколошко-климатска мера и мера органске производње”, у виду елемента подршке спровођењу ИПАРД III програма. Модул је одржан у Београду и Нишу за око 170 пољопривредних саветодаваца из ПСС, који обухватају Централну Србију и АП Војводину.

У 2023. години одржана су два онлајн едукативна модула за 156 пољопривредних саветодаваца за ИПАРД Меру 1 и 160 пољопривредних саветодаваца за ИПАРД Меру 7. Два едукативна модула у вези са ИПАРД Мером 1 су одржана за 151 консултанта.

У 2024. години одржана су два онлајн едукативна модула у вези са ИПАРД Мером 1 и Мером 7 за 150 пољопривредних саветодавца из ПСС, који обухватају Централну Србију и АП Војводину.

Промоција ИПАРД II програма спроведена кроз активности ПСС за период 2018 - 2024. година

Током трајања спровођења програма, промоција ИПАРД II програма вршена је путем активности ПСС, које су биле део њиховог Годишњег плана активности, како би информисале потенцијалне кориснике о могућностима ИПАРД II програма кроз зимске школе, трибине, форуме, радионице, медије, билтене. Спроведене активности ПСС у Централној Србији и АП Војводини представљене су у Табели 42.

ПСС пружају обуку ИПАРД корисницима, без адекватног формалног образовања или искуства у пољопривреди, за остваривање права на ИПАРД подршку. Пријава за похађање 50 часова обуке у одговарајућем сектору омогућена је преко веб-странице Института за примену науке у пољопривреди (<https://www.psss.rs/edukacije-ipard-50h/>). У извештајном периоду, 156 ИПАРД корисника успешно је завршило наведену обуку (укупно 7.800 часова „ИПАРД 50 часова”) и добило завршни сертификат.

Током извештајног периода, ПСС, које обухватају Централну Србију и АП Војводину, припремиле су укупно 51 пословни план (од 2.260 поднетих захтева) за потенцијалне кориснике ИПАРД Мере 1 и 62 пословна плана (од 605 поднетих захтева) за потенцијалне кориснике ИПАРД Мере 7.

ПСС АП Војводине пружиле су 68 савета о ИПАРД подршци потенцијалним корисницима за Меру 1 у 2019. години, 155 савета о ИПАРД мерама за 127 пољопривредних газдинстава у 2021. години, 82 савета за припрему ИПАРД захтева и 225 савета о ИПАРД програму за 169 пољопривредних газдинстава у 2022. години, 68 савета о ИПАРД подршци у 2023. години и 23 савета о ИПАРД подршци у 2024. години.

Спроведене активности за имплементацију ПАВК за 2024. годину

Континуиране активности информисања и промоције у 2024. години су планиране, спроведене, праћене и оцењене у оквиру ПАВК ИПАРД II програма за период 2014 - 2020. година. Већина вредности показатеља дефинисаних у ПАВК остварене су током извештајног периода. Показатељи активности видљивости и комуникације за 2024. годину представљени су у Табели 41.

Табела 41: Показатељи активности видљивости и комуникације спроведених у 2024. год.

Тип показатеља	Показатељ	2024	Циљана вредност за програмски период	Стопа извршења (%)
Учинак	Број потенцијалних корисника који присуствују информативним догађајима	1.404	4.000	35.10
	Број реализованих промотивних догађаја	24	30	80.00
	Број националних догађаја	1	5	20
	Број подељеног промотивног материјала	5.000	6.000	83.33
	Број националних и регионалних медија, до којих долазе информативни материјали (конференције за штампу, саопштења за јавност)	78	20	Остварено
	Број заинтересованих страна у сектору који делују као мултипликатори (линкови путем ИПАРД II веб-сајта, дистрибуција промотивних материјала)	6 (42 са ПСС)	10	Остварено
	Број ТВ и/или радио презентација	122	Једна по позиву	Остварено
	Број организованих конференција за штампу	10	Најмање 5 националних и најмање 4 регионалних	Остварено
	Број достављених саопштења за јавност	18	Минимум 20	Остварено
	Број посетилаца ИПАРД II веб-сајта	402.000 по периоду, просек 33.500 на месечном нивоу	2.000	Остварено
Резултат	Ниво задовољства информативним догађајима	Н/П	Најмање 80% задовољно садржајем и организацијом	/
	Број публикација/чланака, ТВ и радио репортажа за ИПАРД II програм	996	60	Остварено
	Број захтева за бесповратна средства по мери	Н/П	/	/

Промоција ИПАРД програма у 2024. години реализована је кроз 24 информативно-едукативна догађаја за представнике јединица локалних самоуправа, пољопривредних задруга, удружења пољопривредника, консултанте, регионалне развојне агенције, саветодавне службе, итд, од којих је 6 едукативних догађаја било одржано за потенцијалне кориснике и подносиоце захтева ИПАРД подршке, пољопривредне саветодавне службе и консултанте. Спроведене промотивне активности у извештајном периоду односиле су се на промоцију могућности финансирања кроз ИПАРД III програм. У јануару 2024. године, кроз директну комуникацију на штанду ИА, посетиоци Четвртог Међународног сајма воћарства, виноградарства и повртарства (*AgroBelgrade*) су информисани о могућностима које пружају Мере ИПАРД програма (М1, М3, М7). Активности спровођења ИПАРД II програма су такође представљене на 91. Међународном пољопривредном сајму у Новом Саду, где су, током периода од 18. до 23. маја 2024. године, представници ИПАРД УТ одговарали на питања посетилаца, у вези са спровођењем ИПАРД програма. Земља партнер сајма је била ЕУ, у чијем павиљону су, током трајања сајма, одржане бројне инфо-сесије и панели. Представници ИПАРД УТ и ИА учествовали су на следећим догађајима, у склопу ЕУ павиљона: Представљање мера ИПАРД III програма – Мера 1, Мера 3, Мера 4 и Мера 7, Кораци до ИПАРД III

подстицаја, ИПАРД из другог угла, ИПАРД – представљање нових мера – Мера 1, Мера 3 и Мера 7 и ИПАРД – шта доносе Мера 4 и Мера 5.

ПСС су значајни партнери у активностима које се тичу ИПАРД програма, као и у директној помоћи и раду са (потенцијалним) ИПАРД корисницима. У 2024. години, одржана су два едукативна модула за 150 саветодаваца, у вези са свеобухватном едукацијом за ИПАРД Мери 1 и Мери 7. Како би се могућности и резултати ИПАРД II програма приближили (потенцијалним) корисницима и широј јавности у условима пандемије, у сарадњи са „Агро ТВ”, у 2020. години, покренут је серијал „У вашој служби”. У 2024. години снимљено је 12 епизода, које су емитоване по четири пута на каналу „Агро ТВ” и могле су се преузети са портала „Агро ТВ” и *Youtube* канала. Подршка корисницима обезбеђена је и кроз директну комуникацију у просторијама ИА. Поред директне комуникације, комуникација са (потенцијалним) корисницима реализована је путем телефонских позива (око 7.300 позива), мејлом (1.782 током извештајног периода) и апликације за кореспонденцију на врло посећеној веб-страници УАП (око 35.500 посетилаца месечно).

Веб-сајт ИПАРД УТ дизајниран је и успостављен у 2024. години, са свим релевантним информацијама о ИПАРД подршци. Информисање о ИПАРД могућностима, позивима и оствареним циљевима пружано је континуирано током 2024. године путем веб-сајтова ИПАРД УТ и ИА, као и путем друштвених мрежа. Веб-странице МПШВ и УАП садрже све релевантне информације за подносиоце захтева и (потенцијалне) кориснике. Током извештајног периода, ове веб-странице посећене су 850.177 пута.

Током 2024. године, објављено је шест издања Двомесечни билтен „ИПАРД на длану”.

Штампани промотивни материјал (укупно 15.000 примерака водича за кориснике, информативних смерница, брошура, лифлета), дизајниран је и одштампан у склопу ИПАРД Мере 9 - Техничка помоћ. Путем различитих канала комуникације дистрибуирано је 5.000 примерака.

Број националних и регионалних медија, до којих је доспео информативни материјал (конференције за штампу, саопштења за јавност) је 78, број ТВ и/или радио презентација је 122, организовано је 10 конференција за штампу, припремљено је 18 саопштења за јавност и објављен је значајан број публикација/чланака, ТВ и радио репортажа о ИПАРД програму.

ИПАРД програм је промовисан и у оквиру активности ПСС, које су део њиховог Годишњег плана активности за 2024. годину, за пружање информација (потенцијалним) корисницима о могућностима ИПАРД програма кроз форуме, зимске школе, трибине, радионице, медије и билтене. ПСС пружају обуку (потенцијалним) ИПАРД корисницима без адекватног формалног образовања или искуства у пољопривреди. У 2024. години, један полазник ПСС који обухвата АП Војводину, успешно је завршио наведену обуку и добио завршни сертификат. Током 2024. године, ПСС АП Војводине пружиле су 23 савета о ИПАРД подршци. Реализоване активности ПСС Централне Србије и АП Војводине приказане су у Табели 42.

Табела 42: Број одржаних догађаја и учесника обухваћених активностима ПСС Централне Србије и АП Војводине, 2016-2024

Легенда: Д – догађаји; У – учесници

Средство информисања	2016		2017		2018		2019		2020		2021		2022		2023		2024	
	Д	У	Д	У	Д	У	Д	У	Д	У	Д	У	Д	У	Д	У	Д	У
ПСС Централна Србија																		
Догађаји (зимске школе, штандови, предавања, радионице)	299	7.439	311	7.300	327	6.618	144	4.632	180	4.439	120	3.291	32	1.823	80	3.468	61	1.023
Медији (локална телевизија, радио, новине)	163	/	366	/	126	/	195	/	141	/	135	/	28	/	41	/	66	/
Билтен/ Портал ПСС	41	/	63	/	126	/	91	/	41	/	53	/	23	/	12	/	7	/
ПСС АП Војводина																		
Догађаји (зимске школе, штандови, предавања, радионице)	/	/	108	2.020	220	4.306	49	756	66	1.252	57	652	34	549	55	1.025	53	929
Медији (локална телевизија, радио, новине)	/	/	34	/	90	/	5	/	3	/	3	/	5	/	/	/	7	/
Билтен/ Портал ПСС	/	/	2	/	24	/	3	/	2	/	3	/	3	/	/	/	/	/

ЗАКЉУЧАК

Током спровођења ИПАРД II програма иницијално опредељени буџет ЕУ од 175,0 мил. EUR био је предмет измена и прерасподеле средстава између мера услед аутоматског отказивања буџетске обавезе, упркос чињеници да је продужење рока за коришћење додељених средстава ЕУ одобрено пет пута током целокупног периода спровођења ИПАРД II програма. Расположиви буџет ЕУ у 2024. години након аутоматског отказивања буџетске обавезе износио је 153,4 мил. EUR. На крају програмског периода износ исплаћених средстава доприноса ЕУ износио је 99,0 мил. EUR. Наведени износи указују на неискоришћеност средстава у износу од 76,0 мил. EUR (43,4%) на крају програмског периода.

Спровођење Програма започето је у децембру 2017. године, када је објављен први позив. Током целокупног програмског периода расписано је укупно 15 позива, од чега седам позива у оквиру Мере 1, четири за Меру 3 и по два позива за Меру 7 и Меру 9. Финансијски учинак ИПАРД II програма је испод иницијално дефинисаних циљева, како на програмском нивоу (стопа извршења буџета 56,6%) тако и на нивоу ИПАРД мера (Мера 1: 82,9%, Мера 3: 39,3%, Мера 7: 66,1%, Мера 9: 0,4%).

Током 2024. године није било објављених позива за подношење захтева, те сходно томе у овој години није било ни поднетих захтева. Исте године одобрено је 15 пројеката у износу подршке ЕУ од 2,6 мил. EUR. Када је у питању исплата ИПАРД подршке, током 2024. године исплаћено је 237 ИПАРД пројеката у износу доприноса ЕУ од 32,5 мил. EUR. У последњој години спровођења Програма (2024), остварена стопа извршења у односу на иницијални буџет износила је 18,6%, што представља највећи обим остварене стопе извршења на годишњем нивоу, као и највећу стопу извршења укупног износа исплаћене подршке: 32,8%. Посматрано према ИПАРД мери, стопа извршења у односу на иницијални буџет за Меру 1 је 17,5%, за Меру 3: 13,8%, за Меру 7: 60,6%, док је за Меру 9 остварена стопа извршења од 0,4%.

Програмском резултату који је испод очекиваног, између осталог, допринела је и висока стопа одбијања и обустављања ИПАРД подршке услед одустанка подносилаца која је на нивоу од око 1/3 захтеване подршке. Оствареним резултатима Програма испод очекиваног допринела је и чињеница да у току ИПАРД II програмског периода није извршено поверавање послова спровођења буџета за две ИПАРД мере: Мера 4 и Мера 5. Међутим, пакети за поверавање послова спровођења буџета за наведене мере нису припремљени током ИПАРД II програма, имајући у виду да је одлука на националном нивоу била да се процес поверавања одложи за нови програмски период.

Кашњење у процесу акредитације ИПАРД мера и следствено томе почетка програмске имплементације, као и дужина обраде захтева у оквиру процеса селекције, укључујући примену процеса бодовања и рангирања у највећем броју позива, могу се идентификовати као кључни чиниоци који су допринели оствареним резултатима Програма. Одсуство искуства подносилаца ИПАРД захтева, нарочито у почетним фазама програмске имплементације, условило је високу стопу одбијања укупно захтеване ИПАРД подршке. Такође, дужи период и неизван исход обраде захтева до коначне исплате резултирао је значајном стопом обустављене подршке услед одустанка подносилаца. Унапређење процеса обраде захтева у погледу потребне документације уведена су изменом Закона о

пољопривреди и руралном развоју, али упркос наведеним напорима терет на подносиоцима захтева у погледу прибављања неопходне документације и благовременог достављања исте и даље је на значајном нивоу, што често доводи до одустајања од захтева. Позитивни показатељи спровођења Програма који се огледају у повећаном интересовању потенцијалних корисника могу се приписати и измени критеријума прихватљивости, увођењу нових прихватљивих сектора и могућности коришћења авансне исплате, примени индексације цена приликом обраде захтева и сл.

ИПАРД II програм креиран је у складу са препознатим потребама и приоритетима крајњих корисника. Успешни кандидати потврђују да је Програм испунио њихова очекивања у погледу пружања подршке њиховим пословним активностима. Увођење нових технологија и реализација инвестиција на пољопривредним газдинствима током ИПАРД II програмског периода допринеле су расту продуктивности у сектору пољопривреде, као и просечне нето добити газдинстава, при чему треба имати у виду да је постигнутим резултатима допринела и подршка из других извора финансирања пољопривреде и руралног развоја (национални, регионални, локални, међународни пројекти и др.).

Имајући у виду остварене резултате Програма може се закључити да се институционални оквир за спровођење ИПАРД програма не може сматрати у потпуности ефикасним. Спровођење ИПАРД програма доприноси високом степену изградње капацитета унутар појединачних институција, мада би побољшане праксе сарадње између институција учесница у спровођењу ИПАРД програма обезбедиле неопходну ефикаснију синергију. Такође, спровођење ИПАРД програма допринело је унапређењу нивоа стручности и професионалних вештина унутар ИПАРД Оперативне структуре. Међутим, постоји простор за побољшање у управљању људским ресурсима, посебно у оквиру ИПАРД Агенције, имајући у виду да подносиоци захтева, професионална удружења и друге заинтересоване стране идентификују потребу за унапређењем и убрзањем процеса обраде захтева, с обзиром на то да честе флукуације кадрова имају негативне последице у погледу стручности и институционалних капацитета. Истовремено, у циљу унапређења апсорпције ИПАРД фонда у ИПАРД III програмском периоду постоји потреба даљег унапређења информисаности подносилаца захтева за остваривање права на ИПАРД подстицаје кроз континуиране обуке, како потенцијалних корисника тако и саветодаваца и консултаната.

Искуства стечена спровођењем ИПАРД II програма могу послужити са аспекта унапређења апсорпције ИПАРД фонда у текућем, ИПАРД III програмском периоду. При томе, посебну пажњу би требало посветити поједностављењу услова за остваривање права на ИПАРД подршку и процедура за подношење захтева, аутоматизацији процеса подношења и обраде захтева, повезивању постојећих јавних база података како би се ИПАРД Агенцији омогућио поједностављен и бржи приступ неопходним подацима и информацијама у циљу убрзања процеса обраде захтева, повећању броја запослених у ИПАРД Агенцији, као и нивоа обука запослених у циљу уједначавања компетенција, што би резултирало унапређењем квалитета рада и задовољства свих страна укључених у процес.